

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS MŰHELYVITÁRA

Kisebbségi nyelvi jogok Spanyolországban

Kovács Írisz

Szeged, 2025.

Kisebbségi nyelvi jogok Spanyolországban

Doktori (PhD) értekezés műhelyvitára

Készítette: Kovács Írisz

(Kézirat lezárva: 2025.08.28.)

Témavezető: Dr. habil. Szalai Anikó, PhD

Szegedi Tudományegyetem, Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola

Szeged, 2025

SZTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	12
1.	A kutatás témája és háttere	12
2.	A kutatás indokai	12
3.	A kutatás célkitűzései, kutatási kérdések.....	13
4.	Alkalmazott módszerek	14
5.	Az értekezés felépítése.....	15
II.	Elméleti alapok.....	17
1.	Nyelv, többnyelvűség, nyelvi sokféleség.....	17
2.	Diglosszia, nyelvváltás, nyelvcsere	19
3.	Nyelvpolitika, nyelvi jogok	20
4.	Kisebbség, kisebbségvédelem, kisebbségi jogok.....	22
5.	Autonómia.....	28
6.	A nyelvi jogok mint emberi jogok	30
7.	Egyéni vagy kollektív jogok?	34
8.	Bevándorlók nyelvi jogai Will Kymlicka és Alan Patten elmélete alapján.....	35
9.	A kisebbségi nyelvek nemzetközi és európai szabályozása	37
9.1.	A kisebbségi nyelvek nemzetközi szabályozása.....	37
9.2.	A kisebbségi nyelvek európai szabályozása	37
9.2.1.	Az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája.....	39
9.2.2.	Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről	40
9.2.3.	Az Európai Unió nyelvpolitikája	41
10.	Fejezet összefoglalása	44
III.	Spanyolország történelme, politikai berendezkedése	45

1. Történelmi áttekintés	45
2. Az 1978-as alkotmány és az autonómiák rendszere	47
3. Spanyolország politikai berendezkedése	49
IV. Spanyolország hivatalos nyelvei.....	51
1. Katalán nyelv	52
1.1. Katalán nyelv a Baleár-szigeteken.....	55
2. Aráni nyelv.....	58
3. Valenciai nyelv	59
3.1. Nyelvi és identitáspolitikai törésvonalak Valenciában a demokratikus átmenet után.....	62
3.2. A fusterianizmus és a blaverizmus küzdelme – identitásháború Valenciában ..	63
3.3. Az autonómia létrejötte.....	65
3.4. Nyelvi normalizáció.....	67
4. Baszk nyelv Baszkföldön és Navarrában.....	68
5. Galíciai nyelv	71
6. A fejezet összegzése	73
V. Kisebbségi nyelvek intézményi használata.....	74
1. Kisebbségi nyelvek az oktatásban	74
1.1. Katalán nyelv helyzete az oktatásban Katalóniában	75
1.1.1. A nyelvi merítés módszere	76
1.1.2. A módszert ért támadások	78
1.1.3. Az Európai Parlament által felkért szakértők álláspontja	81
1.2. Katalán nyelv helyzete az oktatásban a Baleár-szigeteken.....	85
1.3. Aráni nyelv helyzete az oktatásban.....	90

1.4. Valenciai nyelv helyzete az oktatásban	92
1.4.1. Az oktatási szabadságról szóló törvény	94
1.4.2. A valenciai nyelv oktatásának jogi és bírósági vonatkozásai	96
1.4.3. A Valenciai Egyetem és a nyelv megnevezésének ügye	97
1.4.4. Oktatáspolitikai kihívások és jogi szabályozás	98
1.5. Baszk nyelv helyzete az oktatásban	98
1.6. Galíciai nyelv helyzete az oktatásban	101
1.7. Összegzés	104
2. Kisebbségi nyelvek helyzete a közigazgatásban.....	106
2.1. Katalán nyelv helyzete a közigazgatásban Katalóniában és a Baleár-szigeteken	108
2.2. Aráni nyelv helyzete a közigazgatásban	112
2.3. Valenciai nyelv helyzete a közigazgatásban.....	115
2.3.1. Az Ontinyent-i eset.....	115
2.3.2. Nyelvi követelmények a közsférában	115
2.3.3. Összegzés	117
2.4. Baszk nyelv helyzete a közigazgatásban	118
2.5. Galíciai nyelv helyzete a közigazgatásban	121
2.6. Az alfejezet összegzése.....	123
3. Spanyol rendvédelmi szervek	124
3.1. A rendvédelem felépítése.....	125
3.1.1. A Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda	125
3.1.2. Nyelvi diszkrimináció a Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda berkein belül ...	126
3.1.3. Nemzetközi visszhang.....	127
3.2. Rendvédelem az autonóm területeken	130
3.2.1. A katalán rendőrség: nyelvhasználat a szervezeten belül.....	131

3.2.2. A baszk rendőrség (Ertzaintza) nyelvpolitikája és szervezeti keretei.....	135
3.3. A fejezet összegzése	137
4. Kisebbségi nyelvek helyzete az igazságszolgáltatásban.....	139
4.1. Igazságszolgáltatás Katalóniában és a Baleár-szigeteken.....	140
4.2. Aráni nyelv az igazságszolgáltatásban.....	147
4.3. Valenciai nyelv az igazságszolgáltatásban	148
4.4. Galíciai nyelv az igazságszolgáltatásban	150
4.4.1. Az ECRML keretében működő Szakértői Bizottság ötödik, Spanyolországról szóló értékelő jelentésének igazságszolgáltatásra vonatkozó megállapításai	151
4.4.2. Civil szervezetek szerepe a galíciai kisebbség nyelvi jogainak igazságszolgáltatásban való érvényesülésében	153
4.5. Baszk nyelv az igazságszolgáltatásban	158
5. A fejezet összegzése	161
VI. A kisebbségi nyelvek politikai dimenziója.....	163
1. Katalán nyelv a politikában	164
1.1. A katalán függetlenségi törekvések lehetséges okai	164
1.2. Orosz szerep a katalán függetlenségre való törekvésben.....	166
1.3. Összegzés	169
2. Valenciai nyelv a politikában.....	170
2.1. Bírósági döntések és a nyelvi egység kérdése Valenciában	172
2.2. Valencia város nevének megváltoztatása.....	173
2.3. Civil szervezetek szerepe	174
2.4. Összegzés	176
3. Baszk nyelv a politikában	176

4. A fejezet összegzése	179
VII. Spanyolország nem hivatalos kisebbségi nyelvei	180
1. Kisebbségi nyelvek Aragóniában	181
1.1. Nyelvi törvények.....	182
1.2. Fellebbezés a 2013-as törvény ellen	183
1.3. Kérdések az Európai Bizottsághoz	184
1.4. Az Alkotmánybíróság álláspontja az új nyelvtörvényről.....	185
1.5. Polgári kezdeményezés az aragóniai nyelvek védelme érdekében.....	187
1.6. Az Európa Tanács fellépése.....	188
1.7. Összegzés	188
2. Az asztúriai nyelv helyzete	190
2.1. Asztúria nyelvei	190
2.2. Az asztúriai nyelv fellendülése	191
2.3. A demokrácia útján: A spanyol alkotmány nyelvi rendelkezései	193
2.4. Asztúriai mint hivatalos nyelv: Érvek és ellenérvek.....	194
2.5. Az asztúriai nyelv hivatalossá tételének támogatottsága	195
2.6. A társhivatalosságról szóló jelentés	197
2.7. Esettanulmányok az asztúriai nyelvhasználattal kapcsolatban	198
2.7.1. Asztúriai nyelvhasználat a közigazgatásban	199
2.7.2. Asztúriai nyelvhasználat a választásokon	200
2.7.3. Asztúriai nyelvhasználat a Törvényhozó Közgyűlésben	201
2.7.4. Asztúriai nyelvhasználat a helyi önkormányzatokban	202
2.8. Összegzés	203
3. Ceuta és Melilla nyelvei.....	204

3.1. Ceuta és Melilla nyelvi térképe.....	205
3.2. A kisebbségi nyelvekre vonatkozó jogi keret	206
3.3. Az 1986-os bevándorlási törvény	208
3.4. A társhivatalosság kérdése a darija és a tamazight kapcsán	209
3.5. A darija nyelv helyzete a Charta fényében	210
3.6. A tamazight (berber) nyelv helyzete a Charta fényében.....	211
3.7. Összegzés	213
4. A káló nyelv helyzete Spanyolországban	214
4.1. Paradigmaváltás a romák megítélésében	216
4.2. A káló nyelv szociolingvisztikai helyzete napjainkban	217
4.3. A romákra vonatkozó nemzetközi jogi szabályozás	219
4.4. Spanyolország nyelvpolitikája a „nem területi nyelvek” tekintetében	222
4.5. A roma nyelv jogi védelmének pozitívumai Spanyolországban a Keretegyezmény és a Nyelvi Charta tükrében.....	223
4.6. A roma nyelv jogi védelmének hiányosságai Spanyolországban a Keretegyezmény és a Nyelvi Charta tükrében.....	225
4.7. Összegzés	228
5. Portugál nyelv	228
5.1. A portugál nyelv helyzete Extremadurában.....	229
5.2. A portugál nyelv helyzete Kasztília és Leónban.....	234
5.3. A portugál nyelv helyzete Galiciában.....	235
5.4. Összegzés	240
6. A fejezet összegzése	241
VIII. Spanyolország külkapcsolatai a nyelvi kisebbségek tükrében.....	242

1.	Spanyolország és Portugália kapcsolata	242
1.1.	Olivenza stratégiai jelentősége	243
2.	Spanyolország és Andorra kapcsolata	246
2.1.	Szociolingvisztikai adatok	246
2.2.	Új nyelvi törvény	247
3.	Spanyolország és Franciaország kapcsolata	248
3.1.	Francia nyelvpolitika	248
3.2.	Baszkok Franciaországban.....	249
3.3.	Katalán nyelv Franciaországban	251
4.	Spanyolország és Marokkó kapcsolata	253
4.1.	Ceuta és Melilla geopolitikai helyzete	253
4.2.	A Petrezselyem-sziget.....	256
5.	A fejezet összegzése	258
IX.	Következtetések	260
1.	Új tudományos megállapítások.....	262
2.	Alkalmazási lehetőségek.....	263
3.	Javaslatok.....	263

Ábrák jegyzéke

1.Ábra: Spanyolország autonóm területei. Forrás:

<https://www.hoyaragon.es/asset/thumbnail,1920,1080,center,center/media/hoyaragon/images/2024/04/13/20240413103325213788.jpg>

2.Ábra: A spanyol parlament összetétele. Forrás: gzeromedia.com

<https://www.gzeromedia.com/media-library/mock-chamber-chart-showing-seats-held-by-each-party-in-the-spanish-parliament.png?id=34659826&width=2400&height=2276>

3.Ábra: Katalán nyelvű területek. Forrás:

<https://www.instagram.com/p/DMaEHZXMqco/>

4.Ábra: Baszk nyelvi kompetencia a területi megoszlás alapján. Forrás: A Baszk Autonóm

Közösség Kormánya – Nyelvpolitikai Titkárság (2023): *VII. Szociolingvisztikai felmérés összefoglaló jelentése, 2021*. Donostia–San Sebastián, 20. március 2023.

https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/eas_ikerketak/es_def/adjuntos/VII-ENCUESTA-SOCIOLINGUISTICA_resumen-.pdf

5.Ábra: Aragónia nyelvei. Forrás: Wikimedia commons.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aragon_languages.svg

6.Ábra: Ceuta és Melilla elhelyezkedése. Forrás:

https://ichef.bbci.co.uk/ace/branded_news/1200/cpsprodpb/869A/production/_128285443_bbc_spain_morocco_1210-test.jpg

7.Ábra: A Spanyolország által ellenőrzött területek. Forrás: <https://fedavbve.com/custodia-de-las-islas-chafarinas-alhucemas-y-penon-de-velez-de-la-gomera/>

Táblázatok jegyzéke

1.Táblázat: A fusterianizmus és a blaverizmus összehasonlítása. Forrás: saját készítés

2.Táblázat: Kisebbségi nyelvek beszélőinek száma és aránya Spanyolország autonóm közösségeiben. Forrás: saját készítés

3.Táblázat: A kisebbségi nyelvek érvényesülése az oktatásban Spanyolország többnyelvű autonóm területein. Forrás: Saját készítés az ECRML Szakértői Bizottságának 2024-es véleménye alapján.

Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

4.Táblázat: A kisebbségi nyelvek érvényesülése a közigazgatásban Spanyolország többnyelvű autonóm területein. Forrás: Saját készítés az ECRML Szakértői Bizottságának 2024-es véleménye alapján.

Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

5.Táblázat: A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája felé tett vállalások teljesülése Spanyolországban három intézményi területen, a Szakértői Bizottság 6. értékelő jelentése alapján. Forrás: Saját készítés az ECRML Szakértői Bizottságának 2024-es véleménye alapján.

Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

I. Bevezetés

1. A kutatás témája és háttere

A doktori értekezés témája a kisebbségi nyelvi jogok spanyolországi szabályozásának vizsgálata, különös tekintettel azok társadalmi folyamatokra való hatására és Spanyolország külkapcsolataira. A dolgozat célja annak feltárása, hogy a spanyol nyelvpolitika – ideértve mind a hivatalos, mind a nem hivatalos nyelvekhez kapcsolódó jogi és intézményi kereteket – mennyiben felel meg a nemzetközi és európai normáknak, valamint, hogy a kisebbségi nyelvek szabályozása milyen hatással van Spanyolország külkapcsolataira, különös tekintettel a szomszédos országokra és az esetleges nyelvi alapú feszültségekre. Spanyolország többnyelvű államként különleges helyzetben van Európán belül: a történelmileg kialakult autonóm közösségek egy része rendelkezik hivatalos vagy kvázi-hivatalos regionális nyelvekkel, míg a bevándorlás következtében újabb nyelvi közösségek is megjelentek az országban. Az értekezés a kisebbségi nyelvi jogok komplexitását vizsgálja az oktatás, közigazgatás, igazságszolgáltatás és politika területein.

2. A kutatás indokai

Spanyolország Európa egyik legsokszínűbb nyelvi térsége, ahol a hivatalos spanyol (kasztíliai) nyelv mellett több regionális és kisebbségi nyelv – például a katalán, a baszk, a galíciai, a valenciai és az aráni – is jelentős szerepet játszik a társadalmi és politikai életben. Az ország különleges nyelvi modellje – amely az autonóm közösségek hatáskörébe utalja a nyelvhasználat szabályozásának nagy részét – egyedülálló példát kínál arra, hogy miként lehet egy többnyelvű államban a nyelvi sokszínűséget alkotmányos és jogi keretek között kezelni. Ezzel együtt azonban a nyelvi jogok gyakorlati érvényesítése továbbra is jelentős kihívásokat rejt magában.

A kutatás aktualitását több tényező indokolja. A regionális nyelvhasználat kérdése Spanyolországban nem csupán kulturális ügy, hanem szorosan összefonódik az autonómiatörekvésekkel, identitáspolitikával és a területi integritás kérdésével is. Ez különösen igaz Katalónia esetében, de más régiókban, például Baszkföldön vagy Valenciában szintén felerősödtek a nyelvhasználattal kapcsolatos viták. A kisebbségi nyelvek elismerésének és gyakorlati alkalmazásának alakulása kiemelten fontos a társadalmi kohézió szempontjából.

Noha Spanyolország nyelvi keretrendszere jogi szempontból kifinomult, a kutatások és jelentések rendre rámutatnak a szabályozás és a gyakorlat közötti eltérésekre. A kutatás éppen e strukturális hiányosságok feltérképezését és értelmezését tűzi ki célul. Nemzetközi tanulmányok szakos hallgatóként célom a kérdés komplex vizsgálata a társadalomtudomány eszközeivel. Bár a nyelvi jogok kutatásában meghatározó a jogtudományi megközelítés, nagy hangsúlyt kapnak a társadalomtudomány más területei is, mivel csak így nyerhető átfogó kép a vizsgált jelenségről. A jogi szabályozás elemzése önmagában nem mindig tükrözi a gyakorlatban megvalósuló nyelvhasználati mintázatokat, a kisebbségi csoportok tapasztalatait, vagy az intézményi működés társadalmi vetületeit. Az interdiszciplináris megközelítés lehetővé teszi a jogi keret és a társadalmi valóság együttes vizsgálatát.

A szomszédos országok nyelvpolitikája és kisebbségvédelmi gyakorlata fontos viszonyítási alapot nyújt. A spanyol külkapcsolatok nyelvi vonatkozásainak vizsgálata lehetőséget teremt a nemzeti nyelvpolitika nemzetközi összefüggésbe helyezésére, beleértve a diplomáciai és kulturális hatásokat. A nyelvi jogok és a nyelvpolitika kutatása a magyar nyelvű szakirodalomban elsősorban elméleti vagy nemzetközi jogi szinten történik, míg a spanyol nyelvi modell mélyebb, esettanulmány-alapú feldolgozása kevésbé elterjedt. Az értekezés célja e hiány pótlása.

3. A kutatás célkitűzései, kutatási kérdések

A disszertáció elsődleges célja a spanyol nyelvpolitikai és kisebbségi nyelvi jogi rendszer átfogó és rendszerezett feltérképezése, különös tekintettel arra, hogy miként jelenik meg a nyelvi pluralizmus az államszervezet és az autonóm közösségek működésében. A kutatás alapját képezi a spanyol alkotmány, az autonóm közösségek statútumai, valamint a vonatkozó nemzeti és regionális szintű jogszabályok és jogalkalmazási gyakorlat elemzése, különös figyelmet fordítva a kisebbségi nyelvek jogi státuszára és az azokhoz kapcsolódó garanciákra.

Ezzel párhuzamosan a dolgozat célja annak vizsgálata, hogy a spanyol nyelvpolitikai rendszer mennyiben felel meg a nemzetközi normáknak és ajánlásoknak. Ennek keretében különös hangsúlyt kapnak az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európa Tanács – különösen a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája –, valamint az Európai Unió dokumentumai és szakpolitikai irányelvei, amelyek a nyelvi jogok és a kulturális sokszínűség védelmét célozzák.

A kutatás további célja a nyelvi jogok gyakorlati érvényesülésének feltérképezése három kulcsfontosságú intézményi szektorban: az oktatásban, a közigazgatásban és az

igazságszolgáltatásban. A vizsgálat ezen dimenziója arra irányul, hogy a nyelvi jogok miként érvényesülnek a mindennapi használatban, illetve hogy milyen intézményi, társadalmi vagy politikai tényezők befolyásolják tényleges alkalmazásukat. A kutatás az elméleti keretek és a gyakorlati megvalósítás közötti szakadékot igyekszik azonosítani, és értelmezni azokat a strukturális, politikai vagy társadalmi akadályokat, amelyek gátolják a kisebbségi nyelvek teljes körű integrációját. Ennek érdekében a dolgozat esettanulmányok és régiós összehasonlító elemzések révén mutatja be a kisebbségi nyelvek helyzetét.

A kutatás céljai közé tartozik továbbá a spanyol nyelvpolitika nemzetközi dimenziójának értékelése is. Ebben az összefüggésben külön figyelem irányul arra, hogy a kisebbségi nyelvhasználat kérdésköre milyen szerepet játszik Spanyolország külkapcsolataiban – különösen Andorra, Portugália, Franciaország és Marokkó viszonylatában. A vizsgálat célja annak feltárása, hogy a nyelvi kisebbségek státusza és intézményi megítélése miként befolyásolja az államközi diplomáciai viszonyokat, valamint a kulturális és oktatási együttműködéseket.

A kutatás célja tehát nem csupán leíró jellegű, hanem kritikai és értelmező megközelítést is alkalmaz: rávilágít a jogi normák és az intézményi gyakorlat közötti esetleges ellentmondásokra, valamint javaslatokat fogalmaz meg a nyelvi jogok hatékonyabb érvényesítésére – nemcsak Spanyolországban, hanem a nemzetközi kisebbségvédelmi diskurzus keretében is.

A kutatási kérdések a következők:

1. A nyelvpolitika és a nyelvi jogok miként befolyásolják a társadalmi változásokat Spanyolországban?
2. Mennyiben felel meg a spanyol kisebbségi nyelvi szabályozás a nemzetközi normáknak és egyezményeknek?
3. Hogyan hat a kisebbségi nyelvi jogok szabályozása Spanyolország nemzetközi kapcsolataira?

4. Alkalmazott módszerek

A kutatás módszerei közé tartozik a feltárás és bemutatás mellett az összehasonlítás, elemzés, következtetés, kritika és értékelés is. A disszertáció a bemutatott jelenségek kritikai értelmezésére és továbbgondolására is vállalkozik, javaslatokat téve egyes nyelvpolitikai kérdésekben.

A nemzetközi szerződések, nemzeti törvények, az autonóm közösségek statútumai és bírói döntések elemzése mellett olyan kvalitatív módszerek is alkalmazásra kerültek, mint esettanulmányok elemzése vagy jogesetek feldolgozása. E módszerek célja a szabályozás gyakorlati hatékonyságának, és társadalmi kontextusának értékelése.

Az említett módszerek alkalmazásának célja a spanyol kisebbségi nyelvpolitika és nyelvi jogok szabályozási rendszerének feltérképezése, valamint annak értékelése, hogy e szabályozások miként valósulnak meg a gyakorlatban. A kutatás alapját képezi a spanyol alkotmány, az autonóm közösségek statútumai, a vonatkozó törvények és rendeletek, továbbá nemzetközi jogi források, különösen az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájára vonatkozó jelentései, valamint az ENSZ és az Európai Unió kisebbségi jogi állásfoglalásai.

A kutatás során kiemelt szerepet kapott a szakirodalmi háttér elemzése is. A magyar nyelvű szakirodalom vonatkozásában Kardos Gábor és Nagy Noémi munkái jelentettek alapot a kisebbségi jogok és nyelvpolitikai elméletek szisztematikus értelmezéséhez. A nemzetközi szerzők közül különösen Will Kymlicka és Alan Patten nyelvi igazságosságra és multikulturalizmusra vonatkozó elméletei, valamint Tove Skutnabb-Kangas nyelvi emberi jogokról szóló kutatásai szolgáltatták a koncepcionális keretet. A valenciai fejezet kidolgozásához jelentős mértékben hozzájárult Josep Ochoa Monzó nyelvpolitikai és közigazgatási vonatkozású munkássága.

5. Az értekezés felépítése

Az első fejezet a kutatás alapjait fekteti le. Tartalmazza a téma bemutatását, a kutatás indokait, célkitűzéseit, valamint a kutatási kérdéseket és az alkalmazott módszertani keretet. Ez a rész világít rá arra is, hogy a kutatás miként illeszkedik a nemzetközi és hazai tudományos diskurzusba.

A második fejezet a fogalmi megalapozást szolgálja. Itt kerül sor a legfontosabb terminusok – például nyelvpolitika, diglosszia, nyelvi jogok, autonómia – definíciójának ismertetésére, valamint azok elméleti kontextusba helyezésére. Ez a rész biztosítja a fogalmi tisztázást, amely elengedhetetlen a további elemzések értelmezhetőségéhez. Emellett felvázolja az értekezés elméleti keretét, amelynek középpontjában az a kérdés áll, hogy a nyelvi jogok emberi jogoknak tekinthetők-e, és ha igen, milyen feltételekkel. Bemutatásra kerülnek a nyelvi jogok

kollektív vagy egyéni természetéről szóló elméleti viták, és ezek kapcsolata a kisebbségvédelem jogi és politikai aspektusaival. Külön alfejezet foglalkozik Will Kymlicka és Alan Patten elméleti megközelítéseivel, amelyek a bevándorlók nyelvi jogainak értelmezését, valamint a többnyelvű társadalmakban alkalmazható igazságossági szempontokat helyezik középpontba. A fejezet a kisebbségi nyelvek nemzetközi és európai szabályozását szintén tárgyalja, különösen az Európai Unió és az Európa Tanács dokumentumai alapján. Ezzel megteremti azt a nemzetközi jogi keretet, amelyhez a spanyol szabályozás viszonyítható.

A harmadik fejezet történeti és politikai háttérrel nyújt: áttekinti Spanyolország történelmi fejlődését, az 1978-as alkotmány megszületését és az autonómiák rendszerének kialakulását.

A negyedik fejezet a Spanyolországban hivatalosan elismert kisebbségi nyelveket mutatja be külön-külön, az autonóm közösségek szerinti bontásban. Ez a leíró rész készíti elő a nyelvhasználat egyes területeinek részletes elemzését.

Az ötödik fejezet a gyakorlati nyelvhasználatot három fontos területen elemzi: az oktatás, a közigazgatás és az igazságszolgáltatás színterén. Mindhárom területen esettanulmányokra, szabályozási és intézményi sajátosságokra épül az értékelés, területenként bemutatva az eltéréseket, kihívásokat és jó gyakorlatokat. A disszertáció a kisebbségi nyelvek intézményes jelenlétének vizsgálatára fókuszál az oktatás, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás és a politika területein. A média – mint a nyelvhasználat egyik kulcsfontosságú terepe – ugyan jelentős szerepet játszik a nyelvi revitalizációban és a nyelvi jogok gyakorlati érvényesítésében, jelen kutatás mégsem tér ki részletesen a médiában megjelenő nyelvhasználat elemzésére. Ennek több indoka is van. Egyrészt a téma vizsgálata olyan terjedelmet igényelne, amely meghaladná a jelen értekezés formai és tartalmi kereteit. Másrészt, a médiakörnyezet az utóbbi években jelentős átalakuláson ment keresztül: a közösségi média és az online tartalomfogyasztás dominánssá válása háttérbe szorította a hagyományos médiumokat, különösen a nyomtatott sajtót, valamint a lineáris televíziós és rádiós műsorszolgáltatást. Ez utóbbiak – noha továbbra is hangsúlyosan szerepelnek az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának értékelő jelentéseiben – már nem tükrözik teljes mértékben a nyelvhasználat jelenlegi valóságát. A nyomtatott és hagyományos elektronikus média vizsgálata így nemcsak részben anakronisztikus megközelítést eredményezne, hanem olyan komplex és dinamikusan változó területet nyitna meg, amely akár egy önálló doktori kutatás tárgyát is képezhetné. E szempontokra való tekintettel a disszertáció a

médiában való nyelvhasználat elemzését tudatosan elhatárolja és a nyelvhasználat más területeire helyezi a hangsúlyt.

A hatodik fejezet a kisebbségi nyelvek politikai dimenzióját vizsgálja. Kiemelten foglalkozik azokkal a régiókkal, ahol a nyelvi kérdés erőteljes politikai jelentőséggel bír és elemzi, hogy a nyelv miként válik a politikai identitásképzés és érdekérvényesítés eszközévé.

A hetedik fejezet a nem hivatalos nyelvek státuszát mutatja be, mint például az aragóniai, asztúriai, portugál, darija vagy káló nyelv helyzete. Ez a rész rávilágít arra, hogy a hivatalos elismerés hiánya milyen következményekkel jár a nyelvi jogok szempontjából.

A nyolcadik fejezet Spanyolország külkapcsolatait elemzi a kisebbségi nyelvhasználat kontextusában. Négy szomszédos állam – Portugália, Andorra, Franciaország és Marokkó – példáján keresztül vizsgálja, hogyan jelenik meg a nyelvpolitika a nemzetközi kapcsolatokban, és milyen szerepet játszhat az államközi együttműködések elősegítésében vagy éppen a feszültségek kialakulásában.

Végül a kilencedik, záró fejezet összegzi a kutatás új tudományos eredményeit és gyakorlati alkalmazhatóságát. Itt kerül sor a kutatási kérdések megválaszolására, a válaszok összegzésére, valamint annak értékelésére, hogy a nyelvpolitikai gyakorlat és a jogi szabályozás milyen hatást gyakorol a társadalmi kohézióra, az állami működésre és a nemzetközi megítélésre.

II. Elméleti alapok

A disszertáció központi témája a nyelvi jogok és nyelvpolitikai gyakorlatok vizsgálata Spanyolországban, különös tekintettel a kisebbségi nyelvek intézményes helyzetére. Ebben a fejezetben olyan kulcsfogalmak kerülnek tisztázásra, mint a nyelv, a nyelvi sokszínűség, a diglossia, a nyelvpolitika és a nyelvi jogok, továbbá ismertetésre kerülnek a kisebbség, a diszkrimináció és az autonómia fogalmának különböző értelmezései is. A fogalmak definiálása lehetővé teszi a későbbi elemzések megalapozottságát, valamint biztosítja, hogy a dolgozat egyértelmű és következetes elméleti keretben mozogjon.

1. Nyelv, többnyelvűség, nyelvi sokféleség

A nyelv természetének megragadása számos tudományág vizsgálódásának tárgya. A nyelv meghatározására tett kísérletek alapján megállapítható, hogy a nyelv egyszerre az emberi

gondolkodás grammatikai képességének megnyilvánulása és egy társadalmi konstrukció, amely nemcsak az emberi kommunikációt és együttműködést teszi lehetővé, hanem a valóság értelmezésében és alakításában is kulcsszerepet játszik. Gondolkodásunk alapját tehát a nyelv képezi.¹ Ez a tény már önmagában is indokolja a nyelv védelmét, használatának biztosítását.²

A nyelvi sokféleség térben és időben folyamatosan változó, dinamikus fogalom. Nagy Noémi szerint a nyelvi sokféleség fogalmához többféle jelentés társítható, mint például a hivatalos nyelvek, kisebbségi nyelvek vagy a bevándorlók nyelvei. Tanulmányában nyelvi sokféleség alatt több nyelv használatát érti egy országban, vagyis a fogalom szinonimaként fordul elő a többnyelvűséggel. A szerző szerint az egyes országok normatív elrendezése a többnyelvűség, szemben azzal a tévhittel, hogy az egynyelvűség a természetes nyelvi elrendezés. Ebből következik, hogy az államoknak mindenképpen meg kell fogalmazniuk valamilyen attitűdöt a többnyelvűség kapcsán.³

A nyelvi és kulturális sokféleség ugyanolyan létfontosságú bolygónk számára, mint a biológiai sokszínűség: a két fogalom kölcsönhatásban áll egymással. Ahol az egyik erőteljesen jelen van, ott a másik is. Luisa Maffi szerint figyelemre méltó átfedések mutathatók ki a legnagyobb biológiai sokféleséget mutató területek és a magas nyelvi diverzitással rendelkező régiók között.⁴ Hasonlóképpen, a kulturálisan homogénebb területeken jellemzően alacsonyabb a biológiai változatosság is. A nyelvi, kulturális és biológiai sokszínűség közötti kapcsolat nem csupán statisztikai összefüggés, hanem oksági jellegű is. Az etnobiológusok és humánökológusok olyan elméleteket dolgoztak ki az ember és környezete közös fejlődéséről, amelyek szerint a kulturális sokszínűség növelheti a biológiai diverzitást, és fordítva. Az ENSZ Környezeti Programja (UNEP) szintén elismeri a biológiai sokféleség és az emberi erőforrások közötti szoros kapcsolatot.⁵

¹Láncos Petra Lea (2012): *Nyelvpolitika és nyelvi sokszínűség az Európai Unióban*. Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest. 24.

²Kardos Gábor (2019): A kisebbségi kultúrák védelme a nemzetközi jogban: A nyelvek. *Kisebbségvédelem*, 1. 27-40. 29.

³Nagy Noémi (2015): Nyelv, hatalom, jog: a nyelvi sokféleség szabályozásának megközelítéseiről. *Pro Minoritate*, 25(3). 4-20. 4.

⁴Luisa Maffi (2002): Endangered languages, endangered knowledge. *International Social Science Journal*, 54(173). 385-393. DOI:10.1111/1468-2451.00390. 386.

⁵Maffi 2002. 388.

A nyelv, a társadalom és a politikai intézmények kölcsönösen és folyamatosan alakítják egymást: a nyelvi sokféleség befolyásolja a politikai rendszerek kialakítását, az autonómia formáját, és ez fordítva is igaz.⁶

2. Diglossia, nyelvváltás, nyelvcsere

A többnyelvű társadalmakban gyakran megfigyelhető, hogy a nyelvek nem egyenrangúan, hanem eltérő társadalmi funkciók mentén élnek egymás mellett. Ennek egyik klasszikus példája a diglossia. A diglossia fogalmát Charles Ferguson vezette be 1959-ben megjelent tanulmányában. A jelenség olyan helyzetet jelöl, amelyben egy közösségen belül két különböző nyelvet vagy nyelvváltozatot használnak elkülönült társadalmi és kommunikációs funkciókban. Az egyik – az úgynevezett magas presztízssű változat – formális kontextusokhoz kötődik: jogi, oktatási, vallási vagy hivatalos kommunikációban használatos, és jellemzően az iskolai oktatás során sajátítható el. A másik – az alacsony presztízssű változat – a mindennapi, informális érintkezés nyelve, amelyet általában otthon, családi és baráti környezetben tanulnak meg a beszélők.⁷

A diglossziás helyzetekre jellemző, hogy a két nyelvváltozat közötti hierarchia tükrözi a társadalmi hatalmi viszonyokat is: a magas presztízssű nyelvet gyakran a domináns politikai és gazdasági csoportok használják, míg az alacsonyabb státuszú nyelv a társadalom periferiájára szorul. Ennek következtében a kevésbé támogatott nyelvváltozathoz előítéletek társulhatnak, és szerepe fokozatosan visszaszorulhat a közéletből, különösen az oktatásból és a hivatalos kommunikációból. Ez hosszabb távon akár a nyelv teljes eltűnéséhez vezethet.⁸ A diglossia kifejezés két nyelvváltozatra vonatkozik. Több nyelv egyidejű használata esetén a jelenséget triglossziának vagy poliglossziának nevezzük.⁹

A kevésbé tekintélyes nyelv beszélői általában arra törekcsenek, hogy megőrizték, helyreállítsák nyelvük presztízst és megóvják a domináns nyelv romboló hatásától, azaz megfordítsák a nyelvváltás folyamatát. A nyelvcsere (language shift) olyan társadalmi nyelvhasználati folyamat, amely során egy nyelvi közösség fokozatosan elhagyja anyanyelvét, és

⁶Jose-Maria Arraiza (2015): The Management of Linguistic Diversity through Territorial and Non-Territorial Autonomy. *Europäisches Journal für Minderheitenfragen*, 8(1), 7–33. 8.

⁷Charles Ferguson (1959): Diglossia. *Word* 15(2). 232-251. 237.

⁸Bartha 1999. 68.

⁹Bartha 1999. 50.

egy másik – általában nagyobb presztízsű – nyelvre tér át. Fishman (1968) szerint a stabil kétnyelvű közösségek megőrzik saját nyelvüket, míg az instabil kétnyelvűek a nyelvcseré folyamatát élik meg. Weinreich (1953) szerint nyelvcseré akkor következik be, ha a közösség „*egy nyelv szokásos használatáról áttér egy másikra*”.¹⁰ Ez a folyamat sokszor a társadalmi-gazdasági mobilitás, urbanizáció, vagy oktatáspolitikai nyomás következménye.¹¹

A nyelvcseré és nyelvmegőrzés szorosan összefügg a közösségek gazdasági helyzetével. Például a franciaországi okszitán közösségek a gazdasági marginalizáció miatt cserélték le anyanyelvüket, míg a katalán közösség gazdasági ereje, politikai autonómiája és erős nyelvi identitása hozzájárult a nyelv megtartásához.¹²

Míg a nyelvcseré egy folyamat, amely során egy közösség fokozatosan elhagyja az anyanyelvét, és egy másik nyelvre tér át a mindennapi kommunikációban, a diglosszia olyan nyelvi helyzet, ahol egy közösség két nyelvet vagy nyelvváltozatot használ, de megosztott funkciókkal.

3. Nyelvpolitika, nyelvi jogok

Nyelvpolitika alatt értendő az államok politikája a saját területükön használt nyelvek vonatkozásában.¹³ Meghatározza a nyelvhasználatot, a nyelvek egymáshoz való viszonyát, a nyelvi jogokat. A nyelvpolitika egyik legfőbb célja a nyelvi konfliktusok elkerülése, viszont ezen konfliktusok ritkán adódnak magából a nyelvből, a háttérben általában az adott nyelvet vagy nyelveket beszélő csoportok közötti társadalmi, politikai, gazdasági konfrontáció áll.¹⁴

Az európai országok nyelvpolitikáját gyakran egymással versengő vagy akár ellentétes irányzatok alakítják. Ez érthető, hiszen az egyes államok történelmi múltja és jelenlegi társadalmi rendszere jelentős különbségeket mutat. Fontos megjegyezni, hogy a nyelvpolitika nem kizárólag

¹⁰Joshua Fishman (1964): Language maintenance and language shift as a field of inquiry: a definition of the field and suggestions for its further development. In: *Linguistics – An Interdisciplinary Journal of the Language Sciences* 2(9). 32–70. 35.

¹¹Uriel Weinreich (1970): *Language in Contact: Findings and Problems*. The Hague:Mouton. 1-161 5.

¹²Lenore Grenoble, Lindsay Whaley (2006): Saving Languages: An Introduction to Language Revitalization. *Critical Inquiry in Language Studies*, 6(1-2). DOI:10.1080/15427580802571947. 107.

¹³Csernicskó István (2015): *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Gondolat Kiadó, Budapest. 53.

¹⁴Csernicskó 2013.53.

az állam hatáskörébe tartozik. Számos más szereplő – például helyi közösségek, civil szervezetek, oktatási intézmények – szintén jelentős befolyással bírnak a nyelvi kérdések alakításában.¹⁵

Bianculli és munkatársai szerint a többnyelvűség kontextusában a nyelvi jogok elosztása attól függ, hogy a magánszférában együtt élő nyelvi közösségek közül melyek kapnak elismerést a közsférában. A nyelv kettős értelemben is kulcsfontosságú alkotóeleme az állampolgári jogoknak. Egyrészt a nyelvi jogok nagymértékben lehetővé teszik más állampolgári jogok gyakorlását, másrészt elősegítik a közösséghez való tartozás érzésének kialakulását, mivel társadalmi kohézió nem létezhet egy olyan közösségben, amely nem képes folyékonyan kommunikálni.¹⁶

A nyelvpolitikai döntések háttérében különféle elvi megközelítések állhatnak, amelyek meghatározzák, hogy egy állam miként viszonyul a nyelvi sokféleséghez, illetve a kisebbségi nyelvekhez. Kymlicka és Patten átfogó elméleti keretében négy olyan alapvető szempontot különít el, amelyek mentén a nyelvpolitikák rendszerezhetők és értelmezhetők. A magyar szakirodalomban ezekkel a szempontokkal Vizi Balázs cikkében találkozhatunk.¹⁷

Kymlicka és Patten tanulmányában négy különböző megközelítést határoz meg, amelyek mentén a nyelvpolitikák értelmezhetők:

1. Tolerancia-orientált és promóció-orientált nyelvi jogok;
2. Alkalmazkodáson alapuló és hivatalos nyelvi jogrendszerek;
3. Személyi elvű és területi jogrendszerek;
4. Egyéni és kollektív jogok.¹⁸

Spanyolország esetében a nyelvi jogok mind a négy kategóriában megfigyelhetőek, az ország többnyelvűségének és autonóm szerkezeti felépítésének köszönhetően. Az állam szintjén megfigyelhető bizonyos fokú tolerancia a kisebbségi nyelvek iránt, ugyanakkor az autonóm közösségek – mint például Katalónia vagy Baszkföld – aktívan támogatják és népszerűsítik saját regionális nyelvüket (promóció-orientált nyelvi jogok). Az ország alkotmánya a spanyol nyelvet

¹⁵Szépe György (2001): *Nyelvpolitika: Múlt és jövő*. Iskolakultúra, Pécs. 16.

¹⁶Andrea C. Bianculli, Jacint Jordana, Siresa Lopez (2018): Linguistic policies and citizens' claims in a multi-national state: The case of Spain. *Social and political science*. 66-92. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781788112697.00010> 5.

¹⁷Lásd: Vizi Balázs (2022): Területi elv és a kisebbségi nyelvi jogokra vonatkozó nemzetközi normák. *Acta Humana* 10(1). 39–63. DOI: 10.32566/ah.2022.1.4. 43.

¹⁸Vizi Balázs (2022): Területi elv és a kisebbségi nyelvi jogokra vonatkozó nemzetközi normák. *Acta Humana* 10(1). 39–63. DOI: 10.32566/ah.2022.1.4. 43.

az állam hivatalos nyelvének tekinti, ugyanakkor elismeri és védi a regionális nyelveket, mint a katalánt, baszkot vagy galiciait. Az autonóm közösségek saját nyelvi jogrendszerüket és politikákat alakíthatnak ki, amelyek helyi szinten hivatalos státuszt biztosítanak ezeknek a nyelveknek. Spanyolországban a nyelvi jogok elsősorban területi alapúak, az autonóm közösségek saját területükön gyakorolhatják a nyelvpolitikai jogköröket. Ez a területi alapú megközelítés a regionális nyelvek használatát helyhez kötötté teszi.

Spanyolországban a nyelvi jogok szabályozása egyéni jogként történik, viszont kollektív dimenzióval is bír. A jogszabályok az egyén szintjén garantálják a nyelvhasználatot, de a regionális nyelvek védelme és normalizálása mögött gyakran kollektív jogi megközelítés húzódik meg – főleg az autonóm közösségek szintjén. Az autonóm területek politikai, kulturális és oktatási eszközökkel támogatják saját nyelvük fennmaradását, amit közösségi célként értelmeznek. A katalán nyelvi normalizációs törvényhez hasonló jogszabályok célja nemcsak az egyének nyelvi jogainak biztosítása, hanem a közösségi nyelvhasználat intézményesítése is – például az oktatásban, médiában, közigazgatásban. Az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája¹⁹ (amelyet Spanyolország 2001-ben ratifikált) szintén hangsúlyozza, hogy a kisebbségi nyelvek védelme kollektív dimenzióval bír: a nyelvhasználat biztosítása az adott közösség fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú.

4. Kisebbség, kisebbségvédelem, kisebbségi jogok

A kisebbség fogalmának könyvtárnyi irodalma van, és a diskurzusban gyakran keveredik a nemzeti, vallási, szexuális és másfajta kisebbségek elnevezése. Ehhez hozzájárul, hogy mindmáig nincs olyan nemzetközi egyezmény, amelyben egy általánosan elfogadott definíció szerepelne. A kisebbség fogalmának meghatározása a nemzetközi jogban tehát továbbra is vitatott kérdés. Bár az 1966-os Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (PPJNE) 27. cikke rögzíti, hogy a vallási, etnikai és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van kultúrájuk gyakorlásához, vallásukhoz és nyelvük használatához, maga a „kisebbség” fogalma ebben a dokumentumban még nem került meghatározásra. Ennek hiánya a nemzetközi

¹⁹1999. évi XL. törvény a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának kihirdetéséről. A Charta a dolgozatban a továbbiakban az ECRML rövidítéssel szerepel, az angol *European Charter for Regional or Minority Languages* elnevezés alapján.

diskurzusban jelentős nehézségeket okozott, és csak később születtek kísérletek a definíció pontosabb megadására.²⁰

Az egyik legismertebb megfogalmazást Francesco Capotorti, az ENSZ különmegbízottja adta 1979-es jelentésében. Meghatározása szerint a kisebbség olyan csoport, amelyet számszerűen kevesebb személy alkot, mint az állam lakosságának többségét; nincs domináns helyzetben; tagjai – akik az adott állam állampolgárai – etnikai, vallási vagy nyelvi karakterrel bírnak, amely megkülönbözteti őket a többségi lakosságtól; és tagjaik közös összetartozás-tudattal rendelkeznek kultúrájuk, szokásaik, vallásuk vagy nyelvük megőrzése érdekében.²¹ Az európai térségben fontos referenciapontot jelentett az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201. ajánlása (1993), amely szintén kísérletet tett a „nemzeti kisebbség” definíciójára, és a Capotorti-féle megközelítést az európai államok kontextusára alkalmazta. A fogalom meghatározása azonban a mai napig nincs kodifikálva egyetlen nemzetközi egyezményben sem, ami hozzájárul ahhoz, hogy a tudományos és politikai diskurzusban gyakran összekeveredik a nemzeti, etnikai, nyelvi, vallási vagy akár szexuális kisebbségek terminológiája.²²

A kisebbségi jogok kettős természetűek: egyszerre egyéni és kollektív jogok. Az egyéni jogok a kisebbséghez tartozó személyek jogait védik, biztosítva számukra, hogy szabadon használhassák anyanyelvüket, gyakorolhassák vallásukat és ápolhassák kulturális hagyományaikat. A kollektív jogok ugyanakkor a közösség egészét illetik meg, és céljuk a kisebbségi identitás hosszú távú megőrzése. Ilyenek például a saját oktatási intézmények létrehozásának joga, a kisebbségi nyelv használata a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban, vagy a kulturális autonómia különböző formái. A nemzetközi jogi vitákban hosszú ideig elsősorban az egyéni jogok hangsúlyozása érvényesült, míg a kollektív jogok explicit elismerése

²⁰Szalai Anikó (2018): Nemzeti kisebbségek védelme. In: Lamm Vanda(szerk.): *Emberi jogi enciklopédia*. HVG-ORAC, Budapest. 523-529. 525.

²¹ Francesco Capotorti (1991): *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities*. Human Rights Study Series 5. New York: United Nations

²² A kisebbségfogalomról bővebben lásd: Szalayné Sándor Erzsébet (2003): A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században. In: Szarka László (szerk.): *Kisebbségi monográfiák III*. Gondolat Kiadói Kör, Budapest., Szalai Anikó (2018): Nemzeti kisebbségek védelme. In: Lamm Vanda(szerk.): *Emberi jogi enciklopédia*. HVG-ORAC, Budapest. 523-529. 525., Lángos Petra Lea (2012): *Nyelvpolitika és nyelvi sokszínűség az Európai Unióban*. Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest, Nagy Noémi (2024): Kisebbségkonceptió és kisebbségi hovatartozás az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának gyakorlatában. *Kisebbségi Szemle* 9(3). DOI: <https://doi.org/10.62153/ksz.2024.3.nn.>, Kovács Péter (1996): *Nemzetközi jog és kisebbségvédelem*. Pro minoritate könyvek, Halász Iván (2007): *Nemzeti és etnikai kisebbségek és a kisebbségi jogi szabályozások Közép-Európában*. Kisebbségkutatás 3.

gyakran politikai ellenállásba ütközött az állami szuverenitás és a területi integritás védelme érdekében. A modern kisebbségvédelem egyik fő kihívása éppen abban rejlik, hogy e két dimenzió – az egyéni és a kollektív jogok – egyensúlyát megtalálja.²³ A kisebbség meghatározása gyakran abból az elképzelésből indul ki, hogy egy adott csoport számbeli kisebbséget alkot a közösségen belül. Azonban abban az esetben is kisebbségekről beszélünk, ha a csoport – bár nem kisebb létszámú – valamilyen formában hátrányos helyzetben van a társadalom többi tagjához képest – például az apartheid alatt Dél-Afrikában a fekete lakosság esetében. Ez magyarázza, hogy gyakran a nők is a kisebbségvédelem alá sorolt csoportok között szerepelnek, annak ellenére, hogy számos társadalomban számbelileg többséget alkotnak. A kisebbségpolitikát és a kisebbségi jogokat a szóban forgó ország történelmi és társadalmi körülményei határozzák meg. A kisebbségi jogok érvényesítése, valamint az ebből fakadó igények elismeréséért vívott harc célja lehet például a diszkrimináció, illetve a kisebbségi csoportok tagjai ellen irányuló szóbeli és fizikai támadások elleni védelem biztosítása.²⁴

A kisebbségi jogok fogalma tágabb értelemben kiterjedhet a társadalmi és gazdasági egyenlőség előmozdítására, a vallási meggyőződés szabad gyakorlásának biztosítására, valamint az etnikai alapú erőszak, pogromok és konfliktusok megelőzésére. Ide sorolható a kulturális sokszínűségből eredő társadalmi feszültségek kezelése – különösen a bevándorlók és utódaik esetében –, továbbá a faji megkülönböztetés, a szegregáció és az apartheid elleni fellépés is. Emellett magában foglalhatja azoknak a közpolitikáknak az általános meghatározását is, amelyek célja a társadalmi hátrányok enyhítése olyan csoportok esetében, mint a fogyatékkal élők, bizonyos egészségügyi problémákkal küzdők, nők, szexuális kisebbségek, idősek vagy akár fiatalok.²⁵

Francesco Capotorti az ENSZ különmegbízottjaként 1979-ben készített jelentésében kísérletet tett a kisebbség jogi definíciójának meghatározására. Az általa megfogalmazott meghatározás máig az egyik legtöbbet hivatkozott kiindulópont a nemzeti, nyelvi és etnikai kisebbségek jogi értelmezésében. Capotorti kisebbségekre vonatkozó definíciója a következő:

²³Szalai Anikó (2015): Article 27 of the ICCPR in practice, with special regard to the protection of the roma minority. In: Szabó Marcel, Varga Réka, Lángos Petra Lea (szerk.): *Hungarian yearbook of international law and European law*. Eleven International Publishing, Hague. 115-138. 120.

²⁴Pap András László (2018): Kisebbségek. In: Jakab András, Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. <http://ijoten.hu/szocikk/kisebbssegek>

²⁵Pap 2018

„A kisebbség az a csoport, amelyet számszerűen kevesebb személy alkot, mint az állam lakosságának többségét; nincs domináns helyzetben; tagjai – akik az állam állampolgárai – etnikai, vallási vagy nyelvi karakterrel bírnak, amely megkülönbözteti őket az ország többségi lakosságától; és tagjai közös összetartozás-tudattal rendelkeznek kultúrájuk, szokásaik, vallásuk vagy nyelvük megőrzése érdekében.”²⁶

A kisebbség az állami szuverenitás szerves része, politikai értelemben ugyanolyan természetű, mint az ország többségi lakossága. Az állam szempontjából a kisebbség a társadalom és az állampolgárok egy sajátos jellemzőkkel rendelkező csoportja. Az állam azért nyújt számukra – sok esetben kollektív – védelmet, mert a kisebbségeket közös identitástudatuk és összetartozás-érzésük megkülönbözteti a többi csoporttól.²⁷

A kisebbségek számára a nyelvhasználat az élet számos területét átszövi, az állami intézményektől egészen a magánéletig. Anyanyelvi kérdések merülnek fel például a parlamenti képviselő, az egyesülési jog és az önkormányzatiság kapcsán is. Még ha egy kisebbségi polgár meg is tanulhatja anyanyelvét az iskolában, hallgathat rádiót és nézhet televíziót a saját nyelvén, sőt, szerződéseket is köthet ezen a nyelven, a nyelvhasználat még így is csupán a közösségen belüli, elszigetelt jelenség maradhat. Ezért fontos, hogy az állam biztosítsa a kisebbség tagjai számára anyanyelvük használatának lehetőségét mind egyéni jogként, mind pedig kollektív jogként, különösen a hatóságok előtti eljárások során.²⁸

A nyelvhasználat mint kisebbségi jog többdimenziós jelenség, amelyet eltérő jogi megközelítések és alkalmazási gyakorlatok jellemeznek. A nyelv kizárólag akkor védhető hatékonyan, ha az adott államban elismerésre kerül. Ebben az esetben valósulhat meg a kisebbségi nyelv egyenlősége a többségi nyelvvel. Egyes országokban azonban az az uralkodó meggyőződés, hogy az egyenlőséget nem a kisebbségi nyelvi jogok garantálásával, hanem a nemzeti, azaz hivatalos nyelvhez való egyenlő hozzáférés biztosításával lehet elérni. Ez a gondolatmenet arra enged következtetni, hogy a kisebbségi nyelvek beszélői kezében az egyetlen hatásos eszköz az asszimiláció, hiszen csak a beolvadás révén tudnának egyenlő eséllyel részt venni a politikában és a hivatalviselésben. A kisebbségi nyelvek hosszú távú fennmaradása és tényleges

²⁶Francesco Capotorti (1991): *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities*. Human Rights Study Series 5. New York: United Nations.

²⁷Gerencsér Balázs Szabolcs (2015): *„Nyelvében él...” Kárpát-medencei körkép a határon túli magyarok hivatalos anyanyelvhasználati jogairól*. Nemzetstratégiai Kutatóintézet (Kárpát-haza könyvek), Budapest.24.

²⁸Gerencsér 2015. 18.

esélyegyenlősége viszont csak abban az esetben garantálható, ha az állam nem az asszimilációt tekinti az integráció kizárólagos útjának, hanem aktív lépéseket tesz a kisebbségi nyelvi jogok intézményes védelmére és gyakorlati érvényesülésére.²⁹

Az egyenlőség biztosítása és a diszkrimináció tilalma a legtöbb emberi jogi dokumentumban szerepel, mint alapelv. A diszkriminációmentesség elve megköveteli, hogy minden jog, amelyet a jogszabályok biztosítanak, mindenki számára egyenlő módon legyen hozzáférhető, nemtől, faji vagy etnikai hovatartozástól, nyelvtől, vallástól vagy kisebbségi státusztól függetlenül. Az ENSZ vonatkozó egyezményei előírják, hogy az államok minden eszközzel lépjenek fel a faji diszkrimináció ellen. Egyes kutatók szerint azonban a diszkrimináció tilalma önmagában nem elegendő, ezért pozitív intézkedések, azaz célzott kisebbségvédelmi lépések szükségesek. Ezek közé tartozhat például a kisebbségek arányos foglalkoztatása a közszférában vagy speciális választási rendszerek kialakítása.³⁰

A konfliktusok nem pusztán a nyelvi kisebbségek létezéséből erednek, hanem elsősorban abból, ha e közösségeket diszkrimináció éri, nyelvhasználatuk korlátozott, vagy nem férnek hozzá arányosan a közszolgáltatásokhoz. Egyetlen hivatalos nyelv kizárólagos használata súlyos társadalmi feszültségekhez, sőt erőszakhoz vezethet, ha figyelmen kívül hagyja a lakosság jelentős részének nyelvi szükségleteit.³¹

A legtöbb emberi jogi dokumentum ugyan használja a *kisebbség* kifejezést, de anélkül, hogy egységes, minden államra nézve kötelező definíciót adna. Általában olyan nemzeti, etnikai, nyelvi vagy vallási csoportokat értenek alatta, amelyek a többségi társadalomtól eltérő jellemzőkkel bírnak, és törekednek ezek megőrzésére. Mivel a fogalom értelmezése országonként eltér, és politikailag érzékeny területről van szó, a kisebbségvédelmi szabályok többsége nem kötelező érvényű, úgynevezett *soft law* eszköz.

A kisebbségek jogainak nemzetközi védelme a 20. század elején kezdődött az első világháborút lezáró békeszerződések idején, amikor először jelentek meg olyan nemzetközi jogi rendelkezések, amelyek célja a faji, vallási és nyelvi kisebbségek védelme volt. Ezek azonban

²⁹Kardos Gábor (2022): A kisebbségi nyelvi jogok szükségessége: néhány elméleti és nemzetközi jogi megfontolás. *Magyar Tudomány*, 183(6). 700-706. <https://doi.org/10.1556/2065.183.2022.6.2>. 702.

³⁰Antonija Petricusic (2005): The rights of minorities in international law. *Croatian International Relations Review*, 11 (38/39). 47-57. 49.

³¹Tove Skutnabb-Kangas (1998): Nyelvi sokféleség, emberi jogok és a „szabad” piac. *Fundamentum* 1(2). A nyelvi emberi jogok címmel 1997. október 16–19. között Budapesten az MTA Nyelvtudományi Intézete és a Közép-európai Egyetem Emberi Jogi Programja által rendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata. 15.

elsősorban egyéni szabadságjogokat garantáltak, és csak kiegészítő jelleggel foglalkoztak kisebbségi jogokkal.³²

A második világháború után az emberi jogok nemzetközi védelme új lendületet kapott. Ekkor született meg többek között az ENSZ Alapokmánya (1945), az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948), valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966), amelynek 27. cikke a nemzeti, nyelvi és vallási kisebbségek tagjai számára garantálja kultúrájuk, vallásuk és anyanyelvük szabad gyakorlását. A cikk szerint ezek egyéni jogok, amelyek lehetővé teszik bizonyos tevékenységek közösségi gyakorlását, de nem kollektív jogok, tehát nem biztosítanak autonómiát a kisebbségek számára.³³ A 27. cikk értelmezése szerint kisebbségnek azok a csoportok minősülnek, amelyek különállóak, stabilak, történelmi gyökerekkel rendelkeznek, és tagjaikat erős összetartozás-tudat jellemzi. Nem vonatkozik azonban azokra a csoportokra, amelyek egy adott államon belül politikai vagy szociális értelemben kisebbségi helyzetben vannak. Emellett a cikkely nem tér ki azokra a csoportokra sem, amelyeket bár számbeli fölényben vannak, mégis kisebbségként kezelnek.

A 27. cikk nem határozza meg a kisebbség fogalmát. A definíciónak két alapvető elemre kell épülnie – egyrészt a népességen belüli számbeli kisebbségi helyzetre, másrészt pedig a többségtől való eltérésre bizonyos területeken, mint a nyelv, a kultúra vagy a vallás.³⁴ A cikk kimondja: „Az etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartozó személyeket nem lehet megfosztani attól a joguktól, hogy más csoporttagokkal együtt gyakorolják kultúrájukat, vallásukat, illetve használják anyanyelvüket.”³⁵

A cikk szövegéből tehát az következik, hogy a kisebbségi jogok olyan egyéni jogok, amelyek lehetővé teszik bizonyos tevékenységek közösségi gyakorlását másokkal együtt, nem pedig kollektív jogok, amelyek a kisebbségi közösség számára autonómiát biztosítanak a tágabb társadalommal szemben, amelyben élnek.³⁶

³²Andrássy 2016.14.

³³Szalayné Sándor Erzsébet (2003): A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században. In: Szarka László (szerk.): *Kisebbségi monográfiák III.* Gondolat Kiadói Kör, Budapest. 28.

³⁴Kardos Gábor (2006): A kezdet nehézségeitől a normatív garanciákig: az ENSZ és a nemzeti kisebbségek. *Kül-Világ. A nemzetközi kapcsolatok folyóirata*, 3(1). 1-15.9.

³⁵ICCPR 27. cikk

³⁶Patrick Macklem (2008): *Minority rights in international law*. University of Toronto, Legal Studies Research Paper No. 8-19. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1262967> 8.

Bár a francia Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának megjelenése óta eltelt mintegy kétszáz évben az emberi jogok, a szabadság, a demokrácia és a jogállamiság eszméi egyre inkább teret nyertek, ezek tényleges megvalósulása továbbra sem magától értetődő. Attól, hogy egy eszme széles körben elfogadottá válik, még nem biztos, hogy bekerül a jogszabályokba, és a mindennapokban sem mindig érvényesül.³⁷

A dolgozatban a kisebbség fogalmának meghatározásakor egyrészt a nemzetközi viszonylatban meghatározónak tekinthető Capotorti-féle definíciót, másrészt az európai kontextusban kiemelkedő jelentőségű, az Európa Tanács 1201. ajánlásában megfogalmazott megközelítést veszem alapul. Mivel a vizsgálat kifejezetten a nyelvi kisebbségekre koncentrál, így a nyelvi kisebbség meghatározása bír elsődleges jelentőséggel.

5. Autonómia

Az autonómia fogalmának nincs pontos definíciója a nemzetközi szakirodalomban. Az autonómia fogalom alatt leginkább a helyi autonómia értendő, amely egy demokratikus jogállamban az állami hatáskörök decentralizációját, a központi hatalom egyes részeinek a helyi közigazgatási egységekre történő átruházását foglalja magában. Az átruházott hatalom leginkább olyan feladatok megoldására irányul, amelyek helyi jellegűek, így helyi szinten történő megoldásuk javasolt.³⁸

Az autonómiarendszerek és a nyelvpolitika kialakításának egyik alapvető jogpolitikai dilemmája a *területiség* és a *személyiség* elve közötti választás. A területiség elve szerint a jogokat egy államon vagy politikai egységen belül az adott földrajzi terület összes lakosa számára határozzák meg, míg a személyiség elve azokat a jogokat jelenti, amelyek bizonyos csoporthoz tartozó személyeket akkor is megilletnek, ha az állam egész területén, szétszórtan élnek.³⁹ A területi elv egy fizikai haza képzetén nyugszik, ahol bizonyos nyelvi szabályok érvényesülnek, míg a személyiségi elv egy önmagát kormányozni képes közösség létezését feltételezi.⁴⁰

³⁷Szalayné 2003. 11.

³⁸Domonkos Endre (2011): *Nemzetközi autonómia-modellek és kisebbségi kérdés. A katalán regionális autonómia és tapasztalatai*. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola. Budapest. 24.

³⁹Will Kymlicka, Alan Patten (2003): Language Rights and Political Theory. *Annual Review of Applied Linguistics* 23(3). 3-21. DOI:10.1017/S0267190503000163. 5.

⁴⁰Arraiza 2015. 10.

A személyi elvű autonómia nem az állam területének, hanem lakosságának különálló közösségekre való felosztását jelenti. Az autonómia szervei bizonyos hatásköröket kapnak, leggyakrabban az oktatási, kulturális és tájékoztatási intézmények irányítása felett.⁴¹ A nem területi modellek lehetővé teszik, hogy a beszélők az államon belül máshol is használhassák nyelvüket, azonban a kisebbségi nyelvek használatát egy önálló csoportra korlátozzák, mivel a nem beszélőknek nincs kötelességük (vagy lehetőségük) megtanulni ezeket a nyelveket.⁴²

A területi autonómia az állam egy bizonyos területén (gyakran, de nem feltétlenül többségben lévő) kisebbségi csoport tagjai által gyakorolt önkormányzás, amely a közigazgatási, oktatási, kulturális és vallási ügyekben törvényhozói és végrehajtói hatáskörrel rendelkezik az érintett területen. A területi autonómia célja, hogy az állam többségi lakosságától eltérő nemzeti közösség számára biztosítsa a saját közösségi identitás kifejezésének és megőrzésének lehetőségét.⁴³

A spanyol regionalizmus sajátossága, hogy az autonóm közösségek statútumaiban meglévő különbségek miatt az egyes területek eltérő „kiváltságokkal” és hatáskörökkel rendelkeznek. Valamennyi autonóm közösség egykamarás, képviseleti jellegű törvényhozással rendelkezik, a végrehajtó hatalmat pedig a kormányzótanács gyakorolja, amelynek vezetőjét az uralkodó nevezi ki a törvényhozó gyűlés tagjai közül. A felsőbbíróságok azonban a központi bírósági rendszer részét képezik.⁴⁴ A központi kormány csak a stratégiai fontosságú feladatokat és funkciókat tartotta meg saját kézben.⁴⁵⁴⁶

⁴¹Tóth János Szilárd (2018): Vajdasági magyar autonómia – egy politikai eszme tíz esztendeje (1989–1999). In: Losonc Márk, Rácz Krisztina (szerk.): *A vajdasági magyarok politikai eszmetörténete és önszerveződése 1989–1999*. Budapest: L'Harmattan, 15–37.17.

⁴²Arraiza 2015. 28.

⁴³Domonkos 2011. 13.

⁴⁴Chronowski, Nóra és Drinóczi, Tímea (szerk.) (2007): *Európai kormányformák rendszertana*. Budapest: HVG-ORAC. <https://moly.hu/konyvek/chronowski-nora-drinoczi-timea-szerk-europai-kormanyformak-rendszertana> 347.

⁴⁵Szaniszló Krisztián (2015): Variációk a vertikális hatalommegosztásra Autonómia modellek és lehetőségek a XXI. századi Európában. *Iustum Aequum Salutare*, 11(3). 99–129.104.

⁴⁶A területi autonómiáról lásd bővebben: Tóth Norbert (2014): *A kisebbségi területi autonómia elmélete és gyakorlata*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet (NPKI) – L'Harmattan Kiadó.

6. A nyelvi jogok mint emberi jogok

A nyelvi jogok története visszanyúlik a modern európai államok kialakulására, ahol a hatalmi központosítás és a nemzetépítés céljából kialakuló *egyetlen nemzet, egyetlen nyelv* elv szemben áll a nyelvi pluralitással. Már a 15–16. századi Spanyolországban is megjelent az egynyelvű nemzetállam ideája, amelynek célja belső homogenizáció és külső terjeszkedés volt. Franciaországban a forradalom idején – amikor az ország lakosságának kevesebb mint fele beszélt franciául – a polgári szabadságjogokat kizárólag a francia nyelv használatával kötötték össze, más nyelvek gyakran dialektusnak számítottak, alárendelve a domináns nyelvnek. A 19. század első nemzetközi jogi mérföldköve a Bécsi Kongresszus (1815) volt, amely először tartalmazott olyan rendelkezéseket, amelyek a nemzetiségi (így nyelvi) kisebbségek jogait is érintették – például a pozsonyi lengyelek számára biztosították a lengyel nyelv használatát a német mellett.⁴⁷ A második világháborút követő nemzetközi jogi keret tovább tágította a nyelvi jogok spektrumát: az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) már kimondta, hogy a nyelv alapján történő diszkrimináció tilos. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) megerősítette a kisebbségek saját kultúrájuk, vallásuk és nyelvük szabad gyakorlásának jogát.⁴⁸

A nyelv és a jog összefonódása abból ered, hogy az anyanyelv használata szorosan kapcsolódik az emberi méltósághoz és kulturális önazonossághoz (identitáshoz), amelyek a jog által védett alapvető jellemzők. Ezek minden ember veleszületett, természetes jogai.⁴⁹

Bár a nyelv és az emberi jogok közötti kapcsolat első pillantásra egyértelműnek tűnik, a kérdés továbbra is élénk tudományos és közpolitikai vitákat vált ki jogászok, politológusok és nyelvészek körében. Számos kutató hangsúlyozza, hogy a nyelvi jogok elválaszthatatlanok az emberi jogoktól, mivel azok forrása az emberi méltóság, amelynek alapvető eleme az identitás – és ezen belül a nyelv. Ebből kiindulva a saját nyelv használatához való jogot emberi jognak kell tekinteni. A nyelv emellett a kulturális örökség hordozója és a közösségi önazonosság kifejezője, így nemcsak emberi jogként, hanem kisebbségi jogként is védelmet érdemel. Kardos Gábor szerint

⁴⁷Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson (2017): *Linguistic human rights, past and present*. In: Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson(szerk.): *Language Rights*, 1(4). 28–67. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110866391.7130>.

⁴⁸Abdul Awal (2023): The Evolution of Linguistic Rights Throughout History and the Major Milestones. *Indonesian Journal of Advanced Research*, 2(9). 1317–1334. DOI: <https://doi.org/10.55927/ijar.v2i9.56191320>.

⁴⁹Gerencsér 2015. 21.

az anyanyelv védelme mindkét jogi dimenzióban alapvető jelentőségű, mivel a méltósághoz való jog érvényesüléséhez is szorosan kapcsolódik.⁵⁰

Más kutatók szerint a nyelvi jogok emberi jogi megközelítésével van néhány probléma. Először is, a nyelvi emberi jogok megközelítésében ritkán kerül szóba a korlátok fogalma. Szerintük a nyelvi jogokat úgy kell értelmezni, mint eszményeket és törekvéseket, és nem mint olyan jogosultságokat, amelyeket már nemzetközi kötelező erejű szabályok ismernek el, és amelyek hatékony végrehajtása megkövetelhető az államoktól. A fő probléma, hogy a nyelvi jogokat gyakran túlértékelik az emberi jogok keretében: túlzott elvárások születnek, miközben a nemzetközi és alkotmányos jogrendben ezek a jogok még nem kapnak teljes, kötelező érvényű elismerést. A *nyelvi emberi jogi* megközelítés egyszerre tekinti ezeket nemzetközi jogi normáknak és elvont ideáloknak, ami félrevezető lehet.⁵¹

Arzoz például egy pontosabb, megkülönböztetőbb megközelítést javasol: szerinte a nyelvi jogokat nem szabad automatikusan azonosítani az emberi jogokkal, mert ez torz képet ad a jog és a politika viszonyáról. Míg az emberi jogokat jogszabályok rögzítik, és az államnak be kell tartania őket, addig a nyelvi jogok gyakran viták és politikai döntések tárgyát képezik, nem pedig automatikusan érvényesíthető jogok.⁵²

Skutnabb-Kangas szerint a nyelvi jogok a kisebbségi jogok egy dimenziója, amelyek az emberi jogokhoz tartoznak. A szerző azt vizsgálja, hogyan befolyásolják az állam nyelvpolitikai döntései – például a nyelvek használatának korlátozása vagy előnyben részesítése – az egyének jogait. Olyan emberi jogok, mint a véleménynyilvánítás szabadsága, a nyelvi alapon történő megkülönböztetés tilalma, valamint a nyelvi kisebbségek joga saját nyelvük használatához, valójában rugalmas eszközként szolgálhatnak a nyelvi igények kezelésére.⁵³

A kisebbségek nyelvi jogai implicit és ideális esetben autonóm jellegűek. Ez azt jelenti, hogy a kisebbségi nyelvek szabadon és megkülönböztetés nélkül használhatók a magánéletben, hiszen védi őket a magánélethez és a véleménynyilvánítás szabadságához való jog. 1989-ben, a Ballantyne-ügy kapcsán megállapítást nyert, hogy a nyelvi forma megválasztásának szabadsága a

⁵⁰Kardos 2022. 701.

⁵¹Xabier Arzoz (2007): *The Nature of Language Rights, a Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 6(2). 1-35. 12.

⁵²Arzoz 2007, 16.

⁵³Skutnabb-Kangas 1998. 15.

kifejezés szabadságának része.⁵⁴ A védelem azonban nem terjed ki a közéletre. 1988-ban a Cadoret-ügy kapcsán az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága szerint az a tény, hogy a panaszos nem használhatta az általa választott nyelvet a francia bíróságok előtt, nem veti fel a véleménynyilvánítás szabadságának kérdését. Amennyiben a vádlott kellően jártas a bíróság nyelvén, nincs ok annak mérlegelésére, kedvezőbb lenne-e számára, hogy a bíróság nyelvtől eltérő nyelven fejezze ki magát. A nyilvános nyelvhasználattal kapcsolatos diszkrimináció megállapításához nem elegendő, ha egy kisebbségi nyelvet beszélő személy anyanyelvének használata nem biztosított, hanem kifejezetten meg kell tiltani a nyelvhasználatot.⁵⁵

Kardos álláspontja szerint kétségtől szűkséges a kisebbségi nyelvi jogok autonóm módon történő megfogalmazása, kifejezett garantálása, kiváltképp a közélet területén, így a bírósági, illetve a közigazgatási eljárásokat vagy a közoktatást illetően. A kisebbségi nyelvek jogait védi többek között az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának második cikke, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 19. cikkének 2. bekezdése, amely a véleménynyilvánítás részeként vagy a 27. cikke, amely kifejezett kisebbségi jogként védi a nyelvet. A nyelvi alapú diszkriminációt tiltja az oktatásban alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló UNESCO-egyezmény, csakúgy, mint az Emberi Jogok Európai Egyezménye, amely a véleménynyilvánítás szabadsága részeként is védi a kisebbségi nyelvhasználatot.⁵⁶

Mindezek ellenére a jelenlegi nemzetközi jogi szabályozás a kisebbségi nyelvi jogokat csak részben védi. Megállapítható, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvi jogainak védelme leginkább közvetett; vagy a nyelvi alapon történő megkülönböztetés tilalmán, vagy a véleménynyilvánítás szabadságán keresztül valósul meg. Amikor nemzetközi, jogilag kötelező szabályokról van szó, a közvetlen védelem gyenge normatív erővel bír, az innen levezethető állami kötelezettség pedig

⁵⁴Ballantyne et al. v. Canada CCPR/C/47/D/359/1989

⁵⁵Cadoret and Le Bihan v. France (Communication No. 323/1988; France. 11/04/91. CCPR/C/41/D/323/1988)

⁵⁶United Nations (1948): *Universal Declaration of Human Rights*. Adopted by UN General Assembly Resolution 217 A (III), December 10, 1948. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

United Nations (1966): *International Covenant on Civil and Political Rights*. Adopted by UN General Assembly Resolution 2200A (XXI), December 16, 1966. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

UNESCO (1960): *Convention against Discrimination in Education*. Adopted by the General Conference at its 11th session, Paris, 14 December 1960. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-against-discrimination-education>

Council of Europe (1950): *European Convention on Human Rights*. Signed in Rome, 4 November 1950. https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

bizonytalan. Például a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 27. cikkében nem egyértelmű, hogy a kisebbségi személyek nyelvhasználati joga a magánélet mellett a közéletet is felöleli, avagy sem. Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye a kisebbségi nyelvhasználat jogát a magánéletben és nyilvánosan szóban és írásban is elismeri ugyan, de nem biztosítja.⁵⁷

Andrássy György a filozófia szempontjából közelíti meg a nyelvi (emberi) jogok kérdéskörét. *Nyelvi jogok Európában* című cikkében ismerteti a *nyelvjog* kifejezést, ami szerinte az emberi kommunikáció és az egyéni szabadságjogok metszéspontján helyezkedik el. A szerző ebben az elemzésben arra törekszik, hogy világosan körvonalazza a nyelvhasználat szabadságának alapvető elveit, abból a tényből kiindulva, hogy az emberi beszéd kizárólag a nyelven keresztül valósul meg. Ennek megfelelően a központi kérdés: *Mely nyelveken van joga az egyénnek megszólalni?*⁵⁸

A szerző érvelése szerint minden ember elsődlegesen saját anyanyelvén rendelkezik nyelvjoggal, mivel ez az a nyelv, amelyet nem választott, és amely az elsődleges kommunikációs eszköze. Emellett azonban a többszörös nyelvtudás és a társadalmi interakciók miatt joga van más, általa megtanult nyelvek használatához is. Így a nyelvhasználat szabadsága minden egyén alapvető joga, amelyet tiszteletben kell tartani és amely védelmet érdemel. Ez az alapvetés rámutat arra, hogy a nyelvjog nem csupán társadalmi-kulturális kérdés, hanem szorosan kapcsolódik az emberi jogokhoz is. Andrássy szerint mindenkinek joga van eldönteni, hogy mely nyelven kíván beszélni – ez pedig a nyelvhasználat szabadságának, vagyis a nyelvszabadságnak természetes, emberi joga. Ez a következtetés azonban kevés figyelmet kap mind jogi, mind a filozófiai diskurzusban; a nyelvszabadság továbbra is csak közvetetten jelenik meg az emberi jogok rendszerében, anélkül, hogy önálló és kifejezett jogként általános elismerést nyerne.⁵⁹

⁵⁷Kardos 2022. 705.

⁵⁸Andrássy György (2017): Nyelvi jogok Európában. Nemzetközi és regionális tanulmányok. *Nemzetpolitikai ismeretek*, 13. 7-36. 9.

⁵⁹Andrássy György (2016): Nyelvek és nyelvi jogok a térben. *Iskolakultúra*, 26(1). DOI: 10.17543/ISKKULT.2016.1.9. 14.

7. Egyéni vagy kollektív jogok?

A kisebbségi jogok kettős természetűek: egyszerre egyéni és kollektív jogok. Az egyéni jogok a kisebbséghez tartozó személyek jogait védik, biztosítva számukra, hogy szabadon használhassák anyanyelvüket, gyakorolhassák vallásukat és ápolhassák kulturális hagyományaikat. A kollektív jogok ugyanakkor a közösség egészét illetik meg, és céljuk a kisebbségi identitás hosszú távú megőrzése. Ilyenek például a saját oktatási intézmények létrehozásának joga, a kisebbségi nyelv használata a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban, vagy a kulturális autonómia különböző formái. A nemzetközi jogi vitákban hosszú ideig elsősorban az egyéni jogok hangsúlyozása érvényesült, míg a kollektív jogok explicit elismerése gyakran politikai ellenállásba ütközött az állami szuverenitás és a területi integritás védelme érdekében. A modern kisebbségvédelem egyik fő kihívása éppen abban rejlik, hogy e két dimenzió – az egyéni és a kollektív jogok – egyensúlyát megtalálja.⁶⁰

A hagyományos nemzetközi jogi felfogás szerint az emberi jogokat elsősorban az egyénekre ruházzák, nem pedig csoportokra. Ez az elv érvényesül például az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR) 27. cikkében is, amely szerint „*A kisebbségekhez tartozó személyeket nem lehet megfosztani nyelvi, vallási vagy kulturális jogaiktól.*”⁶¹ Viszont vannak olyan értelmezők, akik úgy látják, hogy a jogok gyakorlása nemcsak egyénileg, hanem a közösség részeként is értelmezhető, vagyis a kollektív jogokat is figyelembe kell venni.⁶²

Az egyéni jogok hangsúlyozását több érv is támogatja: először is, a *kisebbség* fogalma nehezen definiálható, míg az *egyén* jogilag pontosabban meghatározható. Az egyéni jogokra épülő modell lehetővé teszi, hogy az egyén szabadon dönthessen arról, megtartja-e kisebbségi identitását, vagy inkább beolvad a többségi közösségbe. Egyes nézetek szerint a kollektív jogok erősítése társadalmi széttagolódáshoz vezethet. Felmerül az is, hogy a kollektív jogok elismerése

⁶⁰Szalai Anikó (2015): Article 27 of the ICCPR in practice, with special regard to the protection of the roma minority. In: Szabó Marcel, Varga Réka, Lános Petra Lea (szerk.): *Hungarian yearbook of international law and European law*. Eleven International Publishing. Hague. 116.

⁶¹ICCPR 27. cikk

⁶²Lásd: Miodrag A. Jovanovic (2005): Recognizing Minority Identities Through Collective Rights. *Human Rights Quarterly*, 27(2). Johns Hopkins University Press. 625-651. 625., B.G. Ramcharan (1993): Individual, collective and group rights: History, theory, practice and contemporary evolution. *International Journal on Minority and Group Rights*, 1(1), 27–43. 31. DOI: 10.1163/157181193X00095.

anyagi terhet róhat az államokra, illetve hátrányosan érintheti a többségi lakosságot. Az utóbbi években sok kritika érte az egyéni szemléletet. A kutatók egyre inkább úgy látják, hogy az egyéni jogok önmagukban nem elegendőek a kisebbségi csoportok sajátosságainak megőrzéséhez. Az affirmatív (esélyteremtő) intézkedések – mint például a nyelvi vagy oktatási támogatások – szükségszerűen kollektív jellegűek. A kollektív jogok biztosítása csökkentheti a szeparatista törekvéseket, mert méltányosabb jogi kereteket nyújt. Az állam felelősségre vonhatósága csak akkor indokolt, ha egy teljes közösség érdekéről van szó.⁶³

A kortárs elméletek többsége már nem szembeállítani próbálja az egyéni és kollektív jogokat, hanem összehangolásukra törekszik. Az affirmatív cselekvés elfogadása (pl. nyelvhasználati kvóták, oktatási támogatások) mutatja, hogy a kollektív jogokat a gyakorlatban már részben elismerik. A kompromisszumos megközelítés szerint sem az egyéni, sem a kollektív jogokat nem szabad automatikusan előnyben részesíteni, hanem minden esetben az adott társadalmi és történeti környezethez kell igazítani azokat.⁶⁴

8. Bevándorlók nyelvi jogai Will Kymlicka és Alan Patten elmélete alapján

Kymlicka és Patten elméletének ismertetése azért különösen releváns, mert a kisebbségi jogokról és nyelvi sokszínűségről alkotott nézeteik segítenek értelmezni azokat a kihívásokat, amelyek Ceuta és Melilla esetében a bevándorlással kapcsolatban merülnek fel a tizedik fejezetben. Will Kymlicka elmélete szerint a bevándorló csoportok jogai elsősorban integratív természetűek, vagyis céljuk, hogy beilleszkedjenek a többségi nemzeti kultúrába. A bevándorlók általában nem törekednek területi alapú autonómiára vagy politikai önrendelkezésre, mint ahogyan az gyakran a hagyományosan ott élő nemzeti kisebbségek esetében megfigyelhető, hanem elsősorban önzonosságukat, kulturális láthatóságukat és teljes jogú társadalmi tagságukat kívánják elérni. Ennek érdekében a többségi társadalom intézményeinek rugalmasabbá kell válniuk a kulturális különbségekkel szemben, például anyagi támogatást nyújthatnak kulturális jogok gyakorlásához.⁶⁵

⁶³Mary Ellen Tsekos (2002): Minority Rights: The Failure of International Law to Protect the Roma. *Human Rights Brief*, 9(3). 26-29. 26.

⁶⁴Tsekos, 2002. 26.

⁶⁵Kymlicka 1998. 120.

Kymlicka szerint a hivatalos nyelvi státusz már túlmutat a bevándorlók jogainak szokásos keretein, mivel az a nemzeti kisebbségek saját társadalmi-kulturális közegének fenntartásához kapcsolódik. Ugyanakkor Kymlicka elismeri, hogy a kisebbségi jogok merev kategorizálása nem mindig alkalmazható a valóságban. Egyes csoportok, például menekültek vagy vendégmunkások leszármazottai, nem illeszthetők egyértelműen sem a nemzeti kisebbségek, sem a bevándorló közösségek csoportjába.⁶⁶

Alan Patten továbbfejlesztette Kymlicka elméletét, hogy kiküszöbölje annak hiányosságait és jobban megindokolja a különbségtételt a kisebbségi csoportok között. Patten szerint az államoknak liberális semlegességet kell tanúsítaniuk, vagyis egyenlően kell kezelniük a különböző kulturális és nyelvi csoportokat. Ez nemcsak a nemzeti kisebbségek elismerését, hanem a bevándorlók jogainak védelmét is jelentheti.⁶⁷

A bevándorlók kulturális jogai esetében Patten elutasítja a bevándorlók és nemzeti kisebbségek merev megkülönböztetését, a különbséget az újonnan érkezők és a már letelepedett csoportok között látja. Három alapelvet emel ki: az első a jogosultság és az ésszerűség. Az állam jogosan támaszthat feltételeket a bevándorlók számára, például, hogy elfogadják a többségi nyelv használatát a közéletben. A második alapelv a különbség a tolerancia és az aktív támogatás között: a bevándorlók jogot formálhatnak arra, hogy kulturális és nyelvi különbségeiket tolerálják, de nem feltétlenül követelhetnek teljes körű intézményi támogatást saját nyelvük fenntartására. A harmadik vetület az őshonos és bevándorló közösségek közötti aszimmetria: a nemzeti kisebbségek jogosan részesülhetnek elsőbbségben, mivel hosszabb ideje fennálló kulturális intézményeik és hagyományaik vannak.⁶⁸

Patten következtetése szerint az államok dönthetnek úgy, hogy elismernek bizonyos nyelvi jogokat a bevándorlók számára, de a liberális elvek erre nem kötelezik őket. Ez összhangban van Kymlicka elméletével, amely szerint a hivatalos nyelvi státusz inkább a nemzeti kisebbségek joga, míg a bevándorlók számára a többségi nyelvhez való hozzáférés biztosítása elegendő.

⁶⁶Will Kymlicka (1998): *Ethnic Associations and Democratic Citizenship*. In: Amy Gutmann (szerk.): *Freedom of Association*. Princeton: Princeton University Press, 117–213. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780691219387-008>

⁶⁷Patten, A. (2011): *Rethinking Culture: The Social Lineage Account*. *The American Political Science Review*, 4, 735–749. <https://doi.org/10.1017/S000305541100030X>. 740.

⁶⁸Alan Patten (2011): *Rethinking Culture: The Social Lineage Account*. *The American Political Science Review*, 4, 735–749. DOI: <https://doi.org/10.1017/S000305541100030X>. 742.

9. A kisebbségi nyelvek nemzetközi és európai szabályozása

Ebben az alfejezetben áttekintésre kerülnek azok a nemzetközi egyezmények és uniós jogi keretek, amelyek célja a kisebbségi nyelvek jogainak biztosítása, használatuk támogatása, valamint a nyelvi diszkrimináció elleni fellépés.

9.1. A kisebbségi nyelvek nemzetközi szabályozása

Az EBESZ keretében külön intézményként működik a Nemzeti Kisebbségek Főbiztosa, aki a tagállamokban figyelemmel kíséri a kisebbségi jogok helyzetét, és megelőző diplomáciai eszközökkel segít a konfliktusok elkerülésében.

Az ENSZ 1992-es nyilatkozata a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szintén fontos mérföldkő, bár nem kötelező érvényű. A dokumentum célja az volt, hogy megerősítse e csoportok jogait a saját kultúrájuk, nyelvük és vallásuk gyakorlására, valamint az államoktól elvárja, hogy biztosítsák számukra az ehhez szükséges feltételeket.

A kisebbségek gyakran nemcsak identitásuk megőrzésére, hanem annak aktív kifejezésére is törekednek. Mivel a többségi kultúra „látható” védelme ritkán válik szükségessé, a kisebbségek esetében fontos a tudatos, célzott jogi védelem, különösen az őshonos népek esetében. Ennek érdekében nemcsak jogi eszközökre, hanem valós társadalmi és politikai részvételre is szükség van.

9.2. A kisebbségi nyelvek európai szabályozása

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) nem tartalmaz explicit kisebbségi jogi rendelkezéseket, így közvetlenül a nyelvi jogokat sem garantálja. Ugyanakkor az egyezmény több általános emberi jogi klauzulája – így például a vallásszabadság (9. cikk), a tisztességes eljáráshoz való jog (6. cikk), vagy a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog (8. cikk) – olyan részjogosítványokat foglal magában, amelyekből a nyelvi jogokra vonatkozó követelmények is levezethetők. Az Európai Emberi Jogi Bíróság (EJEB) ítélkezési gyakorlata több alkalommal értelmezte a nyelvhasználat kérdését ezeknek az általános jogoknak a keretében, például a bírósági eljárások nyelvéhez való hozzáférés, a nevek anyanyelvi formában való használata, vagy a kisebbségi nyelveken történő vallásgyakorlás kapcsán. Bár az EJEE nem nyújt átfogó kisebbségvédelmi rendszert, a bírósági gyakorlat révén mégis hozzájárult a nyelvi jogok részkérdéseinek fokozatos elismeréséhez. A Şükran Aydın és mások kontra Törökország ügyben

például több török állampolgárt ítélték el azért, mert a 2007-es választási kampány során kurd nyelven szólaltak fel nyilvános rendezvényeken, amit a törvény akkor szigorúan tiltott. Az EJEB megállapította, hogy a teljes körű nyelvhasználati tilalom és annak büntetőjogi szankcionálása aránytalan korlátozása volt a véleménynyilvánítás szabadságának, így sértette az Egyezmény 10. cikkét. A Bíróság ezért jogsértést állapított meg.⁶⁹

A 14. cikkében szereplő diszkrimináció-tilalom vonatkozik a kisebbségi hovatartozásra is. Ezt erősítette meg a 12. számú kiegészítő jegyzőkönyv, amely általános diszkrimináció-tilalmat rögzít minden joggal kapcsolatban. Ez 2005-ben lépett hatályba, miután tíz tagállam ratifikálta.⁷⁰

Bár ezek az eszközök főként az egyén jogait védik, közvetetten hozzájárulnak a kisebbségek védelméhez is.⁷¹

A *Mestan v. Bulgária* ügyben a kérelmező, aki egy politikai párt vezetője és a 2013-as parlamenti választások jelöltje volt, körülbelül 250 eurós adminisztratív bírságot kapott, mert a kampánya során egy nyilvános rendezvényen a hivatalos nyelven, a bolgáron kívül más nyelven, törökül beszélt. A bolgár választási törvény teljes tilalmat írt elő a hivatalos nyelven kívüli nyelvhasználatra, és ennek megszegése adminisztratív szankciót vont maga után. A bíróság megállapította, hogy a hatóságok döntése sértette a kérelmező szólásszabadsághoz való jogát (10. cikk), hiszen a politikai kampány idején a szólásszabadság különösen fontos a választások tisztasága és a demokratikus részvétel biztosítása szempontjából. Az abszolút tilalom megakadályozta a nemzeti bíróságokat abban, hogy érdemben vizsgálják az ügyet, mivel csupán azt ellenőrizték, hogy a kérelmező nem bolgár nyelven beszélt-e, anélkül, hogy figyelembe vették volna a kontextust. A kérelmező által használt török nyelv az ő anyanyelve volt, és a kisebbségi közösség, amelyhez szólt, többet értett belőle, mint bolgárból. A teljes tilalom és az adminisztratív szankciók aránytalanok voltak a demokratikus társadalomban védett értékekhez, köztük a szólásszabadsághoz és a kisebbségek védelméhez képest, ráadásul nem volt „sürgető társadalmi szükség” a tilalomhoz, különösen mivel a nemzetközi testületek, például a Velencei Bizottság és az OSCE/ODIHR már korábban is bírálta a szabályozást. Mindezek alapján az EJEB egyhangú döntéssel jogsértést állapított meg.⁷²

⁶⁹EJEB, *Şükran Aydın és mások kontra Törökország ügy* (*Şükran Aydın and Others v. Turkey*), 2013. október 22.

⁷⁰Petricusic 2005. 50.

⁷¹Petricusic 2005. 50.

⁷²*Mestan v. Bulgaria*, application no. 24108/15, judgment of 27 June 2019, European Court of Human Rights (ECHR)

Az Európa Tanács aktívan részt vesz a kisebbségi jogok nemzetközi védelmében. Kiemelkedő dokumentuma a Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, amely kötelező erejű, és végrehajtását egy független tanácsadó bizottság felügyeli. Emellett fontos a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI), valamint az Emberi Jogi Biztos szerepe.⁷³

9.2.1. Az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája

A téma szempontjából a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája az Európa Tanács egyik legfontosabb egyezménye, hiszen a kisebbségi és regionális nyelvek védelmét és előmozdítását célozza.⁷⁴ A Charta rendelkezéseinek be nem tartása nem von maga után semmilyen jogi vagy fegyelmi következményt a mulasztó fél számára. Mindazonáltal a Charta rendelkezik egy értékelési mechanizmussal a Szakértői Bizottság által végzett felügyeleti tevékenység formájában, ez képezi az alapját a Miniszteri Bizottság által az államoknak tett ajánlásoknak, még akkor is, ha a Charta nem ír elő jogi lépéseket a szabályok be nem tartása esetén. Ezzel a mechanizmussal a Charta sokkal többé válik, mint pusztán politikai ajánlásokat tartalmazó dokumentum. A Charta a legfontosabb nemzetközi jogi eszköz, amelynek konkrét célja a kisebbségi és regionális nyelvek védelme, ismeretük és használatuk előmozdítása.

A dokumentum 1. cikke kimondja:

„A Charta értelmében regionális vagy kisebbségi nyelvnek azt a nyelvet tekintik, amelyet egy adott ország bizonyos területén olyan polgárok használnak, akik arányukat tekintve kisebbséget alkotnak, és akiknek nyelve eltér az adott ország hivatalos nyelvétől. Nem tartoznak ide sem a hivatalos nyelv helyi nyelvjárásai, sem a bevándorlók által beszélt nyelvek.”⁷⁵

Az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának ratifikálásáról szóló dokumentumban Spanyolország kijelenti, hogy regionális vagy kisebbségi nyelveknek tekinthetők azok a nyelvek, amelyeket Baszkföld, Katalónia, a Baleár-szigetek, Galicia, Valencia és Navarra autonóm közösségek státútumai hivatalos nyelvekként ismernek el. Szintén regionális vagy

⁷³Petricusic 2005. 47.

⁷⁴Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája. Strasbourg, Európa Tanács, 1992.

⁷⁵1999. évi XL. törvény a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának kihirdetéséről.

kisebbségi nyelveknek tekintendők az autonóm közösségek statútumaiban védett nyelvek a hagyományosan beszélt területeken.

Spanyolország 1992-ben aláírta, 2001-ben pedig ratifikálta a Chartát. A ratifikáció pillanatában Spanyolország a lehető legmagasabb szintű kötelezettségvállalást fogadta el, de ezt azokra az autonóm közösségekre korlátozta, ahol a társhivatalos nyelveket már rögzítették a statútumokban.⁷⁶ Az érintett hat régióban a hivatalos státusz, a nyelvi normalizációt szabályozó törvények és az ágazatspecifikus jogi fejlesztések sok esetben még a Charta által előírt védelmi szintet is meghaladják. Ennek eredményeként a spanyol parlament a legmagasabb védelmet írta elő a társhivatalos nyelvekkel rendelkező autonóm területeken, míg a hivatalosan el nem ismert vagy a kulturális örökség részeként elismert nyelvek esetében ennél alacsonyabb szintű védelmet alkalmazott.⁷⁷

9.2.2. Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről

Az 1995-ben elfogadott Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről az Európa Tanács egyik legfontosabb dokumentuma a kisebbségek jogainak védelme terén. Spanyolország 1995. szeptember 1-én ratifikálta a Keretegyezményt.⁷⁸ Az Európa Tanács keretében működő Tanácsadó Bizottság rendszeresen értékeli az Egyezmény végrehajtását és ajánlásokat fogalmaz meg a tagállamok számára.⁷⁹

Bár átfogó jellegű, az egyezmény külön hangsúlyt fektet a nyelv szerepére, mint a kisebbségi identitás alapvető elemére. A dokumentum szerint a kisebbségi nyelvek használata és fejlesztése alapvető jog (5. cikk), és a nyelvhasználatot a véleménynyilvánítás szabadságának körébe is beemeli (9. és 10. cikk). Ez magában foglalja a nyelv szabad használatát a magán- és közéletben, szóban és írásban, valamint az ügyintézés és információhoz való hozzáférés során is. A Keretegyezmény kiter továbbá a nyelvhasználat és névhasználat (11. cikk), az oktatás (12. cikk),

⁷⁶Katalónia kormánya (2017): *Fifth periodical report on compliance with the Council of Europe's Charter for Regional or Minority Languages in Catalonia (2013–2016)*. Directorate-General for Language Policy. Council of Europe.
https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/legislacio/recull_de_normativa/altres/arxius/Celrom_EN_2013-2016.pdf 2.

⁷⁷A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikációs okirata, amely Strasbourgban, 1992. november 5-én kelt. BOE-A-2001-17500

⁷⁸Az Európa Tanács hivatalos oldala. https://www.coe.int/en/web/minorities/spain?utm_source

⁷⁹Európa Tanács (1995): *Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről*. Elfogadva: 1995. február 1. Strasbourg.
<https://rm.coe.int/16800c10cf>

és az anyanyelv tanulásának joga (14. cikk) közötti kapcsolatra is. A preambulum is hangsúlyozza a nyelvi identitás védelmét, mint a pluralista és demokratikus társadalom alapértékét. Az egyezmény előírja, hogy az államok kötelesek támogatni a kisebbségek kulturális és nyelvi örökségének megőrzését, és kifejezetten tiltja az asszimilációs politikákat (5. cikk, 2. bekezdés). Kiemelt szerepet kap a hivatalos nyelvhasználat kérdése is, amely a jogegyenlőség és a kulturális önazonosság szempontjából is lényeges.⁸⁰

9.2.3. Az Európai Unió nyelvpolitikája

Az Európai Uniónak alapvetően nincs közvetlen jogköre a nemzeti kisebbségek védelmében, mivel ez érzékeny belpolitikai kérdés, és az EU hatásköre csak azokra a területekre terjed ki, amelyeket a tagállamok kifejezetten átruháztak rá. Bár az EU több dokumentumban is foglalkozik a kisebbségi jogokkal, ezek inkább ajánlások (ún. *soft law* eszközök), és nem kötelező érvényű jogszabályok, inkább politikai jelentőségük van.⁸¹

Az Európai Unió egyre nagyobb hangsúlyt fektet az alapvető jogok és értékek védelmére, különösen az emberi jogok és a kisebbségi jogok területén. Bár az uniós jog nem rendelkezik önálló, kifejezett hatáskörrel a kisebbségi jogok szabályozására, az alapértékek tiszteletben tartása kiemelt szerepet kap a politikai és jogi mechanizmusokban. Ennek egyik fontos mérföldköve a Lisszaboni Szerződés, amely világos iránymutatást ad az unió értékrendjéről és az alapjogok védelméről. A Lisszaboni Szerződés módosította az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSz) 2. cikkét, amely az Unió alapértékeit rögzíti – például a demokráciát, jogállamiságot, emberi jogokat és a kisebbségekhez tartozó személyek jogait. Fontos, hogy ez a megfogalmazás nem tekinthető a kollektív kisebbségi jogok elismerésének, tehát nem garantál külön jogokat kisebbségi csoportok számára – csupán egyéni jogokra utal.⁸²

Mivel az EU alapvetően nem rendelkezik önálló hatáskörrel a kisebbségi jogok szabályozására – erre az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSz) 3–6. cikkei sem adnak lehetőséget – így az, hogy a kisebbségek jogai szerepelnek az alapértékek között, nem teremt

⁸⁰Európa Tanács (1995): *Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről*. Elfogadva: 1995. február 1. Strasbourg. <https://rm.coe.int/16800c10cf>

⁸¹Tárnok Balázs: Kisebbségvédelem az Európai Unióban, vázlat. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12211/file/Kisebbs%C3%A9gv%C3%A9delem%20az%20Eur%C3%B3pai%20Uni%C3%B3ban_v%C3%A1zlat.pdf 1.

⁸²Ódor Bálint (2013): A nemzetpolitikai érdekérvényesítés lehetőségei az EU-ban Lisszabon után. *Pro Minoritate*, 19(4). 4-18. 7.

új jogi eszközöket vagy hatáskört az EU számára ezen a területen. A 2. cikk védelmét szolgálja a 7. cikk szerinti eljárás, amely lehetőséget ad arra, hogy az EU szankciókat alkalmazzon, ha egy tagállam súlyosan megsérti az Unió alapértékeit. A Tanács és az Európai Parlament ilyenkor megállapíthatja, hogy jogsértés veszélye áll fenn, és akár fel is függeszthetik az adott ország szavazati jogát az uniós döntéshozatalban. Fontos, hogy ez az eljárás nemcsak az EU-s jog által szabályozott területekre vonatkozik, hanem a tagállamok saját hatáskörébe tartozó ügyekre is, ha azok érintik az EU alapelveit.⁸³

Az Európai Unió többszintű nyelvpolitikát alakított ki. Ezek közül az első szinten helyezkedik el az intézményi nyelvhasználat, vagyis az egyes nyelvek használatának szabályozása az EU intézményeiben, beleértve ezen intézmények kapcsolattartását az Unió polgáraival és szervezeteivel. A második szint az egyes tagállamok nyelvhasználatához és a területükön érvényes nyelvpolitikához kapcsolódik. Az Unió a legtöbb esetben nem avatkozik bele a tagállamok nyelvpolitikájába. Kivételt képeznek azon esetek, amikor a tagállami szabályozás sérti az uniós polgárok közötti egyenlő bánásmód elvét, vagy ellentétben áll a szabad kereskedelem és belső piac intézményével.⁸⁴ A harmadik szinten a nyelvi sokféleség ösztönzése, a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme, a nyelvtanulás előmozdítása áll.

Az Unióhoz való csatlakozáskor a tagállamok meghatározzák azokat a nyelveket, amelyeket hivatalos nyelvként szeretnének használni. Az Uniónak jelenleg 24 hivatalos nyelve van, melyek munkanyelvek is egyben. A hivatalos nyelveket a Tanácsnak az intézményi nyelvhasználatról szóló 1/1958/EGK rendelete sorolja fel.⁸⁵ A nyelvi sokszínűség ösztönzésének, megóvásának elvét tartalmazza az EU Alapjogi Chartája, amely rögzíti, hogy az EU állampolgárainak joguk van ahhoz, hogy a 24 hivatalos nyelv bármelyikén felvegyék a kapcsolatot az Unió intézményeivel, és hogy azon a nyelven választ is kapjanak.⁸⁶

Az Európai Unió 1993-ban a Koppenhágai Kritériumok keretein belül kikötötte, hogy csak olyan állam válhat a tagjává, amely garantálja a kisebbségek védelmét, ezen belül helyet kap a

⁸³Tárnok. 2.

⁸⁴Nagy Noémi (2016): Fenntartható nyelvi sokszínűség? – Az európai nyelvpolitika jogi keretei. In: Bartha Csilla (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, 28. 57-71. 60.

⁸⁵Láncos Petra Lea (2011): Az Európai Unió nyelvpolitikája. In: Szabó Marcel, Gyeney Laura, Láncos Petra (szerk.): *Bevezetés az Európai Unió egyes politikáiba*. Szent István Társulat, Budapest.

⁸⁶Lomnici Zoltán (2020): „Kötelességünk becsben tartani” – A nyelvvédelem kérdéséről európai perspektívában. https://alaptorvenyblog.hu/kotelessegunk_becsben_tartani_a_nyelvvedelem_kerdeserol_europai_perspektivaban.html

kisebbségi nyelvek védelme is. A Koppenhágai Kritériumok hiányossága, hogy betartásukat az EU csak a csatlakozást megelőzően ellenőrzi. A kisebbségvédelmi szintek igen eltérőek lehetnek a tagállamok között.⁸⁷

A spanyol kormány kezdeményezésére 2005-ben az Európai Unió kvázi társhivatalos nyelvi státuszt biztosított a katalán, a baszk és a galíciai nyelveknek, tehát az állampolgároknak lehetőségük van az uniós intézményekhez fordulni ezeken a nyelveken. Amennyiben igény van rá, az érintett tagállam kormánya biztosítja a fordítást, saját költségére.⁸⁸

Spanyolország az elmúlt években ismételten javaslatot tett arra, hogy a katalán, a galíciai és a baszk nyelvek hivatalos uniós nyelvi státuszt kapjanak. Ezek a nyelvek jelenleg regionálisan hivatalos státuszt élveznek Spanyolországon belül, és széles körben használatosak az oktatásban, közigazgatásban és médiában. Az uniós szintű hivatalos elismerés azonban a tagállamok egyhangú támogatását igényli, amelyet nem sikerült elérni. Több tagállam – köztük Ausztria, Finnország, Horvátország és Svédország – jogi, adminisztratív és pénzügyi aggályokat fogalmazott meg a kezdeményezéssel kapcsolatban, különösen annak precedensértéke miatt. A tagállamok attól tartanak, hogy egy ilyen elismerés nyomán más országok is hasonló igényeket támaszthatnának saját regionális vagy kisebbségi nyelveik elismerésére. Az Európai Unióban jelenleg körülbelül 40–50 millió ember beszél mintegy 60 regionális vagy kisebbségi nyelvet, ám ezek közül csak kevés rendelkezik olyan státusszal, amely lehetővé teszi használatukat az uniós intézményrendszerben. A spanyol kormány ugyan vállalta, hogy az új hivatalos nyelvek fordítási és működtetési költségeit teljes egészében maga viselné, ez azonban nem oszlatta el a többi tagállam részéről felmerült kétségeket.⁸⁹

Az uniós tagállamok részéről megfogalmazott legfőbb kifogás a hivatalos nyelvi státusz következményeinek kiterjedtségére irányul: a hivatalos nyelvek közé történő felvétel kötelező fordításokat vonna maga után az EU minden hivatalos dokumentumára nézve, ami jelentős többletköltséggel járna. Emellett több állam attól tart, hogy a katalán, baszk és galíciai nyelvek elismerése más, kevésbé támogatott kisebbségi nyelvi közösségek számára is hivatkozási alapként

⁸⁷Juhász Hajnalka (2012): A nyelvi jogok helyzete az Európai Unióban: korlátok és lehetőségek. In: Eplényi Kata, Kántor Zoltán (szerk.): *Terveztés és határtalanítás: a magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai*. 45-65. <https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/02/Terveztes-es-hatartalanitas-2.pdf>. 51.

⁸⁸Európai Bizottság (2013): *Gyakran feltett kérdések az európai nyelvekről*. Brüsszel. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/MEMO_13_825

⁸⁹Aitor Hernández-Morales (2025): *EU countries pass on Spanish bid to make Catalan an official language in Brussels*. <https://www.politico.eu/article/eu-pass-spain-make-catalan-official-language-brussels/>

szolgálhat, például a breton, korzikai vagy akár az orosz nyelv esetében, ezáltal nyomást gyakorolva a nemzeti kormányokra és az EU intézményeire. A spanyol javaslat előterjesztése politikai kontextusban is értelmezhető: elemzők szerint az indítvány része volt a 2023-as kormányalakítási tárgyalások során tett engedményeknek, különösen a katalán függetlenségpárti Junts párt támogatásának elnyerése érdekében. A tagállami egyetértés hiánya miatt a kérdés napirendről való levételére került sor, a szavazást határozatlan időre elhalasztották. A spanyol kormány ugyanakkor jelezte, hogy a kezdeményezés továbbra is napirenden marad, és folytatják a diplomáciai egyeztetéseket az ügy előmozdítása érdekében.⁹⁰

10. Fejezet összefoglalása

A kisebbségi jogok nemzetközi jogi szabályozása máig nem épül egységes, minden államra nézve kötelező alapokra, különösen azért, mert hiányzik a kisebbség fogalmának pontos definíciója és a nyelvi jogok kollektív jogokként való elismerése. A nemzetközi emberi jogi dokumentumok – mint például az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya – elsősorban az egyének jogait ismerik el, és csak korlátozottan biztosítanak kollektív jogokat a kisebbségi közösségek számára. Ebből következően a kisebbségi nyelvi jogokat is gyakran az egyéni szabadságjogok, például a véleménynyilvánítás szabadsága vagy a diszkrimináció tilalma keretében értelmezik, nem pedig önálló, kikényszeríthető kollektív jogként.

Az emberi jogok területén elért eredmények ellenére a kisebbségi nyelvi jogok nemzetközi jogi védelme még mindig főként soft law eszközökre, ajánlásokra és nyilatkozatokra épül. A jogilag kötelező erejű dokumentumok – mint az Európa Tanács Keretegyezménye a Nemzeti Kisebbségek Védelméről vagy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája – fontos előrelépést jelentenek, ugyanakkor a dokumentumokban szereplő vállalások be nem tartása nem jár szankcióval, így érvényesülésük sokszor az adott állam politikai akaratától függ. Ugyanez igaz az ENSZ és az EBESZ kisebbségvédelmi mechanizmusaira is, amelyek főként figyelemfelhívó és megelőző szerepet töltenek be.

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartája különösen fontos, mivel az első olyan nemzetközi dokumentum, amely kifejezetten a kisebbségi nyelvek védelmét és használatuk

⁹⁰Marta Iraola Iribarren (2025): *Spanish minority language question echoes across Europe*
<https://www.euronews.com/my-europe/2025/05/28/spanish-minority-language-question-echoes-across-europe>

előmozdítását célozza, még ha szankcináló mechanizmust nem is tartalmaz. Spanyolország esetében a Charta ratifikációja magas szintű kötelezettségvállalást jelentett a hivatalos nyelvekre vonatkozóan. Ennek köszönhetően az érintett régiókban a nyelvi jogok gyakorlati érvényesülése sok esetben meghaladja a nemzetközi előírások szintjét.

Összességében elmondható, hogy bár a nemzetközi jogi szabályozás egyre nagyobb figyelmet fordít a nyelvi kisebbségek védelmére, a jelenlegi rendszer nem garantál teljes körű és kikényszeríthető védelmet. A nyelvi kisebbségek védelme így továbbra is országonként eltérő politikai akarat és intézményi gyakorlat függvénye, miközben a jogi dokumentumok gyakran csak az egyéni jogokon keresztül biztosítanak közösségi szintű elismerést.

III. Spanyolország történelme, politikai berendezkedése

1. Történelmi áttekintés

Az Ibériai-félsziget a különböző korszakokban eltérő kultúrák és vallások találkozhelye volt, ami máig ható nyelvi és identitásbeli rétegzettséget eredményezett. A zsidók például már időszámításunk előtt körülbelül ezer éve éltek a félszigeten, még a mórok érkezése előtt. A félszigetet először az ibér és kelta népek népesítették be, majd a föníciaiak, görögök és főként a rómaiak uralták (i.e. 218–5. sz.) A Római Birodalom bukásával a vizigótok vették át a hatalmat (5–8. sz.). 711-ben a mórok Afrikából érkezve elfoglalták a félszigetet, uralmuk egészen 1492-ig tartott. Ebben az időszakban jelentős tudományos, filozófiai és kulturális fejlődés zajlott, miközben a mórok vallási autonómiát biztosítottak a zsidók és keresztények számára, így három vallás élt együtt békében. A 12-14. században a mórok hatalma hanyatlani kezdett. 1350-re a Katalán–Aragóniai Királyság a Földközi-tenger egyik legnagyobb hatalmává vált.⁹¹

1469-ben Aragóniai Ferdinánd és Kasztíliai Izabella házassága révén Spanyolország politikai és nyelvi tekintetben is egyesült. A kasztíliai nyelv ekkor vált a modernitás és haladás szimbólumává. A 15-16. században Ferdinánd és Izabella uralkodása alatt létrejött egy katolicizmus-központú állam, amely a spanyol nacionalizmus alapjává vált. Spanyolország politikai tekintetben egészen 1978-ig erősen centralizált volt, ami több okra vezethető vissza. A spanyol örökösödési háború (1701-1714) következtében a Bourbon-dinasztia került hatalomra: az

⁹¹Bbc.co.uk (2009): Muslim Spain https://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/spain_1.shtml

abszolutista monarchia központosításra, egységesítésre törekedett.⁹² A *Nueva Planta* rendeletek az 1700-as években a spanyol (kasztíliai) nyelvet egyedüli hivatalos nyelvként írták elő, megszüntetve az olykor több évszázados múltra visszatekintő kisebbségi intézményeket és a hivatalos nyelvhasználatot.⁹³

A 19. század során megjelentek a kultúrnemzeti ideológia alapjául szolgáló romantikus, nacionalista áramlatok. Előbb az egyes nemzetiségek kultúrájában, különösen az irodalomban, majd ez a hatás a politikai szférában is érvényesült. Regionalista mozgalmak alakultak Spanyolország több területén, elsősorban Baszkföldön, Galiciában és Katalóniában. Ezen kezdeményezések az 1890-es évektől politikai irányt vettek, a kisebbségek nyelvük és autonómiájuk elismerését követelték. A legtöbb ilyen törekvés azonban inkább az egységes Spanyolországon belüli autonómiára, mintsem a teljes elszakadásra irányult. A mérsékelt függetlenségi törekvések oka lehetett, hogy a Spanyolországban élő kisebbségek nem rendelkeznek anyaországgal. A 20. század elejére a nemzeti kisebbségek már képviseltették jogait a madridi *Cortesben*.⁹⁴ Tömeges tüntetések formájában követeltek autonómiát a kisebbségek az első világháború idején, ezt azonban *Primo de Rivera* szocialista diktatúrája (1923-1930) elfojtotta.⁹⁵

A Második Köztársaság kiterjedt autonómiát biztosított a régiók számára a nemzetállam keretében. Katalónia például 1931-ben önálló parlamentet, majd kormányt alakított.⁹⁶ A kiterjedt autonómia azonban nem tartott hosszú ideig, ugyanis *Francisco Franco* tábornok vette át a hatalmat.

Franco diktatúrája (1939–1975) alatt a kisebbségi nyelvek és kultúrák súlyos elnyomást szenvedtek el. Franco hatalma megszilárdítására használta a nyelvet, azzal az indokkal, hogy az egységes nemzet érdekében mindenki a kasztíliait beszélje. Ebben az időszakban minden más nyelv nyilvános használatát betiltották, és súlyos büntetések jártak használatukért. A sajtó- és

⁹²Government of Spain: *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe, 2002, 4. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d817c>

⁹³Az Aragóniai Korona archívuma: *Nueva Planta Dekrétumok*. <https://www.cultura.gob.es/archivos-aca/en/actividades/documentos-para-la-historia-de-europa/nueva-planta.html>

⁹⁴Gerencsér Balázs, Juhász Albin (2001): A kisebbségi autonómia (működő modellek, magyar elképzelések). In: Gerencsér Balázs (szerk.) *Tanulmányok a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Flachbarth Ernő Kisebbségi Jogi Kutatóműhelyéből*. Budapest. 89.

⁹⁵Szajbély Katalin (2003): Kisebbségi kérdés Spanyolországban. *Kisebbségkutatás*, 4(2). 695-705. 696.

⁹⁶Szajbély 2003. 696.

szólásszabadságot is korlátozták, így a kisebbségi nyelvek használata kizárólag a magánéletben való használatra korlátozódott. A nyelv Franco rendszerében tehát nemcsak kommunikációs eszköz volt, hanem az ideológiai és kulturális ellenőrzés egyik fő eszköze is.⁹⁷ A diktatúra ideje alatt a kisebbségi nyelvek elnyomása olyan mértéket öltött, hogy még a „Katalónia” szót is „északkeleti régióra” cserélték, és betiltották a katalán kulturális gyakorlatokat, például a sardana táncot. A rezsim propagandaeszközként használt nyelvi üzeneteket is, mint például: „*Beszéld a Birodalom nyelvét*”, ezzel is növelve a kasztíliai presztízst. Az oktatás központi szerepet kapott a nyelvi tervezésben: kizárólag kasztíliai nyelven tanítottak, a kisebbségi nyelveket pedig teljesen kitiltották az iskolákból. Ez egyfajta kulturális hegemoniát eredményezett, ahol a domináns csoport nyelvét és kultúráját kényszerítették a lakosságra. Az iskolákon keresztül a gyerekek a kasztíliait tanulták meg, mint egyetlen elfogadott, presztízsertékű nyelvet, és azt az eszmét, hogy a nemzeti egység csak egynyelvűséggel érhető el. Így egész generációk nyelvi attitűdjeire hatott ez az elnyomó politika.

2. Az 1978-as alkotmány és az autonómiák rendszere

Spanyolország demokratikus átalakulása az 1970-es évek végén együtt járt a politikai és közigazgatási hatáskörök decentralizációjával. Az 1978-as alkotmány fogalmazta meg azt az új államszerkezeti modellt, amely 17 autonóm közösség és két autonóm város létrehozását eredményezte. Az autonóm közösségek különböző szintű önrendelkezési jogot kaptak, egyesek de facto szövetségi jellegű jogosítványokkal rendelkeznek. Az alkotmány 3. cikke alapján Spanyolország hivatalos nyelve a kasztíliai, ugyanakkor elismeri más spanyol nyelvek társhivatalos státuszát az adott autonóm közösségekben, amennyiben azok saját statútumukban ezt így szabályozzák. Ennek eredményeként hat autonóm közösségben alakult ki a társhivatalos kétnyelvűség rendszere: a baszk nyelv Baszkföldön és bizonyos navarrai területeken, a galíciai Galiciában, a katalán Katalóniában és a Baleár-szigeteken, a valenciai a Valenciában, valamint az aráni (okszitán) nyelv Katalónia északnyugati régiójában, az Arán-völgyben. Az alkotmányos keret lehetővé tette, hogy ezek a régiók önálló nyelvpolitikai és nyelvfejlesztési programokat dolgozzanak ki, amelyek hozzájárulnak a kisebbségi nyelvek revitalizációjához és közéleti integrációjához. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az autonóm közösségek határai nem

⁹⁷Szajbely 2003. 700.

minden esetben fedik le a nyelvi közösségek természetes elterjedési területét – ez különösen igaz a katalán és a baszk nyelv esetében, ahol a nyelvi és közigazgatási határok eltérései bizonyos politikai és társadalmi feszültségeket is generáltak.⁹⁸

1. ábra: Spanyolország autonóm területei⁹⁹

VI. Károly király és Adolfo Suárez miniszterelnök vezetésével egy pluralista, parlamentáris demokrácia jött létre. A Franco-éra alatt a társadalom depolitizált volt, de halála után újraéledtek a politikai pártok. Az 1977-es választásokat az Adolfo Suárez vezette centralista UCD¹⁰⁰ nyerte, de program nélküli működésük miatt gyorsan veszített népszerűségéből. 1982-ben a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) nyert nagy többséggel, Felipe González vezetésével, megalakítva az első egyedüli kormányt a polgárháború óta. A PSOE kormány gazdasági, katonai és oktatási reformokat hajtott végre, valamint kísérletet tett a baszk terrorizmus visszaszorítására és Spanyolország nemzetközi szerepének megerősítésére. Bár népszerűségük 1986 után csökkent, hatalmon maradtak. A politikai paletta két fő ereje mellett megjelentek regionális pártok is, például a Baszk Nacionalista Párt (PNV) és a katalán Konvergencia és Unió (CiU). Míg a katalán pártok

⁹⁸Jan Mansvelt Beck (2005): The place of Language and the Language of Place in the Basque Country. In: James Cohen, Kara T. McAlister, Kellie Rolstad, Jeff MacSwan (eds.): *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*. 1461-1477. Somerville, MA: Cascadia Press. 1461.

⁹⁹Forrás:

<https://www.hoyaragon.es/asset/thumbnaill,1920,1080,center,center/media/hoyaragon/images/2024/04/13/20240413103325213788.jpg>

¹⁰⁰A Demokratikus Közép Uniója

inkább a mérsékelt irányvonalat képviselték, egyes baszk pártok szélsőségesek voltak és terrorista kapcsolatokkal vádolták őket.

Külpolitikai téren Spanyolország Franco alatt elszigetelt volt, de a hidegháború idején stratégiai helyzete miatt szövetségre lépett az Egyesült Államokkal, 1953-tól katonai megállapodásokkal. Franco halála után a cél az európai integráció volt. Spanyolország belépett az ENSZ-be, majd 1977-ben az Európa Tanácsba, 1982-ben a NATO-ba (amit népszavazás erősített meg), 1986-ban az Európai Közösségbe, 1988-ban pedig a Nyugat-európai Unióba. Emellett célja volt befolyását növelni Latin-Amerikában, visszaszerezni Gibraltárt, és kapcsolatot építeni az arab világgal – bár utóbbi célját bonyolította a Marokkóval fennálló konfliktus Ceuta és Melilla miatt. Napjainkban Spanyolország részt vesz több nemzetközi szervezet munkájában is, például az ENSZ-ben, IMF-ben, Világbankban, OECD-ben, valamint megfigyelőként jelen van a latin-amerikai regionális szervezetekben is. Az Egyesült Államokkal kötött kétoldalú katonai megállapodásait rendszeresen megújítja.¹⁰¹

3. Spanyolország politikai berendezkedése

Spanyolország alkotmányos monarchia, amely a parlamentáris demokrácián alapul. A kormányfő a miniszterelnök, az államfő pedig az uralkodó. A végrehajtó hatalmat a miniszterelnök által vezetett Minisztertanács gyakorolja. Spanyolországot az 1978-as alkotmány demokratikus, jogállami és decentralizált egységállamként határozza meg. Államfője a király (jelenleg VI. Fülöp), a végrehajtó hatalmat a miniszterelnök vezette kormány gyakorolja. A törvényhozó hatalom kétkamarás parlament kezében van (Congreso de los Diputados és Senado).

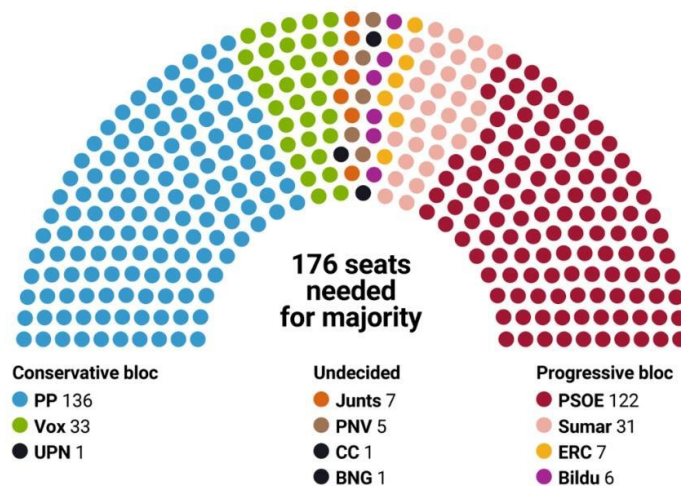
A spanyol politikai rendszer egyik fontos eleme a területi autonómia, amelynek mentén az ország az ország 17 autonóm közösségre (comunidades autónomas) és 2 autonóm városra (Ceuta és Melilla) tagolódik. Ezek a régiók saját parlamenttel, kormánnyal, a többnyelvű területeken hivatalos nyelvvel, közigazgatással rendelkeznek.¹⁰²

¹⁰¹Robert Rinehart, Jo Ann Browning Seeley (1990): Historical setting. In: Eric Solsten, Sandra Meditz (eds.): *Spain: A country study*. Area Handbook Series, DA Pam 550-179. Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C. 20.

¹⁰²Robert Rinehart, Jo Ann Browning Seeley (1990): Historical setting. In: Eric Solsten, Sandra Meditz (eds.): *Spain: A country study*. Area Handbook Series, DA Pam 550-179. Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C. 19.

Az autonóm közösségek jogköre széles, de nem teljesen szimmetrikus – egyes régiók, például Katalónia, Baszkföld és Galicia, nagyobb mértékű önrendelkezéssel bírnak, különösen a nyelv, oktatás és kultúra terén.

Spanyolországot jelenleg Pedro Sánchez, a szocialista PSOE elnöke vezeti, akinek kormánya 2023-ban alakult meg. Ez egy kisebbségi koalíciós kormány, mely a PSOE és a baloldali Sumar szövetségére (beleértve az IU/PCE, Sumar frakcióit) épít. Külső támogatók még a katalán és baszk nacionalisták – ERC, Junts, PNV, EH Bildu, BNG és a Kanári-szigeteki Koalíció – is.¹⁰³ A parlamenti térkép alapján a koalíció érzékeny egyensúlyon nyugszik, mivel a kormány erősen függ a regionális pártok támogatásától. A kormány lehetővé tette, hogy katalán, baszk és galíciai nyelveket is használhassák a kongresszusban a kasztíliai mellett. Pedro Sánchez kormányának fontos politikai célja, hogy az említett három kisebbségi nyelv hivatalos EU-nyelvvé váljon, ennek érdekében Madrid EU-szinten is lobbizik. Az első ülésen a konszenzus nem jött össze, de folytatódnak a tárgyalások.¹⁰⁴

2. Ábra: A spanyol parlament összetétele¹⁰⁵

¹⁰³La Moncloa (2023): *Pedro Sánchez announces his new government to "provide the country with stability for the next four years"*. https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/presidente/news/paginas/2023/20231120_new-government.aspx

¹⁰⁴Europeanconservative.com (2025): *EU Rejects Spain's Bid To Add Three Minority Languages*. <https://europeanconservative.com/articles/news-corner/eu-rejects-spains-bid-to-add-three-minority-languages>

¹⁰⁵Forrás: gzeromedia.com <https://www.gzeromedia.com/media-library/mock-chamber-chart-showing-seats-held-by-each-party-in-the-spanish-parliament.png?id=34659826&width=2400&height=2276>

A grafikon a spanyol parlament jelenlegi összetételét mutatja be, kiemelve a három fő politikai blokkot: a konzervatív, a progresszív és a kisebb pártokat. A parlament alsóházában összesen 350 képviselő foglal helyet, a kormányalakításhoz pedig legalább 176 mandátum szükséges. A konzervatív oldalt a Néppárt (PP) vezeti 136 mandátummal, őket követi a radikális jobboldali Vox 33 hellyel, valamint egyetlen képviselővel az UPN. Együttesen 170 mandátummal rendelkeznek, tehát hat hely híján vannak a többségtől. A másik oldalon a progresszív blokkot a Szocialista Párt (PSOE) vezeti 122 mandátummal, ehhez csatlakozik a Sumar nevű baloldali szövetség (31 mandátum), valamint több kisebb regionális párt: a katalán ERC (7 mandátum) és a baszk Bildu (6 mandátum). Így együtt 166 helyük van – vagyis szintén nem elegendő a többséghez. A fennmaradó képviselői helyeket olyan kisebb pártok töltik be, mint a katalán Junts (7), a baszk PNV (5), a Kanári-szigeteki CC (1) és a galíciai BNG (1). A kép jól mutatja, hogy a spanyol politikai rendszer rendkívül megosztott és töredezett. A kormányalakítás sikere nagyban múlik a regionális pártokkal való együttműködésen.

IV. Spanyolország hivatalos nyelvei

Spanyolország nyelvi berendezkedése Európa egyik legösszetettebb és legdinamikusabban változó rendszere. Az 1978-as demokratikus alkotmány alapvető fordulatot hozott, amikor a spanyol nyelv mellett elismerte más társhivatalos nyelvek jogállását is azokban az autonóm közösségekben, ahol ezek történelmileg gyökereznek és társadalmi beágyazottsággal bírnak. Így jött létre az a sajátos többnyelvűség, amely az egységes állam keretein belül biztosítja a regionális nyelvek – a katalán, a baszk, a galíciai, a valenciai és az aráni – hivatalos státuszát. A hivatalos nyelvek rendszere nem csupán a nyelvhasználat jogi lehetőségeit szabályozza, hanem mélyen összefonódik az autonómiára való törekvésekkel, valamint a kulturális sokféleséghez való kapcsolódással is. A nyelvhasználat nem csupán kommunikációs eszköz, hanem politikai és szimbolikus jelentéstartalommal is bír, amely az oktatásban, közigazgatásban, igazságszolgáltatásban és a közélet más területein egyaránt meghatározó.

Ebben a fejezetben áttekintésre kerülnek Spanyolország nyelvi rendszerének jogi alapjai, valamint a társhivatalos nyelvek elismerésének keretei.

1. Katalán nyelv

A katalán nyelv Spanyolország egyik legjelentősebb regionális nyelve. A katalán hivatalos Katalóniában, a Baleár-szigeteken, valamint Valenciában, ahol helyi változatát, a valenciait beszélik. Spanyolországon kívül a nyelv jelenléte említésre méltó a franciaországi Roussillon régióban, az olaszországi Alghero városában, illetve Andorrában.

3. Ábra: Katalán nyelvű területek¹⁰⁶

Spanyolországon belül a katalán nem csupán a mindennapi kommunikáció eszköze, hanem az identitás fontos eleme, amely mélyen összefonódik a kultúrával és politikai törekvésekkel. Az alfejezet átfogó elemzést nyújt a kisebbségi nyelvek törvényi jelenlétéről, törvényi szabályozásáról a különböző autonóm területeken.

A katalán az újlatin nyelvek csoportjába sorolható, a kilencedik század során fejlődött tovább a vulgáris latin nyelvből. A katalán identitástudat hosszú évekre nyúlik vissza, hiszen Nagy Károly már a 9. században, a Frank Birodalom mórok ellen vívott háborúi idején létrehozta a

¹⁰⁶Forrás: <https://www.instagram.com/p/DMaEHZXMqco/>

Hispán Őrgrófságot, afféle ütközőzónaként. A Marca Hispanica részét képezte a barcelonai grófság is, amely Katalónia történelmi magvát adja. Napjainkban a világ száz legelterjedtebb nyelve közé tartozik.

A katalán nyelvet közel tízmillió ember beszéli világszerte, és további mintegy hárommillióan értik, bár nem feltétlenül használják aktívan.¹⁰⁷ Katalónia lakossága 2021-es adatok szerint megközelíti a 7,8 millió főt, és a katalán nyelv jelenléte a régióban meghatározó.¹⁰⁸ Egy 2018-as felmérés szerint a katalán lakosság 94%-a érti, 86%-a olvassa, 81%-a beszéli a nyelvet, 65%-a tud írni katalánul.¹⁰⁹ Ezek az arányok jól tükrözik a katalán nyelv erős társadalmi beágyazottságát és oktatásban betöltött szerepét, különösen az autonóm régió nyelvpolitikájának köszönhetően.

Az 1979-es autonómiastatútum 3. cikke kimondja: „*Katalónia saját nyelve a katalán, amely hivatalos nyelv Katalóniában ugyanúgy, mint a spanyol, amely az egész állam nyelve.*” A statútum értelmében társhivatalos nyelv még ezen kívül az okszitán/aráni nyelv.¹¹⁰ Az aráni nyelv az okszitán egyik változata, amelyet Katalóniában, az Arán-völgyben beszélnek. Az Arán-völgy Franciaországgal határos, magas hegyvidéki régió. A Pireneusok középső részének északi lejtőjén, Lleida tartományban található. Habár Katalóniában elnyerte a hivatalos státuszt, legtöbb beszélője Franciaországban él. Ez egyfajta gesztusértékű lépés volt a katalán kormány részéről, jelezve, hogy nyelvi egyenjogúságra törekszik annak ellenére, hogy a katalán nyelv évtizedekig súlyos elnyomás alá kényszerült.¹¹¹

Katalóniában 1983-ban lépett életbe a nyelvi normalizációs törvény, amely tulajdonképpen az autonómiastatútum nyelvi rendelkezésein alapul.¹¹² 1998-ban újabb törvény került elfogadásra a nyelvi normalizáció megerősítésére. A törvény kifejezi a katalán autonóm kormány, a Generalitat azon politikai akaratát, hogy továbbra is ösztönözze a fellendülés folyamatát és a katalánok

¹⁰⁷Xarxa CRUSCAT – IEC (2012): *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <https://cruscat.iec.cat/wp-content/uploads/2025/05/Informe-sobre-la-situacio-de-la-llengua-catalana-2011.pdf> 18.

¹⁰⁸Institut d'Estadística de Catalunya – Idescat (2025): *Estadística oficial de Catalunya*. <https://www.idescat.cat>

¹⁰⁹Generalitat (2019): *Conocimientos por habilidades*. <https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/coneixement-i-us/habilitats-per-territoris/>

¹¹⁰Katalónia Autonómiastatútuma. Az aráni nyelv az okszitán egyik változata, amelyet Katalóniában, az Arán-völgyben beszélnek. Habár Katalóniában elnyerte a hivatalos státuszt, legtöbb beszélője Franciaországban él. Ez egyfajta gesztusértékű lépés volt a katalán kormány részéről, jelezve, hogy a nyelvi egyenjogúságra törekszik annak ellenére, hogy a katalán nyelv évtizedekig súlyos elnyomás alá kényszerült.

¹¹¹Katalónia autonómiastatútuma, 1978.

¹¹²7/1983. sz. április 18-i törvény a nyelvi normalizációról Katalóniában. BOE-A-1983-13658

jelenlétét a társadalmi élet minden területén.¹¹³ A törvény kimondja, hogy a polgárok kivétel nélkül használhatják a katalán és a kasztíliai nyelvet is minden magán- és állami tevékenység során. A két hivatalos nyelv bármelyikén lefolytatott jogi eljárások érvényesek és hatályosak. A törvény megerősíti a Generalitat által az 1983. évi törvény alapján a hatóságokkal, az oktatással és az intézményi tömegtájékoztatási eszközökkel kapcsolatos politikát, javítja a szabályozást a katalán nyelv hivatalos használatának különböző területein, és elismeri az állampolgárok nyelvi jogait. Biztosítja a katalán jelenlétet a társadalmi és kulturális élet számos területén.

Újabb változást a nyelvi jogok terén a 2006-os autonómiastatútum hozott, amely külön fejezetet tartalmaz a nyelvi jogokról és kötelességekről. A statútum 6. cikke a katalánt jelöli meg a közintézmények és a közszolgálati médiumok elsődlegesen használt nyelveként, ezt azonban az Alkotmánybíróság 2010. június 28-i, 31/2010. határozata alapján alkotmányellenesnek és semmisnek tekinti.¹¹⁴ Az Alkotmánybíróság szerint a katalán közigazgatás és az állami közhatalom Katalóniában nem részesítheti előnyben a két hivatalos nyelv közül egyiket sem,¹¹⁵ ezért kimondja a cikk alkotmányellenességét és semmisségét.¹¹⁶

A 2010-es határozat kimondja, a katalán nyelv népszerűsítésére és terjesztésére irányuló politika keretében a közigazgatási szervek, intézmények és vállalatok, amelyekre a rendelkezés vonatkozik, belső kapcsolataikban általában a katalán nyelvet használhatják, annak sérelme nélkül, hogy a spanyol nyelvet is használhatják általában, egymás közötti kapcsolataikban és a magánszemélyekkel folytatott kommunikációjukban.¹¹⁷

A 2006-os autonómiastatútum egyik legvitatottabb pontjává a nemzeti kérdés vált. A preambulumban ugyanis az áll, hogy a katalán parlament nemzetként tekint az ott élőkre, a történelmi és kulturális hagyományokra hivatkozva. Érdekes értelmezni a *nemzet* és *nemzetiség* kifejezéseket, ugyanis ezeket a szavakat gyakran használjuk szinonimaként, tévesen. A magyar értelmező kéziszótár szerint: „*A nemzet történelmileg kialakult tartós közösség, amelyet közös nyelv, terület, gazdasági élet, a kultúrában megnyilvánuló közös lelki sajátosság és rendszerint*

¹¹³1998. január 7-i, 1. számú törvény a nyelvpolitikáról. BOE-A-1998-2989

¹¹⁴2006. július 19-i, 6/2006. számú szervezeti törvény Katalónia autonómiastatútumának reformjáról

¹¹⁵Hivatalos nyelv alatt értendő a katalán és a kasztíliai, az aráni/okszitán nyelvről az Alkotmánybíróság nem tesz említést.

¹¹⁶A Spanyol Alkotmánybíróság 31/2010. sz. ítélete (2010. június 28.) BOE-A-2010-11409

¹¹⁷A Spanyol Alkotmánybíróság 31/2010. sz. ítélete (2010. június 28.) BOE-A-2010-11409

valamilyen államszervezet tart össze”¹¹⁸, míg a nemzetiség „valamely más nemzettel közös állami kötelékben élő népcsoportot”¹¹⁹ jelöl. A különbség abban rejlik, hogy a nemzet történelmileg kialakult és tartós egységet képez, ezzel szemben a nemzetiség szűkebb fogalmi megjelölés, jóllehet a nyelvi és kulturális tényező birtokában van, de nélkülözi az egység kritériumát. A 2006-os autonómiastatútum preambulumban a következő áll: „*A katalán parlament Katalónia népének érzelmeire és akaratára támaszkodva elsőprő többséggel kijelenti, hogy Katalónia nemzet.*”¹²⁰ Ezzel szemben az első cikk kimondja, hogy elismeri Spanyolország 1978-as alkotmányát, amely az országra, mint egységes spanyol nemzetre hivatkozik és Katalóniát nemzetiségként definiálja.¹²¹

2010-ben az Alkotmánybíróság ítéletében alkotmányellenesnek minősítette a statútum azon részeit, amelyek Katalóniára, mint nemzetre hivatkoznak. Megerősítette a spanyol állam egységét és oszthatatlanságát és hatályon kívül helyezte a „katalán, mint nemzetről” szóló cikkelyt.¹²² A döntés felháborodást keltett a katalánok körében, 2010 július 10-én több mint egymillió tiltakozó vonult fel Barcelonában.¹²³ A katalán nemzetmeghatározás megmaradt ugyan, de egyértelművé vált, hogy nem bír jogi hatállyal, ugyanis az alkotmány ezt nem teszi lehetővé.

1.1. Katalán nyelv a Baleár-szigeteken

A 13. században a Katalán–Aragóniai Korona keleti és déli irányú terjeszkedésének idején indult el a folyamat, amely a katalán nyelv délkeleti elterjedéséhez vezetett. A Baleár-szigetek, Valencia és Murcia meghódítása nemcsak stratégiai, hanem kulturális fordulópontra is volt, amelynek során a katalán városok és nemesség kiemelkedő szerepet játszott a hadjáratok sikerében és a meghódított területek kolonizálásában. II. (Hódító) Jakab király az említett meghódítását elsősorban a katalánok érdekeinek előmozdítására használta fel. A területek benépesítésében a katalánok elsőbbséget élveztek. Ez a történelmi eseménysor volt az első olyan politikai

¹¹⁸Országh László (1965): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

¹¹⁹Mikó Imre (1981): *Nemzet és nemzetiség*. Kriterion Kiadó, Bukarest. 683.

¹²⁰2006. július 19-i, 6/2006. számú szervezeti törvény Katalónia autonómiastatútumának reformjáról. BOE-A-2006-13087

¹²¹2006. július 19-i, 6/2006. számú szervezeti törvény Katalónia autonómiastatútumának reformjáról. BOE-A-2006-13087

¹²²A Spanyol Alkotmánybíróság 31/2010. sz. ítélete (2010. június 28.) BOE-A-2010-11409

¹²³Nagy Sándor Gyula, Szabó Barnabás (2018): A katalán parlament szerepe a spanyol politikai folyamatok alakításában: A középkori előzményektől napjainkig. *Parlamenti Szemle* 24(1). 61-76. 68.

fordulópont, amely jelentősen hozzájárult a katalán nyelv terjedéséhez. A katalánok ugyanis nemcsak kereskedelmi és közigazgatási gyakorlatukat, földművelési módszereiket és önkormányzati modelljeiket vitték magukkal az új területekre, hanem nyelvüket is. Ezáltal a meghódított vidékek – kisebb nyelvjárási eltérések ellenére – a katalán nyelvterület részévé váltak. Valenciában a katalán nyelv elterjedését az is segítette, hogy a keresztény lakosság egy része már a muszlim uralom előtti időkből ismert valamilyen újlatin nyelvváltozatot, így nyitottabb volt az új nyelv befogadására.¹²⁴

A Baleár-szigetek lakossága 2024-es adatok szerint 1 240 000 fő.¹²⁵ Egy 2014-ben készült nyelvhasználati felmérés eredményei alapján a megkérdezettek 36,8 százaléka a katalán nyelvet használja elsődleges kommunikációs nyelvként, míg 49,9 százalékuk a kasztíliai (spanyol) nyelvet részesíti előnyben. További 10,3 százalék a két nyelvet egyformán használja a mindennapok során. A nyelvi identitás és anyanyelv tekintetében hasonló megoszlás figyelhető meg: a válaszadók körülbelül fele kasztíliait jelölt meg anyanyelvként. Arra a kérdésre, hogy melyik nyelvet tekintik „saját nyelvüknek” – azaz identitásuk szerves részének –, a megkérdezettek 47 százaléka a kasztíliait, 40,5 százalék a katalánt, 4,6 százalék pedig a kettőt együttesen jelölte meg. További 7,9 százalék más nyelvet vagy nyelvi kombinációt tekintett sajátjának. A nyelvhasználati mintázatok alapján a legnagyobb csoportot azok alkotják, akik túlnyomórészt kasztíliaiul kommunikálnak – ez a csoport a teljes népesség 41 százalékát teszi ki. Őket követik a katalán nyelvet elsődlegesen használók, akik a lakosság 29 százalékát képviselik. Ezen túl egy 16,6 százalékos csoport váltogat a két nyelv között, nyelvhasználatukat az adott helyzethez igazítva. A családi nyelvátadás tekintetében a katalán nyelv intergenerációs továbbadása továbbra is stabil. Azok, akik gyerekként a katalánt használták szüleikkel, döntő többségükben a saját gyermekeikkel is ezen a nyelven kommunikálnak. Ugyanakkor a családon kívüli nyelvhasználatban már kevésbé érvényesül a katalán: egyik társadalmi szintén sem ez a leggyakrabban használt nyelv, bár a helyi közigazgatásban viszonylag magas, 40,6 százalékos az alkalmazása.¹²⁶

¹²⁴Helene Wieruszowski (1944): The Rise of the Catalan Language in the 13th Century. *Modern Language Notes*, 59(1). 9-20. DOI: <https://doi.org/10.2307/2911354>. 12.

¹²⁵Caixa Bank Research (2025): *Balearic Islands*. <https://www.caixabankresearch.com/en/publications/autonomous-community-profiles/balearic-islands>

¹²⁶Ultimahora.es (2024): *El 37 % de los habitantes de Baleares utiliza el catalán como lengua habitual*. <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2017/10/24/302047/habitantes-baleares-utiliza-catalan-como-lengua-habitual.html>

A Baleár-szigeteken jelenleg a spanyol és a katalán egyaránt hivatalos nyelvek. A katalán nyelvet helyi nyelvjárásokban beszélnek, például mallorcai, menorcai és ibizai változatokban. A legfrissebb, a Baleár-szigetek nyelvhasználatára vonatkozó adatok a 2014-es Baleár-szigeteki Nyelvhasználati Felmérés (EULIB) eredményein alapulnak. A régió népessége a vizsgált időszak alatt mintegy 5,4%-kal nőtt, főként a katalán nyelvterületen kívülről érkezők révén, ami relatív arányban a katalán beszélők számának csökkenését és a spanyol nyelv használatának növekedését eredményezte.¹²⁷

A nyelvhasználatra és annak szabályozására vonatkozóan a Baleár-szigeteken az elmúlt években számos fontos jogszabály és rendelet lépett életbe, amelyek célja a katalán nyelv védelme és előmozdítása. Ezek között szerepel a Kulturális Örökség Védelméről szóló 2019-es Törvény. A törvény előírja, hogy a katalán nyelv használatát és terjesztését ösztönözni kell a kulturális intézményekben, múzeumokban, kulturális eseményeken, és az örökségvédelmi programokban. Ez magában foglalja például a katalán nyelvű dokumentációk, tájékoztatók és kiadványok készítését, valamint a nyelv oktatását és népszerűsítését a kulturális élet különböző területein. Emellett a törvény keretet ad a katalán nyelvvel kapcsolatos diszkrimináció elleni fellépéshez a kulturális szférában, és támogatja a katalán nyelvhez kötődő szellemi kulturális örökség megőrzését, így például a helyi hagyományokat, népdalokat, irodalmat és szokásokat. A törvény a katalán nyelvet nem csupán kommunikációs eszközként, hanem a kulturális örökség szerves részének tekinti, és ennek megőrzésére, fejlesztésére, valamint jogi védelmére irányuló intézkedéseket fogalmaz meg a Baleár-szigeteken.¹²⁸

Az autonóm terület kormánya követelményként határozta meg a katalán nyelvtudást a helyi közigazgatási és állami munkahelyeken. A régió kormányzata több kezdeményezéssel igyekszik terjesztetni a nyelvi jogokat és előmozdítani a katalán nyelv használatát, például létrehozta a Nyelvi Jogok Védelméért Felelős Irodát, illetve támogatási pályázatokat írt ki a katalán nyelv népszerűsítésére.¹²⁹

¹²⁷ Conselleria de Cultura, Participació i Esports (Govern de les Illes Balears) – Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya) – Universitat de les Illes Balears (2017): *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears. 2014. Anàlisi*. Primera edició: octubre de 2017. https://llengua.gencat.cat/web/.content/temes/dades_estudis/base-dades/documents/EULIB2014-informe.pdf

¹²⁸ 18/2019. sz. április 8-i törvény a Baleár-szigetek szellemi kulturális örökségének védelméről. BOE-A-2019-6703

¹²⁹ Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

2. Aráni nyelv

Az Arán-völgy a Pireneusok északi részén helyezkedik el. Spanyolországhoz, Katalónia autonóm közösséghez, azon belül Lleida tartományhoz tartozik. A Pireneusok hegyvidéki domborzata miatt a völgy délről elzárt, így történelmileg elszigetelődött Katalónia és Spanyolország többi részétől.¹³⁰

Az aráni nyelvet nyelvészeti szempontból az okszitán nyelv gascon ágához tartozó dialektusként tartják számon. Az okszitánt főként Dél-Franciaországban és az olasz–francia határ alpesi völgyeiben beszélik. Az Arán-völgyben az aráni a katalánnal és a spanyollal együtt hivatalos nyelv. Használják a médiában, a helyi közigazgatásban, valamint az oktatásban is – mind az általános, mind a középiskolai szinten. Emellett a francia és az angol nyelv is jelentős szerepet tölt be a völgy nyelvi környezetében.¹³¹

Az Arán-völgy lakosságának száma 2017 és 2021 között 9 850 főről 10 194 főre emelkedett. Egy 2020-ban végzett francia kutatás szerint az okszitán nyelvismeret legmagasabb szintje az Arán-völgyben található. Ugyanebben a régióban a megkérdezettek 99%-a támogatta az okszitán nyelv védelmét célzó nyelvpolitikai intézkedéseket. A katalán kormány 2018-ban végzett nyelvhasználati felmérése szerint a válaszadók 21,4%-ának az aráni volt az anyanyelve, ami emelkedést jelent az előző vizsgálatához képest, és sokan azonosultak a nyelvvel még akkor is, ha nem azt használták elsődlegesen.¹³²

A 10–12. században az Arán-völgy több grófság (Ribagorza, Pallars, Comenges) között vitatott terület volt, míg végül Aragónia királysága megerősödött, és 1201-ben a völgy a Comenges grófsághoz került. Bár Franciaország igényt tartott rá, a völgy lakói mindig Aragónia mellett álltak, és ellenálltak az annektálásnak. 1314-ben II. Jakab aragóniai király kiadta a *Querimònia* nevű kiváltságlevelet, amely elismerte az Arán-völgy lakóinak hagyományos jogait és önkormányzatukat. Ez jelentős autonómiát adott a völgynek, hasonlóan Katalónia vagy Valencia

¹³⁰Ryan Furness (2005): *External interference and internal development in Aranese Occitan*. Actas/Proceedings II. Simposio Internacional Bilingüismo. 1265.

¹³¹Jordi Suils, Ryan Furness (1999): The Occitan Language in the Aran Valley. *Bulletin suisse de linguistique appliquée*, 69(1). 135-150. 135.

¹³²Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

jogaihoz. Az aráni önkormányzatiság (a *Conselh Generau*) ezekre az alapokra épült, és évszázadokon át működött.¹³³

Bár az 1716-os *Nueva Planta* rendelet megszüntette Katalónia autonómiáját, az Arán-völgyre ez hivatalosan nem vonatkozott, mivel nem vett részt a háborúban. Egy évvel később a király megerősítette a völgy kiváltságait. Ennek ellenére 1834-ben az ország közigazgatási átszervezése során megszüntették a *Conselh Generau*-t. A második Spanyol Köztársaság idején újra felmerült az Arán-völgyi önkormányzat visszaállítása. Az aráni közösség kérte, hogy az akkor készülő katalán autonómiastatútum ismerje el a *Conselh Generau d'Aran*-t és a nyelvi, gazdasági kiváltságokat, a spanyol polgárháború és Franco diktatúrája azonban leállította ezeket a kezdeményezéseket.¹³⁴

Az Arán-völgyi autonómia és a nyelv elismerését célzó mozgalmak, csak 1977-ben indultak újra, ezúttal a lakosság kezdeményezésére. Jelenleg az arán-völgyi társadalom alapvetően háromnyelvű, mivel rendszeresen három nyelvet használnak: az aráni nyelvet, a spanyolt és a katalánt. A francia nyelv másodlagos szerepet tölt be, nem használják közvetítő nyelvként, inkább csak a Franciaországgal folytatott kereskedelmi kapcsolatokban vagy a turistákkal való kommunikációban. Érdekesség, hogy viszonylag jelentős, bár hivatalosan nem dokumentált galíciai családokból álló közösség is él a völgyben, akik családi körben megőrizték a galíciai nyelvet.¹³⁵

3. Valenciai nyelv

Valencia Spanyolország 17 autonóm területének egyike. A lakosság száma alapján a negyedik legnépesebb régió Andalúzia, Katalónia és Madrid után, több mint ötmillió lakossal. Fővárosa Valencia, Spanyolország harmadik legnagyobb városa. Az Ibériai-félsziget keleti részén, a Földközi-tenger partján helyezkedik el. Északon Katalóniával, nyugaton Aragóniával és Kasztília–La Manchával, délen Murciával határos, míg keletre tőle a Baleár-szigetek találhatók. A közösség három tartományból áll: Castellón, Valencia és Alicante.¹³⁶ A valenciai közösségben a

¹³³Francesc González I Planas (2001): *Era val D'Aran: Una comunidad lingüística aislada*. Universitat de Girona. 76-88. 76.

¹³⁴González I Planas 2001. 77.

¹³⁵González I Planas 2001. 78.

¹³⁶Statista (2021): *Población de España en 2021*. <https://es.statista.com/estadisticas/725153/evolucion-de-la-poblacion-de-espana/>

becslések szerint 5 414 296 ember él,¹³⁷ amelyből körülbelül 2,4 millióra tehető a valenciai beszélők száma. Ez a szám Spanyolország teljes lakosságának körülbelül 5,3%-át teszi ki.¹³⁸

A valenciai nyelvet fokozatosan kiszorítja a kasztíliai spanyol – ez a nyelvcsere jelensége, amit a szociolingvisztika is dokumentált. Bár az oktatásban nőtt a valenciai nyelv jelenléte, a mindennapi használatban csökkenés tapasztalható. A nyelv közéleti és informális használata gyenge lábakon áll. Az állami és egyetemi kutatások, például az Institut Joan Lluís Vives vagy a WICCAC mérései, azt mutatják, hogy a valenciai nyelv használata az interneten és a hivatalos oldalak elérhetőségében is elmaradott. A szociolingvisztikai kutatások szerint a nyelvi helyzet nem javult érdemben az elmúlt évtizedekben.¹³⁹

A valenciai autonóm kormány nem tett kellő intézkedéseket, hogy a nyelvet az adminisztrációban, médiában és közéletben természetesen használt, teljes értékű nyelvvé tegye. Ezen problémák nemzetközi szinten is visszhangot kaptak: az Európa Tanács és más európai intézmények is bíralták a spanyol államot a valenciai nyelv helyzetéért. A tanulmányok alapján világos, hogy csak pozitív diszkriminációval, azaz célzott, a valenciai nyelvet előnyben részesítő intézkedésekkel lehetne kiegyensúlyozni a jelenlegi aránytalanságokat.¹⁴⁰

Egyes történészek, például Furió szerint a „Valenciai Ország” (País Valencià) a 13. században, 1238 és 1348 között jött létre, amikor a területet a katalán–aragóniai királyságok meghódították. Korábban, a 8. századtól kezdve muszlim uralom alatt állt, ekkoriban több kisebb taifa (iszlám fejedelemség), például Valencia, Dénia és Alpuente uralta a térséget. I. Jakab 1238-ban elfoglalta Valenciát, majd 1245-ben Dénia is, a keresztény reconquista jegyében. Az újonnan elfoglalt területeken I. Jakab különálló királyságot hozott létre saját törvényekkel: ez lett a Valenciai Királyság.¹⁴¹

¹³⁷Datosmacro.com: *Comunidad Valenciana*. <https://n9.cl/tnkxva>

¹³⁸Nicole Molina (2023): *El gallego, el valenciano y el catalán pierden hablantes, mientras que aumentan los del euskera*. Newtrail.es <https://www.newtrail.es/evolucion-hablantes-lenguas-cooficiales/20230829/>

¹³⁹Josep Ochoa Monzó (2006a): Estatuto jurídico del Valenciano. In: José Manuel Pérez Fernández (ed.): *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*. 350.

¹⁴⁰Plataforma per la llengua (2024): *The Council of Europe's Committee of Experts confirms Spain's breach of the ECRML and rebukes the Spanish government for imposing 25% teaching in Spanish*. https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/en_noticies/118/the-council-of-europes-committee-of-experts-confirms-spains-breach-of-the-ecrml-and-rebukes-the-spanish-government-for-imposing-25-teaching-in-spanish

¹⁴¹Antoni Furió (1995): *Història del País Valencià*. Alfons el Magnànim, València. 658.

A Valenciai Község nyelvi térképét jelentős történelmi események alakították. A térség mai nyelvi megosztottságának gyökerei egészen a középkorig nyúlnak vissza. A valenciai nyelv eredetével kapcsolatban több elmélet is létezik, amelyek különbözőképpen magyarázzák kialakulását. A mozarab elmélet szerint a nyelv a muszlim uralom idején is fennmaradt helyi latin gyökerű nyelvből fejlődött ki, amit a mozarabok – muszlim területen élő keresztények – beszéltek.¹⁴²

Az „újrategelpllési” elmélet azt állítja, hogy a régi Valenciai Királyság területét a középkorban katalánok népesítették be, így a mai valenciai nyelv a katalán egy változata. I. Jakab király keresztény hódítását (1232–1244) követően megindult az újrategelpllés a katalán területekről és az Aragóniai Királyságból, majd a mór közösségek kiűzése után további betelepülések zajlottak le. Ezek a népességmozgások hozzájárultak a katalán (valenciai) nyelv térnyeréséhez bizonyos területeken, míg más régiókban a spanyol (kasztíliai) vált dominánssá.¹⁴³

Az okszitán elmélet szerint a valenciai az ún. okszitán nyelvek csoportjába tartozik, mivel jelentős okszitán nyelvi hatás érte a kialakulása során.¹⁴⁴

A 19. század folyamán újabb területi változások történtek: addig más régiókhoz tartozó megyéket – például Plana d’Utielt és Alt Vinalopót – a valenciai területhez csatolták. Ezek a térségek túlnyomórészt kasztíliai (spanyol) nyelvűek voltak, így az elcsatolás tovább erősítette azt a nyelvi megosztottságot, amely napjainkig jellemzi a Valenciai Községet. A régióban ma is világosan elkülönülnek a valenciai és a spanyol nyelvű területek. E történelmi fejlődés következményeként mindhárom tartományban (Castelló, Valencia, Alicante) található olyan megyék (comarcas), amelyek gyakorlatilag egynyelvűek, és ahol a lakosság a mindennapi életben túlnyomórészt spanyolul kommunikál. Fontos azonban megjegyezni, hogy a spanyol nyelvű területek a régió teljes népességének csupán körülbelül 15%-át teszik ki. Ráadásul ezek a térségek sem tekinthetők teljesen egynyelvűnek, hiszen a valenciai nyelvvel való találkozás – elsősorban a közoktatásban és a médián keresztül – szinte mindenki számára biztosított. Ennek eredményeként

¹⁴²Evalenacademia.es (2024): *Historia del valenciano: Orígenes y evolución de la lengua*
<https://evalenacademia.es/historia-valenciano/>

¹⁴³Beatriz Lado (2011): Linguistic landscape as a reflection of the linguistic and ideological conflict in the Valencian Community. *International Journal of Multilingualism*, 8(1). 135-150.
DOI:10.1080/14790718.2010.550296. 139.

¹⁴⁴Evalenacademia.es 2024

e területek lakóinak többsége receptív kétnyelvűként jellemezhető: megértik a valenciait, de aktívan nem használják a mindennapi kommunikációban.¹⁴⁵

3.1. Nyelvi és identitáspolitikai törésvonalak Valenciában a demokratikus átmenet után

A Franco-diktatúra ideje alatt (1939-1975) a spanyol állam az egységes nemzetet hangsúlyozta: egy nyelv (kasztíliai), egy nemzeti identitás (spanyol), míg a regionális kultúrák (mint a katalán vagy a valenciai) elnyomásban részesültek. A spanyol és a valenciai nyelv közötti történelmi megosztottság, amelyben a spanyol a magas presztízsű nyelv, Franco diktatúrája alatt megerősödött. A tábornok halála után lassú nyelvi normalizációs folyamat indult el, melynek célja a valenciai nyelv használatának megerősítése volt. Valenciában a nyelvi normalizációt akadályozta egy szeparatista mozgalom megszületése, amely azt állította, hogy a valenciai és a katalán két különböző nyelv. Ez az ideológiai szembenállás keretezi a valenciai nyelvpolitikát napjainkban is.¹⁴⁶

Ebben a kontextusban lépett fel Joan Fuster, aki új, erőteljes valenciai nemzeti identitást próbált létrehozni. Eszméit fusterianizmusnak nevezzük. Az irányzat lényege, hogy Valencia kulturálisan és nyelvileg Katalóniához tartozik, és a Baleár-szigetekkel együtt alkotják a „Katalán Országokat”. Szerinte Valencia még nem nemzet, mert hiányzik a kollektív öntudat, de ez politikai és kulturális eszközökkel tudatosan formálható. A fusterianizmus egyszerre volt reakció Franco elnyomó spanyol egységpolitikájára, és katalán mintára próbált új kulturális és politikai identitást építeni Valenciában. Joan Fuster gondolatai nagy hatást gyakoroltak a fiatal egyetemistákra, akik lelkesen terjesztették eszméit az illegális baloldali pártokban és mozgalmakban. Így a fusterianizmus összefonódott a demokrácia iránti vágygal, a baloldali politikával és az újfajta valenciai identitással – hasonlóan ahhoz, ahogyan ez Katalóniában és Baszkföldön is történt. A cél az volt, hogy a valenciai nyelv természetes, hétköznapi kommunikációs nyelvvé váljon.¹⁴⁷

A fusterianizmus ellenhatásaként született meg a blaverizmus, amely tagadta a katalán kapcsolódást, és a katalántól teljesen elhatárolódó, valenciai identitást hangsúlyozott. Az irányzat egyesítette a Franco-rendszer híveit és azokat a régi valenciai értelmiségieket, akik már a Második

¹⁴⁵Lado 2011. 139.

¹⁴⁶Lado 2011. 142

¹⁴⁷Lado 2011. 142

Spanyol Köztársaság idején aktívak voltak. E csoport tagjai úgy érezték, hogy Fuster eszméi fenyegetik a hagyományos valenciai kultúrát és feloldanák azt a katalán identitásban. Válaszukban olyan ellen-identitást kezdtek el építeni, amely kifejezetten Fusterrel szemben határozta meg magát – ezt nevezzük blaverizmusnak.¹⁴⁸

3.2. A fusterianizmus és a blaverizmus küzdelme – identitásháború Valenciában

A valenciai területen az 1970–80-as években erőteljesen kiéleződött az identitás körüli küzdelem – különösen a nyelv, az elnevezések és a szimbólumok tekintetében –, amit gyakran „valenciai csataként” (*batalla de València*) emlegetnek. Bár az erőviszonyok nem voltak egyenlőek, és a felek eltérő eszközöket használtak (az egyik oldalon érv és párbeszéd, a másikon erőszak és megfélemlítés), mégis két jól elkülöníthető irányzat rajzolódott ki. Az egyik oldalon a fusterianizmus állt: egy modernizáló, progresszív, katalánbarát és antiregionalista mozgalom, amely nem kötődött konkrét pártokhoz. Ezzel szemben jelent meg a blaverizmus, egy erősen katalánellenes, konzervatív és populista irányzat, amely az adott korszakban spanyol nacionalista retorikával és antimodernizáló attitűddel lépett fel.¹⁴⁹

A két oldal közötti szembenállást gyakran „a szimbólumok csatájának” nevezik, mert a konfliktus középpontjában az állt, hogy mit jelent a valenciai identitás. A konfliktus lényege azonban nem csak szimbólumokról (zászló, himnusz, név, nyelv) szólt, hanem a közösség egész önképéről és jövőképéről. A vita mélyen beépült a politikai életbe, különösen az 1976-os pártelismerés után, amikor a blaverizmus konzervatív pártokon keresztül is teret kapott. A vita máig hatással van a helyi politikára, kultúrára és intézményekre.¹⁵⁰

A demokratikus átmenet időszakában Valenciában számos politikai indíttatású erőszakos cselekmény történt, amelyek célpontjai jellemzően baloldali, katalánbarát vagy valenciai nyelvi identitást hangsúlyozó szereplők voltak. Ezek az akciók, köztük bombamerényletek, fizikai támadások és rendőri erőszak, főként a spanyol egységet védelmező szélsőjobboldali és ultranacionalista körökhöz köthetők. A támadások nemcsak civileket, mint például nyelvészeket, aktivistákat vagy szakszervezeti tagokat érintettek, hanem demokratikusan megválasztott politikai

¹⁴⁸Xavier Coller (2006): Collective Identities and Failed Nationalism. The Case of Valencia in Spain. *Pòle Sud* 25(1), 107-136. 115.

¹⁴⁹J. Àngel Cano Mateu (2023): A la caza del intelectual. Joan Fuster, víctima del franquismo. *Pasajes* 67(3), 110-124. 116.

¹⁵⁰Coller 2006.117.

vezetők és intézmények is célponttá váltak. Ezek az erőszakos cselekmények szervesen illeszkedtek abba az identitásharcba, amely a valenciai társadalom jövőjéről, nyelvi és kulturális önképéről zajlott a demokratikus intézményrendszer kiépítésének időszakában.¹⁵¹

A demokratikus átmenet idejétől 1996-ig a fusterianista politikai elit uralta a regionális intézményeket. Az 1983-as autonómiastatútum hivatalossá tette a valenciai nyelvet (mint más többnyelvű régiókban is), valamint ugyanabban az évben elfogadták a Valenciai Nyelvhasználati és Oktatási Törvényt, amelynek célja a valenciai nyelv népszerűsítése volt az iskolákban és a médiában. Ez idő alatt az állami intézmények, egyetemek és közmédiák komoly erőfeszítéseket tettek, hogy a valenciai nyelvet a mindennapi élet részévé tegyék. A blaveristák egy része hevesen ellenezte ezeket az intézkedéseket, amelyekben a katalán kulturális imperializmus veszélyét látták. Válaszul saját kulturális intézményeket hoztak létre, új nyelvtani rendszert és helyesírási szabályokat dolgoztak ki, amely ellentmond a nyelvészek tudományos álláspontjának. Ezt a jelenséget a nyelvészetben „nyelvi elszakadásnak” (lingvisztikai szeparatizmusnak) nevezik.¹⁵²

Az alábbi táblázat a fusterianizmus és a blaverizmus főbb jellemzőit hasonlítja össze.

¹⁵¹Mateu 2023.117.

¹⁵²Coller 2006. 118.

	Fusterianizmus	Blaverizmus
Alapító	Joan Fuster	Reakcióként jött létre, nincs egyetlen alapító
Időszak	Az 1960-as évektől indul, a Franco diktatúra ideje alatt terjed	Az 1970-es években erősödik meg a fusterianizmus ellenreakciójaként
Cél	Új, katalán gyökerű identitástudat kiépítése	A valenciai identitás létrehozása, védelme
Elnevezés	„Valenciai Ország”	„Valenciai Királyság”
Identitásfelfogás	Valencia a „Katalán országok” része	Valencia önálló régió
Kulturális kapcsolat	Katalóniához és a Baleár-szigetekhez kötődik	Elkülönül a katalán nyelvű régióktól, saját, valenciai identitást hangsúlyoz
A nyelv értelmezése	A valenciai nyelv a katalán egy változata	A valenciai önálló nyelv, régebbi gyökerekkel
Zászló és himnusz	Elfogadja a közös katalán szimbólumokat	Az 1925-ös himnuszt támogatja, ami a valenciai regionális öntudatot fejezi ki. Valencia városának zászlaját támogatja, amely kék sávval egészíti ki a katalán vörös-sárga csíkokat
Politikai irányultság	Baloldali, demokratikus mozgalmakhoz kötődő	Konzervatív, nemzeti egységet hangsúlyozó
Vád a másik oldal ellen	„Kasztíliai elnyomás”, egységesítő spanyol állam	„Katalán imperializmus”, Valencia identitásának feloldása

1. Táblázat: A fusterianizmus és a blaverizmus összehasonlítása¹⁵³

3.3. Az autonómia létrejötte

Valenciában az autonómia létrejötte igencsak bonyolultnak mondható. A valenciai autonómiastátútum 1982-es megfogalmazása volt az egyik legkomplexebb Spanyolországban. A kezdeti társadalmi lelkesedés után mély válság következett, amely feltárta a valenciai társadalom megosztottságát, a progresszív közös jövőkép hiányát, valamint a helyi jobboldal erőteljes

¹⁵³Forrás: Saját készítés

ellenállását, amely a régi (frankista) hatalmi eszközöket is felhasználta érdekei védelmében. A nyelv és szimbólumok kérdése (pl. a zászló vagy a nyelv elnevezése) éles társadalmi ellentéteket váltott ki. A nyelvi identitás körüli viták következtében kialakult a fentebb részletezett két irányzat: egyrészt a fusterista (katalánpárti) szemlélet, amely a valenciai nyelvet a katalán nyelv regionális változataként kezeli, és az egységes nyelvi-kulturális térség (Països Catalans) gondolatát vallja; másrészt a blaverizmus, amely a valenciai nyelvet önálló nyelvként értelmezi, saját szimbólumokat és identitást hangsúlyozva, kifejezetten a katalánnal való azonosítással szemben határozza meg önmagát. A státútum kettős hivatalos nyelvhasználatot vezetett be (valenciai és kasztíliai), de nem nevezte meg őket. Kerülte annak kimondását, hogy a valenciai a katalán része, de nem is tagadta ezt egyértelműen – ezzel lehetőséget adva az antikatalán értelmezésekre. Nem határozta meg a hivatalos nyelvi hatóságot sem – ez csak 1998-ban történt meg a Valenciai Nyelvi Akadémia létrehozásával.¹⁵⁴

Az 1983-as nyelvtörvény hivatalosan is megkülönböztette a valenciai és a spanyol nyelvi többségű településeket, és bár adódott lehetőség ezen besorolások felülvizsgálatára, erre mindeközéig nem került sor. A törvény célja elvileg az volt, hogy minden állampolgár jogát biztosítsa a valenciai nyelv ismeretére és használatára, de ez a gyakorlatban nem valósult meg maradéktalanul. A valenciai nyelv hivatalos státuszának jogi elismerése nem járt együtt annak tényleges megerősödésével a társadalomban. A szociolingvisztikai kutatások egyértelműen mutatják: a valenciai (azaz a katalán) nyelv helyzete megrekedt vagy visszaszorult, főként a kasztíliai spanyol térnyerése miatt.¹⁵⁵

A valenciai nyelv használatáról és tanításáról szóló törvény (LUEV), 1983-as elfogadása óta nem alakult ki komolyabb jogvita a nyelvi jogok körül a Valenciai Közösségben – ellentétben például Katalóniával vagy a Baszkfölddel, ahol jelentős elméleti és jogi munka született a témában. A LUEV (1983) világosan előírja, hogy a valenciai kormánynak részletes szabályozással kell kiegészítenie a törvényt.¹⁵⁶ Ez azonban a mai napig nem történt meg, így a törvény alkalmazása sokszor esetleges és bizonytalan. A bíróság szerint, például az STC 82/1986 ítélet nyomán, az állami szervek kötelesek válaszolni azon a nyelven, amelyen a polgár hozzájuk fordul.¹⁵⁷ A

¹⁵⁴Josep Ochoa Monzó (2006b): La Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias. Reflejo en el País valenciano. *Lengas: revue de sociolinguistique*, 59(1). 83-104.

¹⁵⁵Monzó 2006a. 363.

¹⁵⁶1983. november 23-i 4/1983. számú törvény a valenciai nyelv használatáról és oktatásáról. BOE-A-1984-1851.

¹⁵⁷Spanyol Alkotmánybíróság 82/1986. sz. határozata, 1986. június 26.

nyelvhasználat joga tehát nem csupán szimbolikus, hanem konkrét közigazgatási kötelezettségekkel jár.¹⁵⁸

1998-ban, a jobboldali kormány által létrehozott Valenciai Nyelvi Akadémia célja az volt, hogy lezárja a valenciai nyelv körüli feszültségeket. A várakozások ellenére azonban a nyelvi viták továbbra is fennmaradtak, különösen a katalán és a valenciai nyelv egységének kérdésében. Tudományos és egyetemi szinten ez az egység nem kérdés, mégis, politikai megfontolásból gyakran a középpontba kerül. Erre példa az az állítás, hogy a valenciai nyelv csupán egyike a korábbi Aragóniai Korona területein beszélt nyelvváltozatoknak.¹⁵⁹

3.4. Nyelvi normalizáció

A nyelvi normalizáció célja, hogy a valenciai, mint társhivatalos nyelv a hétköznapi élet minden területén természetesen használható legyen – ugyanúgy, mint a kasztíliai (spanyol). Ez egy folyamatos, lépésekből álló folyamat, amely arra irányul, hogy kijavítsa a történelmi egyenlőtlenségeket a két nyelv között, és erősítse a valenciai nyelv használatát.

A spanyol Alkotmánybíróság (STC 337/1994) álláspontja szerint az autonóm közösségek kötelessége olyan nyelvpolitikai intézkedéseket hozni, amelyek előmozdítják a saját hivatalos nyelvük használatát, és ezáltal tudatosan ellensúlyozva a spanyol nyelv dominanciáját. A nyelvi normalizáció nem csupán jogi elismerést jelent, hanem a nyelv nyilvános használatának bővítését, a társadalmi presztízs növelését, a nyelv használatának gyakorlati ösztönzését és olyan programok bevezetését, amelyek lehetővé teszik, hogy bárki „valenciaiul élhessen”, ha ezt választja. Bár a spanyol alkotmányos rendszer és a jogtudomány elismeri a kétnyelvűség alapelveit – beleértve a regionális nyelvek hivatalos státuszát a kasztíliai spanyol mellett, a nyelvhasználathoz való jogot a közigazgatásban, az oktatásban és a bírósági eljárásokban, valamint a nyelvi alapú megkülönböztetés tilalmát –, a gyakorlatban ezek az elvek nem minden autonóm közösségben valósulnak meg azonos mértékben. Jó példa a Baszk Autonóm Község, ahol a regionális kormányzat már 1998-ban elfogadott egy átfogó baszk nyelvhasználati tervet,¹⁶⁰ amely világos célokat és eszközöket határoz meg a nyelv revitalizációjára. Ezzel szemben a Valenciai

¹⁵⁸Monzó 2004. 251.

¹⁵⁹Monzó 2004. 253.

¹⁶⁰Baszkföld Kormány (1999): *Plan General de Promoción del Uso del Euskera*.

https://www.euskara.euskadi.eus/contenidos/informacion/941/es_2383/adjuntos/ebpn14gazt.pdf

Közösségben nem létezik ilyen típusú, strukturált és hosszú távú nyelvpolitikai program, annak ellenére, hogy a valenciai nyelv hivatalos státusszal rendelkezik.¹⁶¹

4. Baszk nyelv Baszkföldön és Navarrában

A baszk nép kapcsán sokaknak a politikai függetlenségi törekvések jutnak eszébe, holott nyelvi és kulturális sajátosságai rendkívül figyelemre méltók. A baszk Európa egyik legkülönlegesebb és legrejtélyesebb nyelve, mivel nem tartozik az indoeurópai nyelvcsaládba, és eredete mindmáig tisztázatlan. A baszkok az Ibériai-félsziget egyik legősibb népcsoportja, akik hosszú évszázadokon át megőrizték saját identitásukat és hagyományaikat. Spanyolországban belül jelentős autonómiával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra kulturális és politikai önrendelkezésük gyakorlását és fenntartását. A baszkok valószínűleg az ibéreknek, a Pireneusi-félsziget őslakosainak a leszármazottai.¹⁶² Baszkföld hét történelmi tartományból áll, amelyek közül három Franciaországban, négy pedig Spanyolországban található. A baszkok lélekszáma körülbelül hárommillió fő, a spanyolországi Baszk Autonóm Közösségben, kis részük Navarrában, töredékük pedig a Pireneusok északi lábánál, Franciaországban él. Baszkföld a legtöbb hatáskörrel rendelkező autonóm közösség Spanyolországban.¹⁶³

A spanyolországi Baszk Autonóm Közösség lakossága 2 193 199 főre tehető.¹⁶⁴ A baszk beszélők száma a területen körülbelül 680 000 fő.¹⁶⁵ Ez a szám az utóbbi években emelkedő tendenciát mutat.

A baszk nyelv jelenléte a Baszk Autonóm Közösségen kívül említésre méltó még a spanyolországi Navarrában. Az autonóm terület nyelvi helyzete különösen érdekes, mivel három nyelvi övezetre oszlik: a baszk csak az északi zónában rendelkezik társhivatalos státusszal, így a

¹⁶¹Monzó 2004. 261.

¹⁶²Györi Szabó Róbert (2004): Katalónia, Baszkföld, Galicia autonómiája. *Magyar Kisebbség: Nemzetpolitikai Szemle*, 8(1-2). 507.

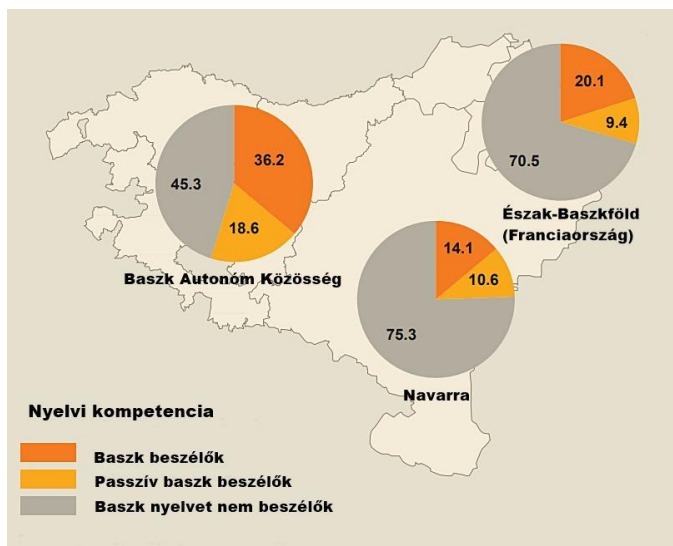
¹⁶³The Basque Government (2024): *Seventh Sociolinguistic Survey 2021*. Basque Autonomous Community, Department of Culture and Language Policy.
https://euskarabidea.es/fitxategiak/ckfinder/files/Seventh_Sociolinguistic_Survey_2021.pdf

¹⁶⁴The Basque Government (2024): *Seventh Sociolinguistic Survey 2021*. Basque Autonomous Community, Department of Culture and Language Policy.
https://euskarabidea.es/fitxategiak/ckfinder/files/Seventh_Sociolinguistic_Survey_2021.pdf

¹⁶⁵A baszk kormány hivatalos honlapja (2023): *El 74,5 de las y los jóvenes mayores de 16 años de la CAE es vascohablante, 49,5 puntos más que hace 30 años*. <https://tinyurl.com/mr2xknbf>

terület többi részén a spanyol az egyedüli hivatalos nyelv.¹⁶⁶ Navarra lakóinak száma 661 537 fő. A három nyelvi övezet összehasonlítása jelentős különbségeket tár fel. A baszk nyelvű övezetben a lakosság többsége baszk nyelvű (62,3%). A vegyes övezetben a baszk nyelvet beszélők a lakosság körülbelül egytizedét teszik ki (12,6%), míg a nem baszk nyelvű övezetben a lakosságnak csupán közel két százaléka beszél baszkul (1,6%).¹⁶⁷

Franciaország területén található Baszkföld további három történelmi tartománya. Erre a területre Északi-Baszkföld vagy Francia-Baszkföld néven szokás hivatkozni. Francia Baszkföld lakóinak száma 312 754 fő.¹⁶⁸

4. Ábra: Baszk nyelvi kompetencia a területi megoszlás alapján¹⁶⁹

A fenti ábrán a nyelvi kompetencia megoszlása látható a baszk területek szerint. A Baszk Autonóm Közösségben a legnagyobb a baszk beszélők aránya. Az aktív és passzív nyelvtudással

¹⁶⁶ Ley Foral 18/1986, de 15 de diciembre, del vascuence. BOE-A-1987-1257 <https://www.boe.es/eli/es-nc/lf/1986/12/15/18>

¹⁶⁷ The Basque Government: Seventh Sociolinguistic Survey 2021, 2024. Basque Autonomous Community, Department of Culture and Language Policy. https://euskarabidea.es/fitxategiak/ckfinder/files/Seventh_Sociolinguistic_Survey_2021.pdf

¹⁶⁸ The Basque Government: Seventh Sociolinguistic Survey 2021, 2024. Basque Autonomous Community, Department of Culture and Language Policy. 201. https://euskarabidea.es/fitxategiak/ckfinder/files/Seventh_Sociolinguistic_Survey_2021.pdf

¹⁶⁹ Forrás: A Baszk Autonóm Közösség Kormánya – Nyelvpolitikai Titkárság (2023): *VII. Szociolingvisztikai felmérés összefoglaló jelentése, 2021.* Donostia–San Sebastián, 20. március 2023. https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/eas_ikerketak/es_def/adjuntos/VII-ENCUESTA-SOCIOLINGUISTICA_resumen-.pdf

rendelkezők együttesen a lakosság több, mint felét teszik ki. Navarrában a lakosság 25%-a rendelkezik baszk nyelvi kompetenciával aktív vagy passzív módon, míg Franciaországban az aktív beszélők száma 20%-ra tehető.¹⁷⁰

A spanyolországi Baszk Autonóm Közösség az autonómia szempontjából jelentős jogosítványokkal rendelkezik. A baszk nyelv hivatalos státusszal bír, a baszk kormány a rendfenntartás, a jogrendszer, valamint a gazdaságpolitika terén is szabadon rendelkezhet.¹⁷¹ A baszk autonómiastatútum 6. cikke szerint: „Az autonóm közösség közös intézményei, figyelembe véve Baszkföld társadalmi-nyelvi sokszínűségét, garantálják mindkét nyelv használatát, szabályozva azok hivatalos jellegét, valamint egyeztetik és szabályozzák az ismeretük biztosításához szükséges intézkedéseket és eszközöket. Senkit nem lehet megkülönböztetni a nyelv miatt.”¹⁷²

Spanyolország Alkotmánya kizárólag a spanyol nyelvre vonatkozóan állapít meg kötelezettségeket az ország egész területén: „Az állam hivatalos nyelve a kasztíliai, melyet minden spanyolnak kötelessége ismerni és jogában áll használni.”¹⁷³ A baszk nyelv hivatalossága a Baszk Autonóm Közösségre és Navarra egy részére korlátozódik. A jogosítványok az adott autonóm terület határain belül érvényesek, nem terjednek ki az ország egészére, tehát területi autonómiáról van szó.

Navarrában az 1986-os, *Baszk Nyelvről Szóló Törvény* rendelkezik a nyelvhasználatról. A 2. cikk kimondja: „A spanyol nyelv Navarra hivatalos nyelve. A baszk nyelv is hivatalos Navarra Autonóm Közösség helyreállítását és javítását célzó jogszabály 9. cikkelyében, valamint ezen törvény rendelkezéseiben meghatározott feltételek szerint. A területi besorolás felülvizsgálatra kerülhet Navarra Autonóm Közösség helyreállítását és javítását célzó jogszabály 9. és 20.2. cikkelye szerint. Navarra Kormányának időszakonként el kell rendelnie a baszk nyelv szociolingvisztikai valóságának tanulmányozását, amelyeket a Parlament elé kell terjesztenie.”¹⁷⁴

A baszk nyelv jogi helyzete Navarrában részben elismert, de erősen korlátozott és politikailag szabályozott. Bár a törvény lehetőséget biztosít a hivatalosság területi kiterjesztésére

¹⁷⁰u.o. 16.

¹⁷¹Györi Szabó 2004. 508.

¹⁷²A Baszk Autonóm Közösség autonómiastatútuma, 1979. BOE-A-1979-30177

¹⁷³Spanyolország Alkotmánya, 1978. BOE-A-1978-31229

¹⁷⁴18/1986. sz. december 15-i törvény a baszk nyelvről. BOE-A-1987-1257

és szociolingvisztikai elemzéseket ír elő, a tényleges nyelvi jogok érvényesítése a mindenkori politikai döntéshozóktól függ, nem automatikusan garantált.

5. Galíciai nyelv

Galícia az Ibériai-félsziget északnyugati részén található, egyike Spanyolország 17 autonóm közösségének. Galícia területén beszélik a galíciai vagy galego nyelvet, amely az újlatin nyelvek csoportjába tartozik, szoros rokonságban áll a spanyollal és a portugállal. Galícia összlakossága 2 747 559 fő. A statisztikai hivatal felmérésében a lakosság 88%-a állította, hogy beszéli, 97%-a érti a nyelvet.¹⁷⁵ A spanyolországi nemzeti kisebbségek nyelvei közül a galíciai az egyik olyan nyelv, amelyet a nyelvterület lakossága a legnagyobb mértékben ért és használ.¹⁷⁶

Galiciában nyelvi diglossia tapasztalható, ami azt jelenti, hogy a spanyolt és a galiciát is beszélik a régióban, viszont a beszélők ritkán használják a két nyelvet egyenlő mértékben és azonos szférában; leggyakrabban versengés és/vagy konfliktus áll fenn a nyelvek között; az egyik nyelv nagyobb presztízsnek örvend, mint a másik. Emiatt fennáll annak a veszélye, hogy a kevésbé tekintélyes nyelvet a domináns nyelv kiszorítja a nyelvváltásnak nevezett folyamat során.¹⁷⁷

A 15. században kezdődött a kasztíliai nyelv központosításának, a nyelvi asszimilációnak a folyamata, ami a galíciai nyelv kirekesztésével járt. A magánéletben való használatra visszaszorulva a galíciai társadalom többségének nyelve maradt, bár napjainkban csökkenő tendenciát mutat, és a spanyolhoz képest egyértelműen alárendelt.¹⁷⁸ A nyelvnek sikerült túlélnie az elnyomás hosszú időszakát, majd újjáéledt a 19. században. Franco fasiszta rezsimje alatt teljes betiltásra került, majd a tábornok halála után újra felvirágzott. Az 1978-as alkotmány lefektette az 1980-tól kialakuló nyelvi rendszer alapjait, amely a kasztíliai nyelvnek elsőbbséget biztosított, de megnyitotta az utat más nyelvek társhivatalos státuszának elismerése előtt.¹⁷⁹ Galícia autonómiastatútuma (1980) a galíciai nyelvet az autonóm közösség saját nyelvének nyilvánítja és

¹⁷⁵Galíciai Statisztikai Hivatal, 2013. <https://www.ige.gal/web/index.jsp?idioma=es>

¹⁷⁶Henrique Monteagudo, Xaquín Loreda, Martín Vázquez (2016): *Lingua e sociedade en Galicia. A evolución sociolingüística 1992-2013*. A Coruña: Real Academia Galega. 7.

¹⁷⁷Ekatarina Skobel (2010): *Reversing Language Shift in Galicia A Present-Day Perspective*. Sweden, Linköping University. 3.

¹⁷⁸Henrique Monteagudo (2019): Política lingüística en galicia: de la normalización sin conflicto al conflicto desnormalizador. In: Javier Giralte Latorre, Francho Nagore Lain (eds.): *La normalización social de las lenguas minoritarias. Experiencias y procedimientos para la salvaguarda de un patrimonio inmaterial*. Universidade de Santiago de Compostela, Instituto da Lingua Galega. 25.

¹⁷⁹Spanyolország Alkotmánya, 1978.

rögzíti társhivatalos státuszát.¹⁸⁰ Emellett más területeken is előfordul, mint például a nyugati határvidéken, Asztúria, illetve Kasztília és León régiójában, különösen León és Zamora tartományokban.

A Galíciai Nyelvi Normalizációról szóló Törvény (1983)¹⁸¹ megszületése óta a galíciai intézmények a nyelv népszerűsítésére irányuló politikákat dolgoztak ki. Ezek a politikák abból az alapfeltevésből indulnak ki, hogy a galíciai nyelv hátrányos helyzetben van, és ezt a helyzetet igyekeznek orvosolni. E politikák kialakításának mérföldköve volt, hogy a galíciai parlament 2004-ben egyhangúlag jóváhagyta a galíciai nyelv normalizálásának általános tervét. Az autonómia megteremtése és a galíciai nyelvi normalizációs törvény elfogadása óta több tényező – mint a nyelv hivatalos használata a közintézményekben, a galíciai rádió és televízió elindítása (1984-85), valamint a nyelv fokozatos bevezetése az oktatásba – reményt adott a galíciai nyelv megerősödésére, normalizálódására.¹⁸²

A nyelvi normalizáció elérése érdekében elő kell mozdítani fejlődését számos területen, elsősorban a közigazgatásban, az oktatásban, a médiában, a kulturális tevékenységben, az igazságszolgáltatásban és általában a közéletben.¹⁸³ A galíciai televízió két csatornáján teljes egészében galíciai nyelven sugároz, és széles közönséget ér el, különösen a hírek és néhány szórakoztató műsor tekintetében. A galíciai nyelvű kulturális élet széleskörű és változatos, főként az irodalmi alkotások terén, különös tekintettel a gyermek- és ifjúsági irodalomra.¹⁸⁴

A galíciai nyelv ezen relatív erősségei mellett azonban fel kell hívni a figyelmet a nyelv helyzetének gyengeségeire és a jövőjét fenyegető veszélyekre is.¹⁸⁵ A galíciai nyelv társadalmi és területi megoszlása kiegyensúlyozatlan: történelmi jellege mint népnyelv, amely a városon kívüli területekhez kapcsolódik, erős társadalmi diglossziát eredményezett.¹⁸⁶ A lakosság egy része számára a galíciai nyelv kevésbé tekintélyes és annak ellenére, hogy a magánéletben használják, a spanyolhoz képest alárendeltnek tekintik. Ugyancsak egyensúlytalanság tapasztalható a

¹⁸⁰Galicia autonómiastatútuma, 1981.

¹⁸¹1983-as törvény a nyelvi normalizációról. Ley 3/1983, de 15 de junio, de normalización lingüística. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1983/DOG-g-1983-90056-consolidado.pdf>

¹⁸²Henrique Monteagudo (2012): *Facer país co idioma. Sentido da normalización lingüística*. Real Academia Galega, A Coruña. 15.

¹⁸³Monteagudo 2019. 25.

¹⁸⁴u.o. 17.

¹⁸⁵u.o. 17.

¹⁸⁶Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016. 184.

korosztályok közötti megoszlásban. A generációk közötti átadás aggasztó megszakadását és a fiatalabb generációk nyelvhasználatának hanyatlását nem kompenzálja a nyelv oktatási rendszerben való jelenléte.¹⁸⁷

6. A fejezet összegzése

A fejezet zárásaként az alábbi táblázat összegzi, hogy a kisebbségi nyelvek milyen arányban vannak jelen Spanyolország egyes autonóm közösségeiben.

Terület	Nyelv	Lakosság	Beszélők száma	Beszélők aránya %
Katalónia	Katalán	7 800 000	6 318 000	81%
Baleár-szigetek	Katalán	1 240 000	583 940	47%
Arán-völgy	Aráni	10 194	2 184	21%
Valencia	Katalán	5 414 296	2 400 000	44%
Baszkföld	Baszk	2 193 199	680 000	31%
Navarra	Baszk	661 537	73 900	11%
Galicia	Galíciai	2 747 559	2 417 852	88%

2. Táblázat: Kisebbségi nyelvek beszélőinek száma és aránya Spanyolország autonóm közösségeiben¹⁸⁸

A táblázat jól szemlélteti a spanyolországi autonóm közösségek kisebbségi nyelvhasználatának nagyságrendjét és arányait. A legmagasabb nyelvhasználati arányt a galíciai és a katalán nyelvű régiók mutatják, ahol a lakosság több mint 80%-a beszéli az adott kisebbségi nyelvet. Galicia különösen kiemelkedik, ahol az anyanyelvként beszélt galíciai nyelv aránya az egyik legmagasabb Spanyolországban (88%). Katalónia esetében a katalán nyelvet beszélők aránya szintén magas (81%), ami tükrözi a régió erős nyelvi és kulturális identitását. Ezzel szemben a Baleár-szigeteken és Valenciában a katalán nyelvhasználat jóval alacsonyabb, 47% illetve 44% körüli, ami jelzi, hogy itt a kasztíliai spanyol nyelv erősebb versenytársnak számít, és

¹⁸⁷u.o. 8.

¹⁸⁸Forrás: saját készítés

a nyelvhasználat megosztottabb. A baszk nyelv esetében erőteljes regionális különbségek figyelhetők meg. Baszkföldön a baszkul beszélők aránya körülbelül 31%, Navarrában viszont csak a lakosság mintegy 11%-a beszéli a baszk nyelvet, ami jól tükrözi a területi és nyelvi megosztottságot. Az Arán-völgyben az aráni (okszitán) nyelv beszélőinek aránya alacsonyabb (21%), azonban itt erős kulturális támogatottság jellemzi a nyelvet, ami fontos tényező a nyelvi jogok érvényesülésében.

Értelmezésemben a magas nyelvhasználati arány önmagában nem jelenti automatikusan a nyelvi egyenlőség biztosítását, ha azt nem követi következetes intézményi és politikai támogatás. Különösen fontosnak tartom, hogy a gyengébb társadalmi bázissal rendelkező nyelvek – mint a baszk Navarrában vagy az aráni az Arán-völgyben – ne csak kulturális, hanem oktatási és jogi eszközökkel is erősítést kapjanak, mert hosszú távon csak így biztosítható a valódi nyelvi pluralizmus fenntartása Spanyolországban.

V. Kisebbségi nyelvek intézményi használata

1. Kisebbségi nyelvek az oktatásban

A nyelvek fejlődésének tekintetében az oktatáshoz kapcsolódó nyelvi jogok elengedhetetlenek, hiszen a legmeghatározóbb nyelvi emberi jogok.¹⁸⁹ Ha a gyermekek nem kapnak lehetőséget arra, hogy teljes mértékben elsajátítsák szüleik nyelvét, és elérjék legalább a felnőttek szintjét, a nyelv fennmaradása veszélybe kerül. Normális körülmények között a szülők természetes módon adják át nyelvüket gyermekeiknek: egyrészt a mindennapi kommunikáció során, másrészt azáltal, hogy biztosítják számukra az anyanyelvi oktatást. Ez utóbbi egyre nagyobb szerepet kap, hiszen a hivatalos oktatás térnyerésével a nyelvtanulás, amely korábban elsősorban a közösségen belül zajlott, ma már nagyrészt az iskolák falai között történik. Ha az iskola nem támogatja a szülőket abban, hogy akadálytalanul adhassák át nyelvüket gyermekeiknek, az az anyanyelvi folytonosság megszakadásához vezethet, ami a nyelv jövőjére is jelentős hatást gyakorol.¹⁹⁰

Spanyolországban – nemzetközi és belső jogi kötelezettségei alapján – biztosítani kell a hivatalos kisebbségi nyelveken való oktatás lehetőségét minden érintett autonóm közösségben,

¹⁸⁹Skutnabb-Kangas 1998. 9.

¹⁹⁰Skutnabb-Kangas 1998. 9.

még hozzá úgy, hogy az oktatás a nyelv tényleges megőrzésére és használatára alkalmas legyen, nem pusztán fakultatív vagy szimbolikus módon.

Az állam szerepet vállal a regionális nyelvek megőrzésében és terjesztésében, amelynek egyik fő színtere az oktatás. Az állami oktatási törvények keretszabályokat biztosítanak, amelyek alapján az autonóm közösségek kialakíthatják saját kétnyelvű oktatási modelljeiket. A központi államnak biztosítani kell a jogi keretet, de az autonóm közösségek felelősek a konkrét oktatási programokért és a kisebbségi nyelvek oktatásának gyakorlati megszervezéséért.

Spanyolország nemzetközi kötelezettsége az oktatásra nézve többek között az ECRML ratifikálásából származik. Spanyolország 1992-ben aláírta, és 2001-ben ratifikálta a Chartát. A Charta jogi kötelezettségeket ír elő a regionális nyelvek védelmére, többek között az oktatás területén. A 8. cikk értelmében az állam biztosítja, hogy a kisebbségi nyelveken való oktatás minden szinten elérhető legyen. Elősegíti a kisebbségi nyelvű tanárképzést, tankönyvellátást és tananyagfejlesztést.¹⁹¹

1.1. Katalán nyelv helyzete az oktatásban Katalóniában

Katalónia oktatáspolitikája kiemelt szerepet tölt be a régió kulturális és nyelvi identitásának megerősítésében. Az autonóm közösség oktatási rendszere nemcsak a tanulási eredmények fejlesztésére törekszik, hanem fontos eszköze a katalán nyelv revitalizációjának és a regionális önazonosság fenntartásának is. 1980-ban a spanyol kormány az oktatás területén átruházta hatásköreinek jelentős részét a katalán kormányra, a 2809/1980 számú királyi rendelet értelmében.¹⁹² A változások új kapukat nyitottak meg a katalán nyelv előtt. A spanyol gyermekek anyanyelvi oktatáshoz való joga megmaradt, de a katalán nyelven való oktatás vált az elsődlegesen elérendő céllá. A nyelvpolitika célja az volt, hogy az oktatás révén növelje a katalán súlyát a kasztíliaival szemben.¹⁹³

¹⁹¹Európai Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Chartájának 8. cikke, 1992.

¹⁹²2809/1980. sz. királyi rendelet az állami oktatási feladatok Katalónia kormányára történő átruházásáról.

BOE-A-1980-28016

¹⁹³Thomas Jeffrey Miley (2006): *The Constitutional Politics of Language Policy in Catalonia, Spain*. Adalah's Newsletter 29(1). 19.

1.1.1. A nyelvi merítés módszere

Az úgynevezett *nyelvi merítés* vagy *nyelvi elmélyülés* módszere röviden annyit jelent, hogy 1993-tól az oktatás és az iskolai kommunikáció nyelve Katalónia területén a kasztíliai nyelv helyett a katalán lett. Léteznek ugyan kizárólag spanyol nyelvű oktatási intézmények, viszont ezek zömmel magánintézmények, mivel Katalónia kormánya, a Generalitat a katalán tanítási nyelvű intézményeket támogatja. A nyelvi merítés módszere évek óta vitákkal terhelt a politikai légkörben. A nyelvhasználat szabályozása körüli vitákban a spanyol anyanyelvűek jogaik megsértését, a kasztíliai nyelv elnyomását sérelmezik. Ennek ellentmondanak a diákok körében végzett felmérések, melyek rámutattak arra, hogy a merítés módszerével tanulók spanyol nyelvi kompetenciái ugyanolyan jók, mint a hagyományos tanrendben tanuló társaiké.

A módszert először 1965-ben alkalmazták Quebecben, Kanadában. Egy új pedagógiai megközelítést dolgoztak ki, amely részben az UNESCO 1963-as jelentésében felvázolt modelljén alapul. Így az iskola elvégezte ennek a módszernek az első világméretű tesztjét, az angol anyanyelvű gyerekeket franciául, kisebbségi nyelven oktatva. A program jó eredményeket hozott. Bebizonyosodott, hogy a kisebbségi nyelven való oktatás az iskola első osztályától kezdve segítette a diákokat a francia nyelv elsajátításában anélkül, hogy ez akadályt jelentett volna tanulmányi sikereikben.¹⁹⁴

A nyelvi merítés módszerét Katalóniában először 1983-ban kezdték el alkalmazni 19 állami iskolában, ahol a tanulók többsége spanyol anyanyelvű volt. A pozitív eredményeknek köszönhetően a módszer az 1989-1990-es tanévben már 700 iskolában jelen volt Katalóniában, 1992-től pedig az autonóm terület egészére kiterjesztették az állami oktatásban.¹⁹⁵ A tanulók már a tanítás első napján megismerkednek a kisebbségi nyelvvel, a tanárok kizárólag ezen a nyelven szólnak meg, amint átlépik az osztályterem küszöbét. A spanyol nyelvet fokozatosan vezetik be az általános iskolában, amikor a gyerekek öt és nyolc év közöttiek. Innentől kezdve a spanyol és a katalán nyelvóra két külön tantárgyként épül be az órarendbe, a többi tárgy oktatása pedig katalán nyelven folyik. A Ley Orgánica 1/1990 értelmében ez a módszer vonatkozik az óvodai

¹⁹⁴Berto Sagera (2021): *¿De qué hablamos cuando hablamos de inmersión lingüística?*
https://www.elnacional.cat/es/politica/inmersion-linguistica-que-es_684866_102.html

¹⁹⁵Plataforma per la Llengua (2014): *La inmersión lingüística en Cataluña: un modelo eficaz y de éxito*. Barcelona: Plataforma per la Llengua. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/immersio-cast_1537173291.pdf

foglalkoztatás megszervezésére (0-5 éves korig), az alapfokú tanulmányokra (6-12 éves korig) és a kötelező középfokú oktatásra (13-16 éves korig) Katalónia területén.¹⁹⁶

A módszer célja a katalán nyelvtudás és nyelvhasználat fejlesztése, valamint a nyelvből adódó társadalmi szegregáció megelőzése, a kétnyelvű társadalom megteremtése a katalán régióban. Egyesek úgy vélik, hogy a gyermekek nem anyanyelvükön való tanítása rossz hatással lehet tanulási folyamataikra. A nyelvi merítés módszerét kutatók azonban bebizonyították, hogy ez a hiedelem téves. Tudományos eredmények alátámasztják, hogy ez az oktatási rendszer ugyanolyan hatékony, mint a többi spanyol oktatási rendszer. A módszert vizsgáló kutatók egyik érve a nyelvi merítés mellett az, hogy ez az egyetlen rendszer, amely garantálja, hogy a katalán gyermekek megfelelően elsajátítják a katalán és spanyol nyelvet egyaránt. Ferrer és mtsai (2011) például a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 2009-es PISA-tanulmányára hivatkoznak.¹⁹⁷ A szervezet időszakonként teszteli 65 ország 15 éves diákjainak természettudományos, matematikai és olvasási kompetenciáját. Ebben a tesztben a katalániai, spanyolul beszélő diákok, akik a merítési módszerrel tanultak, hasonló pontszámokat értek el természettudományokból, matematikából és olvasásból, mint a többi spanyol diák, aki anyanyelvén tanult. Katalónia több évben is részt vett a PISA-vizsgálatban, köztük 2003-ban, 2006-ban, 2009-ben és 2012-ben is, amelyek mindegyike hasonló eredményekről számolt be. A modellben részt vevő diákok spanyol nyelvtudása megegyezik vagy magasabb a spanyol állam többi részének átlagával. Ugyanez elmondható a többi tantárgy tekintetében is. A modell további előnye, hogy a diákok jobb eséllyel indulnak egy harmadik nyelv, például az angol elsajátítására.¹⁹⁸

2006-ban az Európai Bizottság létrehozott egy független szakértőkből álló, többnyelvűséggel foglalkozó munkacsoportot. A csoport feladata, hogy elemezze, miként haladnak a tagállamok a többnyelvűség előmozdításával, támogatást és tanácsot adjon, naprakész

¹⁹⁶1/1990. sz. szerves törvény az oktatási rendszer általános szabályozásáról.

¹⁹⁷OECD (2011): *Strong Performers and Successful Reformers in Education: Lessons from PISA for the United States*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2011/05/lessons-from-pisa-for-the-united-states_g1g123da/9789264096660-en.pdf

¹⁹⁸OECD (2004): *Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003*. OECD Publishing.

OECD (2007): *PISA 2006: Science Competencies for Tomorrow's World, Volume 1*. OECD Publishing.

OECD (2010): *PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Reading, Mathematics and Science*. OECD Publishing.

Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya (CESDEC) (2013): *Informe PISA 2012. Resultats a Catalunya*.

ötletekkel szolgáljon a többnyelvűség területén, ajánlásokat tegyen a Bizottságnak a szükséges intézkedésekre.¹⁹⁹ A csoport 2007-ben publikált egy jelentést, amely többek között a Katalóniában alkalmazott kétnyelvű oktatási modellt is méltatta, követendő példaként hivatkozott rá a nyelvtanulás elősegítésére.²⁰⁰

1.1.2. A módszert ért támadások

Az elmúlt években több jogi eljárás indult Katalóniában, amelyekben egyes szülők a kasztíliai nyelvoktatásban való nagyobb arányú megjelenését követelték. Bár a régióban érvényben lévő nyelvi merítés modelljének célja a katalán nyelv elsődlegességének biztosítása az oktatásban, a kasztíliai nyelv szerepe időről időre bírósági vizsgálat tárgyává válik.

A katalán Legfelsőbb Bíróság (TSJC)²⁰¹ 2014-es ítélete volt az első olyan döntés, amely százalékos arányban határozta meg a spanyol nyelv minimális jelenlétét az oktatásban. A határozat kimondta, hogy az oktatási minisztériumnak biztosítania kell a tanórák legalább 25%-át kasztíliai nyelven, amennyiben erre vonatkozó szülői kérés érkezik. Noha az ítélet közvetlenül csak néhány tanulóra vonatkozott, az abban rögzített arány jogértelmezési precedenssé vált.

A katalán Legfelsőbb Bíróság 2020 decemberében újabb döntést hozott, amely már nem egyedi esetekre, hanem az egész katalán közoktatási rendszerre nézve kötelezően írta elő a 25%-os kasztíliai nyelvi arányt. A katalán kormány fellebbezett a döntés ellen, ám a spanyol Legfelsőbb Bíróság a fellebbezést elutasította, ezzel megerősítve az alsóbb fokú ítélet jogi érvényességét.²⁰²

A katalán hatóságok azonban továbbra is vitatják a bírósági beavatkozás szükségességét és arányosságát. Josep González-Cambray oktatási miniszter nyilatkozata szerint 2005 óta a katalán közoktatási rendszerben – amely körülbelül másfél millió tanulót foglal magában – mindössze nyolcvan család fordult kérvénnyel a spanyol nyelvű oktatás iránt.²⁰³ A katalán kormány

¹⁹⁹ Az Európai Unió hivatalos weboldala. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=celex%3A52005DC0596&utm>

²⁰⁰ Gaspar Pericay Coll (2012): Catalonia's Supreme Court validates the current linguistic immersion public school model. <https://www.catalannews.com/society-science/item/catalonias-supreme-court-validates-the-current-linguistic-immersion-public-school-model?utm>

²⁰¹ Katalóniai Legfelsőbb Bíróság

²⁰² Gerard Melgar (2025): *El Tribunal Superior de Justicia catalán mantiene el 25% de castellano en la escuela pese a la ley autonómica contra los porcentajes*. <https://www.elmundo.es/cataluna/2025/03/18/67d9a3b7e85ece192c8b4581.html>

²⁰³ Josep Catà-Figuls (2021): *Catalan government defies Supreme Court ruling on teaching more Spanish language at schools*. El País.

álláspontja szerint nincs valódi nyelvi konfliktus az iskolákban, és a jelenlegi modell megfelel a spanyol oktatási törvénynek, amely lehetővé teszi, hogy a tanítás túlnyomó része továbbra is katalán nyelven folyjon.²⁰⁴

A kormány ennek megfelelően több, mint ötezer iskolaigazgatónak küldött hivatalos levelet, amelyben azt tanácsolta, hogy a bírósági döntés ellenére ne módosítsák az érvényben lévő nyelvi tanterveket. A gyakorlatban az iskolák bizonyos fokú autonómiát élveznek a nyelvi óraszámok meghatározásában. A kasztíliai nyelv jelenlegi oktatási időkerete heti három-négy tanórát tesz ki, amelyet a bírósági döntés heti hat órára emelne az általános iskolákban, illetve heti hét és fél órára a középiskolai és egyetem-előkészítő (bachillerato) programokban.²⁰⁵

A Katalán Republikánus Baloldal²⁰⁶, az Egyesült Szocialisták Tovább lépnek²⁰⁷, az Együtt Katalóniáért²⁰⁸ és a Közösén Megtehetjük²⁰⁹ javaslatot terjesztett elő a parlamentben a nyelvpolitikáról szóló törvény módosítására, miután a Katalán Legfelsőbb Bíróság előírta a kasztíliai nyelven történő oktatás minimum 25%-ának biztosítását a katalán iskolákban.

A katalán kormány 2022-ben két törvényt fogadott el, hogy megvédje a katalán nyelvű oktatást, és ezzel próbálták megkerülni a bírósági döntést. Ezeket a törvényeket viszont más politikai pártok és a bíróság is támadta azzal, hogy nem összeegyeztethetők az alkotmánnyal.

A 6/2022-es törvényerejű rendelet és a 8/2022-es törvény válaszként szolgál a Katalónia Legfelsőbb Bírósága által hozott azon ítéletekre, amelyek előírták, hogy a katalán iskolákban a tanórák legalább 25%-át spanyol nyelven kell megtartani. A katalán oktatáspolitikában azonban ezt a bírósági előírást egy új jogszabályi keret megalkotásával próbálta meg kikerülni. A 8/2022-es törvény – amely a hivatalos nyelvek iskolai használatát és oktatását szabályozza a nem egyetemi szinten – tudatosan kerüli a számszerű nyelvi arányok megállapítását. A törvény kimondja, hogy a katalán az oktatásban „szokásosan használt” nyelv, vagyis a tanítás fő nyelve, és ez a nyelv az újonnan érkezett diákok fogadásának is elsődleges eszköze. Ezzel szemben a spanyol nyelv

<https://english.elpais.com/spain/2021-11-26/catalan-government-defies-supreme-court-ruling-on-teaching-more-spanish-language-at-schools.html>

²⁰⁴Catà-Figuls 2021

²⁰⁵Ivanna Vallespín (2025): *Cataluña propone impartir una hora más en Lengua en 1º de bachillerato*. <https://elpais.com/espana/catalunya/2025-02-22/cataluna-propone-impartir-una-hora-mas-en-lengua-en-1-de-bachillerato.html>

²⁰⁶Esquerra Republicana de Catalunya

²⁰⁷*Socialistes Units per Avançar*

²⁰⁸*Junts per Catalunya*

²⁰⁹*En Comú Podem*

szerepéről a törvény nem központilag rendelkezik, hanem azt az egyes iskolák saját nyelvi projektjeire bízta. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy nincs országos vagy regionális szintű előírás arról, milyen arányban kell spanyolul tanítani – az arány meghatározása az iskolák döntésére van bízva.²¹⁰

A 6/2022-es törvényerejű rendelet pedig azt szabályozza, hogyan kell ezeket az iskolai nyelvi projekteket kidolgozni, jóváhagyni és időről időre felülvizsgálni. Ez a rendelet lényegében azt biztosítja, hogy minden állami vagy államilag támogatott magánintézmény önállóan határozhassa meg, milyen szerepet kap a katalán és a spanyol nyelv a tanításban. Így formálisan ugyan lehetőség van a spanyol nyelv használatára, de mivel sem a törvény, sem a rendelet nem teszi kötelezővé a 25%-os arányt, a bírósági döntés gyakorlati alkalmazása ellehetetlenül.²¹¹

Ez a jogi megoldás lehetővé teszi, hogy a katalán nyelv továbbra is domináns szerepet töltsön be az oktatásban, miközben a spanyol nyelv csak annyiban van jelen, amennyire azt az adott iskola saját szabályzata előírja. Ezzel a katalán kormány gyakorlatilag elkerüli a központi bírósági döntés közvetlen végrehajtását, miközben formálisan nem sérti meg azt. Éppen emiatt a kérdés jelenleg is vitatott jogi és politikai szinten: a spanyol alkotmánybíróság előtt folyamatban van a törvények alkotmányosságának felülvizsgálata, mivel több politikai párt – például a PP, a Ciudadanos vagy a Vox – szerint ezek a jogszabályok szándékosan akadályozzák a spanyol nyelv alkotmányos védelmét, és kijátsszák a bíróság döntését.

Az ügy még mindig nem zárult le, mert az alkotmánybíróság várhatóan hamarosan dönt arról, hogy ezek a törvények megfelelnek-e a spanyol alkotmánynak. Eközben a bíróságok továbbra is egyénileg döntenek az ügyekről, és már nem minden esetben követelik szigorúan a 25%-os spanyol nyelvű oktatást, hanem inkább azt nézik, hogy melyik tantárgyakat kell spanyolul oktatni.²¹²

²¹⁰Catalan Government (2024): *Language policy report*.

<https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxiu/IPL2022-en.pdf>

²¹¹Catalan Government (2024): *Language policy report*.

<https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxiu/IPL2022-en.pdf>

²¹²Melgar 2025

1.1.3. Az Európai Parlament által felkért szakértők álláspontja

A katalán nyelvi elmélyülés témája elérte az Európai Parlamentet is. Négy szakértő – Teresa Freixes alkotmányjog professzor; Jesús Rul, volt tanfelügyelő Katalóniában; Jorge Calero és Manuel Acosta, mindketten professzorok – vitatta meg a nyelvhasználat jogi helyzetét Katalóniában és azt is, mit jelent a nyelvi elmélyülési modell pedagógiai szempontból.²¹³

Teresa Freixes szerint fontos szem előtt tartani, hogy az európai integrációval egy többszintű jogrendszer jött létre, amelybe az államok jogi normái beágyazódnak. Spanyolország 1992-ben az elsők között írta alá, majd 2001-ben ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját. Szintén az első körben lett tagállama a Kisebbségvédelmi Keretegyezménynek. A szakértő rámutat arra, hogy Spanyolország teljesítette a Charta ratifikálása értelmében vállalt kötelezettségvállalásokat, sőt, Katalóniában nem csak hogy garantált a másik társhivatalos nyelv, a katalán ismerete, hanem az oktatás is biztosított katalán nyelven annak ellenére, hogy a Charta erre nem kötelez. Az Európai Bíróság ítélezési gyakorlata alapján egy nyelv nem megfelelő ismerete, függetlenül attól, hogy hivatalos nyelvről vagy kisebbségi nyelvről van szó, következményekkel jár. A katalán autonóm közösségben, ahogyan az ország más részein is, kötelező a kontextusnak megfelelő nyelvtudást biztosítani a megkülönböztetés elkerülése érdekében. Ugyanakkor azt is lehetővé kell tenni, hogy az emberek gyakorolhassák jogaikat mind a hivatalos, mind a kisebbségi nyelveken. Az egyensúly eléréséhez elengedhetetlen a különböző nyelvek tiszteletben tartása, garantálva a szülők jogát arra, hogy gyermekeiket a társhivatalos nyelvek bármelyikén taníttathassák. Az Európai Unió az irányadó jogszabályaiban követi a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját és az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatát. Elengedhetetlen a hivatalos és társhivatalos nyelvekre vonatkozó nemzeti szabályozások tiszteletben tartása minden európai jogrendben, mind az Európa Tanácsban, mind az Európai Unióban, ahogyan az anyanyelvek tiszteletben tartása is fontos, különösen az oktatás keretében, de a médiában, a közszférával való kapcsolattartásban és a közigazgatásban is.²¹⁴

²¹³Public Hearing on "The language immersion model in Catalonia, Spain."Hearings .European Parliament, Brussels, 2023.<https://www.europarl.europa.eu/committees/en/public-hearing-on-the-language-immersion/product-details/20230213CHE11361>

²¹⁴u.o.

Jesus Rul kifejtette, hogy a spanyol és a katalán nyelv egymás mellett létezik évszázadok óta, hol az egyik, hol a másik nyelv javára: a spanyol nyelvet a korabeli diktatúrák idején részesítették előnyben, a katalán pedig az elmúlt 40 évben a nacionalista politikának köszönhetően erősödött fel. A katalán nyelv felvirágzása különösen érzékelhető az oktatás területén, mivel gyakorlatilag kizárta a spanyol nyelvet az oktatásból. A katalán az egyetlen tanítási nyelv a tantervben szereplő tárgyak nagy részében, esetenként az összes tantárgy vonatkozásában. A spanyol nyelv alkotmányos rangja ellenére az idegen nyelvekéhez hasonló vagy annál alacsonyabb szinten van jelen a katalán oktatásban. Ezt a státuszt szabályozásokkal kényszerítették ki, így sérült a tanulók mindkét hivatalos nyelven történő oktatáshoz való joga. A spanyol alkotmány kimondja: „Minden spanyol állampolgárnak kötelessége ismerni a spanyol nyelvet, és joga van használni azt”.²¹⁵ A társhivatalos nyelveket az állampolgároknak nem kötelességük beszélni. A szakértő szerint mostanáig a nacionalista hatalmi törekvések győzedelmeskedtek a polgári szabadságjogok és a jogállamiság felett. A 19. század vége óta a katalán nacionalizmus etnikai-identitás alapú, felsőbbrendűsége törekvő és kirekesztő nacionalista vonásokat mutat. A spanyol alkotmányt, amely nyitott és decentralizált a regionális autonómiákkal kapcsolatban, a nacionalisták a spanyol nemzeti egység ellen használták fel, ami ellentétben áll a spanyol nemzeti egység alapjával, vagyis a spanyol nemzet felbonthatatlan egységével.²¹⁶ Ez az az ideológiai, politikai és oktatási keret, amely megmagyarázza az úgynevezett katalán nyelvi merítési modellt. Ez a modell nem felel meg az oktatási nyelvi elmerülés paradigmájának, sokkal inkább nevezhető a nyelvi dominancia modelljének. A nacionalista hatalomvágy a katalán nyelvet a nemzeti identitás szimbólumává tette. A spanyol nyelv használata a nacionalisták által ellenőrzött területeken tabu, legyen szó intézményi, kulturális területről, vagy a médiáról. A nyelvi merítési modell egy oktatási lehetőség a többi között. Előnyei bizonyos feltételekhez köthetők: a választhatósághoz, a tanulói profilhoz és a tanításhoz. A szakértő szerint számos kutatás alátámasztja, hogy a tanulók gyorsabban megtanulnak olvasni és elsajátítanak más tanulmányi készségeket, ha az anyanyelvükön tanítják őket már az oktatási folyamat kezdetén. Emellett gyorsabban megtanulják a második nyelvet, mint azok, akik kezdetben ismeretlen nyelven tanulnak olvasni. Ezeknek a tényezőknek a figyelmen kívül hagyása negatívan befolyásolja a tanulás minőségét és rontja egyes tanulók tanulmányi teljesítményét. A katalán nyelvi elmélyülés minden spanyolul beszélő diák számára kötelező,

²¹⁵Katalónia Autonómiastatútuma, 1978

²¹⁶Katalónia Autonómiastatútuma, 1978

függetlenül attól, hogy a spanyol az anyanyelvük, vagy rendszeresen beszélnek spanyolul, függetlenül az olyan személyes tényezőktől, mint a speciális szükségletek. A katalánul beszélő tanulók anyanyelvükön tanulnak; következésképpen a nacionalista retorika ellenére a nyelvtanulás a katalán nyelvi merítés strukturálisan diszkriminatív és társadalmi-oktatási kirekesztést okoz. A katalán tanulók 90%-a, akik az általános iskolai tanulmányaik során több tantárgyat is ismételnek, spanyol az első nyelvük. A nyelvi merítés 8 évig van érvényben: 0-tól 6 éves korig és a 6-8 évesek között. Ezekben az időszakokban a tanítási és preferenciális oktatási nyelv a katalán. A spanyol nyelv marginális. Ez a helyzet sérti a tanulók bírósági határozatok által védett jogait, és tanulási nehézségekhez vezethet, különösen a spanyol anyanyelvű tanulók esetében, amint azt az összehasonlító adatok is bizonyítják. A katalán nyelven való tanulás 8 éve után a tanítási nyelv általában továbbra is a katalán marad. Az általános iskolai oktatás középső (8-10 évesek) és felső (10-12 évesek) szakaszában, a kötelező középfokú oktatásban (12-16 évesek) és a középiskola utáni oktatásban (16-18 évesek). A spanyol nyelvet ugyanúgy második nyelvként tanítják a tantervben, mint bármely más idegen nyelvet. Egyes többnyelvű iskolákban bizonyos idegen nyelvekre nagyobb hangsúlyt fektetnek, mint a spanyolra. A katalán nacionalizmus fölénye és dominanciája mutatkozik meg a nem egyetemi oktatásban. Ez ellentétes a spanyol alkotmány elveivel és értékeivel, valamint a spanyol alkotmány és a kortárs európai oktatással.²¹⁷

Jorge Calero saját, társszerzővel végzett kutatását mutatja be a témával kapcsolatban. A kiinduló hipotézis szerint az azonos szociokulturális és gazdasági háttérrel rendelkező, spanyol anyanyelvű diákok iskolai teljesítménye alacsonyabb, mint a katalán anyanyelvűeké. A tanulmány az OECD PISA-2015-ös adataiból merített. A tanulmány alapján az azonos szociokulturális és gazdasági háttérrel rendelkező, spanyol anyanyelvű tanulók alacsonyabb teljesítményt nyújtanak katalán anyanyelvű társaiknál az olvasás és a természettudományos ismeretek terén. A kapott eredmények megerősítik a hipotézist a természettudományok és az olvasási készségek esetében, de elutasítják azt a matematikai készségek terén.²¹⁸

A teljesítménycsökkenés egyes csoportok esetében jelentősebb: például a fiúknál, állami iskolákba járó tanulóknál, azoknál a diákoknál, akik nem Barcelona városában élnek, illetve a

²¹⁷Public Hearing on "The language immersion model in Catalonia, Spain."Hearings. European Parliament, Brussels, 2023. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/public-hearing-on-the-language-immersion/product-details/20230213CHE11361>

²¹⁸u.o.

gazdasági és szociokulturális rangsorban a felső harmadba sorolt tanulók esetében.²¹⁹ A szakértő szerint a nyelvi merítés nem mondható sikeres modellnek. A gyakran ismételt állítás, miszerint a katalán nyelvi merítés sikeres nyelvpolitikai lépés, nem támasztják alá empirikus bizonyítékok. A szakértő szerint a nyelvi merítés politikáját egy racionális vita keretében érdemes újragondolni.²²⁰

Dr. Manuel Jesús Acosta Elías szerint a katalán oktatási modell az egynyelvűséget kényszeríti rá a tanulókra. Sérti a tanítási nyelv szabad megválasztásának szabadságát, aláássa a spanyolok közötti egyenlőséget, rombolja a társadalmi kohéziót és negatív következményei vannak a tanulmányokra. A megoldás nem a nyelvi merítés, hanem a valódi, kiegyensúlyozott kétnyelvűség megteremtése. Két különböző nyelv ismerete növeli az egyén kognitív készségeit a verbális és nem verbális feladatokban. Minél magasabb a kétnyelvűség kiegyensúlyozott szintje, annál nagyobb az egyén kreativitása, problémamegoldása.

Az nyelvi merítés körüli vita kapcsán a világhírű labdarúgó, Lionel Messi is felszólalt. Messi, a FC Barcelona argentin származású labdarúgója egy nyilvános eseményen a nyelvi sokszínűség és az oktatás kapcsolatáról nyilatkozott. Elmondása szerint több mint egy évtizedes katalóniai tartózkodása során katalán nyelven tanult és szocializálódott, és ezzel kapcsolatban soha nem tapasztalt semmiféle problémát. Hangsúlyozta, hogy a többnyelvű nevelés nemcsak természetes, hanem pedagógiai és kulturális szempontból is előnyös, mivel „minél több nyelvet ismer egy fiatal, annál jobb az oktatása és fejlődése szempontjából. Megjegyzései egy olyan időszakban hangzottak el, amikor Spanyolországban politikai és társadalmi vita zajlott a katalán nyelvoktatásban betöltött szerepéről, különösen az oktatási törvény (LOMCE) javasolt reformjának tükrében. Messi ezzel összefüggésben implicit módon bírálta azokat a törekvéseket, amelyek a katalán nyelv szerepének visszaszorítását célozták.”²²¹

Az eset rávilágít arra, hogy a nyelvi jogok és az oktatáspolitikai nem csupán jogi vagy politikai kérdések, hanem szorosan kapcsolódnak a közéleti szereplők személyes tapasztalataihoz

²¹⁹Jorge Calero, Álvaro Choi (2022): The effects of language immersion on cognitive skills. *Educational Research and Evaluation*. 27(1). 369-395. 380.

²²⁰Public Hearing on "The language immersion model in Catalonia, Spain." Hearings. European Parliament, Brussels, 2023. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/public-hearing-on-the-language-immersion/product-details/20230213CHE11361>

²²¹Política (2012): *Messi: "He crescut i he estudiat en català i mai he tingut cap problema."* <https://www.elpuntavui.cat/article/3-politica/17-politica/600604-messi-he-crescut-i-he-estudiat-en-catala-i-mai-he-tingut-cap-problema.html>

és identitásformáló élményeihez is. A nyelvi integráció társadalmi elfogadottsága pedig kulcsszerepet játszhat a nyelvi sokszínűség hosszú távú legitimációjában és megerősítésében.

Az elmúlt évek nyelvpolitikája az oktatásban hatékonynak mondható, hiszen a jelenlegi vitatott helyzet ellenére az oktatáspolitikában létrejött egy sikeres modell. A nyelvi merítés körüli vitában a nyelv a politikai harc eszközévé vált. A modell sikeresen kompenzálta a spanyol nyelv dominanciáját a nyelvhasználatban. Ezt támasztják alá a nyelvhasználattal kapcsolatos felmérések adatai, illetve nemzetközi szervezetek is elismerték a nyelvi merítés modelljének sikerét. A nyelvi elmélyítés politikájával egyet nem értők a szülők jogaira hivatkoznak, miszerint jogukban áll szabadon megválasztani az oktatás nyelvét a két hivatalos nyelv közül gyermekeik számára. A társadalom egy része pozitív diszkriminációról beszél, szerintük a nyelvi merítés modellje sérti a kasztíliai anyanyelvűek jogait. A 2009-es PISA-tanulmány szerint a nyelvi merítés modellje nincs negatív hatással a spanyol ajkú, nyelvi merítésben tanulók nyelvtudására, illetve egyéb kompetenciáira. A 2015-ös kutatás Jorge Calero professzor beszámolója szerint ennek az ellenkezőjéről ad számot. Sajnos az eredeti, 2015 évi PISA-tanulmányhoz nem sikerült online hozzáférni, így másodlagos forrásként Calero és Choi tanulmányára hivatkoztam. Figyelemre méltó az Európai Parlament által felkért szakértők egyöntetű negatív véleménye a nyelvi merítés modelljével kapcsolatban.

Az oktatáspolitikai célja mindeztől az volt, hogy egyensúlyba hozza azt, ami a társadalomban kiegyensúlyozatlan. Az oktatási központok javíthatnak az asszimetrián azáltal, hogy a spanyol nyelvet közvetítő nyelvvé növelik az erős katalán túlsúlyú területeken és a katalán nyelvet ott, ahol a spanyol szélesebb körben elterjedt. A nyelvi merítésnek elég rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy alkalmazkodjon a diákok nyelvi igényeihez, attól függően, hogy iskolájuk túlnyomórészt spanyol nyelvű területen található-e vagy sem.

1.2. Katalán nyelv helyzete az oktatásban a Baleár-szigeteken

A Baleár-szigeteken az oktatást helyi szinten a 3/1986-os nyelvi normalizációs törvény szabályozza.²²² A törvény rögzíti, hogy a katalán nyelv használata kötelező az oktatás minden szintjén, és célul tűzi ki a kétnyelvűséget a tanulók számára.

²²²1986. április 19-i 3/1986. számú törvény a nyelvi normalizációról. BOE-A-1986-19091

A Baleár-szigetek autonóm közösségének oktatási hatóságai szerint nincs naprakész adat a különböző oktatási szinteken a katalán nyelvhasználatra vonatkozó szabályok betartásáról. A hatályos jogszabályok célja, hogy a kötelező oktatás végére a tanulók képesek legyenek mind katalán, mind spanyol nyelven helyesen és folyékonyan kommunikálni. Az óvodai nevelés területén a 23/2020. számú, július 31-i rendelet előírja, hogy az 0-3 éves korosztály számára, a köz- és magánóvodákban, a kommunikáció és az oktatás nyelve a Baleár-szigetek őshonos nyelve, vagyis a katalán legyen.²²³

Az általános iskola szintjén a 2017-2018-as tanévre vonatkozó jelentés szerint a hatodik osztályos diákok 62,2%-a szerezte meg a katalán kommunikációs készségek szükséges szintjét, viszont csak 19%-uk ért el magas nyelvi szintet. A középiskolában az ugyanezen intézet által készített jelentés szerint a negyedik évfolyam végére a tanulók 85,5%-a rendelkezik stabil katalán nyelvtudással, ami közel azonos a spanyol nyelv használati arányával (85,6%).²²⁴

Az egyetemi szinten nem léteznek kötelező katalán nyelvtudási követelmények az oktatók és kutatók számára, azonban a Baleár-szigeteki Egyetem 2017-ben elfogadott Nyelvpolitikai Terve (2017-2020) stratégiai keretet biztosít a katalán nyelv oktatásbeli és intézményi használatának ösztönzésére. Ennek részeként 2018-ban új, a katalán nyelv egyetemi használatát szabályozó rendelet lépett hatályba, amely megerősíti, hogy a katalán az intézmény hivatalos nyelve, és a lehetőségekhez mérten elsődleges oktatási nyelvként való használatára kell törekedni, bár a spanyol és más idegen nyelvek alkalmazása megengedett a karok és tanszékek döntése alapján. Egy 2019-es felmérés alapján az egyetemi tantárgyak 32%-a kizárólag katalánul, 32,7%-a kizárólag spanyolul zajlik, míg bizonyos szakokon, például jogi, közgazdasági, pszichológiai, valamint ápolói és gyógytornász képzéseken a kizárólag katalánul oktatott órák aránya 20% alatt van.²²⁵

A pedagógusképzés terén 2018. március 8-án kiadott rendelet szabályozza a nem egyetemi oktatásban a katalán nyelv ismeretére vonatkozó képesítéseket, meghatározva a megfelelő tanúsítványokat, a nyelvi és kulturális képzési programokat, valamint a katalán nyelv tanításáért

²²³2020. július 31-i 23/2020. számú rendelet, amely jóváhagyja az egységes szerkezetű rendeletet az óvodai első ciklus minimális követelményeinek megállapításáról.

²²⁴Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

²²⁵Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

felelős szakértői bizottság összetételét és feladatait. Az oktatási szintekhez kötött tanúsítványok a következők: a CCI (óvodai tanítás katalán nyelven), a CCIP (óvodai és általános iskolai tanítás katalán nyelven) és a CCS (középiskolai tanítás katalán nyelven). A Baleár-szigeteki Egyetem óvodapedagógus és tanítóképző szakjai biztosítják a szükséges nyelvi és kulturális képzést, amely megfelel ezeknek a tanúsítványoknak. A középiskolai pedagógusoknak a tanárképző mesterképzés elvégzéséhez C1-es katalán nyelvtudást kell igazolniuk, ami megfelel a tanúsítványi követelményeknek. Azoknak, akik nem rendelkeznek egyetemi végzettséggel katalán nyelvből, az említett tanúsítványokat a regionális nyelvi és kulturális képzési programok keretében kell megszerezniük.²²⁶

Az Escuela de Todos nevű szervezet rámutatott arra, hogy a Baleár-szigeteken működő 101 alapítványi iskola közül mindössze 33 tette lehetővé a negyedik évfolyamos óvodai beiratkozáskor, hogy a szülők kiválasszák gyermekük első oktatási nyelvét, ahogy azt az Oktatási és Egyetemi Minisztérium előírta. A szervezet, amely több civil és oktatási egyesületet is magába foglal, úgy véli, hogy ezek az adatok megkérdőjelezik a kormány azon állítását, miszerint a nyelvválasztás joga problémamentesen biztosított.²²⁷

Az iskolák mindössze egyharmada követte az előírásokat, 40 intézmény nem tüntette fel a kötelező választási lehetőséget, további 28 iskola pedig egyáltalán nem nyújtotta be a beiratkozási űrlapokat a minisztériumnak, megszegve ezzel a szabályozást. Ez utóbbiak között található olyan iskolák, mint az Arcàngel Sant Rafel vagy a Sant Vicenç de Paül de Palma. Az Escuela de Todos szerint ez a helyzet korlátozta a szülők jogát a gyermekük oktatási nyelvének megválasztására, amelyet a nyelvi normalizációs törvény és az oktatási minimumrendelet garantál. A szervezet rámutat arra is, hogy az iskolák többféle módon igyekeztek elkerülni a szabály betartását, például olyan űrlapok használatával, amelyek nem kínáltak egyértelmű választási lehetőséget, vagy további, hivatalos dokumentumnak nem minősülő mellékletekkel. Egyes esetekben pedig az intézmények azt közölték a szülőkkel, hogy a választott nyelv meg kell, hogy egyezzen az iskola oktatási nyelvével, míg másutt azt állították, hogy nincs kötelezettség a nyelvválasztás kérdésének feltevésére.²²⁸

²²⁶Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

²²⁷u.o.

²²⁸u.o.

A minisztérium és a kormány vezetői ezzel szemben azt hangsúlyozták, hogy csak kisebb, alkalmi hibák fordultak elő, amelyek nem érintették a családok nyelvválasztási jogát. Az Escuela de Todos azonban úgy véli, hogy a tények ezt a verziót megcáfolják, és rávilágítanak arra, hogy a nyelvválasztás szabadságának érvényesítése a Baleár-szigeteken hiányos és egyenlőtlen volt. A szervezet az ügyet a Átláthatósági és Jó Kormányzás Tanácsához is benyújtotta, mert az észlelt szabálytalanságok szerintük akár csalásnak is minősülhetnek a beiratkozási folyamat során.²²⁹

Fontos eleme a kormány intézkedéseinek az úgynevezett Nyelvválasztási Pilot Program Ibiza szigetén, amelyet a Marga Prohens vezette kormány indított a VOX és más, a katalán nyelvi merítéssel kritikus csoportok nyomására. Az ibizai Can Bonet iskola az elsők között vezette be ezt a programot, amelynek igazgatója szerint a diákok tanulmányi eredményei javultak, mivel lehetőségük nyílt anyanyelvükön tanulni. Ugyanakkor a program erős ellenállást váltott ki nacionalista és nyelvi szervezetek körében, amelyek nyelvi szegregációként értékelik az új rendszert. A helyzet újraéleszti a spanyol nyelv használatával kapcsolatos vitákat az iskolákban, és a kormány számára kihívást jelent, hogy a következő beiratkozási kampány során miként biztosítja a szabályok hatékony betartását.²³⁰

Bianculli és munkatársai tanulmányukban a háromnyelvűségről szóló rendeletet vizsgálják a Baleár-szigeteken.²³¹ A rendelet a Baleár-szigeteken az oktatás nyelvi szabályozását próbálta megváltoztatni 2011 és 2015 között. Az addigi kétnyelvű modell helyett, amelyben a tananyag legalább 50%-át katalánul oktatták, egy harmadolt rendszer bevezetését tervezték, amely egyenlő súlyt adott volna a katalán, kasztíliai és angol nyelveknek. A rendelet célja az volt, hogy a három nyelvet egyenlő arányban oktassák az iskolákban. Ez az előző, a katalán nyelvet hangsúlyozó rendszert váltotta volna fel. A rendeletet széles körben elutasították, mivel sokan politikai támadásnak tartották a katalán nyelv ellen. Az oktatási közösség (tanárok, szakszervezetek, szülők, diákok) erősen ellenezte a pedagógiai iránymutatások és megfelelő források hiánya miatt. A rendelet bevezetését sztrájkok, tüntetések és bírósági perek kísérték. A rendeletet az alábbi kritikák érték: a katalán nyelv intézményi szerepének csökkentése, a végrehajtáshoz szükséges erőforrások

²²⁹La Voz de Ibiza (2025): *Denuncian irregularidades en la elección de lengua en Baleares: solo se aplica en un tercio de los colegios*. <https://lavozdeibiza.com/actualidad/denuncian-irregularidades-en-la-eleccion-de-lengua-en-baleares-solo-se-aplica-en-un-tercio-de-los-colegios>

²³⁰La voz de Ibiza (2025) <https://lavozdeibiza.com/en/current-news/irregularities-denounced-in-the-choice-of-language-in-the-balearic-islands-it-is-only-applied-in-one-third-of-schools/>

²³¹*Trilingüisme, TIL (Integral Treatment of Language)*

hiánya, a tanárok felkészületlensége és a diákok hátrányos helyzete. A kormány ellentétes nézőpontot képviselt, miszerint a háromnyelvű oktatás javítaná a versenyképességet.²³²

A rendeletet végül jogi és társadalmi ellenállás miatt nem sikerült fenntarthatóan megvalósítani. A Baleár-szigeteki Felsőbíróság (TSJBAL) 2014-ben megsemmisítette a rendeletet, mivel azt nem egyeztették megfelelően a helyi autonóm szervekkel. A rendelet a nyelvpolitika körüli heves viták és konfliktusok szimbólumává vált a Baleár-szigeteken.²³³

Pozitívként említhető, hogy olyan oktatási programok is bevezetésre kerültek, mint például a nyelvi és kulturális befogadási program (PALIC), amely a későn érkező, katalánul nem beszélő középiskolás diákokat támogatja nyelvi és kulturális integrációjukban. Az oktatási intézményekben továbbá szabályozták a katalán nyelv tanítását és vizsgáztatását, meghatározták a tanterveket, a mentességi feltételeket és a szakmai tanácsadó bizottságok működését.²³⁴

Az oktatási kínálat bővítése érdekében 2021-ben több mint 380 nyelvtanfolyam került megszervezésre, több mint 9 200 résztvevővel. Ezen intézkedések és programok célja a katalán nyelv megőrzése és erősítése a Baleár-szigeteken, a nyelvi jogok érvényesítése mellett, reagálva a demográfiai és társadalmi változásokra.²³⁵

A Baleár-szigeteken a katalán nyelv oktatása összetett képet mutat, amelyben a jogi szabályozás és a gyakorlati megvalósítás között ellentmondások vannak. A hatályos rendeletek már az óvodai neveléstől kezdve előírják a katalán, mint helyi hivatalos nyelv használatát, és célul tűzik ki a kétnyelvűség elérését a kötelező oktatás végére. A valóságban azonban az oktatási szinteken jelentős különbségek figyelhetők meg a katalán nyelvhasználat mértékében: míg a középiskolai tanulók többsége stabil nyelvtudással rendelkezik, az általános iskolában ez az arány alacsonyabb, és csak kevesen érik el a magas nyelvi szintet. Az egyetemi oktatás terén a katalán hivatalos nyelvi státusza ellenére korlátozottan van jelen, különösen a természettudományos és szakmai képzésekben, ahol a spanyol dominanciája megmaradt. Az oktatók nyelvi követelményei sem egységesek, bár az egyetemi nyelvpolitikai dokumentumok a katalán elsődlegességét

²³²Bianculli, Jordana, Lopez 2018. 30.

²³³Bianculli, Jordana, Lopez 2018. 29.

²³⁴Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

²³⁵Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

hangsúlyozzák. A tanárképzés viszont biztosítja a nyelvi kompetenciák megszerzését a katalán nyelven történő oktatáshoz.

Ugyanakkor a szülők nyelvválasztási jogának gyakorlati biztosítása továbbra is problematikus. Az Escuela de Todos szervezet jelentése szerint számos alapítványi iskola nem tette lehetővé a nyelvválasztást az óvodai beiratkozáskor, ezzel megsértve a nyelvi normalizációs törvényt és az oktatási rendeleteket. Ez rávilágít arra, hogy az állami szabályozás ellenére az oktatási intézmények egy része nem biztosítja a nyelvi jogok egyenlő gyakorlását.

A nyelvpolitikai viták különösen élesek voltak a 2011–2015 közötti időszakban, amikor a háromnyelvűséget előíró rendelet (katalán, spanyol, angol egyenlő arányú használata) erős társadalmi és szakmai ellenállást váltott ki, és végül a bíróság semmisítette meg. Ez a rendelet a katalán nyelv intézményi pozíciójának gyengítését célozta, és szimbolikus üggyé vált a nyelvpolitikai konfliktusokban.

A nyelv megőrzését és az újonnan érkezett tanulók integrációját szolgáló programok – például a PALIC – fontos szerepet játszanak a nyelvi sokszínűség kezelésében és a nyelvi egyenlőtlenségek mérséklésében. A felnőttképzési nyelvtanfolyamok bővítése szintén hozzájárul a katalán megerősítéséhez a közéletben.

Bár a katalán nyelv oktatására vonatkozó szabályozás előremutató célokat tűz ki, a végrehajtás terén egyenlőtlenségek és politikai feszültségek hátráltatják a teljes körű érvényesülést. A nyelvpolitika sikeressége nemcsak a jogi kereteken, hanem az intézményi gyakorlatokon és a társadalmi elfogadottságon is múlik.

1.3. Aráni nyelv helyzete az oktatásban

Az aráni nyelv oktatása az Arán-völgyben minden szinten jelen van: az óvodától az általános iskolán és a középiskolán át egészen a felsőoktatásig. Az oktatási tartalmat és az óraszámot a katalán kormány oktatási minisztériuma és az aráni önkormányzat közösen határozza meg. Az aráni nyelv kötelező tantárgy az iskolákban, a tanulók heti két órában tanulják, emellett néhány tantárgyat (pl. természetismeret) is aráni nyelven oktatnak. Az oktatási cél az, hogy a tananyag 40%-át aráni nyelven adják át. A tanárok képzéséhez igazolt aráni nyelvtudás szükséges.

Az aráni nemcsak tantárgyként jelenik meg, hanem a mindennapi kommunikáció része is, különösen az általános iskolákban. Az aráni önkormányzat saját tankönyveket, olvasmányokat és gyermeklapokat (például a Papagai és Plumalhon) ad ki, emellett irodalmi versenyeket és iskolai

színházi fesztiválokat szervez a fiatalok számára. A tanórákon és szünetekben beszédsegítő munkatársak ösztönzik a nyelv használatát.

A szakképzésben az oktatás főként katalánul zajlik, de a tanterv kialakításánál figyelembe veszik az aráni nyelv szerepét. A felsőoktatásban a Lleidai Egyetem kínál aráni nyelvhez kapcsolódó képzéseket: az okszitán nyelv és irodalom külön szakirányként elérhető, és a katalán filológia szakot is kibővítették *Katalán és Okszitán tanulmányokká*.

A felnőttképzésben több szinten elérhetők aráni nyelvtanfolyamok az Arán-völgyben és Barcelonában, valamint célzott képzéseket is szerveznek, például a rendőrség számára. Az oktatás hatékonyságát hivatalos szervek folyamatosan ellenőrzik, és ha az Arán-völgyön kívül elegendő jelentkező van, ott is indíthatók aráni tanfolyamokat. Az aráni nyelv nemcsak a nyelvórákon kap helyet, hanem a hozzá kapcsolódó kultúra és történelem is része a tanterveknek.²³⁶

A tantervet a nyelvi elmerülés módszerével alakították ki, és célként tűzték ki, hogy a tanulók a kötelező oktatás végére B2 szintet érjenek el aráni nyelvből, katalánból és spanyolból, illetve B1 szintet egy idegen nyelvből. Az aráni nemcsak külön tantárgyként szerepel, hanem más tantárgyak oktatási nyelveként is jelen van. A katalán kormány 2019-ben távoktatási lehetőséget is bevezetett az aráni nyelv tanulására, amely az egész autonóm közösség számára elérhető. Tankönyveket is lefordítottak aráni nyelvre, és egyre több tananyag érhető el ezen a nyelven. 2019-ben először érettségi vizsgán (történelemből) is lehetett aráni nyelvű kérdésekkel találkozni, bár eddig még egy diák sem választotta ezt a lehetőséget. A szakmai képzésekben is jelen van az aráni, például Vielhában és Lesben adminisztráció, természetismeret, vendéglátás és turizmus témakörökben.²³⁷

A legutóbbi bizottsági jelentés szerint az aráni nyelvet ösztönzik és támogatják a közéletben, és oktatása minden iskolai szinten jelen van az Arán-völgyben. Az óvodákban a tanítás nyelve az aráni, a tanárképzés is elérhető a nyelven, és különböző tananyagokat is biztosítanak hozzá. Ugyanakkor az oktatás terén hiányzik az aráni nyelv kizárólagos használata az általános

²³⁶Government of Spain (2011): *European Charter for Regional or Minority Languages: Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

²³⁷Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

iskolákban, és az Arán-völgyön kívül nem érhető el minden oktatási szinten. A felnőttképzések gyakran elmaradnak a kevés résztvevő miatt.²³⁸

2024 áprilisában a Katalán Parlament törvényt fogadott el, amely az aránit hivatalos oktatási munkanyelvvé tette a régióban. Ez az intézkedés a katalán oktatási törvényt módosította, és széles politikai támogatással ment át (ERC, PSC, Junts, Comuns).²³⁹

Bár az aráni nyelv hivatalos státusza elsősorban szimbolikus gesztusnak tekinthető, az oktatási rendszerben kiemelkedően jól érvényesül. Az aráni oktatás intézményesen támogatott, minden szinten jelen van, és jól illeszkedik a helyi nyelvpolitikai célokhoz, ugyanakkor használata az Arán-völgy területére korlátozódik.

1.4. Valenciai nyelv helyzete az oktatásban

Az 1983-as Valenciai Nyelvhasználati és Oktatási Törvény (LUEV) vezette be a valenciai nyelv használatát az oktatásban és a közintézményekben. Ez a törvény célul tűzte ki a nyelvi normalizációt: a valenciai fokozatos bevezetését az iskolákban, különösen az alsóbb évfolyamokon. A törvény lehetőséget adott arra is, hogy a szülők válasszanak a különböző nyelvi programok (például kétnyelvű vagy immerziós, nyelvi merítésen alapuló modellek) között.²⁴⁰

A LOGSE, azaz az Oktatási Rendszer Általános Szabályozásáról szóló törvény²⁴¹ 1990-ben került elfogadásra. A törvény jelentős reformot hozott a demokratikus Spanyolország oktatási rendszerében. A törvényt a Felipe González vezette szocialista kormány (PSOE) fogadta el, és célja egy modernebb, inkluzívabb és decentralizáltabb oktatási rendszer kialakítása volt, amely alkalmazkodik az autonóm közösségek igényeihez is. A programok célja az volt, hogy a tanulók a tanulmányaik végére kompetensen használják mind a spanyol, mind a valenciai nyelvet.

Az oktatási rendszer különböző programokat kínált:

- PEV²⁴² – valenciai nyelvű tanítás,

²³⁸Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

²³⁹Judit Pellicer (2023): *Val d'Aran authority asks for use of Aranese language to be permitted in Spanish Congress*. https://www.elnacional.cat/en/politics/val-aran-authority-aranese-language-permitted-spanish-congress_1084656_102.html

²⁴⁰1983. november 23-i 4/1983. törvény a valenciai nyelv használatáról és oktatásáról. BOE-A-1984-1851

²⁴¹1990. október 3-i 1/1990. sz. szerves törvény az oktatási rendszer általános szabályozásáról (LOGSE). BOE-A-1990-24172

²⁴²Programa d'Ensenyament en Valencià

- PIP²⁴³ – fokozatosan növekvő valenciai nyelvhasználat,
- PIL²⁴⁴ – teljes nyelvi merítés valenciai nyelven.

A 2000-es évek közepétől kezdődően több spanyol autonóm közösségben konzervatív nyelvpolitikai irányvonal bontakozott ki, amely jelentős hatással volt az oktatás nyelvi szabályozására. Ebben a kontextusban a Valenciai Autonóm Közösség oktatáspolitikájában is megjelentek olyan többnyelvű modellek, amelyek a valenciai nyelv szerepének visszaszorulását eredményezték. Ezekben a modellekben a kasztíliai spanyol, valamint az angol nyelv hangsúlyosabb szerepet kaptak, míg a regionális nyelv használata – különösen az oktatás nyelvének szintjén – háttérbe szorult. Ez a nyelvpolitikai fordulat különösen 2007-től volt érzékelhető, és 2012-re intézményi szinten is megszilárdult.²⁴⁵

A konzervatív oldal oktatáspolitikai kritikája elsősorban két érvre épült: egyrészt arra, hogy a kisebbségi nyelvű oktatás aláássa a spanyol nemzeti identitást, másrészt arra, hogy megsérti a szülők és tanulók szabadságát, mivel nem biztosít szabad nyelvválasztási lehetőséget az iskolai oktatásban. E nézetekkel szemben a szakirodalom rámutat arra, hogy liberális és demokratikus jogfelfogás szerint az oktatás nyelvének meghatározása az állam hatásköre, nem pedig egyéni választási jog. Ezt az értelmezést a Spanyol Alkotmánybíróság is alátámasztotta.²⁴⁶ A 337/1994-es határozatában (STC 337/1994) kimondta, hogy az oktatás – beleértve a nyelvhasználat szabályozását is – az állam és az autonóm közösségek hatáskörébe tartozik, és nem tekinthető kizárólagosan a szülők egyéni döntési jogkörének. Ez alapján a szülők nem követelhetik szabadon gyermekük oktatási nyelvének megválasztását, ha az ellentétes a nyelvpolitikai célokkal.²⁴⁷

Az oktatás nyelvpolitikája nemcsak szabadságjogi kérdés, hanem az egyenlőség és a társadalmi kohézió szempontjából is kulcsfontosságú. Ha egy nyelvi közösség nem tudja az anyanyelvét az iskolai oktatásban használni és fejleszteni, az hosszú távon kirekesztéshez, társadalmi különbségekhez és a nyelvi jogok csorbulásához vezethet. Ezért az állam kötelessége,

²⁴³ Programa d’Incorporació Progressiva

²⁴⁴ Programa d’Immersió Lingüística

²⁴⁵ Anselm Bodoque Arribas, Vicenta Tasa Fuster (2017): Angles contra València. La introducció del multilingüisme en el sistema lingüístic educatiu València. *Llengua i dret*, 67(1). 131-142. DOI: <https://doi.org/10.2436/rld.i67.2017.2841.141>.

²⁴⁶ u.o. 141.

²⁴⁷ Spanyol Alkotmánybíróság (1994): STC 337/1994. számú határozat. BOE-T-1995-1790

hogy a hivatalos nyelvekhez való hozzáférést egyenlő módon biztosítsa, nemcsak a megértés, hanem az aktív használat szintjén is, szóban és írásban egyaránt.

A valenciai társadalom, amely egy kisebbségi és részben veszélyeztetett nyelvet beszél, akkor tud fennmaradni és fejlődni, ha tagjai kollektíven és egyénileg is többnyelvűek. Ennek nem az a célja, hogy a saját nyelvi identitás háttérbe szoruljon, hanem éppen annak megerősítésére épít. A nyelvi kompetenciák kiegyensúlyozott fejlődése érdekében az oktatásban a valenciai nyelvnek elsőbbséget kell élveznie, majd ezt követheti az angol és a spanyol. Ez a sorrendiség biztosítja, hogy a társadalom valóban három nyelvet ismerjen és használjon, miközben a valenciai megőrzi központi szerepét. A többnyelvűség csak akkor lehet fenntartható és méltányos, ha nem jár a valenciai nyelvű közösségek hátrányos megkülönböztetésével. A cél egy nyelvileg kiegyensúlyozott társadalom, amelyben minden nyelv – és minden polgár – azonos tiszteletet és lehetőséget élvez.²⁴⁸

A 2018-as törvény alapján 2021-től minden nem egyetemi iskolai fokozaton bevezették a Többnyelvű és Interkulturális Oktatási Programot (PPEI), amelynek célja, hogy a diákok szóban és írásban is elsajátítsák a két hivatalos nyelvet, valamint legalább egy idegen nyelvet (pl. angolt) is használható szinten megtanuljanak. Az új szabályozás szerint az oktatási idő legalább 25%-ában mindkét hivatalos nyelvet használni kell. Mindkét nyelven legalább egy más tantárgyat is ezen a nyelven kell tanítani. Az óvodai nevelés során (mivel ez nem kötelező oktatás) a hatóságok bátorítják a valenciai nyelvi elmerülést, és javasolják, hogy a spanyol nyelv később jelenjen meg az oktatásban. Az elmúlt években a valenciai nyelv státuszának megerősítése érdekében a regionális kormány több jogi és oktatáspolitikai lépést tett. Bár az oktatásban nőtt a valenciai nyelv szerepe, a társadalmi elvárások és a valós nyelvhasználat között továbbra is szakadék tátong, különösen a jövőbeli használatra vonatkozóan. A kihívás továbbra is az, hogy a társadalom valóban többnyelvűvé váljon, és hogy a valenciai nyelv használata ne csupán jogilag legyen garantált, hanem a mindennapi élet természetes részévé is váljon.

1.4.1. Az oktatási szabadságról szóló törvény

A 2024. június 27-én elfogadott 1/2024. számú törvény célja az oktatási szabadság szabályozása a Valenciai Közösség nem egyetemi szintű oktatási intézményeiben. A jogszabály

²⁴⁸Arribas, Fuster 2017. 141.

központi eleme a nyelvhasználat kérdése: lehetőséget biztosít arra, hogy a tanulók hivatalos nyelvként a valenciai (katalán) vagy a spanyol (kasztíliai) nyelvet válasszák az oktatás alapjául. A törvény 9. cikke kimondja, hogy a tanulók törvényes képviselői – azaz szüleik vagy gondviselőik – jogosultak megválasztani, melyik hivatalos nyelven történjen a gyermek oktatása az érintett oktatási szakaszban.²⁴⁹

Ennek gyakorlati megvalósítását szabályozza a 2025. február 7-én kiadott 2/2025. sz. rendelet, amely részletesen meghatározza a szülői választás adminisztratív eljárását. A rendelet szerint az iskolák kötelesek hivatalos konzultációt tartani, amelyben a szülők megjelölhetik, melyik nyelvet választják gyermekük számára a 2025–2026-os tanévtől kezdődően. Az iskoláknak az így beérkező nyelvi választásokat kötelező figyelembe venniük a nyelvi program kialakításakor.²⁵⁰ A szabályozás tehát az oktatás nyelvének megválasztásához való jogot intézményesíti, és lehetőséget biztosít a szülők számára, hogy beleszóljanak gyermekük nyelvi környezetének alakításába a közoktatásban.

A 2022–2023-as tanévben az általános iskolák 771 intézményében az órák 42%-át valenciai nyelven tartják. Ha ehhez hozzávesszük az angol órák idejét is, ezek meghaladják a spanyol (kasztíliai) nyelven oktatott órák arányát. Hat iskola teljesen kiegyensúlyozott nyelvhasználatot mutat, azaz mindkét hivatalos nyelven ugyanannyi tanóra van. Az intézmények 53,4%-ában (712 iskola) az oktatás legalább 45%-a valenciai nyelven folyik – ez a regionális oktatási hatóságok szerint optimális aránynak számít.²⁵¹

A kötelező középfokú oktatásban (ESO), a nem kötelező középfokú képzésben (batxillerat) és a szakképzésben (FP) változó arányban használják a valenciai nyelvet. A kötelező oktatásban az iskolák 61%-ában több a valenciai nyelvű tanóra, és további 44%-ban az arány kielégítő. Nem kötelező középiskolai oktatásban 62%-ban tanítanak több órát valenciaiul, mint spanyolul, míg 52%-ban az arány megfelelőnek számít. Szakképzésben csupán 18,5%-ban több a valenciai nyelvű óra. Felnőttoktatásban az iskolák közel fele (47,8%) oktat több órát valenciaiul, míg további intézményeknél elfogadható a valenciai nyelvi jelenlét. Ugyanakkor a választási lehetőségek

²⁴⁹2024. évi 1. törvény (június 27.) az oktatási szabadság szabályozásáról. BOE-A-2024-16511

²⁵⁰2025. évi 2. rendelet (február 7.) az Oktatási, Kulturális, Egyetemi és Munkaügyi Minisztériumtól, amely szabályozza és meghirdeti az eljárást a tanulók törvényes képviselőinek megkérdezésére a 2025–2026-os tanévtől alkalmazandó alapnyelv kiválasztására, összhangban a 2024. évi 1. törvény (június 27.) átmeneti rendelkezéseivel, amely az oktatási szabadságot szabályozza.

²⁵¹Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

ezen a szinteken korlátozottabbak.²⁵²

A regionális kormány értékelése szerint a Többszövegű és Interkulturális Oktatási Program (PPEI) hatékonyan hozzájárult a valenciai nyelv használatának erősítéséhez, mint oktatási munkanyelvhez, és elősegítette a diákok többszövegű készségeinek fejlesztését.

A valenciai nyelv egyetemi szintű használata is erősödött 2017 óta. 2016-tól a regionális kormány külön költségvetési tételt vezetett be a nyelv támogatására, amely eddig összesen 2,22 millió eurót tett ki (éves szinten 450 000-ról 600 000 euróra emelkedve). Ez a támogatás olyan programokat finanszíroz, mint oktatók képzése a valenciai nyelvű oktatásra, digitális nyelvtanulási platformok fejlesztése, nyelvi önkéntesség²⁵³ ösztönzése az egyetemeken és a valenciai nyelv társadalmi presztízsének erősítése. A felnőttek valenciai nyelvű oktatása az Állami Nyelviskolákon és a Felnőttképzési Központokon keresztül valósul meg. 2018 és 2021 között 9 új nyelviskola és 33 új tagozat jött létre. A 26 hivatalos nyelviskolából 25-ben tanítanak valenciait. Bővítették az alapszintű képzési kínálatot, és bevezették a Tanárképzési Programot (valenciai és angol nyelven). A Junta Qualificadora de Coneixements de València felelős a felnőttek nyelvtudásának hivatalos tanúsításáért, amelyet most már az Európai Nyelvi Referenciakeret szintjei szerint (pl. A1 és B2) állítanak ki. Évente rendszeresen szerveznek vizsgákat. A regionális kormány a Valenciai Közmédia (CVMC) számára is biztosít támogatást, hogy segítse a nyelv népszerűsítését, főként a fiatalok körében.²⁵⁴

1.4.2. A valenciai nyelv oktatásának jogi és bírósági vonatkozásai

A valenciai nyelv oktatásával kapcsolatos nyelvpolitikai intézkedések az elmúlt évtizedekben komoly viták tárgyát képezték, különösen a kétnyelvű oktatási modellek és a regionális nyelv státuszának megítélése kapcsán. Bár az 1983-as nyelvtörvény (LUEV) és az alkotmányos keretek jogilag biztosítják a valenciai nyelv tanítását, az intézkedések megvalósítása nem mentes az ellenállástól, főként a spanyol anyanyelvű szülők és politikai csoportok részéről. A vélt vagy valós diszkriminációs tapasztalatok következtében gyakran érkeznek panaszok a

²⁵²u.o.

²⁵³Anyanyelvi beszélők (önkéntesek) vállalják, hogy szabadidejükben beszélgetnek azokkal, akik tanulják a nyelvet.

²⁵⁴Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

kétnyelvű oktatásra vonatkozóan, annak ellenére, hogy a jogszabályok a spanyol nyelvű lakosság jogait is védik.

A spanyol alkotmánybíróság több határozatában (pl. STC 87/1983, STC 88/1983, STC 195/1989, STC 19/1990, STC 337/1994) megerősítette, hogy az állam és az autonóm közösségek kötelesek biztosítani a hivatalos nyelvek ismeretét, különösen az oktatás útján. A szülők oktatási nyelvválasztási szabadsága korlátozott: a bíróságok elfogadhatónak tartják, ha egyes intézmények túlnyomórészt a regionális nyelvet használják az oktatás során, amennyiben a cél a tanulók két nyelven való kompetens tudása – nem csupán tananyag szinten, hanem tényleges használati szinten is.²⁵⁵

1.4.3. A Valenciai Egyetem és a nyelv megnevezésének ügye

A kilencvenes évek egyik jelentős vitája a nyelv elnevezése körül bontakozott ki. Az Alicantei és a Valenciai Egyetemek a „valenciai, tudományosan katalán” formulát használták, amelyet több bíróság – köztük a Legfelsőbb Bíróság – elutasított. Indoklásuk szerint a megnevezés jogilag nem volt elég világos, és annak használata politikailag vitatott következményekkel járhat, például a katalán nyelvhasználat kiterjesztésével Katalónián kívülre. Ezt az értelmezést követve elutasították azt is, hogy a valenciai egyetemeken „katalán nyelven” tartsanak kurzusokat.²⁵⁶

Az ügy végül a Spanyol Alkotmánybíróság elé került (STC 75/1997), amely egyetértett a Valenciai Egyetemmel, kimondva, hogy az egyetem autonómiájának sérelmét jelentette a tiltás. Az ítélet rögzíti: az egyetemi autonómia – az Alkotmány 27. cikke alapján – magában foglalja a tanterv és a nyelvi terminológia szabad megválasztásának jogát. A „katalán” nyelv megnevezés tehát tudományos és oktatási célból jogszerűen alkalmazható, még ha a helyi jogszabályok a „valenciai” elnevezést preferálják is. A döntéshez különvélemény is csatlakozott, jelezve az ügy politikai és tudományos érzékenységét.²⁵⁷

²⁵⁵Josep Ochoa Monzó (2004): La situación jurídica de la lengua propia en la Comunidad Valenciana tras veinte años de pretendida -pero preterida- normalización lingüística. *Revista Vasca de Administración Pública*, 69(1). 251-279. 272.

²⁵⁶Monzó 2004. 254.

²⁵⁷75/1997. számú április 21-i ítélet. BOE-T-1997-10841

1.4.4. Oktatáspolitikai kihívások és jogi szabályozás

A valenciai nyelv oktatásával kapcsolatban kétféle nyelvi zónát különböztet meg az oktatásról szóló törvény 35. és 36. cikke:

- Valenciai többségű települések: kötelező valamilyen kétnyelvű program (PEV, PIL, PIP) bevezetése.
- Spanyol többségű települések: enyhébb szabályozás, kevesebb kötelezettséggel.²⁵⁸

A törvény elvi céljai ellenére a gyakorlatban a valenciai nyelv társadalmi használata és presztízse csökkent, különösen a magán- és nemzetközi iskolákban, ahol gyakran nincs érdemi kétnyelvű oktatás.

A nyelvi követelmények alkalmazása szintén ellentmondásos. A 62/2002-es kormányrendelet előírja, hogy a tanároknak mindkét hivatalos nyelvet megfelelő szinten kell ismerniük ahhoz, hogy képesek legyenek kétnyelvű oktatásban átadni a tananyagot. A rendelet jogalapját az Alkotmány (1978), a valenciai statútum (1982), a LUEV (1983), valamint a közszolgálati reformról szóló 30/1984-es törvény képezi.²⁵⁹

Az Európa Tanács Szakértői Bizottsága súlyos kritikát fogalmazott meg Spanyolországgal szemben az oktatási nyelvhasználat terén. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának megsértéseként értékelték azt a szabályozást, amely 25%-os spanyol nyelvű oktatási arányt írt elő a katalán nyelvű régiókban, köztük a Valenciai Közösségben is. A szakértői jelentés szerint a katalán nyelv helyzete romlott minden érintett területen – beleértve Katalóniát, a Baleár-szigeteket, Valenciát, Aragónia és Murcia katalán nyelvű részeit. A visszalépések különösen az oktatás, igazságszolgáltatás, közigazgatás és média területein jelentkeztek. A jelentés adatai szerint Valenciában 17 visszalépés és mindössze 3 előrelépés történt.²⁶⁰

1.5. Baszk nyelv helyzete az oktatásban

A baszk nyelvhasználat számos területén fellendülést hozott a nyelvi normalizálásról szóló 1983-as törvény. A törvény elismeri a tanulók jogát ahhoz, hogy baszk és spanyol nyelven is

²⁵⁸1983. évi 4. törvény (november 23.) a valenciai nyelv használatáról és oktatásáról BOE-A-1984-1851

²⁵⁹Monzó 2004. 276.

²⁶⁰Nyelvi Platform 2024

tanulhassanak minden oktatási szinten, egészen az egyetemi képzésig. Az 1983-as kétnyelvűségről szóló rendelet az oktatásban három modellt határoz meg.²⁶¹

Az „A” modellben az oktatás spanyol tannyelvű, ahol a baszk, mint idegen nyelv kerül oktatásra. A „B” modellben baszk és spanyol tannyelvű oktatás folyik, baszk és spanyol tannyelvű tárgyakkal, míg a „D” modellben baszk nyelvű az oktatás, amelynek része a spanyol tantárgy, mint idegen nyelv.²⁶² A Baszk Autonóm Közösségben az iskolai oktatásban a baszk nyelv szerepe az évek során megerősödött, és a baszk nyelvű (D-modell) oktatásban részt vevő diákok aránya növekedett.²⁶³

Az oktatás terén a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága már az első jelentésében jelentős eredményekről számol be a regionális nyelvek oktatásának elősegítésében a nyelvi normalizációs törvények révén, melyeket Baszkföld hatékonyan alkalmaz.²⁶⁴ A Bizottság üdvözli a baszk oktatáspolitikát és azt javasolta Spanyolország számára, hogy erősítse meg a baszk nyelvű oktatás kínálatát Baszkföldön, különösen a középiskolai, szakképzési és technikai képzés területén.²⁶⁵

Bár a baszk nyelvű oktatás Navarrában is jelen van, a Bizottság felhívja a figyelmet, hogy a baszk nyelv használata az oktatási intézményekben továbbra is elmarad a szükséges szinttől. A harmadik jelentésben a spanyol hatóságok arra utalnak, hogy a baszk nyelven történő oktatás kínálatát nem lehet bővíteni az alacsony beiratkozási számok és a tantárgyak sokfélesége miatt. Ezt az információt a Navarrai Baszk Nyelvi Tanács is megerősítette, helyszíni látogatása során.²⁶⁶

²⁶¹ Az Oktatási és Kulturális Minisztérium július 11-i 138/1983. rendelete, amely szabályozza a hivatalos nyelvek használatát a nem egyetemi oktatásban Baszkföldön.

²⁶² Az Oktatási és Kulturális Minisztérium július 11-i 138/1983. rendelete, amely szabályozza a hivatalos nyelvek használatát a nem egyetemi oktatásban Baszkföldön.

²⁶³ Felix Etxeberria Balerdi (2004): *Diversidad lingüística, sostenibilidad y paz: logros y retos de la educación plurilingüe en el País Vasco*. Előadás az X Congreso Linguapax konferencián, Universidad del País Vasco, Euskal Herriko Unibertsitatea, San Sebastián. 4.

²⁶⁴ Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

²⁶⁵ Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe

²⁶⁶ Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe

Érdekesség, hogy az A és B modellt eredetileg spanyol anyanyelvű családokból származó gyermekeknek szánták, míg a D a baszk anyanyelvű gyermekek számára készült. A D modell azonban kezdettől fogva népszerű volt a spanyol anyanyelvűek körében is. A baszk anyanyelvű diákok általában a D-modell osztályaiba járnak, a spanyol nyelvű családok gyermekei mindhárom modellben megtalálhatóak, és gyakran a többséget is ők alkotják. A B modellben mind a spanyol, mind a baszk nyelvet más és más tantárgyak tanítására használják. Spanyol nyelven oktatják a matematikát, az olvasást és a baszk nyelvet. Baszk nyelven oktatják a természettudományokat, a művészetet és a testnevelést.²⁶⁷

A Kontseilua, a baszk nyelv érdekében fellépő társadalmi szervezet élesen bírálja a navarrai oktatási minisztérium döntését, amely szerint a 2025–2026-os tanévtől kezdve növelik az idegen nyelvek – főként az angol – óraszámát a kéttannyelvű oktatási programban (PAI), a baszk nyelv rovására. A szervezet szerint ez a lépés súlyos visszalépés, különösen az alsó tagozatos diákok esetében, ahol például az óvodai oktatásban az angol nyelv minimális órászáma háromról négyre nő, miközben a baszk nyelvű órák száma legalább eggyel csökken. Az általános iskolákban pedig az angol nyelv órászáma akár 12-re is emelkedhet, ami tovább csökkenti a baszk nyelvhasználatot.²⁶⁸

A szervezet szerint elfogadhatatlan, hogy a baszk nyelvet – Navarra saját nyelvét – idegen nyelvként kezelik, és ugyanazon elbírálás alá esik, mint például az angol vagy francia. A szervezet hangsúlyozza, hogy a kéttannyelvű oktatási program eredetileg is azért jött létre, hogy akadályozza a baszk nyelvű oktatási modell (D-modell) terjedését, és az intézkedések különösen azokban a navarrai régiókban sújtják a tanulókat, ahol a baszk nyelv hivatalos elismerés nélkül maradt.²⁶⁹

A Kontseilua felszólítja a navarrai kormányt és az oktatási minisztériumot, hogy vonják vissza a rendeletet, szüntessék meg a PAI rendszert, és erősítsék meg a baszk nyelv oktatását az egész tartományban, a társadalmi egyenlőség és kohézió érdekében.²⁷⁰

²⁶⁷Baszkföld Kormánya (1986): *La Enseñanza del Euskera: Influenciade los Factores*. Nyelvpolitikai Titkárság, Oktatási, Egyetemi és Kutatási Osztály. Gráficas Santa María, Vitoria-Gasteiz, Vitoria. 9.

²⁶⁸Noticias de Navarracom (2025): *Kontseilua critica que Educación prevé aumentar las horas de lengua extranjera "en detrimento del euskera"*. <https://www.noticiasdenavarra.com/sociedad/2025/02/11/kontseilua-critica-educacion-preve-aumentar-9267254.html>

²⁶⁹u.o.

²⁷⁰u.o.

A baszk nyelvoktatásban való jelenléte az 1983-as nyelvi normalizációs törvény óta jelentős fejlődésen ment keresztül, különösen a Baszk Autonóm Közösségben, ahol az iskolákban egyre többen választják a baszk nyelvű oktatást. Az oktatási modellek (A, B és D) lehetővé teszik, hogy a tanulók eltérő nyelvi háttérrel is hozzáférjenek a kétnyelvű vagy teljesen baszk nyelvű oktatáshoz. A D-modell különösen népszerűvé vált a spanyol anyanyelvű családok körében is.

Ugyanakkor Navarrában a baszk nyelv helyzete továbbra is kiszolgáltatott, főként a hivatalos nyelvi státusz hiánya miatt. Bár elvileg biztosított a baszk nyelvű oktatás, a gyakorlatban az alacsony beiratkozási számokra és tantárgyi sokféleségre hivatkozva korlátozzák a kínálatot. A Kontseilua aggodalmát fejezte ki az angol nyelv óraszámának tervezett növelése miatt, amely a baszk nyelv rovására történik. A szervezet szerint ezzel tovább csökken a baszk nyelv szerepe az oktatásban, különösen azokon a területeken, ahol eleve nem garantált a baszk nyelv tanulásának lehetősége.

Míg a baszk nyelv oktatáspolitikai integrációja Baszkföldön sikeres, Navarrában még mindig jelentős akadályokkal kell szembenéznie – részben a hivatalos nyelvi státusz hiánya, részben a döntéshozók prioritásai miatt.

1.6. Galíciai nyelv helyzete az oktatásban

Az 1983. június 15-én elfogadott 3/1983. számú, a nyelvi normalizációról szóló törvény meghatározza a galíciai nyelv oktatásban betöltött szerepét. A jogszabály kimondja, hogy a galíciai nyelv – mint Galicia őshonos nyelve – hivatalos oktatási nyelv minden szinten, beleértve az egyetemi és nem egyetemi képzést is. A tanulóknak joguk van ahhoz, hogy az alapfokú oktatásban anyanyelvükön tanuljanak, ennek megvalósításáért pedig a galíciai kormánynak kell megfelelő intézkedéseket tennie.²⁷¹

A törvény rendelkezik arról is, hogy a tanulókat nem lehet nyelvi alapon külön iskolákba sorolni, és az osztályszintű elkülönítést is kerülni kell, kivéve, ha azt kivételes pedagógiai szempontok indokolják. A galíciai nyelv tanulása kötelező tantárgy minden nem egyetemi szinten, legyen szó állami vagy magánintézményről. A cél, hogy a tanulók a kötelező oktatás végére egyenlő szinten sajátítsák el a galíciai és a kasztíliai nyelvet, mind írásban, mind szóban.

²⁷¹3/1983. június 15-i törvény a nyelvi normalizációról. BOE-A-1983-23848

A törvény kivételes esetekben lehetőséget biztosít a kötelező galíciai nyelvoktatás alóli mentességre. Az erre vonatkozó szabályokat a 253/1990. április 18-i rendelet és a 1990. június 18-i rendelet határozza meg. Mentesség azoknak a tanulóknak adható, akik korábban más spanyol autonóm közösségben vagy külföldön tanultak, akik már elköltöztek Galicia területéről, illetve akik valamilyen – főként hallással kapcsolatos – fogyatékkal élnek. Ezeket a mentességeket minden tanévre külön kell engedélyezni, és legfeljebb három egymást követő tanévre adható meg.²⁷² A törvény célja a galíciai nyelv fokozatos megerősítése és biztosítása az oktatásban, ezáltal hozzájárulva a nyelvi egyenlőséghez és az anyanyelvhez való jog érvényesüléséhez Galiciában.

Az 1983-as nyelvi normalizációs törvény után 2004-ben a galíciai parlament egyhangúlag jóváhagyta a galíciai nyelv normalizálásáról szóló általános tervet²⁷³, amelyet annak érdekében dolgoztak ki, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában megjelenő célokhoz igazítsák a galíciai nyelv védelmét. A terv elfogadásának köszönhetően megkezdődött a galíciai nyelv fellendülése. A 2005-2009 között hatalmon lévő kormány jóváhagyta a 124/2007 rendeletet a galíciai nyelv népszerűsítése érdekében az oktatás révén. A rendelet előmozdította a nem egyetemi oktatást a régióban. Kimondta, hogy a tantárgyak legalább 50% át galíciai nyelven kell oktatni. Létrejött a galíciai óvodák, úgynevezett Galescolák hálózata is és mintegy 40 közoktatási központ létesült, egynyelvű galíciai oktatással. Azonban a többnyelvűségről szóló rendelet 2009-ben megválasztott kormány általi jóváhagyásával az egynyelvű oktatás megszűnt a régióban. A galíciai nyelv népszerűsítésére fordítható költségvetés is csökkent.²⁷⁴

2010-ben a galíciai kormány elfogadta a többnyelvűségről szóló rendeletet, amely meghatározza a galíciai nyelv és irodalom, valamint más tantárgyak oktatásának feltételeit, különböző oktatási szinteken. A rendelet értelmében három közvetítő nyelv van jelen a régióban: galíciai, spanyol és angol. A rendelet rögzíti, hogy a tantárgyak egy részének oktatása idegen nyelven, lehetőleg angolul kell, hogy megvalósuljon. A két hivatalos nyelven tartott óráknak a heti órarendben azonos százalékban kell előfordulnia. Az általános iskolákban a természeti, társadalmi

²⁷²Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

A hivatkozott rendeletek: 1990 április 18-i 253/1990-es rendelet a nyelvi normalizációról és 1990 június 18-i rendelet a 253/1990-es, április 18-i rendelet oktatásban való alkalmazásának részletezéséről.

²⁷³2004-es Általános Terv a galíciai nyelv normalizációjára.

²⁷⁴Bernadette O'Rourke, Alejandro Dayán-Fernández, Tamara Rego (2019): *"Sowing The Seeds at Semente: Grassroots Revitalization and Language Activism in Contemporary Galicia."* Sustaining Minoritized Languages of Europe Case Study, Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage. 16.

és kulturális környezet ismerete című tantárgyat galíciai nyelven, a matematika tantárgyat pedig spanyol nyelven oktatják. Minden iskola az iskolai szabályzatban meghatározott eljárásnak megfelelően dönt arról, hogy a többi tantárgyat milyen nyelven oktatja, garantálva, hogy a galíciai és a spanyol nyelvű tantárgyak körülbelül azonos százalékában legyenek elosztva. A kötelező középfokú oktatásra vonatkozóan a rendelet előírja, hogy a nyelvi tantárgyakat a referencianyelven kell oktatni. A társadalomtudományok, a földrajz és történelem, a természettudományok, a biológia és a geológia tantárgyakat galíciai nyelven, a matematika, a technika, a fizika és a kémia tantárgyakat pedig spanyol nyelven kell oktatni.²⁷⁵

2012-ben a Galíciai Legfelsőbb Bíróság eltörölte a rendelet néhány kulcsfontosságú elemét, például a szülők döntési lehetőségét a tantárgyak oktatási nyelvéről. Az indoklás szerint a nyelvi tervezés a kormány felelőssége, nem a családoké. 2015 februárjában 20 000-25 000 ember tüntetett a rendelet ellen, amelyet a galíciai nyelv visszaszorítására irányuló politikai stratégiának neveztek. A tüntetők és a szakértők szerint a galíciai nyelv a társadalmi kohézió és identitás kulcsfontosságú eleme. A BNG és Galíciai Királyi Akadémia²⁷⁶ szerint a rendelet akadályozza a galíciai nyelv normalizációját, és erősíti az előítéleteket.²⁷⁷

A statisztikai hivatal adatai szerint a galíciai nyelv használata fokozatosan csökkent az elmúlt harminc évben. A diákok egyre kevésbé használják a nyelvet. Annak ellenére, hogy az írás és olvasás galíciai nyelven nem jelent nehézséget számukra és a legtöbben közülük tökéletesen megértik azt, sokan nem képesek galíciai nyelven kifejezni magukat.²⁷⁸ Sok galíciai anyanyelvű gyermek röviddel az óvodába való belépés után felhagy a galíciai beszéddel, a spanyol nyelv erős hatása miatt.²⁷⁹ A 2013-as adatok azt mutatják, hogy a kizárólag galíciai nyelven beszélő 5-14 éves gyermekek aránya 2003 és 2013 között 27%-ról 13%-ra csökkent. A csak spanyolul beszélő gyerekek aránya ugyanebben az időszakban 34%-ról 47%-ra nőtt.²⁸⁰ A kétnyelvű diákok egyre kevésbé használják a galíciai, és egyre gyakrabban a spanyol nyelvet. A galíciai nyelv használata az óvodákban és az általános iskolai oktatásban 10 év alatt körülbelül 15%-al csökkent. A Mesa

²⁷⁵2010. május 20-i 79/2010-es rendelet a többnyelvűségről a galíciai nem egyetemi oktatásban.

²⁷⁶Real Academia Galega

²⁷⁷Bianculli, Jordana, Lopez 2018. 23.

²⁷⁸Galíciai Statisztikai Hivatal 2014

²⁷⁹Costas, Xosé-Henrique, és Andrea Expósito-Loureiro (szerk.) (2016): *A galíciai nyelv az oktatásban Spanyolországban* (2. kiadás). Mercator Európai Kutatóközpont a Többnyelvűség és Nyelvtanulás Terén. <https://eric.ed.gov/?id=ED573602>

²⁸⁰Galíciai Statisztikai Hivatal 2013

Pola Normalización Lingüística 2015-ben felmérést végzett, hogy megvizsgálja a galíciai nyelv oktatási intézményekben való használatát. Összesen 269 központtal történt konzultáció, a mintában szerepeltek magán- és állami intézmények is. Az eredmények azt mutatták, hogy a 3-6 éves korosztály tekintetében az oktatási központok 75%-a kijelentette, hogy „csak kasztíliait” vagy „többnyire kasztíliait” használnak tanítási célokra.²⁸¹

1.7. Összegzés

A regionális nyelvek oktatási rendszeren belüli státusza Spanyolországban jól tükrözi az autonóm közösségek eltérő nyelvpolitikai prioritásait és a társadalmi-kulturális adottságokat. Bár a közös cél mindenhol a nyelvi pluralizmus támogatása és a kétnyelvűség elérése, a megvalósítás eszközei és sikeressége jelentősen eltér. Egyes régiók – mint Katalónia vagy Baszkföld – aktívan formálják az oktatást a regionális nyelv megerősítésének érdekében, míg máshol – például Galiciában vagy Navarrában – a nyelvi egyensúly megteremtéséhez további intézményi támogatásra lenne szükség. Baszkföld számos lehetőséget kínál az oktatáson belül a nyelv megválasztása kapcsán. A szülők választhatnak, mely hivatalos nyelven vagy akár ezek kombinációjával taníttatnák szívesen gyermekeiket. Katalóniában a jelenleg érvényben lévő, nyelvi merítési modell egy jól bevált, 1993 óta működő módszer, számos pozitív eredménnyel. A régióban az oktatás a politikai harc eszközzé vált. A modell körüli vita napjainkra se zárult le, számos megválaszolatlan kérdést rejt magában. Galiciában változások kieszközölésére van szükség a nyelvvédelem érdekében, ugyanis az oktatásban és a mindennapi nyelvhasználat tekintetében is jelentős fölényben van a kasztíliai nyelv a galíciaival szemben. Megoldást jelenthet a Katalóniában működő nyelvi merítés modelljének alkalmazása vagy több választási lehetőség felkínálása a szülők számára az oktatási modellek vonatkozásában.

A legnagyobb kihívást a jogi szabályozás és a helyi gyakorlat közötti eltérés jelenti: a nyelvi jogok formális elismerése önmagában nem garantálja a nyelvi esélyegyenlőség megvalósulását. A regionális nyelvek oktatásba való beágyazottsága jól mutatja, mennyire képes az állam az alkotmányos nyelvi pluralizmust a gyakorlatban is érvényre juttatni.

²⁸¹ A MESA pola normalización lingüística (2015): *Informe sobre a lingua galega na Educación infantil de 3 a 6 anos* <https://www.amesa.gal/wpcontent/uploads/estudo-educacioninfantil-7-cidades-2015-final-pdf.pdf>. 2.

Régió	Nyelv	Oktatás
Katalónia	katalán	Teljesül
Baleár-szigetek	katalán	Részben teljesül
Arán-völgy	aráni	Részben teljesül
Valencia	valenciai (katalán)	Részben teljesül
Baszkföld	baszk	Teljesül
Navarra	baszk	Részben teljesül
Galicia	galíciai	Teljesül

3.Táblázat: A kisebbségi nyelvek érvényesülése az oktatásban Spanyolország többnyelvű autonóm területein.

Forrás: Saját készítés.²⁸²

Az oktatás területén a regionális nyelvek helyzete vegyes képet mutat. Baszkföldön, Galiciában és Katalóniában teljesülnek a nyelvi jogok, vagyis az oktatási rendszer ténylegesen biztosítja a kisebbségi nyelv használatát. Más területeken – mint Valencia, a Baleár-szigetek vagy Navarra – csak részben valósul meg ez a cél, jellemzően a tanárképzés hiányosságai vagy az oktatási intézmények közötti területi eltérések miatt. Az Arán-völgy esetében az aráni nyelv oktatása intézményesen jelen van, de a kis számú beszélő és az elégtelen támogatás miatt gyengébb

²⁸² Forrás: Saját készítés az ECRML Szakértői Bizottságának 2024-es véleménye alapján.

Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

a megvalósulás. Az oktatás területén látszik a leginkább, hogy a nyelvmegőrzés és a tényleges nyelvhasználat jövője nagyrészt az állam és a régiók elkötelezettségén múlik. Pozitív példa a baszk modell, ahol intézményesített és hosszú távú nyelvpolitika működik.

Saját álláspontom szerint a spanyol modell jól példázza, hogy a nyelvi jogok érvényesülése nem pusztán a jogszabályi keretektől, hanem sokkal inkább a politikai akarat és az intézményi gyakorlat következetességétől függ. Katalónia és Baszkföld mutatja, hogy a regionális nyelvek erőteljes támogatása hosszú távon képes megteremteni a kétnyelvűség reális feltételeit, míg Galícia esete azt bizonyítja, hogy a formális elismerés önmagában kevés.

2. Kisebbségi nyelvek helyzete a közigazgatásban

Az Európai Nyelvi Egyenlőségért Hálózat (ELEN)²⁸³ egy európai civil szervezet, melynek legfőbb célkitűzése az Európai Unióban használt, kisebbségben lévő, veszélyeztetett nyelvek védelme a különböző nemzetközi fórumokon. Negyvenöt nyelvet képvisel 164 tagszervezettel, 23 európai országban.

A 2020-as ELEN-jelentés²⁸⁴ megállapítja, hogy Spanyolország számos közintézménye nyíltan diszkriminálja a katalán, galíciai, baszk, illetve a társhivatalos státusszal nem rendelkező aragóniai és asztúriai nyelveket. A köztisztviselők és hatóságok gyakran nem beszélnek az említett nyelveket. A jelentésben felsorolt esetek sértik az emberi jogokat, valamint számos Spanyolország által aláírt és ratifikált nemzetközi szerződést és egyezményt.

Az ELEN tagszervezete, a katalán Nyelvi Platform (Plataforma per la Llengua) arról számolt be, hogy a 2015 és 2019 közötti időszakban a katalán nyelvterületeken 99 esetben fordult elő súlyos nyelvi diszkrimináció.²⁸⁵ A bejelentett esetek csak a jéghegy csúcsát jelentik, mivel sok esetben a visszaéléseket nem jelentik sem a civil szervezeteknek, sem a médiának. Az esetek

²⁸³European Language Equality Network

²⁸⁴ELEN Statement to the U.N. Universal Periodic Review, 35th session. Language discrimination against noncastilian language speakers in Spain, 2019.

<https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=7475&file=EnglishTranslation>

²⁸⁵Plataforma per la Llengua (2018): Linguistic discrimination of Catalan speakers in Spain, 25 new cases of serious language discrimination suffered by catalan-speaking citizens at the hands of the Spanish public authorities in 2018. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/discriminacio-ling-eng_1568810284.pdf

többségében az állami nemzeti hatóságok köztisztviselői tanúsítottak diszkriminatív magatartást, a regionális vagy helyi hatóságok ritkábban jártak el diszkriminatívan.

A bejelentett esetek egyikét sem vizsgálta ki bírósági szerv. A kisebbségi nyelveket beszélő állampolgárok rendkívül kiszolgáltatott helyzetben vannak, mivel nem mehetnek tovább a visszaélések bejelentésénél, hisz ugyanazokhoz az intézményekhez jutnak el, amelyek a visszaélést folytatják. A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága aggodalmát fejezte ki jelentésében.²⁸⁶

Az ELEN az ENSZ-nek gyűjtotta be jelentését, időszakos felülvizsgálatra. Az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat (Universal Periodic Review, UPR) egy olyan egyedülálló folyamat, amelyet az ENSZ Közgyűlése hozott létre 2006-ban azzal a céllal, hogy négy és fél évente felülvizsgálja a 192 ENSZ-tagállam emberi jogi teljesítményét. Az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat lehetőséget biztosít az államoknak arra, hogy nyilatkozhassanak, milyen intézkedéseket tettek az elmúlt időszakban az emberi jogok érvényesülésének előmozdítása érdekében, továbbá vizsgálja, hogy a tagállamok teljesítették-e emberi jogi vállalásaikat, kötelezettségeiket.

Az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat jelentése²⁸⁷ szerint Spanyolország 275 ajánlásból 252 javaslatot fogad el teljes egészében. Tizenhárom ajánlást csak részben fogad el. Ezeket általánosságban támogatja, de jogi, költségvetési vagy alkotmányos tényezők akadályozzák a teljeskörű végrehajtást. Spanyolország tíz ajánlást tudomásul vesz. Ezek megvalósítását jelen pillanatban nem tudja vállalni. A jelentéshez egy melléklet is tartozik, amely tematikus területekre csoportosítja az ajánlásokat és mindegyiket megindokolja. Az ELEN üdvözölte, hogy Spanyolország elfogadta az ENSZ emberi jogok egyetemes időszakos felülvizsgálatában az államok által megfogalmazott ajánlások többségét. Mindazonáltal az ország továbbra is komoly kihívásokkal néz szembe.²⁸⁸

²⁸⁶ COMEX Evaluation Reports for Spain, 2021. <https://rm.coe.int/spainevaliria5-en/1680a26f9e>

²⁸⁷ United Nations General Assembly, Human Rights Council (2020): *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Spain*.

²⁸⁸ UN UPR (2020): ELEN calls on Spain to ensure human rights, release Catalan leaders and address co-official language discrimination. <https://elen.ngo/2020/07/16/un-upr-elen-calls-on-spain-to-ensure-human-rights-release-catalan-leaders-and-address-co-official-language-discrimination/>

2.1. Katalán nyelv helyzete a közigazgatásban Katalóniában és a Baleár-szigeteken

Az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának 10. cikke szerint azokon az államigazgatási területeken, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja, az állam vállalja, hogy lehetővé teszi ezen nyelvek használatát a közigazgatási ügyintézés során, amennyiben ez ésszerűen megvalósítható.

Spanyolországban a 4/1999-es törvény kimondja, hogy bár az államigazgatás fő nyelve a kasztíliai (spanyol), az érintett autonóm közösségek területén élők jogosultak a társhivatalos nyelv használatára az állammal való kapcsolattartásban.²⁸⁹ A 4/2001-es törvény tovább erősíti ezt, amikor előírja, hogy a kérelmeket az érintett autonóm közösségek hivatalos nyelvén is be lehet nyújtani, és a válaszokat is ezen a nyelven kell megkapni.²⁹⁰ A katalán 1/1998-as nyelvpolitikai törvény pedig biztosítja, hogy az állami szervek katalán területen kiadott írásos és szóbeli közigazgatási határozatai mindkét hivatalos nyelven érvényesek, és bárki választhatja a neki megfelelő nyelvet a kommunikáció során.²⁹¹

Ugyanakkor, bár előnyt jelenthet, a társhivatalos nyelvek ismerete nem feltétele az állami köztisztviselői állások betöltésének. Jelenleg a katalánul beszélő állami alkalmazottak száma nem elegendő. Az 1465/1999-es királyi rendelet előírja, hogy az autonóm közösségek területén az állami hivatalokban használt belső utasításoknak és nyomtatványoknak két nyelven kell elérhetőnek lenniük. Ennek ellenére a gyakorlatban a kétnyelvű dokumentumok aránya körülbelül 60%, és több területen, például a társadalombiztosítási hivatalokban hiányoznak a kétnyelvű űrlapok. Ezen túlmenően a hivatalos nyomtatványokat nem mindig lehet katalán nyelven letölteni, ami szintén problémát jelent.²⁹² A Szakértői Bizottság szerint az állam ezen vállalásai csak részben teljesülnek.

A fentebb említett, katalán Nyelvi Platform szervezet jelentésében beszámol a közigazgatásban előforduló nyelvi diszkrimináció eseteiről. Az egyik ilyen esetben például egy

²⁸⁹1999. január 13-i 4/1999. törvény, a 1992. november 26-i 30/1992. törvény módosításáról, a közigazgatások jogi rendjéről és a közös közigazgatási eljárásról. 35. és 36. cikk. BOE-A-1999-847

²⁹⁰2001. április 9-i 4/2001. törvény, a 1989. december 14-i 13/1989. törvény 63. cikk 2. bekezdésének módosításáról, a Katalóniai Autonóm Kormányzat szervezeti, eljárási és jogi rendjéről. BOE-A-2001-8974, 5. cikk.

²⁹¹1998. január 7-i 1/1998. törvény a nyelvpolitika szabályozásáról. BOE-A-1998-2989 12. cikk

²⁹²Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

hölgy az egyik barcelonai pályaudvaron információt kért az utazáshoz a Renfe vasúttársaság biztonsági őrétől, mire az felszólította, hogy ne beszéljen katalánul.²⁹³

Mallorcán egy hölgy kórházi rendelésre szeretett volna bejutni, de a nővér hazaküldte, mondván „*Spanyolországban vagyunk, beszéljen spanyolul.*”²⁹⁴ A nő azt válaszolta, hogy a nővérnek kötelessége legalább megérteni őt, még ha válaszolni nem is tud, mivel a regionális önkormányzat közalkalmazottja.²⁹⁵

Núria Navàs a fiát, Bernatot kísérte el egy pszichológiai konzultációra a Katalán Egészségügyi Szolgálat gyermek- és ifjúságpszichiátriai központjába Reusban. A központ állami tulajdonban van, de a Pere Mata Alapítvány működteti. Bár Bernat már járt ott korábban, új szakember foglalkozott vele. Az első találkozáskor azonnal közölte, hogy nem érti a katalán nyelvet. Amikor az anya rákérdezett, hogy nem kötelező-e a katalán nyelvtudás az ilyen pozíciók betöltéséhez, a szakember tévesen azt válaszolta, hogy nem az, és azt állította, hogy a központ munkatársainak többsége sem beszél katalánul.²⁹⁶ Ez azonban ellentmond a katalán nyelvpolitikai törvénynek, amely kimondja, hogy a közszolgálati alkalmazottaknak megfelelő szóbeli és írásbeli ismeretekkel kell rendelkezniük mindkét hivatalos nyelvből, hogy elláthassák feladataikat. A törvény azt is előírja, hogy a közalkalmazotti kiválasztás során a katalán nyelvtudást igazolni kell.²⁹⁷

Az esetet a Nyelvi Platform jelentette. Az ügy rávilágít arra a problémára, hogy a katalán nyelvhasználók jogait gyakran megsértik anélkül, hogy ennek következménye lenne, és a diglossziás (kétnyelvű, de nem egyenrangú nyelvhasználati) helyzet miatt a katalán háttérbe szorul. Sokan a közszférában dolgozók közül nem ismerik a nyelvi jogszabályokat, vagy tudatosan figyelmen kívül hagyják őket. Mindez a katalán kormány részéről is a hatékony ellenőrzés és fellépés hiányát mutatja a nyelvi jogok védelmében. Spanyolországban a központi állami közigazgatásban nem kötelező a társhivatalos nyelvek ismerete, még az adott autonóm területeken sem. Viszont az autonóm közösségek saját közigazgatásukban kötelezővé tehetik. A probléma

²⁹³u.o.

²⁹⁴u.o.

²⁹⁵Plataforma per la Llengua (2022): *A katalán nyelvet beszélők nyelvi diszkriminációja Spanyolországban.*

https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/discriminacio-ling---eng-ok_1642073770.pdf

²⁹⁶u.o.

²⁹⁷1998. január 7-i 1/1998. törvény a nyelvpolitika szabályozásáról.

abban rejlik, hogy a gyakorlatban sok esetben ezeket a szabályokat figyelmen kívül hagyják, és nincs megfelelő szankciórendszer vagy ellenőrzés.

Az autonóm közösség közigazgatásában a hivatalos nyelvek használatát szabályozó 2018-as rendelet kimondja, hogy az állampolgároknak joguk van katalán nyelven is intézni ügyeiket, és a közigazgatási szervek kötelesek biztosítani ennek feltételeit, például kétnyelvű űrlapokkal, tolmácsolási lehetőséggel, valamint katalán nyelvű tájékoztatással. Emellett elősegíti a közigazgatási dolgozók nyelvi képzését és ösztönzi a katalán nyelv használatát hivatalos szinten, ezzel támogatva a nyelv normalizálását és a kulturális identitás megőrzését a Baleár-szigeteken.²⁹⁸

A Nyelvi Platform 2023-ban 14 bejelentést regisztrált a Baleár-szigeteken tapasztalt nyelvi alapú diszkriminációról. A tanulmány összesen 113 esetet gyűjtött össze, amikor a katalánul beszélő állampolgárok úgy érezték, hogy a közsféra dolgozóinak viselkedése nyelvileg hátrányos megkülönböztetést jelentett számukra. Ezeknek az eseteknek körülbelül 90%-át közvetlenül a Nyelvi Platform panasz- és tanácsadó szolgálatához jelentették be. A 113-ból 14 eset a Baleár-szigeteken történt. A jelentés konkrét panaszokat is bemutat, amelyek szerint az érintettek a Baleár-szigeteki Egészségügyi Szolgálat (IbSalut), a Nemzeti Rendőrség, a polgárőrség, a Baleár-szigeteki Helyi Önkormányzatok Szövetsége (Felib) és a kormány egyes igazgatóságainak dolgozóitól szenvedtek el nyelvi diszkriminációt. Az esetek száma 2023-ban jelentősen nőtt az előző évhez képest: 2022-ben mindössze öt ilyen bejelentés érkezett. Az egyik ilyen eset alkalmával Xavier Frau, a Baleár-szigetek egyik lakója panaszt tett az egészségügyi szolgálatnál, mert orvosa nem értette meg, amikor katalánul beszélt hozzá. Noha a Baleár-szigetek 2007-es autonómiastatútuma és az 1986-os nyelvi normalizációs törvény egyértelműen garantálja a katalán használatának jogát, a válaszlevél szerint az orvos „*nagyon kedvesen beszélt spanyolul*”, és mivel a törvény nem ír elő kötelező katalán nyelvtudást a közalkalmazottaknak, a szolgáltatás „*hibátlan*” tekinthető. Ezzel a hatóság figyelmen kívül hagyta a panasz lényegét, és relativizálta az állampolgári jogot a nyelvhasználatra.²⁹⁹

Egy mallorcai nő a Son Espases állami kórházban szeretett volna időpontot kérni, de a rendszer hibája miatt személyesen kellett intéznie. A nővér azonban nem segített neki, sőt lekezelően beszélt vele, mondván: „*Spanyolországban vagyunk, beszéljen spanyolul.*” A hölgy

²⁹⁸Baleár-szigetek Autonóm Közösségének 2018. december 21-i 49/2018 számú rendelete a hivatalos nyelvek használatáról a közigazgatásban

²⁹⁹Plataforma per la Llengua 2022

felhívta a figyelmét arra, hogy közalkalmazottként kötelessége megérteni a katalánt, mire a nővér dühösen elutasította és kitessékelte. Végül csak megalázó körülmények között kapta meg az időpontját.³⁰⁰

A Nyelvi Platform rámutat, hogy ezek a problémák a katalán nyelvterületek mindegyikén előfordulnak, és jellemzően olyan megnyilvánulások formájában jelennek meg, mint a spanyol nyelv használatának kikényszerítése, a katalán nyelvű kommunikáció miatti késedelmek, akadályok, illetve a szolgáltatásokhoz való hozzáférés megtagadása nyelvi okokból. Emellett hangsúlyozzák, hogy a közsférában dolgozók nem megfelelő katalán nyelvtudása, valamint a nyelvi jogok érvényesítését szolgáló hatékony mechanizmusok hiánya hozzájárul ahhoz, hogy elterjedjenek a nyelvi visszaélések.³⁰¹

Bár a Baleár-szigeteken a jogi szabályozás – különösen a 2018-as rendelet – elvileg biztosítja a katalán nyelv hivatalos használatát a közigazgatásban, a gyakorlatban jelentős hiányosságok tapasztalhatók a nyelvi jogok érvényesülése terén. Az állampolgárok elvileg jogosultak arra, hogy ügyeiket katalán nyelven intézzék, azonban a közsféra dolgozóinak hiányos nyelvi felkészültsége, valamint a nyelvi jogok megsértésének következmények nélküli gyakorlata súlyosan aláássa ezt a lehetőséget.

A Nyelvi Platform által dokumentált esetszámok – különösen a nyelvi alapú diszkriminációt tapasztaló állampolgárok panaszai – rávilágítanak arra, hogy a katalán nyelv közigazgatásbeli státusza továbbra is kiszolgáltatott helyzetben van, és a deklarált kétnyelvűség sokszor csak formális keret, nem pedig tényleges gyakorlat.

Különösen aggasztó, hogy az érintettek gyakran érznek hátrányos megkülönböztetést a katalán nyelv használata miatt – ez nemcsak az állampolgári nyelvi jogokat sérti, hanem a bizalom csökkenéséhez is vezet a közszolgáltatásokkal szemben. A diszkriminációs esetek számának növekedése arra utal, hogy a jelenlegi rendszer nem képes hatékonyan megelőzni, sem kezelni a nyelvi visszaéléseket.

³⁰⁰Plataforma per la Llengua 2022

³⁰¹Europa Press (2024): *Plataforma per la Llengua recibe 14 quejas por discriminación lingüística en Balears en 2023*. https://www.eldiario.es/illes-balears/sociedad/plataforma-per-llengua-recibe-14-quejas-discriminacion-linguistica-balears-2023_1_11574318.html

A Baleár-szigeteken a katalán nyelv közigazgatásbeli tényleges használata továbbra is töredezett, következetlen és gyakran sérülékeny, főként a nyelvhasználatot akadályozó gyakorlatok, a tisztviselők nyelvi hiányosságai és az elszámoltathatóság hiánya miatt. A nyelvi egyenlőség megvalósításához nemcsak szabályozásra, hanem hatékony ellenőrzési és szankcionálási mechanizmusokra, valamint politikai elkötelezettségre is szükség lenne.

Megítélésem szerint a Baleár-szigeteki helyzet jól mutatja, hogy a nyelvi jogok deklarálása önmagában nem elegendő: a tényleges érvényesüléshez elengedhetetlen a megfelelő intézményi háttér, a tisztviselők nyelvi kompetenciájának biztosítása és az elszámoltathatóság. A jelenlegi szabályozás addig marad töredezett és sérülékeny, amíg a nyelvhasználat érvényesítése mögött nincs következetes politikai akarat és tényleges szankciórendszer.

2.2. Aráni nyelv helyzete a közigazgatásban

Az aráni nyelv hivatalos státusza Katalóniában elsősorban az Arán-völgy területén érvényesül, ahol jogszabályok rögzítik használatának lehetőségeit a közigazgatásban, a közszolgáltatásokban, valamint a közjegyzői gyakorlatban. A közjegyzői okiratok nyelve alapvetően az aláírók választásán múlik: ha nem születik kifejezett döntés, az okirat katalán nyelven készül. Amennyiben több fél vesz részt az ügyletben, például egy ingatlanátruházás vagy hitelszerződés esetén, a nyelvválasztás joga jellemzően az ügyfél, például a vevő oldalán áll. Ha nincs egyhangú megegyezés, az okirat párhuzamosan két hivatalos nyelven is elkészíthető. Aráni nyelven viszont kizárólag akkor állítható ki okirat, ha minden aláíró igazoltan beszéli a nyelvet, ami a gyakorlati alkalmazás lehetőségeit erősen korlátozza. A spanyol állam 2007-es rendelete lehetővé tette, hogy az autonóm közösségek hivatalos nyelvein is lehessen közjegyzői ügyeket intézni, ennek alapján Katalóniában a spanyol, katalán és aráni nyelvek egyaránt elfogadottak hivatalos dokumentumokban. Az aráni nyelv használata különösen hangsúlyos az Arán-völgyre vonatkozó közigazgatási dokumentumok esetében, amelyek gyakran háromnyelvű formában – spanyolul, katalánul és aráni nyelven – kerülnek kiadásra, és mindhárom nyelvi változat hivatalos érvénnyel bír.

A közigazgatási ügyintézés során az aráni nyelv írásban és szóban egyaránt használható, a hivataloknak pedig biztosítaniuk kell, hogy az állampolgárok ezen a nyelven választ is kapjanak. Katalónia adminisztratív kiadványaiban, különösen a választásokhoz kapcsolódó dokumentumok esetében is megjelenik az aráni változat, ha azok az Arán-völgy lakosságát érintik. A Katalán

Kormány Közigazgatási Iskolája rendszeres nyelvi képzéseket szervez a köztisztviselők számára: ezek 40 órás tanfolyamok, amelyek az aráni nyelv írásbeli és szóbeli használatát fejlesztik. Emellett szemináriumok, nyelvpolitikai tájékoztatók, valamint helyi fordítási és szövegjavítási szolgáltatások is elérhetők. Az aráni önkormányzat mintadokumentumokat biztosít, és nyelvi kurzusokat is indít az önkormányzati dolgozók számára.

Az Arán-völgy önkormányzatai, köztük a Conselh Generau d’Aran, rendszeresen használják az aráni nyelvet hivatalos üléseiken, dokumentumaikban és közösségi kommunikációjukban. A Katalán Parlamentben is lehetőség van aráni nyelvű felszólalásra, fordítás nélkül, noha a viták túlnyomórészt katalánul zajlanak. A helyi jogszabályok értelmében a települések hivatalos neve aráni nyelven kerül nyilvántartásba.

A hivatalok kötelesek tolmácsolást vagy aráni nyelvtudással rendelkező alkalmazottat biztosítani. A jogszabályok lehetővé teszik az aráni keresztnév és vezetéknév hivatalos használatát is, ami a nyelvi és kulturális identitás elismerését szolgálja.

Ugyanakkor a gyakorlat nem minden esetben tükrözi a jogszabályi elvárásokat. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája végrehajtását monitorozó Szakértői Bizottság legutóbbi jelentése szerint a közigazgatásban és közszolgáltatásokban – különösen az egészségügy területén – az aráni nyelv használata hiányos. A hivatalos dokumentumok nem mindig elérhetők aráni nyelven, és sem a regionális, sem az állami intézmények nem biztosítják következetesen az aráni nyelvű ügyintézés. A köztisztviselők többsége nem rendelkezik megfelelő nyelvtudással.

Bár az elmúlt években történtek előrelépések – például a 2020-as rendelet, amely a helynevek aráni formáját szabályozza, vagy a 2019-es egészségügyi akcióterv, amely a nyelvhasználat növelését célozza –, az aráni nyelv gyakorlati érvényesülése továbbra is korlátozott. Az intézményi szándék és a jogi keretek tehát adottak, de a megvalósítás következetessége és hatékonysága még fejlesztésre szorul.³⁰²

A 2006-os katalán autonómiastatútum (EAC) egyik fontos újítása, hogy az aráni nyelv nemcsak az Arán-völgyben hivatalos, hanem – korlátozott módon – Katalónia egész területén is. A 36.2 cikk kimondja, hogy az Arán-völgy lakosainak joguk van aráni nyelvet használni a katalán kormánnyal való kapcsolattartásban. Ez azt jelenti, hogy az aráni hivatalossága túllép a nyelvi

³⁰²Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

terület határain, amit a szakirodalom „történelmi mérföldkőként” említ. Ez az ún. „extraterritoriális hivatalosság” ugyanakkor csak azokra az esetekre korlátozódik, amikor az aráni nyelvi beszélők a katalán autonóm közigazgatással lépnek kapcsolatba – például a Generalitat hivatalainál vagy a hozzá tartozó közintézményekben. Egyes szerzők szerint ez a jog más közintézményekre is kiterjed (pl. a katalán parlamentre vagy az igazságszolgáltatásra), de ez vitatott álláspont.³⁰³

Maria Vergés, Arán-völgy kormányfője hivatalos levélben kérte a spanyol parlament alsóházának elnökétől, Francina Armengoltól, hogy az aráni nyelvet is engedélyezzék a parlamenti felszólalások nyelveként. Vergés szerint az aráni nyelv parlamenti használata fontos lépést jelentene a nyelvi sokszínűség elismerésében, a közösség kulturális identitásának megerősítésében, és abban, hogy minden társadalmi csoport hangja hallható legyen. A kezdeményezéssel kapcsolatban a spanyol szélsőjobbboldali Vox párt hevesen tiltakozott, abszurdnak és nevetségesnek nevezte az intézkedést, azzal vádolva a javaslat támogatóit, hogy a spanyol nyelvet akarják visszaszorítani. Ugyanakkor a spanyol parlament elnöke korábban azt nyilatkozta: célja, hogy a társhivatalos nyelvek mielőbb használhatóvá váljanak a parlamentben, párbeszéd és konszenzus útján – kérdés, hogy az aráni nyelv is bekerül-e ebbe a körbe.³⁰⁴

Bár az aráni nyelv Katalóniában jogilag hivatalos státuszt élvez, a jogszabályi keretek és a gyakorlati megvalósulás között eltérések mutatkoznak. A nyelv védelme és használatának előmozdítása intézményi szinten deklarált cél, ám a végrehajtás következtelensége, az erőforrások egyenetlen elosztása és a nyelvi kompetenciák hiánya jelentős kihívást jelent.

Az aráni nyelv parlamenti használatára vonatkozó törekvések azt jelzik, hogy a közösség aktívan keresi azokat a szimbolikus és gyakorlati eszközöket, amelyek révén nyelvi egyenrangúságot vívhat ki. Az ügy rávilágít arra, hogy a kisebbségi nyelvi jogok érvényesülése nem csupán jogalkotási, hanem politikai akarat és társadalmi befogadás kérdése is. Az aráni eset tanulsága szerint a nyelvi pluralizmus intézményi szintű elismerése csak akkor válhat valóban hatékonnyá, ha azt a végrehajtás, a társadalmi támogatottság és a nyelvhasználók tényleges bevonása követi.

³⁰³Isidor Marí (2015). Notes sobre l'ordenament lingüístic d'una Catalunya soberana. Quin model? Quin procés? *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, 21(3), 237-253. 246.

³⁰⁴Judit Pellicer (2023): Val d'Aran authority asks for use of Aranese language to be permitted in Spanish Congress. https://www.elnacional.cat/en/politics/val-aran-authority-aranese-language-permitted-spanish-congress_1084656_102.html

2.3. Valenciai nyelv helyzete a közigazgatásban

A valenciai nyelv hivatalos státusza ellenére a gyakorlatban sok önkormányzat nem válaszol vagy nem fogad el hivatalos dokumentumokat ezen a nyelven, gyakran azzal az indokkal, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő számú nyelvi kompetenciával rendelkező munkatárs vagy az ehhez szükséges technikai és szervezeti feltételek hiányoznak. Az 1983-as nyelvtörvény (LUEV) három évet adott a közigazgatási szerveknek, hogy alkalmazkodjanak az új nyelvi szabályozáshoz – ehhez képest több mint 30 év telt el, és az előírásokat sok esetben még mindig nem teljesítették. A jogi szakirodalom szerint az állam nem hivatkozhat többé arra, hogy „még nem volt ideje alkalmazkodni”, ha a nyelvi jogok gyakorlásáról van szó. A hatóságoknak bizonyítaniuk kell, ha valamilyen különleges akadály miatt nem tudják biztosítani a polgárok nyelvi jogait – különben jogsértést követnek el.³⁰⁵

Az állami hivatalnokok nem beszélik megfelelően a nyelvet, ami diszkriminációhoz vezet az ügyintézésben. Különösen aggasztó a helyzet az egészségügyi szolgáltatásokban: az idősgondozásban például a szolgáltatásokat szinte kizárólag spanyolul nyújtják.³⁰⁶

2.3.1. Az Ontinyent-i eset

Ontinyent városának helyi önkormányzata minden álláshelyre kötelezővé tette a valenciai nyelvtudást. A Valenciai Közigazgatási Felsőbíróság (TSJCV) 2003-ban a 111/2003 számú ítéletében részben törölte a nyelvi követelményeket. Az indoklás szerint a nyelvismeret csak azoknál a munkaköröknél írható elő, ahol jelentős lakossági ügyintézés zajlik, más esetekben általános, igazolatlan követelmény, emiatt diszkriminatívnak minősül.³⁰⁷

2.3.2. Nyelvi követelmények a közszférában

A Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága legutóbbi véleményében a következőket állapította meg: A valenciai nyelv használatának ösztönzése és megkönnyítése mind a közéletben, mind a magánszférában általánosan biztosított,

³⁰⁵Monzó 2004. 263.

³⁰⁶Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

³⁰⁷A Valenciai Közösség Felsőbíróságának 2003. január 25-i, 111/2003 számú közigazgatási ítélete, Közigazgatási Tanácskozó Törvényszék, 3. szekció

így az erre vonatkozó rendelkezések teljesülnek. Ugyanakkor hiányosságok mutatkoznak a valenciai nyelv oktatásának előrehaladását nyomon követő intézmények rendszeres jelentéstételében, ami miatt ezen feladat nem tekinthető maradéktalanul ellátottnak.³⁰⁸

A nemzeti hatóságok számára engedélyezett a valenciai nyelvű dokumentumok készítése, ami pozitív fejleménynek tekinthető. Az elmúlt időszakban ugyan növekedett a valenciai nyelv használata a regionális és helyi szinteken, de 2023 óta számos hiányosság merült fel az állampolgárok nyelvi jogainak érvényesítése terén. Az állami igazgatási szervek munkatársainak több mint 60%-a nem rendelkezik megfelelő valenciai nyelvtudással, ami akadályozza a nyelv használatát ezen a szinten. Nem tisztázott továbbá, hogy a valenciai nyelvtudással rendelkező közszolgálati dolgozók kérhetik-e, hogy olyan területen helyezték őket munkába, ahol a nyelvet használják.

A 2021. április 16-i 4/2021-es törvény szabályozza a valenciai nyelvtudás igazolását a köztisztviselői felvételik során – ez érvényes a helyi önkormányzatokra és az állami egyetemekre is. A felmérések szerint a regionális közigazgatás alkalmazottainak nyelvi szintje az elmúlt öt évben javult. A kormány anyagi támogatást is biztosít a valenciai nyelv népszerűsítésére a helyi önkormányzatoknak, kistérségi szövetségeknek és kis településeknek – összesen több mint 9 millió euró értékben 2016 óta. Ez lehetővé teszi, hogy a nyelvet közvetlenül a lakosság felé fordulva népszerűsítsék. A támogatott tevékenységek közé tartozik: közterületi feliratok valenciaiul, nyelvi tanfolyamok és önkéntesség, kulturális rendezvények és érzékenyítő kampányok, helyi nyelvi irodák működtetése, ahol fordítással, tanácsadással, felnőtt nyelvoktatással foglalkoznak. A regionális kormány aktív és átfogó nyelvpolitikát folytat a közigazgatásban a valenciai nyelv támogatására. Ez kiterjed a törvényi szabályozásra, a köztisztviselők képzésére, a nyelvhasználati standardok bevezetésére és a helyi önkormányzatok bevonására is. A cél, hogy a valenciai ne csak hivatalos státusszal rendelkezzen, hanem valós és élő nyelvként legyen jelen a közigazgatásban, az ügyintézésben és a közszolgáltatásokban.³⁰⁹

³⁰⁸Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages 2024. *MIN-LANG(2024)17*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages, Council of Europe. Strasbourg Cedex.

³⁰⁹Committee of Experts 2024

Kiemelt feladat a valenciai nyelv hozzáférhetőségének biztosítása az oktatás minden szintjén, az egészségügyi és szociális intézményekben történő alkalmazása, valamint a helyi állami közigazgatási szervekkel való interakcióban való használatának garantálása.³¹⁰

2.3.3. Összegzés

A valenciai nyelv hivatalos státusza ellenére a gyakorlatban számos önkormányzat és közigazgatási szerv nem biztosítja megfelelő módon a nyelv használatát, ami súlyos akadályokat és diszkriminációt eredményez a valenciai nyelvet beszélő állampolgárok számára. Bár az 1983-as nyelvtörvény már több mint három évtizede előírja a közigazgatás nyelvi alkalmazkodását, ezt a határidőt sok helyen nem tartották be, és az állami szervek gyakran arra hivatkoznak, hogy nincs elég nyelvtudással rendelkező dolgozó vagy nem állnak rendelkezésre a szükséges technikai feltételek. Ez azonban már nem elfogadható indok a jogsértésre, hiszen a közigazgatásnak bizonyítania kell, ha tényleges akadályok miatt nem tud eleget tenni a nyelvi jogoknak.

Az állami alkalmazottak alacsony valenciai nyelvtudása különösen az egészségügyben és a szociális ellátásban problémás, ahol gyakran kizárólag spanyol nyelvű szolgáltatásokat kapnak az igénylők. Az Ontinyent-i eset rámutat arra, hogy bár egy önkormányzat megpróbálta kötelezővé tenni a valenciai nyelvtudást a közszférában, a bíróság részben diszkriminatívnak minősítette ezt a szabályozást, ami tovább nehezíti a nyelvi jogok érvényesítését.

Ugyanakkor pozitív fejlemények is vannak: a Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága megállapította, hogy a valenciai nyelv használatát ösztönzik mind közeleti, mind magánszférában, és az elmúlt években növekedett a nyelv használata a regionális és helyi szinteken. A 2021-es törvény szabályozza a nyelvtudás igazolását a köztisztviselői felvételik során, és a kormány jelentős anyagi támogatást nyújt a nyelv népszerűsítésére különböző kulturális és oktatási programokon keresztül.

Mindezek ellenére a valenciai nyelv tényleges hozzáférhetősége és használata a közigazgatásban még nem kielégítő, és továbbra is kiemelt feladat a nyelv mindennapi életben való jelenlétének és jogainak garantálása. A hatóságoknak felelősséget kell vállalniuk a nyelvi jogok érvényesítéséért, el kell kerülniük a nyelvi akadályok fenntartását, és biztosítaniuk kell, hogy

³¹⁰Committee of Experts 2024

a valenciai nyelvet beszélő polgárok ne legyenek hátrányos megkülönböztetésnek kitéve a hivatalos ügyintézés során.

2.4. Baszk nyelv helyzete a közigazgatásban

Az 1982-es nyelvi normalizációs törvény biztosítja, hogy a Baszk Autonóm Közösségben a polgárok szabadon használhassák mind a baszk, mind a kasztíliai nyelvet a közigazgatással való kapcsolattartásban. A törvény értelmében a hivatalos dokumentumok, formanyomtatványok, valamint közigazgatási döntések kétnyelvűek. A helyi önkormányzatok, amennyiben ez nem sérti a polgárok jogait, kizárólag baszk nyelven is működhetnek.³¹¹

Navarrában az 1986-os törvény hasonló jogokat biztosít, de csak a baszk nyelvű és a vegyes nyelvű övezetekben. A közigazgatási dokumentumok és rendeletek érvényesek bármelyik hivatalos nyelven, de alapvetően kétnyelvűnek kell lenniük, kivéve, ha az érintett állampolgárok kifejezetten az egyik nyelvet választják.³¹²

A regionális parlamenti vitákban mindkét autonóm közösségben szabadon lehet használni a baszk nyelvet. A földrajzi nevek és közlekedési táblák Baszkföldön és Navarra baszk nyelvű területein kétnyelvűek, míg a vegyes és nem baszk nyelvű övezetekben a hivatalos elnevezések a helyi nyelvi hagyományok figyelembevételével kerülnek meghatározásra.³¹³

A Szakértői Bizottság a spanyol kormány 2002-es jelentésének közigazgatásra vonatkozó részére reagálva sürgette a hatóságokat, hogy vizsgálják felül a közszolgálati felvételi, előmeneteli és képzési rendszert annak érdekében, hogy az érintett régiókban megfelelő számú tisztviselő dolgozzon, aki beszéli a baszk nyelvet. Kiemelte továbbá, hogy a baszk nyelvű szóbeli és írásbeli beadványok benyújtásának lehetőségét ténylegesen biztosítani kell az önkormányzatoknál is.³¹⁴

A legproblémásabb terület Navarra, ahol a háromnyelvű övezeti rendszer korlátozza a baszk nyelv használatát. E rendszer értelmében ugyanazon autonóm közösségen belül az

³¹¹Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

³¹²u.o.

³¹³u.o.

³¹⁴Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

állampolgárok nyelvi jogai attól függnnek, hogy melyik településen élnek. Pamplona, Navarra fővárosa például a vegyes nyelvi övezethez tartozik, így a baszk nyelv nem hivatalos, noha a lakosság egy része anyanyelvként beszéli. Ennek következtében a baszk ajkú polgárok nem gyakorolhatják nyelvi jogaikat a közszolgáltatások igénybevétele során.³¹⁵

A Kontseilua, valamint a Behatokia civil szervezetek több alkalommal is felhívták a figyelmet a nyelvi jogok korlátozására. Egy 2019 januárjában az ENSZ kisebbségi ügyek különmegbízottjához eljuttatott jelentésükben részletesen bemutatták a baszk nyelvet beszélők nyelvi diszkriminációval kapcsolatos tapasztalatait. A jelentés hangsúlyozta, hogy a Baszk Autonóm Közösség közigazgatásában dolgozók mindössze 6,8%-a beszél folyékonyan baszkul, ami súlyos akadályt jelent a nyelvi jogok gyakorlásában. A jogsértések gyakran más alapvető jogokat is érintenek, például az őrizetbe vételről való tájékoztatás nyelvét.³¹⁶

Az egészségügyben a helyzet hasonlóan kedvezőtlen. A Baszkföldön dolgozó egészségügyi dolgozók 34%-a beszél baszkul, ám nem ismert, közülük hányan látnak el közvetlen orvosi feladatokat. Navarrában a helyzet különösen súlyos: az egészségügyi munkahelyek mindössze 0,57%-ánál követelmény a baszk nyelvtudás. Ez azt jelenti, hogy 10 802 alkalmazott közül csak 57 beszél baszkul, ami elégtelen az állampolgári igények kielégítésére.³¹⁷

A Behatokia és a Kontseilua szervezetek élesen bírálták a navarrai kormány új rendeletét, amely kizárja a baszk nyelvet a nem baszk nyelvű övezetekből, miközben idegen nyelveket, mint az angol, francia vagy német, érdemként ismer el a közszolgálati felvételinél. Ez különösen problémás olyan munkakörökben, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak a lakossággal – például ápolók vagy ügyintézők esetében –, hiszen ezekben az angol nyelvismeret érdemként szerepel, míg a baszk nyelv nem.³¹⁸

További aggodalomra ad okot, hogy az új kétnyelvű pozíciók száma minimális: például az Oktatási Minisztériumban csak három, míg az Egyetemekért, Innovációért és Digitális Átalakulásért felelős tárcánál csupán két ilyen álláshelyet hoztak létre. Ez alapján a civil

³¹⁵Davyth Hicks (2019): Language discrimination against non-Castilian language speakers in Spain. ELEN Statement to the U.N. Universal Periodic Review, 35th Session. <https://elen.ngo/elen-reports/>

³¹⁶Hizkuntz Eskubideen Behatokia (2019): *Hizkuntza Eskubideen Egoera 2018*. https://behatokia.eus/media/pdf/Urteko_Txostena_2018.pdf

³¹⁷Hizkuntz Eskubideen Behatokia (2019): *Hizkuntza Eskubideen Egoera 2018*. https://behatokia.eus/media/pdf/Urteko_Txostena_2018.pdf

³¹⁸Maria Olazaran (2025): *Kontseilua y Behatokia denuncian que el Gobierno foral “perpetúa la exclusión del euskera.”* <https://www.noticiasdenavarra.com/sociedad/2025/05/11/kontseilua-behatokia-denuncian-gobierno-foral-9618496.html>

szervezetek úgy vélik, a kormány nem ismeri el kellőképpen a baszk nyelvet beszélők jogait, és nem tesz valódi erőfeszítést a nyelv közszférában való használatának előmozdítására.

A Bizottság helyszíni látogatásai során megerősítést nyert, hogy a Navarrai Baszk Nyelvi Tanács működésének hatékonysága alacsony, véleményét gyakran nem veszik figyelembe a döntéshozók. Ugyanakkor a harmadik időszakos jelentés szerint a Tanács kulturális szervezeteket is támogatott: például 2008-ban négy kulturális projekt összesen 118 650 euró támogatásban részesült.

Navarrában 2010-ben elfogadtak egy törvényt, amely lehetővé teszi, hogy települési önkormányzatok saját döntésük alapján csatlakozzanak a vegyes nyelvi övezethez, ami potenciálisan javíthatja a baszk nyelv helyzetét. Emellett a Szakértői Bizottság pozitívan értékelte a Baszk Autonóm Község elkötelezettségét az Európai Charta vállalásainak teljesítésében, különösen a nyelv szociális és egészségügyi használatának előmozdításában.³¹⁹

A 2023-as jelentés szerint minden baszk kormányzati szerv rendelkezik nyelvi normalizációs stratégiával (összesen 20 van érvényben), és a helyi önkormányzatok 85%-ának van saját nyelvhasználati programja. A nyelvtudással rendelkező közalkalmazottak aránya folyamatosan nőtt, a kormányzati értekezletek 41%-a baszk nyelven zajlik, és a dokumentumok fele ezen a nyelven készül. Baszkföldön az állami közigazgatásban dolgozó hivatalnokok csupán 1%-a beszéli a baszk nyelvet. A hivatalos közlöny baszk nyelvű kiadását 2021-ben megszüntették, ami szimbolikus visszalépést jelent. A 2019-es adatok alapján az állami közigazgatásban Araba megyében a dolgozók 3,6%-a, Bizkaiában 13%-a, Gipuzkoában pedig 18%-a képes hivatalos szinten használni a baszk nyelvet.³²⁰

A nyelvhasználat ösztönzése érdekében több rendeletet is elfogadtak: a 2022-es törvény előírja, hogy minden álláshirdetésben meg kell jelölni, hány pozícióhoz szükséges a baszk nyelv ismerete; a 2021-es szabályozás szerint pedig a baszk nyelvtudás külön elbírálás alá esik a kiválasztási folyamatban. Az Osakidetza, a baszk egészségügyi szolgáltató intézmény, többéves

³¹⁹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

³²⁰Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

nyelvpolitikai tervet dolgozott ki, amelyben szerepel a kétnyelvű munkatársak számának növelése, valamint a belső dokumentáció és kommunikáció baszk nyelvű használatának erősítése.³²¹

Míg a Baszk Autonóm Közösség intézményesen és strukturálisan támogatja a baszk nyelv használatát a közigazgatásban, addig Navarrában a jogszabályi és intézményi keretek továbbra is akadályozzák a nyelvi jogok gyakorlását. A háromnyelvű övezeti rendszer, a közszolgálati nyelvi követelmények hiánya és a gyenge politikai akarat hozzájárulnak a baszk nyelv társadalmi marginalizációjához ezen a területen.

2.5. Galíciai nyelv helyzete a közigazgatásban

A Galíciai Autonómiastatútum a következőket mondja ki:

*„Galicia saját őshonos nyelve a galíciai. A galíciai és a kasztíliai (spanyol) nyelv egyaránt hivatalos nyelvei Galiciának, és mindenkinek joga van megtanulni és használni őket.”*³²² A galíciai hatóságok kötelesek biztosítani mindkét nyelv hivatalos és természetes (mindennapi) használatát, valamint elő kell segíteniük a galíciai nyelv használatát a közélet, a kultúra és a média minden szintjén. Ennek érdekében rendelkezésre kell bocsátaniuk a szükséges eszközöket a nyelv elsajátításához. Senkit nem érhet hátrány vagy diszkrimináció nyelvi alapon.³²³

Spanyolország az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának Szakértői Bizottsága számára benyújtott legutóbbi, 2023-as jelentése szerint Galiciában a köztisztviselők 97%-a jól vagy nagyon jól beszél galíciaiul, 93% jól olvas, 78% pedig jól ír ezen a nyelven. A dolgozók 66%-ának van legalább közép fokú (CELGA 4 vagy 5) galíciai nyelvvizsgája. A hivatalos ügyintézés a dolgozók legalább 78%-a képes galíciai nyelven végezni. Az összes hivatalos felirat és formanyomtatvány galíciaiul is elérhető.³²⁴

A galíciai nyelv ismerete előfeltétel a közszolgálati állások betöltéséhez a 2015. április 29-i 2/2015. sz. törvény 51. cikke alapján, amely a galíciai közszolgálati foglalkoztatásról szól. A

³²¹Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

³²²Galícia Autonómiastatútuma, 1981

³²³Galícia Autonómiastatútuma, 1981

³²⁴Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

törvény előírja, hogy a felvételi vizsgákon szerepelnie kell egy galíciai nyelvi vizsgának, vagy a nyelvtudás szintjét igazolni kell.³²⁵

A Szakértői Bizottság 2021-es jelentése szerint civil szervezetek arról számoltak be, hogy egyes állami hivatalok helyi kirendeltségei továbbra sem fogadják el a galíciai nyelven benyújtott dokumentumokat és panaszokat, még akkor sem, ha az érintett személy kifejezetten ezt kéri. Ez a gyakorlat szembemegy a hatályos jogszabályokkal, amelyek biztosítják a galíciai nyelv használatának jogát. Ugyanakkor a Bizottság megjegyzi, hogy az ajánlások végrehajtásának megítéléséhez nem áll rendelkezésre elegendő adat.³²⁶

Ezzel szemben a következő jelentés már pozitív fejleményekről is beszámol: Galicia helyi és regionális közigazgatási szervei valamennyi dokumentumot galíciai nyelven is elérhetővé tesznek, beleértve a nyomtatványokat és jogszabályokat is. A hivatalos Galíciai Közlöny alapértelmezett nyelve a galíciai, bár minden jogi szöveg kétnyelvűen jelenik meg.

2011 óta működik egy nyelvhasználatot támogató hálózat, amely 2017 és 2021 között mintegy 170 önkormányzatot fogott össze a galíciai nyelv népszerűsítése céljából. Emellett pályázati lehetőségek is rendelkezésre állnak a galíciai nyelvű önkormányzati szolgáltatások fejlesztésére, különösen a 3000 főnél népesebb településeken.

Ugyanakkor továbbra is tapasztalhatók hiányosságok az állami hivatalok egy részénél: egyes kirendeltségek nem teljesítik a nyelvi követelményeket, például nem fogadnak el galíciai nyelvű beadványokat. Az egészségügyi ellátás terén sem biztosított a galíciai nyelv használata, az csak a tájékoztató anyagok szintjén jelenik meg.³²⁷

A köztisztviselők jelentős többsége magas nyelvi kompetenciával rendelkezik a galíciai nyelv terén. Noha jól képzett a személyzet és elérhetőek a nyelvi anyagok, az állami hivatalok helyi kirendeltségeinél továbbra is előfordul, hogy megtagadják a galíciai nyelv használatát, még akkor is, ha azt az ügyfél igényli.

³²⁵ u.o.

³²⁶ Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.

³²⁷ Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

2.6. Az alfejezet összegzése

A közigazgatás területén Spanyolországban a kisebbségi nyelvek jogi elismerése és a tényleges nyelvhasználat között eltérések figyelhetők meg. A kisebbségi nyelvek használata a közigazgatásban területileg és intézményenként erősen eltérő, és az állampolgárok nyelvi jogai gyakran csak formálisan léteznek, de a gyakorlatban korlátozottan vagy egyáltalán nem érvényesülnek. A helyzet érdemi javítása átfogó, rendszerszintű reformokat, szigorúbb ellenőrzést, célzott nyelvpolitikai intézkedéseket és politikai elkötelezettséget igényel.

A probléma strukturális: a jogszabályi kötelezettségek ellenére nincs hatékony végrehajtási és szankciórendszer, a nyelvi jogsértéseknek ritkán van következménye, és az állami alkalmazottak nyelvi képzése sem egységesen biztosított. Emellett a politikai akarat is gyakran hiányzik a központi kormányzat részéről a kisebbségi nyelvek gyakorlati érvényesítéséhez.

Régió	Nyelv	Közigazgatás
Katalónia	katalán	Teljesül
Baleár-szigetek	katalán	Részben teljesül
Arán-völgy	aráni	Részben teljesül
Valencia	valenciai (katalán)	Részben teljesül
Baszkföld	baszk	Teljesül

Navarra	baszk	Részben teljesül
Galicia	galíciai	Teljesül

4.Táblázat: A kisebbségi nyelvek érvényesülése a közigazgatásban Spanyolország többnyelvű autonóm területein. Forrás: Saját készítés.

A közigazgatásban a nyelvek hivatalos státusza ellenére nem alakult ki egységes gyakorlat. Bár formálisan sok régió biztosítja a kétnyelvű adminisztrációt, a valóságban a spanyol dominanciája továbbra is erős. A nyelvhasználat a közigazgatásban erősen függ az aktuális politikai hatalomtól, és a tényleges jogérvényesítés hiányosságai rontják a nyelvi jogok gyakorlati érvényesülését.

3. Spanyol rendvédelmi szervek

Jelen szövegrész kisebbségi nyelvi szempontból közelíti meg a rendvédelem témáját, amely tanulságként szolgálhat más kisebbségek számára is. Általánosságban nem jellemző, hogy a nyelvi kisebbségeknek önálló rendőri szervük legyen. Az Åland-szigeteken, amelyek autonóm régiót alkotnak Finnországon belül, önálló, svéd nyelvű rendőrség működik. Az ålandi rendőrség nem tartozik a finn központi rendőrség alá, saját szervezeti felépítéssel és költségvetéssel rendelkezik, amely az ålandi parlament (Lagtinget) és kormány (Landskapsregeringen) felügyelete alá tartozik. A régió egyetlen hivatalos nyelve a svéd, így a rendőrségi ügyintézés és a mindennapi működés is kizárólag ezen a nyelven zajlik. A finn nemzeti rendőrséggel való együttműködés kizárólag kivételes esetekben, például súlyos bűncselekmények vagy nemzetközi ügyek esetén történik. Az ålandi modell egyedülálló példát jelent Európában arra, hogy egy kisebbségi vagy regionális nyelv teljes egészében meghatározza a rendvédelmi struktúra működését, és jól szemlélteti az autonómia gyakorlati érvényesülését a közszolgálat ezen területén is.³²⁸

Spanyolországban egyes autonóm közösségekben a regionális kormányzat irányítása alatt álló autonóm rendőrség működik. Bemutatásra kerülnek a spanyol rendvédelem szervezetei, és

³²⁸Council of Europe. (2001): *Evaluation report on Finland: First evaluation round (Greco Eval I Rep (2000) 4E Final)*. Strasbourg: Group of States against Corruption (GRECO). Retrieved from <https://rm.coe.int>

feltárul a nyelvhasználat megvalósulása a többnyelvű területeken. A vizsgálat arra fókuszál, hogyan valósul meg a kisebbségi nyelvek védelme a közigazgatásban, azon belül a rendőri szervek berkeiben.

3.1. A rendvédelem felépítése

A spanyol alkotmány 149. cikkelyének 29-es pontja szerint az állam feladata a közbiztonság fenntartása, figyelembe véve az autonóm közösségek azon lehetőségét, hogy a vonatkozó organikus törvényben³²⁹ előírtak szerint és az autonómiastatútumok rendelkezéseinek keretein belül saját rendőrséget hozzanak létre.³³⁰ Spanyolországban a rendvédelmi feladatokat két fő szerv, a Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda végzi.³³¹ Ezen kívül bizonyos autonóm közösségek a regionális kormány felügyelete alatt álló autonóm rendőrséggel rendelkeznek, amely ellátja a Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda feladatait, illetve tartományi szinten helyi rendőrség működik. Spanyolországban a helyi rendőri erők, amelyeket önkormányzati rendőrségnek is neveznek, egy-egy településen, városban vagy községben tevékenykednek, és a mindennapi rendőri munka nagy részéért felelősek.³³²

3.1.1. A Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda

A Nemzeti Rendőrség egy hierarchikus felépítésű, civil jellegű fegyveres intézmény, amelynek feladata a jogok és szabadságjogok szabad gyakorlásának védelme és az állampolgárok biztonságának garantálása az ország egész területén. Területi illetékessége kiterjed valamennyi spanyol tartományi fővárosra és a központi kormány által meghatározott városi területekre. A Nemzeti Rendőrség a Belügyminisztérium felügyelete alatt áll.³³³

A Civil Gárda ezzel szemben kettős irányítású: a Belügyminisztérium és a Védelmi Minisztérium együttesen szabályozza. Joghatósága az ország egész területére és a felségvizekre

³²⁹Organikus törvények: az organikus törvények alkotmányos szempontból szükségesek a társadalmi élet valamely aspektusának szabályozásához, és általában a rendes törvények és az alkotmány közötti hídnak tekinthetők, az állami intézmények megfelelő működése érdekében.

³³⁰ Spanyolország Alkotmánya, 1978

³³¹Nagy Nikolett (2017): Rendőri feladatokat ellátó szervek Spanyolországban. *Magyar Rendészet*, 17(5), 145-160. 146.

³³²Conor Faulkner (2024): *What is each police branch in Spain responsible for?* <https://www.thelocal.es/20241014/what-is-each-police-branch-in-spain-responsible-for>

³³³2015. július 28-i, 9/2015. számú szervezeti törvény a nemzeti rendőrség személyzeti rendszeréről.

terjed ki. Rendőri feladatokat lát el minden olyan városi területen, ahol nincsenek jelen a Nemzeti Rendőrség egységei.³³⁴

A két szervezet különböző jogszabályok alapján működik. Míg a Nemzeti Rendőrség az INT/28/2013. január 18-i rendelet alapján, a Civil Gárda a PRE/422/2013. március 15-i rendelet szerint. További különbség, hogy a Civil Gárda központi és periférikus egységekkel rendelkezik, a Nemzeti Rendőrség mindezek mellett különleges egységekkel is.³³⁵

3.1.2. Nyelvi diszkrimináció a Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda berkein belül

A spanyol állami rendvédelmi szervek tisztjei gyakran hivatkoznak arra, hogy nem értik az állampolgárokat, akik katalánul beszélnek. Az említett magas százalékok azonban azt sugallják, hogy ezt csak kifogásként használják az érintettek. Felmerül a kérdés, hogy a katalán nyelvtudás hiánya okozza-e a valódi problémát a nyelvhasználat terén. Katalónia lakosainak száma körülbelül 7,9 millió fő. 2018-as adatok szerint a lakosság 94%-a érti a katalán nyelvet, 86% olvassa, 81% beszél, 65% tud írni katalánul.³³⁶

A spanyol állami rendvédelmi szervek felvételi rendszereiben nem jelenik meg értékelési szempontként a baszk vagy más hivatalos nyelvek ismerete – csak az angol, francia, illetve német nyelvtudást veszik figyelembe.

A Nyelvi Platform civil szervezet a 2007 és 2017 közötti időszakban 135 olyan esetről számolt be, amikor a katalán nyelvű területeken nyelvi megkülönböztetés történt.³³⁷ A bejelentett esetek csak egy részét képezik a ténylegesen előforduló összes diszkriminációnak, mivel sok esetben az ilyen jogellenes visszaélések áldozatai soha nem jelentik azokat, és nem jutnak el a civil szervezetekhez vagy a médiához. A diszkriminációs esetek nagy részét az állami nemzeti hatóságok köztisztviselői követték el, míg a regionális vagy helyi hatóságok által elkövetett esetek ritkábban fordultak elő.³³⁸ Fontos kiemelni azt a tényt, hogy a nyelvi diszkrimináció 43%-át

³³⁴2020. augusztus 4-i, 734/2020. számú királyi rendelet.

³³⁵Nagy Nikolett (2017): Rendőri feladatokat ellátó szervek Spanyolországban. *Magyar Rendészet*, 17(5), 145-160. 158.

³³⁶A katalán kormány hivatalos oldala (2019): Conocimientos por habilidades. <https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/coneixement-i-us/habilitats-per-territoris/>

³³⁷Plataforma per la Llengua (2017): *Report on linguistic discriminations*. Barcelona.

³³⁸Összesen 135 eset történt, ebből a központi kormány által elkövetett esetek száma 101, a regionális kormányzat által 24 és 10 helyi szinten.

rendőrök követték el, akik bántalmazták vagy megbírságolták a polgárokat pusztán azért, mert katalánul szólították meg őket. Ez rendkívül súlyos helyzet, mivel a fegyveres közalkalmazottak által elkövetett diszkrimináció a polgárokat teljesen kiszolgáltatott helyzetbe hozza. A civil szervezetnek bejelentett esetek egyikét sem vizsgálta ki vagy büntette meg közigazgatási vagy bírósági szerv. A katalán anyanyelvű polgárok rendkívül kiszolgáltatott helyzetben vannak, mivel csak annyit tehetnek, hogy az őket ért visszaéléseket ugyanazoknak az intézményeknek jelentik, amelyek elkövették azokat. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága aggodalmát fejezte ki a helyzet miatt Spanyolországnak e nemzetközi szerződésnek való megfeleléséről szóló jelentéseiben.³³⁹

3.1.3. Nemzetközi visszhang

A Nyelvi Platform jelentése szerint ki kell emelni, hogy a spanyol jogszabályokban tükröződő strukturális nyelvi megkülönböztetés sérti a Spanyolország által ratifikált nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeket. Így a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája tekintetében egyértelműen nem teljesülnek a 9. cikk rendelkezései, amely a katalán nyelvű bírósági eljárások lefolytatásához való jogról szól; a 10. cikk, amely a katalán nyelv használatához való jogot biztosítja az államigazgatási szervek előtt, valamint a 13. cikk, amely a katalán nyelvű megszólításhoz való jogot biztosítja a közegészségügyi szolgáltatások keretében. Megszegik továbbá a főbb nemzetközi szerződések néhány rendelkezését is. Például az Emberi Jogok Európai Egyezményének 14. cikkét, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 2. és 27. cikkét, amelyek tiltják, hogy a hatóságok nyelvi alapú megkülönböztetést alkalmazzanak.³⁴⁰

Az Európai Nyelvi Egyenlőségért Hálózat (European Language Equality Network – ELEN) egy európai civil szervezet, melynek legfőbb célkitűzése az Európai Unióban használt, kisebbségben lévő, veszélyeztetett nyelvek védelme a különböző nemzetközi fórumokon. Negyvenöt nyelvet képvisel százhatvannégy tagszervezettel, huszonhárom európai országban. A civil szervezet többek között a spanyolországi kisebbségi nyelvhasználatot is vizsgálta. 2020-as

³³⁹Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2020): Report of the Special Rapporteur on minority issues on her visit to Spain. Available at: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc4347add1-visit-spain-report-special-rapporteur-minority-issues>

³⁴⁰Plataforma per la Llengua (2017): *Report on linguistic discriminations*. Barcelona.

jelentésében megállapítja, hogy Spanyolország számos közintézménye nyíltan diszkriminálja a katalán, galíciai, baszk, illetve a társhivatalos státusszal nem rendelkező aragóniai és asztúriai nyelveket. A köztisztviselők és hatóságok gyakran nem beszélik az említett nyelveket. A jelentésben felsorolt esetek sértik az emberi jogokat, valamint számos Spanyolország által aláírt és ratifikált nemzetközi szerződést és egyezményt.³⁴¹

Az ELEN az ENSZ-nek nyújtotta be jelentését, időszakos felülvizsgálatra. Az egyetemes időszakos felülvizsgálat egy olyan egyedülálló folyamat, amelyet az ENSZ Közgyűlése hozott létre 2006-ban azzal a céllal, hogy négy és fél évente felülvizsgálja a 192 ENSZ-tagállam emberi jogi teljesítményét. Az egyetemes időszakos felülvizsgálat lehetőséget biztosít az államoknak arra, hogy nyilatkozhassanak, milyen intézkedéseket tettek az elmúlt időszakban az emberi jogok érvényesülésének előmozdítása érdekében, továbbá vizsgálja, hogy a tagállamok teljesítették-e emberi jogi vállalásaikat, kötelezettségeiket.

Fernand de Varennes, az ENSZ kisebbségi kérdésekkel foglalkozó különmegbízottja úgy véli, Spanyolorzágnak intézkedéseket kell tennie annak érdekében, hogy a kisebbségek élvezhessék emberi jogait. A különmegbízott szerint Spanyolország a demokráciára való áttérése óta óriási előrelépéseket tett az emberi jogok terén, és olyan jogszabályi keretet fogadott el, amely számos jogot garantál a nyelvi kisebbségek, a roma közösségek és a migránsok számára. Ennek ellenére aggodalmát fejezte ki a társhivatalos nyelvek elismert státusza és tényleges használatuk mértéke, valamint a kapcsolódó jogszabályok végrehajtása közötti szakadék miatt. Megjegyezte, hogy a bírák és a bűnüldöző szervek, például a nemzeti rendőrség tisztviselői általában nem kötelesek ismerni a társhivatalos nyelveket. Szerinte a nyelvi kisebbségeknek joguk van a nyelvük használatához az állami hatóságokkal és intézményekkel való kapcsolattartás során – amennyiben ez észszerű és indokolt – a népességükkel arányos mértékben, de ez számos régióban továbbra sem teljesül.³⁴²

Az állami rendőri szervek gyakran diszkriminatív módon járnak el a katalán nyelvet beszélő állampolgárokkal szemben. Egy egyetemi tanárt például 601 eurós pénzbírsággal sújtottak, mert katalánul beszélt spanyol rendőrökkel a barcelonai repülőtéren. Amikor az útlevel-

³⁴¹Davyth Hicks (2019): Language discrimination against non-Castilian language speakers in Spain. ELEN Statement to the U.N. Universal Periodic Review, 35th Session. <https://elen.ngo/elen-reports/>

³⁴²Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2020): Report of the Special Rapporteur on minority issues on her visit to Spain. Available at: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc4347add1-visit-spain-report-special-rapporteur-minority-issues>

ellenőrző munkatárs megkérte, hogy beszéljen spanyolul. Az úr ezt megtagadta, mire a rendőrség figyelmeztette, hogy ha nem tesz eleget a kérésnek, fordítóra lesz szükség és lekészheti járatát. A rendőrök álláspontja szerint katalánul beszélni „*tiszteletlenség*” és ezzel az úr „*nem értékeli kellőképpen az államot, ahol él.*”³⁴³ A férfi feljelentést kívánt tenni a rendőrségen az elszenvedett bánásmód miatt, de ez meghiúsult, mivel nem tudta azonosítani a szóban forgó rendőröket. Hat hónappal az események után értesítést kapott bírósági eljárás megindításáról az állampolgárok biztonságának védelméről szóló törvényre hivatkozva.³⁴⁴ A szöveg szerint azért követett el súlyos jogsértést, mert figyelmen kívül hagyta az eljáró rendőrök utasításait, ezzel akadályozva rendőri munkájukat és késleltelve az utasok normális áramlását.

Szintén egy rendőr tett rosszindulatú megjegyzéseket egy hölgynek, amikor katalánul kért információt az egyik tisztviselőtől, hogy megújíthassa útlevelét. A rendőr egyre dühösebb lett, és azt követelte a hölgytől, hogy beszéljen spanyolul. A hölgy kijelentette, hogy a katalán is hivatalos nyelv. A közalkalmazott ekkor elrendelte, hogy igazolja magát, mert tisztetlen volt vele szemben. A hölgy, miután igazolta magát, megkérte a rendőrt, hogy mutasson be személyazonossági azonosító számot, de elutasította, annak ellenére, hogy az 1484/1987 rendelet³⁴⁵ kötelezi a rendőröket, hogy azonosítsák magukat, ha egy állampolgár kéri. A hölgy a panaszkönyvet kérte, közölte a rendőrrel, hogy ha hajlandó igazolni magát, akkor nem nyújt be panaszt. Ekkor a férfi dühös lett, és egy bilincsre mutogatva megfenyegette, hogy letartóztatja. Elállt azonban a szándékától, amikor néhány szemtanú tiltakozott a viselkedése miatt.³⁴⁶

A Palma repülőterén történt 2009-es eset kapcsán a Másodfokú Tartományi Bíróság (Audiencia Provincial) megerősítette az elsőfokú ítéletet, amely szerint egy Civil Gárda tag bűnös abban, hogy bántalmazott egy fiatalt, Iván Cortést, amiért katalánul beszélt hozzá igazoltatás közben. Az ítélet jogerőre emelkedett, és az elítélt tisztet 1 200 eurós pénzbírságra ítélték (20 euró/nap, két hónapon át), egyszerű testi sértés miatt. A másodfokú bíróság elutasította a védelem

³⁴³ u.o.

³⁴⁴ Európai Bizottság a Demokráciáért a Jog által (Velencei Bizottság) (2021): Vélemény No. 826/2015 – Spanyolország: Állampolgári Biztonsági Törvény (2015. évi 4. törvényerejű rendelet). Strasbourg, 2021. február 2. CDL-REF(2021)011.

³⁴⁵ 1987. december 4-i 1484/1987. számú királyi rendelet a Nemzeti Rendőrség általános szabályairól, beleértve a beosztásokat, kategóriákat, szakképzett és technikai személyzetet, egyenruhákat, jelvényeket és fegyverzetet. BOE-A-1987-27143

³⁴⁶ Plataforma per la Llengua (2017): *Jelentés a nyelvi diszkriminációról 2017-ben*. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/aaff-discriminacio-ling-eng_1548342572.pdf

fellebbezését, amely a bíró elfogultságát és a sértett vallomásának ellentmondásait kifogásolta. A bírósági határozat egyértelművé tette, hogy Cortés katalánul válaszolt, de kérésre spanyolra váltott, és együttműködött, nem tanúsított ellenállást. Ennek ellenére az egyik rendőr bántalmazta, miközben azt mondta neki, hogy „*nagyobb tisztelettel kellene beszélnie.*” Cortés ezt követően a következőt válaszolta: „*Jogom van az anyanyelvemen beszélni.*” A rendőr az ügyvédi védelem ellenére elítélésre került, míg a másik rendőr, akit szintén vádoltak, végül felmentést kapott. A sértett nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. Az ügyészség enyhébb, míg a magánvádló (Cortés jogi képviselője) szigorúbb pénzbüntetést kért. A Civil Gárda állítása szerint biztonsági intézkedéseket hajtottak végre egy korábbi ETA-merénylet nyomán, és Cortés viselkedését „provokatívnak és gúnyosnak” írták le, azt állítva, hogy nem értették a katalán nyelvet, és csak tolmács megérkezéséig kértek várakozást.³⁴⁷

A nyelvi diszkrimináció gyanúja miatt nagy sajtóvisszhangot kapott ügy során a Obra Cultural Balear (OCB) kulturális szervezet nyilvánosan kiállt Cortés mellett, és „súlyos diszkriminációként” értékelte az esetet. Vezetőjük, Tomeu Martí elmondta, hogy nem ez volt az első ilyen eset, és a felelősséget a kormány megbízottra, Ramon Sociásra hárította, aki véleménye szerint „korábban sem reagált megfelelően hasonló esetekre.”³⁴⁸

3.2. Rendvédelem az autonóm területeken

Egyes autonóm közösségekben a regionális kormányzat irányítása alatt álló autonóm rendőrség működik. Jelenleg a tizenhét autonóm közösség közül tizenegynek van lehetősége saját rendőri testület létrehozására, ezek a következők: Baleár-szigetek, Galicia, Extremadura, Baszkföld, Valencia, Navarra, Katalónia, Kasztília és León, Kanári-szigetek, Aragónia és Andalúzia.³⁴⁹ A felsorolt tizenegy autonóm közösség közül négy hozta létre saját rendőri testületét: a Kanári-szigetek, amely 2010-ben alapított rendőrséget; Katalónia, amely 1983-ban hozta létre saját rendőrségét Mossos d'Esquadra néven; Baszkföld, amely 1982-ben alapította rendőri

³⁴⁷ Mallorcadario.com (2011): *La Audiencia confirma la condena al guardia civil que agredió a Ivan Cortés por hablar en catalán.* <https://www.mallorcadario.com/sociedad-la-audiencia-confirma-la-condena-al-guardia-civil-que-agredio-a-ivan-cortes-por-hablar-en-catalan-77409.html>

³⁴⁸ u.o.

³⁴⁹ *Los cuerpos de policía de las comunidades autónomas: ¿autonomía y/o asimetría?* <https://cigg-usal.es/los-cuerpos-de-policia-de-las-comunidades-autonomas-autonomia-y-o-asimetria/>

testületét, az Ertzaintzát; és Navarra Autonóm Község, amely 1928-ban alapította rendvédelmi szervezetét.³⁵⁰ Ezek a rendőri erők további két csoportra oszthatók. Az első csoportba sorolható a katalán, a baszkföldi és a navarrai rendőrség, mivel nagyobb mértékben támaszkodnak az autonóm közösségek által jóváhagyott szabályzatokra. Az 1986. március 13-i 2/1986. számú törvény a Biztonság Erőiről és Szerveiről az autonóm közösségek valamennyi rendőri szervét civil jellegű, hierarchikus felépítésű, az autonóm kormánytól és az általa kijelölt szervektől függő fegyveres intézményként határozza meg. Az első záró rendelkezésben világossá teszi, hogy Baszkföld, Katalónia és Navarra autonóm rendőri szervei esetében saját jogszabályaik az irányadók.³⁵¹ A második csoportba a kanári-szigeteki rendőrség tartozik, amelyre nagyobb mértékben vonatkozik a fent említett szerves törvény.

3.2.1. A katalán rendőrség: nyelvhasználat a szervezeten belül

A katalán rendőrség, helyi elnevezés szerint Mossos d'Esquadra létszáma 2022-es adatok alapján 17 881 fő.³⁵² Összehasonlításképp a Katalóniában állomásozó Nemzeti Rendőrség tagjainak létszáma 2019-ben 3 336, míg a Civil Gárda tisztjeinek száma körülbelül 3 549 fő.³⁵³ A spanyol alkotmány 148. cikke és Katalónia autonómiastatútumának 164. cikke a katalán kormány hatáskörébe utalja a közbiztonsági rendszer és a rendőrség szervezését és szabályozását.

A Mossos d'Esquadra volt az első olyan intézmény Európában, amely a hadsereg katonai funkcióitól távol álló polgári testületként alakult meg.³⁵⁴ Feladatai elsősorban a személy- és vagyonvédelem, a közrend fenntartása, valamint a katalán kormány épületeinek és létesítményeinek felügyelete és védelme.³⁵⁵ A szervezet az 1994. július 11-i, 10/1994. számú törvény alapján működik. A működési eljárás nem tér ki arra a kérdésre, hogy a tisztek milyen nyelveket használhatnak egymás között, illetve az állampolgárokkal való kommunikáció során. A

³⁵⁰El modelo policial español. https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/36975/TFG-D_00796.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³⁵¹Susana Berrocal Díaz (2016): *El camino a un nuevo modelo de policía en España*. Tesis doctoral. Valencia.

³⁵²A Katalán Kormány hivatalos oldala. <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=aec&n=15877&lang=es>

³⁵³Antonio Salvador (2019): *El Estado tiene en Cataluña 688 policías y guardias civiles más que antes del 1-O* <https://www.elindependiente.com/politica/2019/09/04/estado-tiene-cataluna-688-policias-guardias-civiles-mas-antes-1-o/>

³⁵⁴Historia de la Policía de la Generalitat – Mossos d'Esquadra (PG-ME). <https://www.mossos35aniversari.cat/es/historia-de-la-policia-de-la-generalitat/>

³⁵⁵Albert Gómez Herrero (2006): La ley catalana del sistema de seguridad pública y el proceso de desarrollo de la policía autonómica. *Revista catalana de seguretat pública*, 6(17), 129–161. 131.

Biztonsági Erőkről és Szervekről szóló, 1986. március 13-i, 2/1986. számú szervezeti törvényben sincs szó a nyelvhasználat kérdéséről.

A katalán rendőrség egyik barcelonai tizedese névtelenségét kérve nyilatkozott a *Cronica Global* című lapnak. A tizedes szerint a szervezeten belül nyelvi megkülönböztetés van jelen, ugyanis a jelentésekben és az igazolásokban nagyon kevesen merik használni a spanyol nyelvet attól tartva, hogy feletteseik problémásnak tartják majd. Egy másik tiszt, Marcos García az *El Periodico* elnevezésű lapnak nyilatkozott. Állítása szerint megtiltották neki, hogy spanyolul fejezze ki magát, mondván, ha megteszi, felfüggeszthetik munkáját és fizetését. Ez később meg is történt.³⁵⁶ 2018-ban egy rendőrt azért büntettek meg és függesztettek fel, mert a parancsnokai utasításának ellenére spanyolul írt jelentést. Felfüggesztésének ürügye az volt, hogy megkérdőjelezte felettesének tekintélyét. A tisztviselő nem volt hajlandó a katalán formát használni az igazolások írásakor, ahogy azt a felettese elrendelte. A férfit ezért 16 napra felfüggesztették a munkaviszonyából, és fizetés nélküli szabadságra küldték.³⁵⁷

A szervezet belső működésében a nyelvhasználat terén kihívások merülnek fel. Hiányzik egy hatékony mechanizmus a nyelvhasználat szabályozására. Egy keretrendszer létezik csupán, és látszólag nincs kialakult, jól bevált gyakorlat a nyelvi egyensúly fenntartására.

Szintén a nyelvhasználattal kapcsolatos kérdést veti fel a katalán rendőrség hivatalos honlapjának elérhetősége. A *Cronica Global* című internetes portálon 2019-ben megjelent ugyanis egy cikk, miszerint a katalán rendőrség hivatalos honlapja marginalizálja a spanyol nyelvet. A honlap spanyol nyelvű változata a katalán nyelvű hiányos fordítása, releváns tartalom nélkül. Nem tartalmazza többek között a sajtóközleményeket, a szolgálati levelet és a tájékoztatókat, valamint számos más, katalán nyelven megjelenő szempontot. Ily módon a spanyol oldal a katalán változat egyfajta csökkentett fordítása, nagyon hasonlóan a szintén kínált angol változathoz³⁵⁸ A spanyolországi Polgárság Pártja parlamenti frakciója a parlamentben úgy hivatkozott a jelenségre, mint diszkriminációra, és kérdéseket intézett a kormányhoz az ügygel kapcsolatban. A katalán

³⁵⁶Alejandro Tercero (2019): *Así funciona la discriminación lingüística en los Mossos d'Esquadra*. https://cronicaglobal.elespanol.com/politica/20190822/asi-funciona-discriminacion-linguistica-los-mossos-desquadra/423457697_0.html

³⁵⁷El Espanol.com (2018): La Generalitat deja sin sueldo a un mosso por usar el español con el artículo 155 vigente. https://www.elespanol.com/espana/20180314/generalitat-sin-sueldo-espanol-articulo-155-vigente/291971893_0.html

³⁵⁸Tercero 2019

rendvédelmi szervezet rámutatott, hogy a honlap szerkesztése folyamatos, nem zárják ki a későbbi fejlesztéseket, beleértve a nyelvi javításokat. A spanyol nyelvű tartalmak háttérbe szorítását azzal indokolták, hogy a legfontosabb információk spanyolul is rendelkezésre állnak.³⁵⁹

Erről a kérdésről a Katalán Polgári Együttélés készített átfogó tanulmányt, 2015-ben. A jelentésben a szervezet tizenkét minisztérium honlapját elemezte. A Katalán Polgári Együttélés egy olyan szervezet, amely védi a polgárok jogait, és a katalán politikai hatalomtól független nézőpontból nyújt tájékoztatást és elemzést a katalán valóságról. *A katalán kormány nyelvhasználata az interneten* című jelentésében arra a következtetésre jutott, hogy a katalán autonóm kormánytól függő összes weboldal katalán nyelvű változatot kínált, és csak 14%-uk volt elérhető spanyolul. A közszolgálati intézmények internetes honlapjainak különböző nyelveken való elérhetősége kapcsán érdekesség, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága 2021-es jelentésében megállapítja, hogy a spanyol állami szintű intézmények csak részben kínálnak szolgáltatásokat regionális vagy kisebbségi nyelveken. Ezen intézmények honlapjainak kezdőlapja alapvető információkat nyújt regionális vagy kisebbségi nyelven, de további adatok csak spanyol nyelven találhatók. Hasonlóképpen, a benyújtásra szánt űrlapok is sok esetben csak spanyolul állnak rendelkezésre. A közszolgáltatásokban használt regionális vagy kisebbségi nyelvű űrlapok fordítása sok esetben pontatlan, ami azt eredményezi, hogy a beszélők inkább a spanyol nyelvű űrlapokat töltik ki.³⁶⁰

Olyan intézkedések bevezetésére van szükség, amelyek javítják az online hozzáférést a különböző nyelvi csoportok számára, és biztosítják a nyelvi egyenlőséget az állami és katalán weboldalakon. Ezen intézkedések révén lehetne elérni, hogy minden állampolgár, függetlenül attól, milyen nyelvet beszél, egyenlő módon férhessen hozzá az információkhoz és szolgáltatásokhoz az online térben, tiszteletben tartva az egyes régiók és kisebbségi nyelvek jogait és identitását.

A kasztíliai nyelvet beszélő állampolgároknak joguk van ahhoz, hogy az állam területén bárhol érvényesítsék nyelvi jogait. Eközben a katalán anyanyelvűek csak Katalónia területén rendelkeznek nyelvi jogokkal. A spanyol alkotmány az állam minden polgára számára előírja a

³⁵⁹Tercero 2019

³⁶⁰Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.

kasztíliai nyelv ismeretének kötelezettségét, míg a spanyol Alkotmánybíróság Katalónia autonómiastatútuma ellen hozott határozata szerint a katalán nyelvre vonatkozóan tilos bármilyen ezzel egyenértékű kötelezettséget előírni, még azon a területen is, ahol a lakosság nagy részének ez az anyanyelve. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy azoknak az állampolgároknak, akiknek anyanyelve a katalán, a baszk vagy akár a galíciai, kötelességük megérteni azokat az állampolgárokat, akiknek anyanyelve a kasztíliai, viszont a kasztíliai anyanyelvű állampolgároknak nincs alkalmazkodási kötelezettségük.

Fontos, hogy a rendvédelmi hatóságok rendelkezzenek az érintett nyelveken való munkavégzéshez szükséges nyelvtudással. Az állami rendőri szervek (A Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda) a Nyelvi Platform civil szervezet jelentése alapján gyakran járnak el diszkriminatívan a katalán nyelvi beszélőkkel szemben, nem értik vagy nem hajlandók megérteni a katalán nyelvet, és nem teszik lehetővé a polgárok számára, hogy katalánul kommunikáljanak velük. A katalán rendőri szervezet (Mossos d'Esquadra) tisztjeivel szemben nem áll rendelkezésre olyan, nyelvi diszkriminációval kapcsolatos panasz, amely nyilvánosan elérhető. A szervezet belső struktúrájában azonban jelen van a nyelvi megkülönböztetés. A spanyol nyelvhasználat tiltása diszkriminatív gyakorlatot tükröz. A katalán rendőrség hivatalos honlapja ugyancsak diszkriminálja a spanyol nyelvet. A honlap spanyol változata hiányos fordítással rendelkezik, és nem tartalmazza a fontos információkat, így a spanyol nyelvű látogatók nem férnek hozzá az összes elérhető tartalomhoz. A Katalán Polgári Együttélés tanulmánya alapján látható, hogy a katalán kormány weboldalai túlnyomó részben csak katalán nyelven érhetőek el, ami problémákat okozhat a spanyol anyanyelvű állampolgárok számára.

Figyelemre méltó, hogy nincs olyan szabályozás, amely garantálná a nyelvi egyenlőséget és szabadságot a rendvédelmi szervezetek kommunikációjában. Elméletileg Katalóniában mind a spanyol, mind a katalán nyelvet használhatják a polgárok a rendőrségi ügyekben, de a gyakorlatban nincs olyan mechanizmus, ami szabályozza a nyelvhasználatot. Ezen körülmények között a nyelvi jogok biztosítására és a diszkrimináció megelőzésére irányuló intézkedésekre lenne szükség a rendőri szervezetek berkeiben.

A katalán autonóm rendőri szervezet esetében nem jellemző a nyelvi megkülönböztetés az állampolgárok felé, viszont a szervezeten belül a katalán nyelv használatára kötelezik a tiszteket annak ellenére, hogy Katalóniában mind a spanyol, mind a katalán nyelv használata megengedett.

A nyelvhasználattal kapcsolatos problémák nyilvánosságra hozatala lehetőséget teremt a helyzet javítására. Ennek révén nőhet a társadalmi tudatosság a nyelvi diszkrimináció problémájára. A tudatosság változásokat indukálhat a rendőri szervezetek működésében, illetve a nyelvhasználatra vonatkozó szabályozó mechanizmusok kialakításában. A témában kevés kutatás áll rendelkezésre, így az alfejezet új információval szolgál, és kitölthet egy olyan kutatási rést, amelyre mindeddig kevés figyelem irányult.

3.2.2. A baszk rendőrség (Ertzaintza) nyelvpolitikája és szervezeti keretei

A baszk rendőrség (Ertzaintza) felépítését a 2013. november 20-i rendelet szabályozza.³⁶¹ Működésére, valamint a nyelvhasználatra vonatkozóan több jogszabály is irányadó, köztük a baszk nyelv használatának normalizálásáról szóló 10/1982. sz. törvény, a baszk közszolgálatról szóló 6/1989. sz. törvény, valamint a Baszkföld rendőrségéről szóló 4/1992. sz. törvény.³⁶²³⁶³ E jogszabályok célja a baszk nyelv hivatalos használatának biztosítása és a nyelvi jogok védelme a közigazgatásban, különös tekintettel a rendfenntartás területére.

A Baszk Autonóm Község statútumának 6. cikke rögzíti, hogy senkit sem érhet hátrány a nyelvhasználat miatt, és a hatóságoknak garantálniuk kell mindkét hivatalos nyelv (spanyol és baszk) egyenjogúságát.³⁶⁴

Az Ertzaintza nyelvi egységesítésére vonatkozó stratégia három tervezési időszakra bontható:

- 1998–2007: az első, normalizációs szakasz,
- 2008–2017: a második, tervezési ciklus,
- 2018–2027: a jelenlegi időszak.

A nyelvi képzés és a baszk használatának ösztönzése központi eleme a tervnek. A rendőrök nyelvi profilját az akadémia képzésein, valamint munkaidőn belüli és kívüli tanfolyamokon

³⁶¹2013. november 20-i rendelet, a Biztonsági Tanácsos által, amely jóváhagyja az Ertzaintza szerkezetét.

³⁶²1989. július 6-i 6/1989-es törvény a Baszk Közszolgálatról. BOE-A-2012-3405

³⁶³1992. július 17-i 4/1992-es törvény Baszkföld Rendőrségéről. BOE-A-2012-2258

³⁶⁴1979. december 18-i 3/1979-es alkotmányos törvény Baszkföld autonóm státuszáról. BOE-A-1979-30177

fejlesztik. 2018 és 2023 között 1 903 rendőr vett részt ilyen oktatáson. A tanfolyamokon való részvételt a Biztonsági Minisztérium is támogatta.³⁶⁵

2023-ra a rendőrök 61%-a rendelkezett 1-es vagy 2-es nyelvi profillal (2018-ban ez az arány még csak 47% volt), a legfrissebb évfolyamok több mint 80%-a pedig B2 vagy C1 szintű nyelvtudással zárt.³⁶⁶

A 67/1998. sz. rendelet értelmében az Ertzaintza kiadványai mindkét hivatalos nyelven elérhetőek, a baszk nyelv aránya legalább 50%. A közigazgatási honlapokon lehetőség van baszk nyelvű megjelenítésre, bár civil szervezetek szerint a tartalom nem minden esetben érhető el teljes egészében ezen a nyelven.³⁶⁷

A panaszkezelési rendszer (Elebide, Ekinbide, Ararteko, Behatokia) is igazolja a baszk nyelv iránti társadalmi igényt. A panaszok jellemzően arra irányulnak, hogy a rendőrörsökön nem használják a baszk nyelvet, vagy nem biztosítanak megfelelő írásbeli vagy szóbeli kommunikációt. A panaszok száma ugyan ingadozik, de általánosságban növekvő tendenciát mutat.³⁶⁸

A 4/1992-es törvény 39–50. cikke és a 133/1997. sz. rendelet kimondja, hogy a közigazgatásnak biztosítania kell a rendőrök nyelvi képzését, és elő kell segítenie a baszk nyelv intézményi használatát. Az Ertzaintza célja, hogy a rendőri szolgálat során képes legyen a baszk társadalommal baszk nyelven kommunikálni, ezzel is biztosítva az állampolgári jogok érvényesülését.

A spanyol kormány 2023-as adatai szerint a rendőrök 42,4%-a rendelkezik valamilyen szintű baszk nyelvtudással (ez az arány 2012-ben még csak 32,1% volt), és a beosztások 43%-ában kötelező a baszk nyelv ismerete. Ugyanakkor továbbra is előfordulnak jogsértések a nyelvi jogok terén, amelyeket civil szervezetek és ombudsmani hivatalok is jeleznek.

Baszkföld autonóm rendőrségének új nyelvhasználati terve szerint a baszk lesz a rendőrség elsődleges szolgálati nyelve, amelyet minden egységnél érvényesíteni kell. Jelenleg ugyan a

³⁶⁵Gobierno Vasco (2018): *II Plan de Normalización del uso del euskera en la Ertzaintza 2018–2022*. Departamento de Seguridad, Gobierno Vasco.https://www.ertzaintza.euskadi.eus/static/files/er/Plan_cast_2019.pdf

³⁶⁶Gobierno Vasco (2023): Aprobado el "III Plan de Normalización del Uso del Euskera de la Ertzaintza". <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2023/aprobado-iii-plan-normalizacion-del-uso-del-euskera-ertzaintza/>

³⁶⁷1998. április 7-i 67/1998 számú rendelet, amely szabályozza az Baszk Autonóm Község Közigazgatásának tevékenységét.

³⁶⁸Gobierno Vasco (2018): *II Plan de Normalización del uso del euskera en la Ertzaintza 2018–2022*. Departamento de Seguridad, Gobierno Vasco.https://www.ertzaintza.euskadi.eus/static/files/er/Plan_cast_2019.pdf

rendőrök 62%-a nem beszéli a baszk nyelvet, a jövőben azonban nemcsak előny, hanem követelmény lesz a nyelvismeret. A tervek szerint tömegosztatásnál az első figyelmeztetéseket baszk nyelven kell majd kiadni, és csak utána spanyolul; a baszkul tudó rendőrök kötelesek lesznek először baszkul megszólalni, majd áttérhetnek a polgár által választott nyelvre; minden hivatalos kommunikációnak kétnyelvűnek kell lennie, és a rendőrségi rendszerek is baszk nyelvű funkciókkal bővülnek.³⁶⁹

Mivel a nyelvtudás hiánya továbbra is komoly akadály (csak 2% rendelkezik C1-es szintű baszk nyelvtudással), a kormány évente kb. 100 rendőrt mentesítene a szolgálat alól, hogy tanulhassák a nyelvet (eddig ez átlagosan csak 25 fő volt évente). A cél a nyelvi egyenlőség elvéből valódi nyelvi egyenjogúságot teremteni, különösen a rendőrség és az állampolgárok közötti kapcsolattartásban. A nyugdíjazások miatt megújuló állomány lehetőséget ad arra, hogy a jövőben az újonnan belépő rendőrök már baszk tudással rendelkezzenek. A kormány előrejelzése szerint a jövőben a baszk nyelv ismerete nélkül nem lehet majd rendőrnek állni az Ertzaintzánál, ami korlátozhatja a más régiókból való jelentkezők lehetőségeit. Végül, a dokumentum hangsúlyozza, hogy a célok eléréséhez több forrásra lesz szükség, mivel az eddigi nyelvi fejlesztési költségvetés elenyésző volt – a rendőrség költségvetésének kevesebb mint 0,01%-át tette ki.³⁷⁰

Navarrában a baszk nyelvű területeken a lakosok jogosultak arra, hogy a rendőrséggel baszk nyelven kommunikáljanak, és választ is kapjanak ezen a nyelven.³⁷¹

3.3. A fejezet összegzése

A rendvédelem nyelvi dimenzióját vizsgáló alfejezet következtetései rámutatnak arra, hogy Spanyolország többnyelvű államszerkezete nem tükröződik teljes mértékben a rendvédelmi szervek működésében. Az állami szintű rendőri erők – mint a Nemzeti Rendőrség és a Civil Gárda – gyakorlatában számos esetben tapasztalható a kisebbségi nyelveket beszélő állampolgárok

³⁶⁹Gobierno Vasco (2023): Aprobado el "III Plan de Normalización del Uso del Euskera de la Ertzaintza. <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2023/aprobado-iii-plan-normalizacion-del-uso-del-euskera-ertzaintza/>

³⁷⁰Iker Rioja Andueza (2014): *La Ertzaintza tendrá que usar el euskera como 'lengua prioritaria'*. *La Ertzaintza tendrá que usar el euskera como 'lengua prioritaria'* <https://www.elmundo.es/pais-vasco/2014/08/05/53dfe2caca474152608b4586.html>

³⁷¹Baszkföld hivatalos weboldala https://www.habe.euskadi.eus/webhabe00-edukiak/es/contenidos/informacion/flash_proba/es_11035/html/02_6.html

hátrányos megkülönböztetése, különösen a katalán nyelv vonatkozásában. A bemutatott esetek, valamint a Nyelvi Platform és nemzetközi civil szervezetek jelentései arra utalnak, hogy a katalán nyelv használata az állami rendőri szervek részéről gyakran nem elfogadott, sőt olykor szankcionált. Ez ellentétben áll a Spanyolország által ratifikált nemzetközi jogi normákkal, különösen a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában és az Emberi Jogok Európai Egyezményében rögzített elvekkel.

A rendvédelmi szervek nyelvhasználati gyakorlata terén megfigyelhető területi különbségek is figyelemre méltók. Az autonóm közösségek által működtetett rendőri testületek – így a katalán Mossos d'Esquadra vagy a baszk Ertzaintza – esetében formálisan biztosított a regionális nyelvek használata, sőt ezek gyakran elsődleges szolgálati nyelvként jelennek meg. Ennek ellenére a katalán rendőrségen belül előfordul a spanyol nyelv háttérbe szorítása, ami belső diszkriminációs gyakorlatként értelmezhető. A baszk rendőrségnél viszont fokozatos és tervezett nyelvpolitikai fejlesztés figyelhető meg, amely intézményesíti a baszk nyelv használatát és támogatja annak terjedését a rendőrségi működés minden szintjén. A baszk nyelvtudás terén folyamatos fejlődés figyelhető meg a baszk régió rendőri állományában. Mind a rendőrség, mind a közigazgatás esetében említésre került a jelenleg is zajló nyelvi felzárkóztatás, amelynek eredményei hosszabb távon válnak majd érzékelhetővé.

Az elemzésből az is kitűnik, hogy sem az állami, sem az autonóm rendőrségi szervezetek esetében nem létezik egységes szabályozás a nyelvhasználatra vonatkozóan, és az intézményes nyelvhasználat gyakran ad hoc döntéseken, helyi gyakorlatokon vagy nem formális elvárásokon alapul. Ez a szabályozatlanság lehetővé teszi a visszaéléseket, és akadályozza a nyelvi jogok érvényesülését. A nyelvi jogsértések gyakori büntetlensége, valamint a panasztételi mechanizmusok hatékonyságának hiánya tovább erősíti a kisebbségi nyelvet beszélő állampolgárok kiszolgáltatottságát.

A rendvédelmi szerveken belüli nyelvhasználat kérdése tehát nem pusztán technikai vagy adminisztratív probléma, hanem egy mélyebb, az állampolgári jogegyenlőséget és a nyelvi egyenjogúságot érintő strukturális kérdés. A nyelvi egyenlőség biztosítása, valamint a nyelvi diszkrimináció megelőzése érdekében elengedhetetlen lenne olyan átfogó, kötelező érvényű normatív keret kidolgozása, amely egységesen szabályozza a hivatalos nyelvek használatát a rendvédelem minden szintjén. Ezen túlmenően szükség van a rendőrök nyelvi képzésének kiterjesztésére, valamint hatékony, független panaszkezelési mechanizmusok működtetésére.

Összességében elmondható, hogy Spanyolország rendvédelmi szervein belül a nyelvi sokszínűség kezelése továbbra is komoly kihívást jelent. A nyelvi jogok tiszteletben tartása és a diszkriminációmentes nyelvhasználat elősegítése nemcsak az egyéni jogok védelmének, hanem a társadalmi kohézió és az intézmények iránti bizalom fenntartásának is alapfeltétele.

Véleményem szerint a spanyol rendvédelmi szervek nyelvhasználati gyakorlata erősen töredezett és sokszor ellentmondásos. Az állami rendőri erők esetében a kisebbségi nyelvek – különösen a katalán – használata gyakran diszkriminációt von maga után. Ezzel szemben a katalán autonóm rendőri szervezetnél nem jellemző a nyelvi megkülönböztetés az állampolgárokkal szemben, viszont a tisztekre a katalán nyelv kötelező használata hárul, ami kérdéseket vet fel a kétnyelvűség valódi egyensúlyáról, hiszen Katalóniában mind a spanyol, mind a katalán hivatalos nyelv. A baszk és navarrai gyakorlat ezzel szemben fokozatos fejlődést mutat: a nyelvi egyenlőség elvéből próbálnak tényleges egyenjogúságot teremteni, ugyanakkor a baszk nyelv magas szintű ismeretének hiánya továbbra is komoly akadály, amelyet képzési programokkal és a jövőbeni kötelező nyelvtudási feltételek bevezetésével próbálnak kezelni. Úgy látom, hogy hosszú távon az átlátható, egységes szabályozási keret és a fenntartható nyelvi képzési rendszer nélkül egyik modell sem biztosítja teljes mértékben a nyelvi jogok következetes érvényesülését.

4. Kisebbségi nyelvek helyzete az igazságszolgáltatásban

Mivel a fejezet az igazságszolgáltatásban érvényesülő kisebbségi nyelvi jogok megvalósulását igyekszik feltárni, fontos megemlíteni a tisztességes eljáráshoz való jog nyelvi hatályát. A tisztességes eljáráshoz való alapjog azon kevés alapjogok egyike, amelynek normatív megfogalmazása explicit nyelvi tartalmat hordoz. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. cikke a vádlott jogai között kimondja, hogy: „[...]joga van ahhoz, hogy haladéktalanul, az általa értett nyelven és részletesen tájékoztassák az ellene felhozott vád természetéről és okáról”; elismeri továbbá azt a jogot is, hogy „[...]a vádlottat díjmentesen tolmács segítse, ha nem érti vagy nem beszéli a tárgyaláson használt nyelvet.” Az 5. cikk pedig előírja, hogy „[...]minden letartóztatott személyt a lehető leghamarabb és az általa értett nyelven tájékoztatni kell letartóztatásának okairól és az ellene felhozott vádakról”.³⁷²

³⁷²1993. évi XXXI. törvény. Emberi Jogok Európai Egyezménye

Spanyolország az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikálásával vállalt bizonyos kötelezettségeket, amelyek az igazságszolgáltatás tekintetében a következők: a büntetőeljárásokban, a polgári eljárásokban és a közigazgatási ügyekben folyó eljárásokban is előírásként szerepel, hogy a bíróságok bármely fél kérésére az eljárást regionális vagy kisebbségi nyelven folytassák le; és/vagy a vádlottnak a regionális vagy kisebbségi nyelv használatához való jogot biztosítsanak. Szintén előírás, hogy az írásbeli vagy szóbeli kérelmek és bizonyítékok nem tekinthetők elfogadhatatlannak pusztán azért, mert regionális vagy kisebbségi nyelven fogalmazták meg őket. A bírósági eljárással kapcsolatos iratokat kérésre az érintett regionális vagy kisebbségi nyelven kell előállítani, szükség esetén tolmácsok és fordítók igénybevételével, amelyek nem járnak többletköltséggel az érintett személyek számára.³⁷³

4.1. Igazságszolgáltatás Katalóniában és a Baleár-szigeteken

A bírósági eljárások – akár szóban, akár írásban – érvényesek bármelyik hivatalos nyelven (spanyolul vagy katalánul), fordításra nincs szükség. Az állampolgároknak joguk van ahhoz, hogy az őket érintő ítéleteket és határozatokat azon a hivatalos nyelven kapják meg, amelyet választottak. Ha valaki nem érti a katalán nyelvet, a bíróságnak kell gondoskodnia tolmácsról.³⁷⁴

Az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának 9. cikke előírja, hogy azokon a joghatósági területeken, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelveket használó lakosság száma indokolja, a bíróságoknak biztosítaniuk kell, hogy a felek kérésére a regionális vagy kisebbségi nyelven is folyhasson az eljárás, mind a büntető-, polgári-, mind az igazgatási ügyekben. Ez magában foglalja azt is, hogy a vádlottnak vagy felperesnek joga van anyanyelvén beszélni, továbbá a dokumentumok, bizonyítékok regionális vagy kisebbségi nyelven való benyújtását, szükség esetén tolmács és fordítás biztosításával, mindezt úgy, hogy az érintetteknek ebből anyagi hátrányuk ne származzon.³⁷⁵

³⁷³Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

³⁷⁴A 13. cikk (2) bekezdése a nyelvpolitikai törvényből (*Ley de política lingüística*), illetve a 231. cikk (4) bekezdése az igazságszolgáltatási hatalomról szóló organikus törvényből (*Ley Orgánica del Poder Judicial*) https://llengua.gencat.cat/es/serveis/legislacio_i_drets_linguistics/Preguntes-mes-frequeents/ambit-juridic-i-judicial/index.html

³⁷⁵A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1992

A spanyol jog előírja, hogy a bíróságokon alapvetően a kasztíliai nyelvet használják, de ha a felek kéri és egyikük sem tiltakozik, használható az adott autonóm közösség hivatalos nyelve is. A felek, képviselők, tanúk és a szakértők mind írásban, mind szóban használhatják az autonóm közösség hivatalos nyelvét, és tolmács is bevonható, akit a bíróság felhatalmaz.³⁷⁶

A katalán nyelv esetében az 1998-as katalán nyelvpolitikai törvény egyértelműen kimondja, hogy minden bírósági eljárás érvényes a két hivatalos nyelven anélkül, hogy fordításra lenne szükség, és hogy bárki kérheti az ügyintézés és hivatalos dokumentumokat a választott hivatalos nyelven.³⁷⁷

A regionális vagy kisebbségi nyelvek ismerete előnyt jelent a bírósági tisztviselők, bírák kinevezésénél és áthelyezésénél, például egyes vizsgákon plusz szolgálati éveket számítanak be, illetve előnyként kezelik a nyelvtudást. Ugyanakkor a gyakorlatban a katalán nyelv ismerete nem feltétel a katalán bíróságokon való munkavégzéshez, és sok bíró, illetve bírósági dolgozó nem használja munkanyelvként a katalánt. Ez komoly akadályt jelent a katalán nyelvet beszélők számára az igazságszolgáltatásban való teljes körű részvételben, és sokan emiatt lemondanak a nyelvük használatáról. Egy 2003-as katalán parlamenti javaslat megpróbálta módosítani a vonatkozó jogszabályokat úgy, hogy a katalán nyelv ismerete kötelező legyen a katalán bíróságokon való munkavállaláshoz, de ez a javaslat nem került elfogadásra.³⁷⁸

A legutóbbi, Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának Szakértői Bizottságának szánt spanyol jelentés szerint a Katalán Autonóm Község igazságszolgáltatási rendszerében egyre nagyobb hangsúlyt kap a katalán nyelv használatának elősegítése és biztosítása. A Katalóniai Legfelsőbb Bíróság több határozatában is megerősítette a polgárok jogát arra, hogy katalán nyelvet használhassanak az igazságszolgáltatással való kapcsolattartás során. A bírósági ügyintéző rendszerben lehetőség van az eljárás nyelvének kiválasztására is.

Több megállapodás született a katalán kormány és jogi szakmai szervezetek között, melyek célja a katalán nyelv ismeretének és használatának előmozdítása. Például 2020-ban

³⁷⁶1985. július 1-jei 6/1985. sz. organikus törvény a bírósági hatalomról, 231. cikk (1)–(5) bekezdés, BOE-A-1985-12666.

³⁷⁷1998. január 7-ei 1/1998. sz. törvény a nyelvpolitika szabályozásáról, 13. cikk. BOE-A-1998-2989

³⁷⁸Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

keretmegállapodás jött létre az ügyvédi kamarákkal, korábban pedig egy külön program indult a katalán nyelv bírósági használatára. A katalán kormány létrehozta a *LexCat* és *Compendium.cat* portálokat, amelyek a jogszabályokat katalán nyelven gyűjtik, rendszerezik és teszik közzé. Jelenleg mintegy 250 nemzeti jogszabály érhető el katalánul, folyamatos frissítéssel. Mintegy 45 nyelvi szakértő segíti a bíróságok munkáját tanácsadással, fordítással, nyelvi ellenőrzéssel és képzéssel. 2021-ben például 181 szabványos űrlapot készítettek el katalán nyelven, valamint 193 nyomtatványt a polgári anyakönyvi ügyekhez. A bírák, ügyészek és más bírósági dolgozók különböző szinten (A2–C1, illetve jogi katalán „J” szinten) vehetnek részt katalán nyelvi tanfolyamokon, online, személyes vagy vegyes formában. A képzésekhez gyakorlati modul is tartozik, amely a napi munkába épül be. 2019–2020-ban kísérleti projektek indultak annak érdekében, hogy az állampolgárok és jogi képviselőik egyszerűen kiválaszthassák az eljárás nyelvét. Ehhez kapcsolódóan weboldal, tájékoztató videók és személyes képzések is készültek – több mint 120 képzés zajlott 200 bíróság 1000 alkalmazottja számára. A katalán nyelv bírósági eljárásokban való használatának ösztönzésére a kirendelt ügyvédek 14 eurós díjazásban részesülnek katalán nyelvű ügyenként. Ennek hatása vegyes: míg például a Vic-i ügyvédi kamara tagjainak 57%-a csatlakozott a programhoz, Sabadellben ez csak 7% volt.

Katalónia igazságszolgáltatási rendszere folyamatosan törekszik arra, hogy a katalán nyelv használata természetes és zökkenőmentes legyen a bírósági folyamatokban, és ennek érdekében átfogó intézkedéseket tesz mind a jogalkotásban, mind a napi gyakorlatban.³⁷⁹

A Baleár-szigeteken a katalán nyelv igazságszolgáltatásban való használatának normalizálása még mindig kihívásokkal küzd. 2023-ban mindössze 374 ítélet született katalán nyelven, míg spanyolul 11 402, ami azt jelenti, hogy a döntések csupán 3,2 százaléka készült a térség saját nyelvén. Több mint 150 bírósági szakember közül csak négyen használnak katalánt ítéleteikben, köztük Victòria Crespi, aki tavaly 61 alkalommal írt ítéletet katalánul. Crespi bíró úgy véli, mindenkinek lehetőséget kellene kapnia arra, hogy a saját nyelvén folytassa le az eljárást, de a gyakorlatban ez nehézkes, mert az ügyiratok többsége spanyol nyelven készül, és ezért a katalán használata az igazságszolgáltatásban elenyésző.

³⁷⁹Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

A Baleár-szigeteki Legfelsőbb Bíróság (TSJIB) és más intézmények 2021-ben indították el a „*La justícia, també en català*” kampányt, melynek célja a katalán népszerűsítése a bíróságokon és a nyelvi jogok tiszteletben tartásának előmozdítása. A kampányban részt vesz a helyi kormány, az Igazságügyi Minisztérium, az ügyvédi és közjegyzői kamarák, valamint civil szervezetek is. Az alacsony katalán nyelvhasználatnak több oka van: sok bíró, különösen akik más régiókból érkeztek, kizárólag spanyol nyelvű képzésben részesült; az igazságügyi rendszerben használt dokumentumok és sablonok spanyol nyelvűek; továbbá az időhiány és a munkateher miatt egyszerűbb spanyolul dolgozni.

A javasolt intézkedések között szerepel a Minerva nevű bírósági informatikai rendszer kétnyelvűvé tétele, ahogy azt Baszkföldön már megvalósították, továbbá képzések szervezése a katalán jogi nyelv használatáról az igazságszolgáltatás dolgozói, a közszolgálatban dolgozók és az állampolgárok számára, nyelvi tanácsadás biztosítása bírósági dolgozóknak, valamint kísérleti program indítása bizonyos bíróságokon a katalán aktív használatának ösztönzésére. Az Institut d’Estudis Baleàrics (IEB) szerint a kormányváltás után is erős az együttműködési szándék, és nagy az érdeklődés a képzések iránt, mivel korábban alig voltak ilyen lehetőségek. A korábbi baloldali kormányt váltotta a helyi jobbközép – jelenleg a Néppárt (PP) vezette kormány, amely kétoldali koalícióban alakította meg a régióban az új kormányt 2023-ban. Az IEB-el és egyéb intézményekkel való együttműködés a nyelvi programokról a kormányváltás után is folytatódott.³⁸⁰

Llorenç Perelló, az IEB igazgatója hangsúlyozza, hogy az igazságszolgáltatás az a terület, ahol a katalán nyelvhasználat fejlesztésére a legtöbb lehetőség nyílik. Az intézet 2024 januárjában új eszközöket és kezdeményezéseket mutatott be a bírósági dolgozók katalán nyelvhasználatának támogatására. Ezek közé tartozik egy új honlap, ahol katalán nyelvtanfolyamok, önképző anyagok, jogi és közigazgatási nyelvi segédletek, terminológiai keresők, jogi dokumentumminták és jogszabálygyűjtemények érhetők el.³⁸¹

A Nyelvi Jogok Védelmi Hivatala, amely 2020-ban alakult, védi a katalán nyelv használatát az igazságszolgáltatásban, hangsúlyozva, hogy mindenki joga katalánul intézni ügyeit

³⁸⁰A Baleár-szigetek kormánya: Institut d’Estudis Baleàrics (IEB) https://www.caib.es/webgoib/w/institut-estudis-baleaics?utm_source

³⁸¹Esther Ballesteros (2024): *La lucha por normalizar el catalán en la Justicia: “Todo el mundo debería poder elegir su idioma en los tribunales.”* https://www.eldiario.es/illes-balears/sociedad/lucha-normalizar-catalan-justicia-mundo-deberia-elegir-idioma-tribunales_1_10841959.html

a bíróságokon, és ezért nem érheti hátrány. Szükség esetén az állam tolmácsot és fordítást biztosít. A jogszabályi háttér is támogatja ezt: a 3/1986-os nyelvi normalizációs törvény kimondja, hogy a polgárok szabadon választhatják meg, melyik hivatalos nyelven kommunikálnak az igazságszolgáltatással, a katalán nyelven írt dokumentumok is érvényesek. Emellett a 6/1985-ös organikus törvény lehetővé teszi, hogy a bírók és bírósági tisztviselők használják a katalán nyelvet, ha egyik fél sem tiltakozik nyelvismeret hiánya miatt.³⁸²

Politikai akadályok is fennállnak, főként a PP és a szélsőjobboldali Vox részéről, akik célul tűzték ki a katalán „kötelező jellegének” felszámolását. Már megszüntették a katalán nyelvismereti követelményt az állami egészségügyben, és terveik között szerepel, hogy ezt a közszolgáltatásra is kiterjesszék. Emellett a Nyelvi Jogok Védelmi Hivatalát is fel akarják számolni, helyette pedig egy „Nyelvi Szabadság Hivatalát” hoznák létre, amely bírságokkal „védené” a spanyol nyelvet az általuk „ráerőltetett katalánnal” szemben. Mindez annak ellenére történik, hogy a 2007-es Autonómiastatútum garantálja a katalán nyelv ismeretéhez és használatához való jogot, és tiltja a nyelvi alapú diszkriminációt. A gyakorlatban azonban a katalán nyelv háttérbe szorul, elsősorban politikai döntések miatt.³⁸³

A Baleár-szigeteki autonóm hatóságok az elmúlt években célzott intézkedéseket vezettek be a katalán nyelv használatának előmozdítására az igazságszolgáltatás területén. Ennek keretében indították el a „*La justícia, també en català*” (Az igazságszolgáltatás is katalánul) című kampányt, amelyet a regionális kormány nyelvpolitikai hivatala a legfontosabb igazságügyi és jogi intézményekkel együttműködésben valósított meg. A kampány célja az volt, hogy ösztönözze és megkönnyítse a katalán nyelv használatát az igazságszolgáltatás rendszerében, valamint hogy előmozdítsa a polgárok nyelvi jogainak ismeretét. A kampány részeként 2021-ben több lépést is tettek. Kidolgoztak egy akciótervet az érintett intézmények és szervezetek számára, amely három célcsoportot céloz meg: magát az igazságügyi rendszert, a jogi szakmát és a lakosságot. Létrehozták a *Justícia en Català* nevű weboldalt, amely segíti a jogi területen dolgozókat abban, hogy könnyen hozzáférjenek a munkájukhoz szükséges katalán nyelvi eszközökhöz. Emellett újra kiadták a *Vocabulari de Dret* című, 2009-ben a barcelonai és valenciai egyetemek által készített jogi szakszótárt, amelyet az érintett szakemberek között osztottak szét. A tájékozódást elősegítendő, információs szórólapot is készítettek, amely kifejezetten az igazságügyi

³⁸²Ballesteros 2024

³⁸³Ballesteros 2024

dolgozóknak szól. Ebben összefoglalták, miért fontos, hogy az igazságszolgáltatásban a katalán nyelv is használható legyen, és hol találhatók meg az ehhez szükséges nyelvi források. Továbbá plakátokat helyeztek ki a bíróságokon és jogi hivatalokban, hogy mind a dolgozók, mind az állampolgárok tudomást szerezzenek a katalán nyelv használatához fűződő jogaikról az igazságügyi ügyintézés során. Fontos azonban megjegyezni, hogy az igazságügyi adminisztrációs személyzet alkalmazása állami hatáskörbe tartozik, így a katalán nyelv használatának biztosítása ezen a területen csak korlátozott mértékben valósítható meg az autonóm közösség intézkedéseivel.³⁸⁴

A Szakértői Bizottság legutóbbi jelentése szerint a hatályos jogszabályok nem garantálják, hogy a bírósági eljárások – legyen szó büntető-, polgári vagy közigazgatási ügyekről – katalán nyelven is lefolytathatók legyenek, ha azt valamelyik fél kéri. Bár elvileg lehetséges a katalán használata ezekben az eljárásokban, a Szakértői Bizottság szerint ez a gyakorlatban nem valósul meg. A Baleár-szigeteken ugyan a jogszabályokat két nyelven, katalánul és spanyolul teszik közzé, az állami hivatalos közlöny 2021 óta már nem jelenik meg katalán nyelven, így a Charta 9. cikkében foglalt kötelezettségek csak részben teljesülnek. A bizottság ezért sürgeti, hogy a jogszabályok egyértelműen biztosítsák a bírósági eljárások katalán nyelvű lefolytatásának jogát, és tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy ez a gyakorlatban is érvényesüljön.³⁸⁵

A spanyolországi igazságszolgáltatás jogi keretei – ideértve az Alkotmányt, a büntetőeljárási törvényt és az autonóm közösségek nyelvhasználati törvényeit – elvileg lehetővé teszik a regionális és kisebbségi nyelvek, így a katalán használatát a bírósági eljárásokban. Az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájával összhangban az állam köteles biztosítani, hogy a polgárok anyanyelvükön vehessenek részt az eljárásokban, különösen akkor, ha az adott nyelv hivatalos az érintett autonóm közösségben.

A gyakorlatban azonban jelentős eltérés tapasztalható a jogszabályi lehetőségek és a tényleges nyelvhasználat között. Bár a katalán nyelv a bírósági eljárások minden szakaszában használható lenne, az eljárások túlnyomó többsége mégis spanyol nyelven zajlik. Ennek oka többek között az, hogy a bírák és bírósági tisztviselők nyelvi kompetenciája gyakran nem éri el a szükséges szintet, és a katalán nyelv ismerete a gyakorlatban nem kötelező feltétele a bírósági

³⁸⁴Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

³⁸⁵Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

munkának. Így előfordulhat, hogy bár az állampolgárok formálisan élhetnének nyelvi jogaikkal, azok tényleges érvényesítése akadályokba ütközik.

Mindemellett a katalán kormány és különféle szakmai szervezetek aktívan törekednek arra, hogy a katalán nyelv jelenléte erősödjön az igazságszolgáltatásban. A nyelvhasználat elősegítése érdekében tett intézkedések – mint a nyelvi képzések, digitális jogi portálok, egységes űrlapok katalán nyelven, és a katalán nyelven eljáró kirendelt ügyvédek díjazása – azt mutatják, hogy intézményes szinten folyik a nyelvi egyenlőség megvalósítására irányuló munka.

A nyelvhasználat ösztönzésére irányuló programok részleges sikeressége ugyanakkor arra utal, hogy a bíróságokon tapasztalható nyelvhasználati arányokat nem lehet pusztán jogszabályi eszközökkel megváltoztatni. A katalán nyelv igazságszolgáltatásbeli jelenlétének erősítése mélyebb strukturális változásokat és hosszú távú társadalmi elfogadottságot igényel – különösen a jogalkalmazók körében. Az igazságügyi nyelvhasználat valódi kétnyelvűségének megvalósulása tehát továbbra is kihívást jelent a spanyol állam számára.

A Baleár-szigeteken a katalán nyelv igazságszolgáltatásban való érvényesítése strukturális, gyakorlati és politikai akadályokba ütközik, annak ellenére, hogy a jogi keret egyértelműen lehetővé teszi a használatát. A statisztikai adatok – miszerint az ítéletek mindössze 3,2%-a született katalánul 2023-ban – világosan mutatják, hogy a kétnyelvűség deklarált célja és a valóság között éles határvonal húzódik. A bírósági dolgozók körében tapasztalható alacsony nyelvhasználat főként a nyelvi képzettség hiányából, az igazságügyi infrastruktúra egynyelvű (spanyol) jellegéből, valamint az intézményi gyakorlat konzervatív ellenállásából ered.

Bár az autonóm hatóságok több kezdeményezést is indítottak a katalán nyelv jelenlétének növelése érdekében (képzések, portálok, kampányok), ezek hatása egyelőre korlátozott. A törvények lehetővé teszik a katalán szabad használatát, azonban az ítélkezési gyakorlat túlnyomóan a spanyol nyelvet preferálja.

A politikai környezet tovább súlyosbítja a helyzetet: a jobboldali pártok, különösen a PP és a Vox retorikája és intézkedései a katalán nyelv kötelező jelenlétének visszaszorítását célozzák. A Nyelvi Jogok Védelmi Hivatalának tervezett megszüntetése és a katalán nyelvhasználat elleni politikai fellépések nyíltan szembemennek az autonóm státútum és a nyelvi egyenlőség elvével.

A katalán nyelv igazságszolgáltatásban való tényleges érvényesülése a Baleár-szigeteken nemcsak technikai és intézményi, hanem politikai kérdés is. A nyelvi jogok garantálása érdekében nem elegendő a jogszabályi háttér biztosítása – elengedhetetlen a bírói kar, az ügyészség, a

közigazgatás és a politikai döntéshozók együttműködése a nyelvi egyenlőség gyakorlati megvalósításához. Enélkül a katalán nyelv marginalizáltsága fennmarad, és az állampolgárok nyelvi jogai sérülnek az igazságszolgáltatásban.

4.2. Aráni nyelv az igazságszolgáltatásban

Az alfejezet célja annak bemutatása, hogy milyen keretek között érvényesül az aráni nyelv az igazságszolgáltatásban. A Charta Szakértői Bizottsága legutóbbi értékelő jelentése szerint a bíróságok esetében bár elvileg lehetőség van aráni nyelven eljárni, a gyakorlatban ez nem valósul meg. Jogszabály nem biztosítja egyértelműen, hogy kérésre aráni nyelven is folyhassanak bírósági eljárások. Bár a nyelvhasználatért nem számítanak fel többletköltséget, ezt a lehetőséget alig alkalmazzák. A Szakértői Bizottság azt javasolja, hogy Spanyolország tegyen eleget minden olyan vállalásának, amely jelenleg nem teljesül: lehetővé kell tenni, hogy az állampolgárok használhassák az aráni nyelvet a bíróságokon.³⁸⁶

2018-ban a katalán kormány tájékoztató plakátokat készített, hogy az Arán-völgyi lakosok tudomást szerezzenek nyelvi jogaikról, és arról, hogy joguk van aráni nyelven is eljárni bírósági ügyekben. Emellett „üdvözlőcsomagot” állítottak össze az Arán-völgybe érkező bírák számára, hogy megismerjék a térség nyelvi sajátosságait. 2020-ban aráni nyelvű formanyomtatványokat is bevezettek, és lehetővé tették, hogy az állampolgárok a bírósági értesítéseket aráni nyelven kapják meg.

A jelenlegi jogszabályok nem biztosítják egyértelműen, hogy a bírósági eljárások – akár büntető-, akár polgári vagy közigazgatási ügyekben – aráni nyelven is folyhassanak, ha azt az egyik fél kéri. Bár formálisan lehetséges aráni nyelvet használni a bíróságon, a gyakorlatban ez alig valósul meg. Csak az az előírás teljesül, hogy az aráni nyelven benyújtott dokumentumokat nem utasítják el automatikusan, és hogy tolmács vagy fordító igénybevétele nem jár többletköltséggel – de ezeket a lehetőségeket nagyon ritkán veszik igénybe.³⁸⁷

Az aráni nyelv hivatalos státusza ellenére a joggyakorlatban továbbra is erősen korlátozott a használata az igazságszolgáltatás területén. Bár a 2006-os katalán autonómiastatútum az

³⁸⁶Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

³⁸⁷Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

„extraterritoriális hivatalosság” elismerésével áttörést hozott az aráni nyelv státuszában, a gyakorlati megvalósítás elmarad a jogi lehetőségek mögött. A bíróságokon formálisan lehetővé tett aráni nyelvű ügyintézés csak elviekben adott: a szükséges intézményi, nyelvi és személyzeti feltételek hiányoznak, ezért a nyelvhasználati jogok érvényesítése ritka és esetleges. A Szakértői Bizottság kritikája is ezt erősíti meg: sürgős jogalkotási és gyakorlati lépésekre van szükség annak érdekében, hogy az aráni nyelv valóban egyenrangú eszköze lehessen az igazságszolgáltatásnak.

4.3. Valenciai nyelv az igazságszolgáltatásban

A valenciai igazságszolgáltatásban számos ellentmondásba ütközünk a nyelvhasználattal kapcsolatban. A Valenciai Közösségben a bírák és ügyészek számára nincs jogszabályban előírt kötelező nyelvtudás. A Legfelsőbb Bíróság 1995-ös döntése (STC 337/1994) kimondta, hogy a bírák nyelvtudása nem lehet döntő tényező a kinevezésük során, mivel az alkotmányos egyenlőség elvét sértené. A bíróság szerint a nyelvtudás nem lehet kizáró ok a bírói pályára lépésnél, és nem indokolható a nyelvtudás alapján történő előléptetés sem. Ezért a Valenciai Közösségben a bírák és ügyészek számára nincs előírt nyelvi követelmény, és nem szükséges hivatalos nyelvvizsga a munkájuk ellátásához. Ez ellentmond a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának, amely előírja a nyelvhasználat biztosítását az igazságszolgáltatásban is.³⁸⁸

Emellett a 2006-os autonómiastátútum 35. cikke előírja, hogy a bírói és ügyészi állások betöltésénél figyelembe kell venni a valenciai jogot és a valenciai nyelvtudást, ám ez ellentmondásos, mert a bírói hatalom szervezete országos szinten szabályozott, és a Bíróságról Szóló Törvény (LOPJ) nem enged teljesen szabad kezét a nyelvi követelmények tekintetében.³⁸⁹

Spanyolország legutóbbi, az Európai Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Chartájának Szakértői Bizottsága számára benyújtott jelentésében vizsgálatra került a valenciai nyelv bíróságokon való használata. A következő eredmények születtek:

A dolgozók 60,5%-a teljes mértékben érti a valenciai nyelvet. 35% beszélni, 41,8% olvasni, 21,2% írni is tud valenciaiul. 22,2% érzi úgy, hogy szüksége lenne nyelvi képzésre munkája ellátásához. Ami az otthoni nyelvhasználatot illeti, 58% spanyolt, 21,5% valenciait beszél. Az állampolgárokkal való kapcsolatokban a legtöbben a kérdező nyelven válaszolnak.

³⁸⁸Monzó 2004. 278.

³⁸⁹Monzó 2006a. 377.

Létrejött a *Jurista en València* kezdeményezés is, amelynek célja, hogy a jogászok képesek legyenek valenciaiul is dolgozni. 2015 óta a regionális Igazságügyi Igazgatóság külön képzéseket kínál a bírósági dolgozóknak. 2017 óta a jogi és bírósági tisztségviselői felvételiket már valenciai nyelven is meg lehet írni.³⁹⁰

A bírósági eljárások során a nyelvhasználat biztosítása terén jelentős hiányosságok tapasztalhatók. Noha elvileg lehetséges a valenciai nyelv használata büntető, polgári vagy közigazgatási ügyekben az érintettek kérésére, a gyakorlatban ennek alkalmazása nem valósul meg. Ebből következően az ezzel kapcsolatos jogok formálisan léteznek, de tényleges végrehajtásuk nem biztosított. A valenciai nyelven megjelenő hivatalos közlőny kiadása 2021-ben megszűnt az állami szinten, miközben a helyi közlőnyök továbbra is két nyelven, spanyolul és valenciai nyelven jelennek meg.³⁹¹

A *Jurista en València* program, a valenciai nyelvű versenyvizsgák lehetősége, valamint a képzések megszervezése fontos lépések, de önmagukban nem tudják ellensúlyozni az intézményi nyelvhasználat hiányosságait. Ezek jelenleg inkább kiegészítő eszközök, mintsem rendszerszintű megoldások.

Mivel a valenciaiul beszélő állampolgárok nem számíthatnak arra, hogy ügyeiket saját nyelvükön intézhessék, hátrányos helyzetbe kerülnek. Ez sérti a nyelvi egyenlőség és a tisztességes eljárás elvét, amelyeket a nemzetközi egyezmények és a spanyol jog is elismernek. A statisztikák szerint a bírósági dolgozók többsége csak korlátozottan képes használni a valenciai nyelvet írásban vagy szóban, és több mint 20%-uk maga is igényt tartana további képzésre. Ez jól mutatja, hogy a rendszer még mindig nem biztosítja az egyenlő nyelvi hozzáférést a bíróságokhoz.

A valenciai nyelv bírósági használatával kapcsolatban egyértelműen megállapítható, hogy a jogi lehetőségek ellenére a tényleges nyelvi egyenlőség nem valósul meg. A bírák és ügyészek számára nem kötelező a valenciai nyelvtudás, és a nyelvi kompetenciák hiánya súlyosan akadályozza a valenciaiul beszélő állampolgárokat abban, hogy anyanyelvükön vehessenek részt jogi eljárásokban. Bár vannak pozitív kezdeményezések, – mint például a *Jurista en València* program, vagy a kétnyelvű versenyvizsgák és képzések – ezek nem pótolják a rendszerszintű szabályozás és a gyakorlati alkalmazás hiányát.

³⁹⁰Government of Spain 2023

³⁹¹Committee of Experts 2024

A nyelvhasználat a bíróságokon jellemzően esetleges, nem következetes, és nem garantált, hogy az állampolgár a saját nyelvén intézheti ügyeit, ami sérti az egyenlő bánásmódhoz és tisztességes eljáráshoz való jogot. Ez különösen problémás a nemzetközi kötelezettségek – például a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája – fényében. Noha elvileg minden állampolgár kérheti a valenciai nyelv használatát úgy a közszolgáltatások, mint az igazságszolgáltatás területén, az intézmények erre jellemzően nincsenek felkészülve: nincs megfelelő személyi vagy adminisztratív háttér. A nyelvi helyzet javításához pozitív diszkriminációra lenne szükség a valenciai nyelv javára, vagyis célzott támogatásokra. A kétnyelvűség addig csak elvi cél marad, amíg a közszolgáltatások, az igazságszolgáltatás és az oktatás nem teszik lehetővé, hogy az állampolgár valóban használhassa a valenciai nyelvet. A valenciai nyelv a bírósági rendszerben továbbra is alárendelt szerepet tölt be, és a nyelvi jogok gyakorlati érvényesítése rendszerszintű beavatkozást igényel.

4.4. Galíciai nyelv az igazságszolgáltatásban

A hatodik, 2021-es ellenőrzési ciklusban Spanyolország megfogalmazta álláspontját a Szakértői Bizottság előző, ötödik monitoring időszakban tett ajánlásaival kapcsolatban. A Bizottság számára az igazságszolgáltatás terén a legsürgetőbb javaslat az igazságszolgáltatásról szóló törvény reformja volt. A spanyol állam kiemelte, hogy az igazságszolgáltatásról szóló organikus törvény 231. cikke már elismeri a bírósági eljárásokban használt nyelv(ek) megválasztásának jogát, garantálva a spanyol alkotmány 24. cikkelyében meghatározott hatékony jogvédelemhez való jogot. E rendelkezés alkalmazásának alapvető feltétele azonban, hogy a felek egyike sem ellenzi a nyelvválasztást azon az alapon, hogy az – tekintettel az említett nyelv ismeretének hiányára – a tisztességes eljárás megtagadásával járhat, ami a Charta 9. cikkének csak részleges betartását eredményezi. Az igazságügyi hatóság feladata annak értékelése, hogy a tisztességes eljárás megtagadása bekövetkezne-e, avagy sem. Ezért a kormány fenntartja azt az álláspontját, hogy nem szükséges az igazságszolgáltatásról szóló, július 1-jei 6/1985. sz. szervezeti törvény (LOPJ) módosítása a Charta követelményeinek való megfelelés érdekében. E tekintetben az Igazságügyi Minisztérium a közelmúltban két intézkedési irányvonalat hagyott jóvá.³⁹²

³⁹²Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.

Az Igazságügyi Minisztérium 2020 első negyedében felvette a kapcsolatot azon különböző autonóm közösségek nyelvpolitikáért felelős hatóságaival, amelyek autonómiastatútuma elismeri a társhivatalos nyelveket, és egyrészt tájékoztatást kért tőlük a társhivatalos nyelveknek az igazságszolgáltatásban való hatékony használatáról, másrészt pedig fejlesztési javaslatokat kért tőlük. Ez az elemzés elengedhetetlen a jelenlegi gyakorlat megismeréséhez és annak tanulmányozásához, hogy milyen intézkedéseket lehet végrehajtani a társhivatalos nyelvek megfelelő használatának biztosítása érdekében az igazságszolgáltatás területén.³⁹³

A másik kezdeményezés a társhivatalos nyelvek bevonása a mesterséges intelligencia projektbe az igazságszolgáltatásban: e projekt célja, hogy hatékonyan segítse az igazságszolgáltatási tevékenységet, lehetővé téve a fejlett igazságügyi elemzést, valamint hogy az állampolgárok számára kommunikációs csatornákat biztosítson az igazságszolgáltatással való kapcsolattartáshoz, amelyben a társhivatalos nyelvek a kommunikáció egy újabb elemét jelentik majd. A mesterséges intelligencia projekt magában foglalja az igazságügyi dossziékban szereplő dokumentumok automatikus fordítását a társhivatalos nyelvekre. A projekt az igazságügyi szakembereknek és az igazságügyi közszolgáltatások felhasználóinak egyaránt szól.³⁹⁴

4.4.1. Az ECRML keretében működő Szakértői Bizottság ötödik, Spanyolországról szóló értékelő jelentésének igazságszolgáltatásra vonatkozó megállapításai

A Szakértői Bizottság az ötödik, Spanyolországról szóló értékelő jelentésében javasolta az igazságszolgáltatásról szóló szervezeti törvény módosítását annak érdekében, hogy lehetővé váljon a regionális vagy kisebbségi nyelvek használata a bírósági eljárásokban. A regionális vagy kisebbségi nyelvek bírósági eljárásokban való használata olyan kérdés, amely valamennyi társhivatalos nyelvet érinti, és amely állami szintű jogszabály-módosítást tenne szükségessé. Az első ellenőrzési ciklus óta a Szakértői Bizottság azt ajánlotta a spanyol hatóságoknak, hogy módosítsák a jogi keretet annak egyértelművé tétele érdekében, hogy az autonóm közösségek

³⁹³u.o.

³⁹⁴u.o.

büntető-, polgári és közigazgatási-igazságügyi hatóságai az egyik fél kérésére a társhivatalos nyelveken is lefolytathassák eljárásaikat.³⁹⁵

Ennek ellenére nem történt előrelépés a Spanyolország által a 9. cikkely³⁹⁶ alapján választott kötelezettségek tekintetében. Az igazságszolgáltatásról szóló organikus törvény 231. cikke kimondja, hogy a bírák és a bíróságon dolgozó minden más személyzet általában a spanyol nyelvet használja. Mindemellett használhatja az autonóm régió spanyolon kívüli hivatalos nyelvét, ha ezt egyik fél sem ellenzi. Másrészt kimondja, hogy a felek, képviselőik és az őket kísérő személyek, valamint a tanúk és szakértők mind az írásbeli, mind a szóbeli nyilatkozatokban használhatják annak az autonóm régióknak a hivatalos nyelvét, ahol a bírósági eljárás zajlik.³⁹⁷

A gyakorlatban azonban a bírák nagyon ritkán használnak a spanyolon kívül más nyelveket és azok a felek, akik egyébként a helyi hivatalos nyelvet választanák, inkább áttérnek a spanyolra. Ha az egyik fél mégis ragaszkodik a társhivatalos nyelv használatához, akkor általában tolmácsot vesznek igénybe, ahelyett, hogy az egész eljárást ezen a nyelven folytatnák le. Amint arra a beszélők képviselői rámutattak, ez azt eredményezi, hogy a regionális és kisebbségi nyelveket sokkal kevésbé használják a bíróságon, mint ahogy az a lakosságon belüli arányuk alapján várható lenne.³⁹⁸

Miközben az állami hatóságok azt állítják, hogy nincs ok az igazságszolgáltatásról szóló törvény módosítására annak érdekében, hogy teljes mértékben megfeleljen a Charta 9. cikke alapján Spanyolország által vállalt kötelezettségeknek, a 231. cikk alapos elemzése azt mutatja, hogy az nincs összhangban ezekkel a kötelezettségekkel. Ahhoz, hogy az organikus törvény teljes mértékben megfeleljen ezeknek, a 231. cikknek kifejezetten ki kellene fejtienie, hogy a büntető-, polgári és közigazgatási eljárásokat a felek valamelyikének kizárólagos kérésére az adott regionális vagy kisebbségi nyelven kell lefolytatni.³⁹⁹

³⁹⁵Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.

³⁹⁶Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 9. cikkely. Strasbourg, Európa Tanács, 1992. <https://rm.coe.int/ecrml-2nded-collected-texts-en/1680a30493>

³⁹⁷1985. sz. organikus törvény az igazságszolgáltatásról. BOE-A-1985-12666

³⁹⁸Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.

³⁹⁹u.o.

A nem kormányzati szervezetektől kapott információk alapján a társhivatalos nyelveket beszélő igazságügyi tisztviselők száma nem nőtt az előző jelentéstételi ciklus óta, így a kisebbségi vagy regionális nyelvet beszélők lehetősége, hogy éljenek a nyelvük használatához való jogukkal a bírósági eljárások során, továbbra is korlátozott. Ráadásul a *Minerva* nevű fordítóprogram, amelyet jelenleg a bírósági eljárásokban használnak, nem tartalmazza az összes regionális vagy kisebbségi nyelven használt nyomtatványt, illetve a nyomtatványokat sem módosítják a jogszabályi változásoknak megfelelően ugyanolyan mértékben, mint a spanyol nyelvűeket. Az állami hatóságok 2020-ban felmérést indítottak annak érdekében, hogy információkat gyűjtsenek a regionális vagy kisebbségi nyelvek bírósági eljárásokban való hatékony használatáról, és az eredmények alapján javításokat javasoltak. E kezdeményezés mellett folyamatban van egy mesterséges intelligenciával kapcsolatos projekt is, amelynek célja, hogy automatizált fordításokat biztosítson a regionális vagy kisebbségi nyelvekre. Meg kell azonban jegyezni, hogy ez nem helyettesítheti teljes mértékben az emberi tudást és megértést egy bírósági ügyben. A Szakértői Bizottság úgy véli, hogy a spanyol hatóságok megközelítése továbbra is ellentétes a 9. cikkben meghatározott kötelezettségükkel.⁴⁰⁰

4.4.2. Civil szervezetek szerepe a galíciai kisebbség nyelvi jogainak igazságszolgáltatásban való érvényesülésében

A Chartában foglaltak végrehajtását az Európa Tanács kíséri figyelemmel. Az Európa Tanács számos más egyezményéhez hasonlóan a Charta nyomon követése is kétlépcsős. Az első szakaszban az érintett állam jelentést tesz arról, hogyan valósítja meg a Chartában foglaltakat a gyakorlatban. A második szakaszban a Szakértői Bizottság tagjai végeznek ellenőrzést, akiket az Európa Tanács tagállamainak külügyminiszterei neveznek ki. Az ellenőrzési folyamatban minden érintett fél bevonásra kerül: a kormány és a közigazgatás, a nem kormányzati szervezetek (NGO-k) és a nyelvi kisebbség képviselői. Ily módon minden érdekelt fél hozzájárulhat egy olyan fórum munkájához, ahol folyamatos a párbeszéd, és ahol maguk a nyelvhasználók központi szerepet játszanak a végrehajtásban. A civil szervezeteknek és az érintett nyelvhasználó közösség más képviselőinek lehetősége nyílik folyamatosan tájékoztatni az államot és a Charta Titkárságán

⁴⁰⁰u.o.

keresztül az Európa Tanácsot is a Charta végrehajtásával kapcsolatos kérdésekről. A civil szervezetek felkérést kapnak arra, hogy aktívan járuljanak hozzá az állam által benyújtandó beszámoló előkészítésében. Miután az adott állam benyújtotta a jelentést, konzultációra kerül sor a civil szervezetek és más, a nyelvhasználókat képviselő szervezetek tagjaival. A civil szervezetek kezdeményezéseket tehetnek továbbá azért, hogy aktívan beszámolnak a Charta Titkárságának az egyezmény végrehajtásával kapcsolatos ügyekről.⁴⁰¹

Az *A Mesa pola Normalización Lingüística*, (a továbbiakban: A Nyelvi Normalizáció Kerekasztala) egy 1986-ban létrehozott civil szervezet, amely közel 5000 tagot számlál; célja a galíciai nyelv teljes normalizálása. Ebben az értelemben a galíciai nyelv használatához való jog védelme a fő irányvonala. A régió saját nyelvének használatához való jog nem választható el a legalapvetőbb emberi, polgári és demokratikus jogoktól. A szervezet létrehozta a Nyelvi Jogok Megfigyelőközpontját, amelynek tanácsadó bizottsága különböző területek jogásaiból és szakértőiből áll. A Megfigyelőközpont jelentéseket készít, amelyeket különböző galíciai közintézményeknek, az államnak vagy nemrégiben az Európa Tanács Szakértői Bizottságának küldött a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájával kapcsolatban. A szervezet egyik legfontosabb törekvése a galíciai nyelvhasználat kiterjesztése a bírói testületben. Annak ellenére, hogy hivatalos és a galíciai nép többségének nyelve, a galíciai nyelvet szinte sohasem használják az igazságszolgáltatásban.⁴⁰²

A szervezet 2019-es jelentésében megállapítja, a galíciai nyelv beszélőinek jogai súlyosan sérülnek, ha a bírósági eljárást nem lehet az érintett személy anyanyelvén lefolytatni. Ezáltal korlátozódik a galíciai nyelvet beszélők érdekvédelme. Az érintett állampolgár vagy a köztisztviselő személyes választása a galíciai nyelv használata mellett minden esetben hátrányos helyzetet teremt, hiszen késedelemmel jár a fordítók és tolmácsok alkalmazása miatt, így az eljárások jelentősen elhúzódnak. Amennyiben a tisztviselők galíciai nyelven folytatják le az eljárást, kettős erőfeszítést tesznek, ugyanis a mindennapi munkájuk elvégzéséhez a jogszabályok,

⁴⁰¹A regionális regionális vagy kisebbségi nyelvek vagy kisebbségi nyelvek szerepének biztosítása. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája Titkársága, Európa Tanács. *Oktatás, Kultúra, Örökség, Ifjúság és Sport Főigazgatóság*, Strasbourg. https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Brochure/Brochure_hu.pdf

⁴⁰²Farodevigo.es (2013): *Queremos Galego analiza a situación da lingua na Xustiza*.

<https://www.farodevigo.es/pontevedra/2013/11/14/queremos-galego-analiza-situacion-da-17336452.html>

dokumentumok és nyomtatványok fordítási munkáját is vállalniuk kell, ami nagyfokú tudatosságot és hajlandóságot igényel.⁴⁰³

A szervezet szerint nyilvánvaló egyenlőtlenség áll fenn a galíciai és a kasztíliai nyelvek tekintetében, mivel a spanyol nyelv használata mellett dönteni sem késedelemmel, sem személyes áldozattal nem jár, mivel kezdettől fogva rendelkezésre állnak az ezen a nyelven készült jogszabályok és nyomtatványok. A spanyol állam nem indított semmilyen kezdeményezést a jogi keret módosítására, így – elméleti szinten – a galíciai büntető-, polgári és közigazgatási hatóságok a társhivatalos nyelveken is lefolytathatják az eljárást, amennyiben bármelyik fél ezt kéri. Ezzel szemben a galíciai nyelv használatát meg lehet tiltani, és ilyen esetekben az eljárást spanyol nyelven kell lefolytatni. A szervezet arról számol be, hogy egy volt igazságügyi titkár írásban is elismerte, a hatályos jogszabályok nem kötelezték erre, ráadásul nem áll rendelkezésre olyan számítógépes alkalmazás, amely lehetővé tenné az eljárás galíciai nyelven történő lefolytatását. A galíciai nyelv használata a bírák, ügyészek, egyéb tisztviselők önkéntes lehetősége (amennyiben egyik fél sem tiltakozik), ami a gyakorlatban összeegyeztethetetlen a polgárok azon jogával, hogy a bírósági eljárás lefolytatását a saját nyelvükön kérjék.⁴⁰⁴

A galíciai nyelv ismerete továbbra sem feltétele a galíciai bírói, ügyészi vagy igazságügyi titkári tisztség betöltésének. A bíróságokon az eljárás megkezdése előtt nem kérdezik meg az állampolgár szokásos nyelvét, így az eljárás általában spanyol nyelven folyik, mind szóbeli, mind írásbeli szinten. Még ha az érdekelt fél nyíltan kéri is, hogy az eljárást és az értesítéseket a saját nyelvén kívánják lefolytatni, ezt a jogot sok esetben nem biztosítják. A legtöbb esetben még kifejezett kérés esetén is, az igazságügyi titkárságok megtagadják, hogy az érintett félnek galíciai nyelven küldjék meg az eljárásról szóló értesítéseket. Ezekben az esetekben maga az Igazságügyi Főtanács védi azokat az igazságügyi titkárokat, akik megtagadják az ítéletek vagy értesítések galíciai nyelven történő kézbesítését, és tagadja a polgárok e jogának meglétét. Az ítéletek fordításának megszerzése még mindig akadályokba ütközik, és ha mégis megkapják, akkor hónapokig tartó késéssel, a spanyol nyelvű eredeti változat diktálásától számítva, ami jelentős problémákat okozhat a kérelmező fél számára. Meg kell jegyezni, hogy a tartományi bíróságok, amelyeknek nyelvi szolgálatai végzik a fordítást, nem rendelkeznek elégséges létszámú

⁴⁰³A Mesa pola Normalización Lingüística (2019): *Report on the Galician language situation*. Santiago de Compostela. <https://www.amesa.gal/wp-content/uploads/Relatorio-sobre-o-galego-para-o-relator-especial-da-ONU-para-as-minorias.-2019-En-ingles.pdf>

⁴⁰⁴u.o.

személyzettel a fordítási folyamathoz. A galíciai nyelv ritkasága az igazságszolgáltatás területén (a meglévő becslések szerint az ítéletek mindössze 5%-a születik galíciai nyelven) azonban nem csupán a nyelvi kompetencia hiányának köszönhető. Gyakran maga a közigazgatás is megnehezíti a használatát. Egyértelmű példa erre a *Minerva* nevű informatikai platform kötelező használata minden bíróságon, amely nem teszi lehetővé a galíciai nyelv használatát, annak ellenére, hogy az autonóm kormány biztosította. Ez arra kényszeríti azokat, akik galíciai nyelven szeretnék végezni a munkájukat, hogy 40%-os túlterhelést jelent, mivel az egész folyamatot kézzel kell elvégezniük. Ez az egyik fő akadály, amely korlátozza a galíciai nyelv bírósági használatát, ha egyáltalán felmerül az igény. A dokumentumok galíciai nyelvű változatai ritkák, figyelembe véve az érintett szabályok nagy számát és a jogi módosítások beépítésének késedelmét; gyakran soha nem kerülnek beillesztésre.⁴⁰⁵

Ráadásul az állami jogszabályok meglévő fordításai a legelső változatra hivatkoznak, anélkül, hogy frissítették volna őket. Ez a pontatlanság nagy valószínűsége miatt bizalmatlanságot kelt az állampolgároknál.⁴⁰⁶

A Kerekasztal szoros együttműködésben áll más szervezetekkel, és közös erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy politikai és jogi intézkedések szülessenek a regionális és kisebbségi nyelvek védelmében. A Nyelvi Normalizáció Kerekasztala az Európai Nyelvi Egyenlőségért hálózat tagja. A hálózat (ELEN)⁴⁰⁷ egy európai civil szervezet, melynek legfőbb célkitűzése az Európai Unióban használt, kisebbségben lévő, veszélyeztetett nyelvek védelme a különböző nemzetközi fórumokon. Negyvenöt nyelvet képvisel százhatvannégy tagszervezettel, huszonhárom európai országban.

A civil szervezetek tevékenysége jelentősen hozzájárul a nemzetközi kisebbségvédelem előmozdításához, amely közös célt szolgál az európai nyelvek sokféleségének és jogainak védelmében. A Charta Szakértői Bizottsága jelentéseiben rendszeresen támaszkodik az említett szervezetek által nyújtott információkra.

A nyelvi normalizációról szóló törvény hatályba lépése óta nagyon kevés előrelépés történt a galíciai nyelvnek az igazságszolgáltatásba való bevezetése terén. Ezen túlmenően, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának az igazságszolgáltatásra vonatkozó rendelkezéseit

⁴⁰⁵A Mesa pola Normalización Lingüística 2019.

⁴⁰⁶u.o.

⁴⁰⁷Az ELEN rövidítés a *European Language Equality Network* kifejezésből származik

2001. augusztus 1-jei hatályba lépése óta Spanyolország rendszeresen megsértette, figyelembe véve, hogy a Charta a spanyol kormány által ratifikált nemzetközi szerződés és Spanyolországot bizonyos kötelezettségek terhelik a nyelvi jogok előmozdítása tekintetében.

Az a tény, hogy a galíciai nyelv ismerete továbbra sem feltétele a galíciai bírói, ügyészi vagy igazságügyi titkári tisztség betöltésének, súlyos aggodalomra ad okot. Ez ellentétes az elméleti keretekkel, amelyek szerint az igazságszolgáltatásban az érintetteknek joga van az eljárás galíciai nyelven történő lefolytatásához. Ezen körülmények között hiányzik a megfelelő infrastruktúra és támogatás ahhoz, hogy a galíciai nyelv teljes körű elismerésben részesüljön az igazságszolgáltatási folyamatokban. Ennek következtében sürgős intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy érvényesüljenek az érintettek nyelvi jogai az igazságszolgáltatás területén, és elérhetővé váljon a valódi nyelvi sokféleség és egyenlőség.

A fenti információk alapján látható, hogy az Európa Tanács által kidolgozott Charta egy olyan keretrendszer, amely folyamatos figyelmet és nyomon követést igényel annak érdekében, hogy a kisebbségi nyelvek jogai valóban érvényesüljenek az egyes tagállamokban. A civil szervezetek és az érintett nyelvet beszélő közösség képviselőinek aktív szerepvállalása nélkül a Charta céljai nehezen valósulhatnak meg. A civil szervezetek, mint például A Nyelvi Normalizáció Kerekasztala kulcsfontosságúak a galíciai nyelvi jogok érvényesülésének előmozdításában és figyelemmel kísérésében. Az ilyen szervezetek által végzett munka segít fenntartani a párbeszédet az érintettek között és elősegíti a nyelvi jogok valódi érvényesítését az igazságszolgáltatásban és más területeken is. Ezen szervezetek tevékenysége jelentős szerepet játszik abban, hogy az államok és az Európa Tanács rendszeresen számot adjanak a Charta végrehajtásáról, és javítsák az esetleges hiányosságokat vagy problémákat az érintett nyelvek jogainak tiszteletben tartása terén.

Javaslatként megfogalmazható az infrastruktúra fejlesztése annak érdekében, hogy a galíciai nyelv használata az igazságszolgáltatásban valós és hatékony legyen, ugyanis az igazságszolgáltatási intézményekben és bíróságokon elérhető galíciai nyelvű anyagok hiányosak. Jogalkotási intézkedések szükségesek a galíciai nyelv használatára vonatkozó törvények megerősítésére az igazságszolgáltatásban. A jogszabályok betartásának ellenőrzése és végrehajtása érdekében pedig hatékony mechanizmusokra van szükség. Indokolt lenne a jogalkalmazók, beleértve a bírókat, ügyészeket és jogi szakembereket, galíciai nyelvi és kulturális képzésének és tudatosságának növelése.

4.5. Baszk nyelv az igazságszolgáltatásban

A baszk kormány szerint, mivel egyre több baszk nyelvet jól beszélő joghallgató végez az egyetemeken, várhatóan fokozatosan növekszik majd a kétnyelvű bírák, ügyészek és ügyvédek száma. A kormány támogatja a jogi pályára felkészítő mesterképzés baszk nyelvű változatát is. Rendszeresen megszervezésre kerülnek baszk nyelvtanfolyamok bírák, ügyészek és jogászok számára, és az online képzések száma is folyamatosan nő. Fontos eredmény a jogi szövegek baszk fordítása, melyben több egyetemmel működnek együtt, így minden jogterületre készültek baszk nyelvű kiadványok.⁴⁰⁸

Létrejött egy valós idejű segítségnyújtó szolgáltatás is az igazságügyi dolgozók számára arra az esetre, ha baszk szöveggel kell dolgozniuk, de nem elég erős a nyelvtudásuk. Ez a szolgáltatás évről évre egyre több megkeresést kezel (2011-ben 50-et, 2020-ban már 2 281-et). Ennek sikeréhez nagyban hozzájárult az *Epaibar* nevű eszköz, amely nemcsak fordítási kéréseket kezel, hanem bővíti a fordítási memóriát is, amely jelenleg már több mint 300 000 jogi kifejezést és fordítást tartalmaz. Ez a rendszer az igazságszolgáltatás kétnyelvű működésének alapja lett, és folyamatosan segíti a baszk nyelv használatát a bíróságokon.⁴⁰⁹

Navarrában a baszk nyelv használata a bíróságokon és a jogi eljárásokban nem biztosított megfelelő módon, még ha formálisan lehetséges is. A jogszabályok ugyan lehetővé teszik, hogy az eljárásokat baszk nyelven folytassák, de a gyakorlatban ez nem történik meg. A Bizottság arra hívja fel a figyelmet, hogy a bíróságoknak a jogi eljárások során biztosítaniuk kell a baszk nyelvet az érintettek kérésére. Regionális szinten intézkedések történnek a baszk nyelv igazságszolgáltatásban való használatának előmozdítására, különösen a Navarrai Közszerződési és Közigazgatási Intézet által biztosított kezdeti és folyamatos képzések révén. A hatóságok jelezték, hogy bizonyos számú baszk nyelvi profillal rendelkező álláshelyet hoznak létre különböző bírósági körzetekben. Bár Navarra igazságügyi helyzetét tekintve növekszik a baszk nyelvet beszélők aránya, a dolgozók többsége továbbra sem rendelkezik a szükséges nyelvi készségekkel ahhoz, hogy munkáját és a lakossággal való kommunikációt baszk nyelven végezze. Az igazságügyi hatóságok számára nem áll rendelkezésre olyan szoftver, amely formanyomtatványokat,

⁴⁰⁸ Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁴⁰⁹ u.o.

modelleket vagy dokumentumokat biztosítana baszk nyelven, ami lehetővé tenné a köztisztviselők és bírák számára, hogy anélkül dolgozzanak ezen a nyelven, hogy ez aránytalanul meghosszabbítaná az eljárások időtartamát.⁴¹⁰

A 2002 óta megjelent ajánlások egyik legfontosabb visszatérő pontja az igazságszolgáltatás nyelvi kérdése. A Miniszteri Bizottság szinte minden jelentésében kiemelte, hogy a társhivatalos nyelvek használatának lehetősége nem garantált a bíróságokon.⁴¹¹ A bíróságokon továbbra sem biztosított a baszk nyelv tényleges használata a perek során. Bár elvileg lehetséges baszk nyelven eljárni, a gyakorlatban nincs elegendő jogász és hivatalnok, aki beszél a baszk nyelvet.⁴¹² Noha történt némi előrelépés, még mindig nem biztosított, hogy a kisebbségi nyelveken is lehessen pereskedni vagy hivatalos eljárásokat folytatni.⁴¹³

A spanyol hatóságok bizonyos területeken tettek lépéseket, de az ajánlásokban folyamatosan megjelenik az igény a jogi és gyakorlati intézkedések megerősítésére. Az, hogy egyes ajánlások évről évre ismétlődnek, mint például az igazságügyi nyelvhasználat, vagy az állami intézmények dolgozóinak nyelvi képzése, arra utal, hogy a kormány nem hajtotta végre teljeskörűen a szükséges reformokat.

Az igazságügy területén a Baszk Autonóm Közösségben dolgozó 343 bíró és ügyész közül mindössze 16 bíró és 3 ügyész kétnyelvű. A magasabb beosztású dolgozók körében a baszk nyelvtudás szintje továbbra is nagyon alacsony: például az adminisztratív ügyintézők 35%-a, az igazságügyi szakértők 10%-a beszél baszkul.

A Behatokia egy baszk civil szervezet, amelynek célja a baszk nyelvet beszélők jogainak védelme és a nyelvi jogsértések feltárása. Figyelemmel kíséri, dokumentálja és nyilvánosságra hozza a baszk nyelvet érintő hátrányos megkülönböztetéseket, valamint javaslatokat fogalmaz meg a nyelvi jogegyenlőség biztosítására. Gyakran partnere nemzetközi szervezeteknek is, például jelentéseket küld az ENSZ-nek vagy az Európa Tanácsnak.⁴¹⁴

⁴¹⁰Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

⁴¹¹Committee of Ministers of the Council of Europe (2008): *Recommendation on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Spain*. Council of Europe.

⁴¹²Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

⁴¹³Committee of Ministers of the Council of Europe (2008): *Recommendation on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Spain*. Council of Europe.

⁴¹⁴Hivatalos nevén *Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua – Hizkuntz Eskubideen Behatokia*. A Behatokia civil szervezet hivatalos honlapja. <https://behatokia.eus/eu/>

A Charta Szakértői Bizottsága 2015-ben a Behatokia-jelentést idézve az alábbiakat ajánlotta:

- A jogi keret módosítása annak érdekében, hogy egyértelmű legyen: Baszkföldön a büntető-, polgári és közigazgatási bíróságok kötelesek baszkul lefolytatni az eljárást, ha azt az egyik fél kéri.
- Intézkedések megtétele annak biztosítására, hogy az érintetteket kifejezetten tájékoztassák arról, hogy Baszkföldön és Navarrában a bíróságok kötelesek baszkul lefolytatni az eljárást, ha ezt valamelyik fél kéri, összhangban Spanyolország vállalásaival a Charta 9. cikkének megfelelően.
- További intézkedések meghozatala annak érdekében, hogy növeljék a baszk nyelvet munkanyelvként használni tudó bírók és ügyészek arányát a Baszk Autonóm Közösségben és Navarrában.
- Navarra esetében a jelentés sürgeti a spanyol hatóságokat, hogy jelentősen növeljék a baszkul beszélő alkalmazottak számát az állami hivatalokban és hozzanak létre megfelelő képzési programokat.⁴¹⁵

Baszkföld és Navarra nyelvpolitikájának tanulmányozása megmutatja, hogy ugyanazon nyelvre eltérő szabályozás és nyelvpolitika vonatkozhat ugyanazon államon belül, szomszédos területeken, és ugyanazon alkotmányos társhivatalossági nyilatkozat alapján. Ezen esetek tanulmányozása rámutat, hogy a kisebbségi nyelv hivatalos intézményesítése önmagában nem elegendő a nyelv tényleges megerősödéséhez. Navarrában a legnagyobb akadály továbbra is a három nyelvi zónára való felosztás, ami korlátozza a baszk nyelv jogait a régió egyes részein. A jelenlegi adminisztratív megosztottság mesterséges akadályt jelent a baszk nyelv szélesebb körű használatában. Megoldást jelenthet Navarra egész területének kétnyelvűvé nyilvánítása, így a baszk nyelv hivatalosan használható lenne mindenhol, nem csak a baszk nyelvű övezetben. A vegyes és a spanyol nyelvű övezetekben a baszk nyelv jogainak megerősítése szintén megoldásként szolgálhat.

A nyelvi jogok magasabb fokú érvényesülése abban az esetben megvalósítható, ha sor kerül a társadalom nyelvi képzésére és ösztönzésére. Pozitívként említhető a baszk nyelvű

⁴¹⁵Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2016): *Fourth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

joghallgatók számának növekedése, ami arra utal, hogy a jövőben a baszk nyelv használata tovább erősödhet.

5. A fejezet összegzése

Bár a spanyol jogi keret – az alkotmány, az autonómiastatútumok és a nemzetközi kötelezettségek, például a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikálásakor tett vállalások – elvileg lehetővé teszi a kisebbségi nyelvek használatát a bírósági eljárásokban, a gyakorlatban a nyelvhasználat korlátokba ütközik. A jogi lehetőségek ellenére a gyakorlatban az intézményi, nyelvi és politikai akadályok miatt a bírósági rendszer túlnyomóan spanyol nyelven működik. A nyelvi jogok érvényesítéséhez nem elegendő a deklarált hivatalosság: strukturális, oktatási, és személyzeti reformokra, valamint politikai elkötelezettségre van szükség a valódi nyelvi egyenlőség biztosításához az igazságszolgáltatásban.

Régió	Nyelv	Oktatás	Közigazgatás	Igazságszolgáltatás	Megjegyzés
Katalónia	katalán	Teljesül	Teljesül	Nem teljesül	Oktatásban és közigazgatásban kiemelkedő támogatás, de a bíróságokon visszaszorult
Baleár-szigetek	katalán	Részben teljesül	Részben teljesül	Nem teljesül	A tanárok képzése hiányos, jogi nyelvhasználat marginális
Arán-völgy	aráni	Részben teljesül	Részben teljesül	Nem teljesül	Kis számú beszélő, az intézményi támogatás nem elégséges
Valencia	valenciai (katalán)	Részben teljesül	Részben teljesül	Nem teljesül	Területi különbségek, állami intézmények nem alkalmazzák
Baszkföld	baszk	Teljesül	Teljesül	Nem teljesül	Oktatási modellek működnek, állami bíróságokon elhanyagolt
Navarra	baszk	Részben teljesül	Részben teljesül	Nem teljesül	Északi zónában elérhető, délen korlátozott
Galícia	galíciai	Teljesül	Teljesül	Nem teljesül	Kétnyelvű adminisztráció, de a bíróságokon gyenge jelenlét

3. Táblázat: A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája felé tett vállalások teljesülése Spanyolországban három intézményi területen. Saját szerkesztés, a Szakértői Bizottság 6. értékelő jelentése alapján.⁴¹⁶

A katalán nyelv Katalóniában kiemelkedő státuszt élvez: az oktatásban a fő tanítási nyelvként használják, a regionális közigazgatásban széles körben alkalmazzák, így ezen a két területen a Charta vállalásai teljesülnek. Ezzel szemben az igazságszolgáltatásban a katalán nyelv használata rendkívül korlátozott, a bírósági eljárások túlnyomó többsége spanyol nyelven zajlik, így ezen a területen a vállalások nem teljesülnek. A katalán nyelv intézményi beágyazottsága a Baleár-szigeteken jóval gyengébb. Az oktatás és közigazgatás terén részleges előrelépés történt, de a nyelvhasználat következtelensége, a tanárképzés hiányosságai és a központi szervekkel való kapcsolattartás nyelvi aszimmetriája miatt a vállalások csak részben teljesülnek. Az igazságszolgáltatásban a katalán szinte egyáltalán nem használható, így itt sem teljesülnek az előírások. Az aráni nyelv oktatási és közigazgatási jelenléte korlátozott. A beszélők kis létszáma miatt az intézményi támogatás formálisabb jellegű, a tényleges gyakorlati érvényesülés hiányos. Az igazságszolgáltatás területén a nyelv egyáltalán nem használható, így ott a vállalások nem teljesülnek. A valenciai régióban beszélt katalán nyelv szintén csak részlegesen van jelen az oktatásban és közigazgatásban. A területen belüli különbségek (pl. városi és vidéki iskolák nyelvhasználata) miatt az oktatási vállalások nem valósulnak meg egységesen. A közigazgatásban szintén részleges a használat, az állami szintű szolgáltatásoknál domináns a spanyol. Az igazságszolgáltatásban itt is szinte kizárólag a spanyol nyelvet használják. A baszk nyelv Baszkföldön az egyik legsikeresebb példája a nyelvi normalizációnak. Az oktatásban három nyelvi modell működik, amelyek lehetővé teszik a baszk nyelvű oktatást, így e téren teljesülnek a Charta vállalásai. A regionális közigazgatásban is széleskörű a baszk nyelv használata, azonban az igazságszolgáltatásban itt sem érvényesülnek a nyelvi jogok: az állami bíróságokon továbbra is a spanyol az egyeduralkodó. Navarrában északi zónájában részben teljesülnek az oktatási és közigazgatási vállalások, míg a középső és déli régiókban ezek a lehetőségek gyakorlatilag hiányoznak. A bírósági nyelvhasználat nem valósul meg. Galiciában a galíciai nyelv viszonylag jól beépült az oktatás és a közigazgatás rendszerébe. Az iskolák kétnyelvű oktatást biztosítanak, a

⁴¹⁶Forrás: Saját készítés az ECRML Szakértői Bizottságának 2024-es véleménye alapján. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

regionális adminisztrációban is használható a galíciai, ezért ezen két területen a vállalások teljesülnek. Az igazságszolgáltatásban azonban itt is kizárólag a spanyol dominál, a galíciai nyelv használata marginális.

Bár Spanyolország több hivatalos kisebbségi nyelv esetében tett jelentős lépéseket az oktatás és közigazgatás területén, az igazságszolgáltatás következetesen alulteljesít: egyik régióban sem biztosított a kisebbségi nyelvű jogérvényesítés. A nyelvi jogok gyakorlati érvényesülése tehát intézményenként és régióként eltérő, a Charta vállalásainak teljesülése inkább részleges és szelektív, mintsem teljes körű.

VI. A kisebbségi nyelvek politikai dimenziója

Spanyolország egy decentralizált állam, ahol az autonóm közösségek saját parlamenttel és kormánnyal rendelkeznek. A kisebbségi nyelvi közösségek politikai képviselte gyakran regionális/nacionalista pártok formájában jelenik meg. Pedro Sánchez 2023 novemberében újraválasztott miniszterelnök lett, azonban nem rendelkezik abszolút többséggel a spanyol parlamentben, így külső támogatásra szorul több kisebbségi párttól. A kormányt olyan politikai pártok támogatják kívülről, amelyek saját autonóm közösségeik nyelvi és politikai érdekeit képviselik: a kisebbségi pártok a támogatásért cserébe nyelvpolitikai és autonómia-barát engedményeket kérnek, mint például a katalán, baszk és galíciai nyelv elismerése az állami intézményekben is. Ennek részeként 2023 óta a képviselők a spanyol parlamentben anyanyelvükön is felszólalhatnak. Emellett aktív törekvés indult az európai uniós hivatalos nyelvi státusz megszerzésére. A kisebbségi parlamenti támogatottsággal rendelkező kormányforma a nyelvi kisebbségek számára nagy lehetőség, mert a támogatásuk nélkül a kormány nem tud törvényeket elfogadtatni, így kénytelen engedményeket tenni a nyelvhasználat, az oktatás, a kultúra és az autonómia terén.⁴¹⁷

A fejezet célja azon nyelvi közösségek vizsgálata, amelyeknél a nyelvhasználat kifejezetten politikai jelentőségűvé vált, illetve politikai viták, konfliktusok tárgyát képezi. A Spanyolországban beszélt kisebbségi és regionális nyelvek politikai súlya nem egységes: míg egyes közösségekben a nyelvhasználat alapvetően kulturális kérdésként jelenik meg, addig más

⁴¹⁷El País (2023): “Pedro Sánchez consigue la investidura gracias al apoyo de ERC, Junts, PNV, EH Bildu y BNG.” <https://elpais.com/espana/2023-11-16/pedro-sanchez-sale-investido-presidente-del-gobierno.html>

A kisebbségek parlamenti képviseletéről lásd bővebben: Kovács Péter (2014): A kisebbségek parlamenti képviselete – nemzetközi kitekintésben. *Kisebbségkutatás*, 23(1), 15–29.

régiókban a nyelv egyben politikai szimbólum, eszköz vagy éppen törésvonal a társadalmi vitákban. A fejezetben azok a régiók kerülnek kiemelésre, ahol a nyelv kérdése különösen erősen összefonódik a politikai diskurzussal vagy a hatalmi viszonyokkal. Kiemelt figyelmet kap például a valenciai nyelv, ahol a nyelv és az identitás kérdése élesen, gyakran politikai pártvonalak mentén polarizálódik; Katalónia és a baszk területek, ahol a nyelv nem csupán kulturális önkifejezés, hanem a területi autonómia vagy függetlenségi törekvések szimbolikus és gyakorlati alapja is. Ezzel szemben Galicia, a Baleár-szigetek vagy az Arán-völgy esetében a politikai dimenzió kevésbé hangsúlyos, ezért ezek a közösségek ebben a fejezetben nem jelennek meg.

1. Katalán nyelv a politikában

A katalán nyelv politikai szerepe különösen jelentős, ugyanis a katalán függetlenségi mozgalom egyik alapvető identitásképző eleme a nyelv. A katalán függetlenségi törekvések nem újkeletűek: Katalónia saját nyelvvel, kultúrával, történelmi öntudattal rendelkező régió, amely már a 20. század elején is jelentős mértékű autonómiával rendelkezett. A Franco-diktatúra (1939–1975) alatt azonban a katalán nyelv és identitás elnyomás alá került, ami mély nyomot hagyott a közösség kollektív emlékezetében. 2006-ban Katalónia elfogadott egy új autonómiastatútumot, amely nagyobb önállóságot biztosított volna a régiónak: nemzetként való elismerést és szélesebb pénzügyi, igazságügyi és nyelvi jogköröket. 2010-ben azonban a spanyol alkotmánybíróság több fontos elemét megsemmisítette vagy módosította ennek a statútumnak, különösen a *nemzet* kifejezést és a nyelvi elsőbbséget érintő részeket. Ez sok katalán állampolgárban csalódást és dühöt váltott ki, és a politikai közép is radikalizálódott.

1.1. A katalán függetlenségi törekvések lehetséges okai

A katalán függetlenségi mozgalom hátterében összetett politikai, gazdasági, kulturális és történelmi tényezők állnak. Az alfejezet célja, hogy áttekintést nyújtson azokról az okokról, amelyek a függetlenségpárti álláspontot alakítják a területen. Katalónia Spanyolország egyik leggazdagabb régiója. A függetlenségpárti narratíva szerint a régió többet fizet be az államkasszába, mint amennyit a központi költségvetésből visszakap, különösen a fejlesztési és egyéb állami kiadások tekintetében. A 2008-as gazdasági válság utáni megszorítások tovább élezték ezt az érzékeny kérdést, és sokan úgy érezték, hogy a központi kormány igazságtalanul bánik a katalán adófizetőkkel. A gazdasági összetevő tehát az egyik fő meghatározója a katalánok

függetlenségre való törekvésének. A katalán gazdaság a spanyolországi GDP 20%-át adja annak ellenére, hogy csak a lakosság 16%-a él Katalóniában, miközben az autonóm régió az ország területének 6%-át foglalja el. Egyes közgazdászok megállapították, hogy nyolc százalékkal több adó hagyja el Katalóniát, mint amennyit a régió a központi kormányzattól kap, így a katalánok aránytalan mértékben támogatják Spanyolország többi részét.⁴¹⁸ A spanyol kormány – különösen Mariano Rajoy (PP) alatt – elutasította a párbeszédet a népszavazásról, míg a katalán kormány ragaszkodott hozzá. Ez a merev szembenállás fokozatosan elmélyítette a politikai válságot. Ahelyett, hogy tárgyalásos megoldás született volna, mindkét fél egyre konfrontatívabb lett, retorikailag és jogilag is.⁴¹⁹

A katalán nyelv és kultúra védelme szorosan összefonódik a függetlenség kérdésével. A nagy hatású civil szervezetek, mint a Katalán Nemzeti Közgyűlés⁴²⁰ és az Òmnium Kulturális Egyesület, tömegeket mozgattak meg az autonómia kiszélesítéséért és a függetlenségért. A katalán nyelvet használó közintézmények, iskolák és média a nemzeti öntudat erősödését támogatták, ami segített konszolidálni a függetlenségi törekvéseket.⁴²¹

2017 szeptemberében a katalán parlament elfogadta a népszavazásról szóló törvényt, amit a spanyol alkotmánybíróság érvénytelenített. Ugyanezen év október elsején megtartották a függetlenségi népszavazást, ami tovább növelte a spanyol központi kormány és a katalán kormány közötti érdekellentétet. A katalán választópolgárok száma nagyjából 5,3 millió, ebből 2 millióan adták le voksukat, ami 42%-os részvételi arálynak felel meg. A szavazók 90%-a a függetlenség mellett döntött, míg 7% elutasította az autonóm közösség elszakadását Spanyolországtól. A függetlenségi referendum a spanyol rendfenntartó erők és a tüntetők közötti összeütközéshez vezetett. A függetlenségpárti tüntetőkkel szembeni rendőri erőszak képsorai a médián keresztül a világ figyelmének középpontjába kerültek.⁴²²

⁴¹⁸Kiss Adrienn (2018): A népek önrendelkezési jogának megjelenése a nemzetközi dokumentumokban. *Valóság*, 61(7). 49–54. 49.

⁴¹⁹Toby Vogel (2012): *Austerity fuels Catalan disaffection*. <https://www.politico.eu/article/austerity-fuels-catalan-disaffection/>

⁴²⁰Spanyolul: Assemblea Nacional Catalana

⁴²¹Philipp Kittmann (2019): *La Rosa de Foc: Violent tactics during the October 2019 Protests in Catalonia*. Student Paper Series No. 65, Institut Barcelona d'Estudis Internacionals (IBEI). 4.

⁴²²Domonkos Endre (2019): Függetlenségi népszavazás és alkotmányos válság Katalóniában. *Geopolitikai Szemle*. 1(1). 71-85. 72.

2019. október 14-én a spanyol legfelsőbb bíróság tizenkét katalán függetlenségpárti politikai vezetőt 9 és 13 év közötti eltiltásra és szabadságvesztésre ítélt. Az illegális népszavazás szervezése a spanyol büntető törvénykönyv szerint nem minősül bűncselekménynek. Valójában a spanyol parlament 2005-ben hatályon kívül helyezte a büntető törvénykönyv azon rendelkezését, amely büntethetővé tette a törvénytelen népszavazások szervezését, mivel José Luis Rodríguez Zapatero akkori spanyol elnök szerint nem volt elég súlyos ahhoz, hogy büntetőjogi megrovást érdemeljen. Hogyan ítélték el tehát a spanyol legfelsőbb bíróság a politikusokat? A bűncselekmény, amiért elítélték őket, a felbujtás. A büntető törvénykönyv 544. cikkelye szerint a felbujtás célja a törvények alkalmazásának megakadályozása vagy a hatóságok akadályozása feladataik ellátásában. Spanyolország később kegyelemben részesített kilenc elítélt katalán politikust. Bár a börtönbüntetések elmaradtak, mindannyiukat eltiltották a közhivatal gyakorlásától, és a kegyelem feltétele, hogy a következő három-hat évben ne kövessenek el súlyos bűncselekményt. Mindannyian több mint három évet ültek rács mögött.

Katalánok ezrei vonultak utcára tiltakozásul, lezárva a barcelonai repülőteret, a pályaudvarokat és a főbb sugárutakat. A katalán függetlenségpárti politikai vezetők bebörtönzését és a spanyol legfelsőbb bíróság általi elítélését számos nemzetközi emberi jogi szervezet nagymértékben bírálta. Többek között az Amnesty International, az ENSZ önkényes fogvatartással foglalkozó munkacsoportja és a Human Rights Watch jelentéseket tett közzé, amelyekben rámutattak arra, hogy a spanyol büntető törvénykönyvben a lázadás bűncselekményének túlságosan tág értelmezése az emberi jogok megsértéséhez vezetett.

1.2. Orosz szerep a katalán függetlenségre való törekvésben

Mira Milosevich-Juaristi Oroszországgal, Euráziával és a Balkánnal foglalkozó vezető kutató Oroszország szerepét vizsgálta a 2017-es katalóniai függetlenségi népszavazás kapcsán. Arra a következtetésre jutott, hogy Oroszország az úgynevezett „kombináció” (kombinaciya) módszerét alkalmazta, amelynek során olyan eszközöket integrált, mint a kiberhadviselés, a kiberhírszerzés, a dezinformáció, a propaganda és a liberális demokrácia értékeivel ellenséges szereplőkkel való együttműködés. A kutató szerint a 2014 óta érvényben lévő orosz katonai doktrína egyik fő céljaként nem az ellenség elpusztítását, hanem inkább befolyásolását határozza meg – nem az ellenfelek kiirtására, hanem belső hanyatlására törekedve. Ez a megközelítés a hadviselést a hagyományos hadszíntérről az információs szférába, a pszichológiai hadviselés és a

felfogások torzításának terepére helyezi át. A Katalóniával kapcsolatos orosz digitális aktivitás 2017 szeptemberében regisztrált 2000%-os növekedése egy újabb próbálkozás volt egy másik ország belpolitikai helyzetének befolyásolására, zűrzavarkeltésre és a liberális demokrácia hanyatlásának előidézésére. A katalóniai népszavazással kapcsolatos orosz tevékenység arra összpontosult, hogy a közösségi hálózatokon, egészen pontosan a Facebookon és a Twitteren trollok és botok (előre gyártott információk terjesztésére létrehozott online profilok) segítségével igaz és hamis üzeneteket egyaránt továbbítsanak. A katalóniai eseményekről az orosz média is intenzíven tudósított.⁴²³

A New York Times 2021-ben közölt cikke szerint Josep Lluís Alay, Carles Puigdemont korábbi katalán elnök kabinetfőnöke 2019-ben Moszkvába utazott, hogy orosz tisztviselőkkel tárgyaljon. A Times egy európai hírszerzési jelentést hivatkozott hiteles forrásként, kiegészítve két bíró vizsgálatával és számos szeparatista és biztonsági tisztviselővel készített interjúval. A Katalóniában létrejött függetlenségi mozgalom a 2017-es elszakadásról tartott népszavazás után nagyrészt felbomlott. Az Európai Unió és az Egyesült Államok visszautasította a szeparatisták támogatási kérését, Oroszországban pedig új lehetőségek nyíltak a függetlenségpártiak számára.⁴²⁴

Josep Lluís Alay moszkvai látogatása során találkozott jelenlegi orosz tisztviselőkkel és volt titkosszolgálati tisztekkel. A The New York Times által áttekintett európai hírszerzési jelentés szerint a cél az volt, hogy megszerezzék Oroszország segítségét Katalónia Spanyolországtól való elszakadásához. Alay és Puigdemont beismerte a moszkvai utazásokat, azonban hangsúlyozták, hogy azok különböző orosz médiumok kérésére adott interjúk céljából történtek. Alay szerint az interjúk mindegyike szerepel és leírásra került a katalán parlamentnek átadott 2019-es jelentésben is, amely nyilvános információ és a teljes átláthatóság keretében készült. Puigdemont hivatalának a 2019-es évre vonatkozó tevékenységi jelentése azonban nem részletezi Alay moszkvai útját. A titkosszolgálati jelentés szerint az oroszok segítséget ajánlottak a katalán szélsőjobboldali pártoknak. Pontosán nem tisztázott, hogy a Kreml milyen segítséget nyújtott a katalán szeparatistáknak.⁴²⁵ Nem sokkal Alay 2019-es moszkvai látogatásai után megjelent a színen egy függetlenségi aktivistákból álló csoport, a Democratic Tsunami, amely több műveletet hajtott

⁴²³Mira Milosevich-Juaristi (2017): *The 'combination': an instrument in Russia's information war in Catalonia*. Elcano Royal Institute, Madrid.

⁴²⁴Michael Schwartz, José Bautista (2021): *Married Kremlin Spies, a Shadowy Mission to Moscow and Unrest in Catalonia*. New York Times. <https://tinyurl.com/2f4vmt82>

⁴²⁵Schwartz, Bautista 2021.

vége. Az El Prat barcelonai repülőtérre több ezer függetlenségpárti tüntető árasztotta el, akik Katalónia-szerte megpróbálták blokkolni a főbb infrastruktúrákat is, válaszul a függetlenségpárti politikusokra kiszabott hosszú börtönbüntetésekre.

A spanyol hatóságok megállapították, hogy az európai puccs- és merényletkísérletekkel összefüggésbe hozható, a 29155-ös egység nevezetű speciális orosz katonai hírszerző csoport munkatársai is jelen voltak Katalóniában a népszavazás idején, de Spanyolország nem szolgáltatott bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy valóban aktív szerepet játszottak volna.⁴²⁶ A hírszerzési jelentés szerint Alay Alekszandr Dmitrenko orosz üzletemberrel tárgyalt, pénzügyi és technikai segítséget kérve Oroszországtól a Spanyolországtól elkülönülő banki, távközlési és energiaágazat létrehozásához. Három nappal azután, hogy a Tsunami Democratic elfoglalta a barcelonai repülőtérre, Alay és Dmitrenko Barcelonában találkozott két férfival egy stratégiai megbeszélésen, amelyen a függetlenségi mozgalomról tárgyaltak, bár a jelentés nem tartalmazott további részleteket. Az egyikük Szergej Sumin volt, akit a titkosszolgálati jelentés az orosz Szövetségi Védelmi Szolgálat ezredesének ír le, amely Putyin biztonságát felügyeli. A másik Artyom Lukojanov volt, Putyin főtanácsadójának fogadott fia. Alay tagadta, hogy bármi köze lenne a Democratic Tsunamihoz. Állítása szerint Dmitrenko kérésére találkozott Suminnal és Lukojanovval, hogy üdvözlje őket. Az Európai Unió hivatalos oldalán olvasható, hogy bírósági vizsgálat során a katalán szeparatizmussal vélhetően kapcsolatban álló vállalkozókat azzal vádolták, hogy közpénzek hűtlen kezelésével, orgazdasággal és befolyással való üzérkedés bűncselekmények elkövetésével tettek szert jelentős összegre, amiből finanszírozták Carles Puigdemont belgiumi tartózkodását és tevékenységét. A vádlottak ellen azért is nyomozás folyik, mert ők vezették a Democratic Tsunami nevű mozgalmat, amely a spanyol legfelsőbb bíróság katalán szeparatista vezetők ellen hozott ítéletére válaszul erőszakos tüntetésekért felelős, és állítólag tárgyalásokat folytattak orosz kormányzati tisztviselőkkel, hogy politikai destabilizálással támogatást szerezzenek a katalán szeparatizmusnak, 10 000 embert küldjenek konfliktus esetén, és pénzügyi támogatást nyújtsanak a katalán függetlenség elnyerése után. Az EU politikai destabilizálását célzó orosz dezinformációs és propagandakampányokat a spanyol kormány elítélte

⁴²⁶Warsawinstitute.org (2019): *GRU Spies Accused of Destabilizing Situation in Catalonia*. Russia Monitor. <https://warsawinstitute.org/gru-spies-accused-destabilizing-situation-catalonia/>

a katalán politikai fejleményekkel kapcsolatban, de a Brexit, a franciaországi és németországi választások és más kérdések kapcsán is.⁴²⁷

Spanyolország alkotmánya alapján minden spanyol állampolgár egyenlő szavazati joggal rendelkezik minden olyan népszavazáson, amely az ország bármelyik régiójának Spanyolországtól való esetleges elszakadásával kapcsolatos. Spanyolország alkotmányát 1978-ban népszavazás keretében fogadták el, az ország lakosságának 88,5%-os támogatásával, amely arány meghaladta a 90%-ot azon tartományok esetében, amelyek ma Katalónia autonóm régiót alkotják. Paradox módon a függetlenséget támogatóknak szükségük van arra, hogy az unionisták elmenjenek szavazni és részt vegyenek a vitában. A katalán népszavazás támogatói ezzel szemben azt állítják, hogy a katalánok önrendelkezésre jogosult politikai közösséget alkotnak, és hogy ennek a jognak felül kell kerekednie a spanyol alkotmány szűk értelmezésén. Katalónia magasfokú autonómiát élvez Spanyolország más régióihoz képest; Katalónia és Baszkföld rendelkezik a legkiterjedtebb autonómiával. Ezt történelmi önállóságuk, jelentős gazdasági fejlettségük indokolja, illetőleg az a tény, hogy a politikai, nyelvi és kulturális nacionalizmus, a nemzeti és nyelvi öntudat ezeken a területeken a legerőteljesebb. A múlt században a katalán társadalom közös nyelvezete, hagyományai és kultúrája miatt Katalónia jogot kapott arra, hogy saját testületein keresztül megvitassa a helyi és regionális témákat. A spanyol alkotmány és Katalónia autonómiájáról szóló 2006. évi statútum értelmében Katalónia Autonóm Község igazgatja az oktatást és az egészségügyet, jelentős önkormányzati jogokat kapott a pénzügyek irányításában is. Annak ellenére, hogy Katalónia nem rendelkezik teljes autonómiával a külpolitika tekintetében, a Katalán Parlament az elmúlt években több mint tíz küldöttséget hozott létre külföldön.

1.3. Összegzés

A katalán függetlenségi mozgalom hátterében összetett történelmi, gazdasági, nyelvi és identitáspolitikai okok állnak. A katalán nyelv nem csupán kulturális érték, hanem politikai szimbólum is, amely a régió kollektív identitásának egyik legfontosabb pillére. A Franco-diktatúra alatt elszenvedett elnyomás, majd a 2006-os autonómiastatútum megnyirbálása mély bizalmi válságot okozott a központi kormány és Katalónia között. A függetlenségpárti mozgalom

⁴²⁷E-006139/2020 Parliamentary question, European Parliament.

nemzetközi dimenziót is öltött, különösen a spanyol állam intézkedéseit ért emberi jogi kritikák, valamint az orosz befolyás gyanúja nyomán.

A kérdés fenntartható rendezéséhez elengedhetetlen a politikai párbeszéd, a kölcsönös elismerés, és a nyelvi-kulturális különállás tiszteletben tartása – mindez az állam stabilitása és a demokrácia minősége szempontjából is fontos.

2. Valenciai nyelv a politikában

A valenciai nyelv státuszát tovább bonyolítja a politikai és társadalmi vita arról, hogy a valenciai és a katalán ugyanaz a nyelv vagy sem. Bár a nyelvészeti konszenzus egyértelműen az egységes katalán nyelvet ismeri el, a valenciai politikai és közéleti szereplők közül sokan tagadják ezt az egységet. Az autonóm kormány és egyes egyetemek sokáig kerülték a katalán megnevezést, inkább a *valenciai nyelv* kifejezést használták. Az Alkotmánybíróság azonban egyértelművé tette: a valenciai és a katalán nyelv akadémiailag azonos, és jogilag nem lehet akadálya annak, hogy így ismerjék el őket.⁴²⁸

1998-ban megalakult a Valenciai Nyelvi Akadémia, amely hivatalosan elismeri, hogy a valenciai a katalán nyelv része, bár ezt közvetett módon, politikailag óvatos megfogalmazásban teszi: „*A valenciai a Aragóniai Korona örökösei által elismert nyelvi rendszer része*”. Ez a megfogalmazás kerüli a katalán szó használatát, hogy elkerülje a politikai konfliktust.⁴²⁹

A 2000-es évek elején számos intézkedés született, amelyek célja a katalán–valenciai nyelvi egység tagadása volt. A konzervatív Néppárt (PP) által vezetett regionális kormányzat 1997-ben módosította a tankönyvek jóváhagyási eljárását, és utasította a kiadókat, hogy távolítsanak el minden olyan hivatkozást, amely a katalán és a valenciai nyelv egységére utal. A nyomásgyakorlás részben jogi fenyegetéseken keresztül történt: a kiadók 85%-a ennek engedve módosította a szóhasználatot, míg egy kisebbség – főként helyi cégek – ezt megtagadta. Ennek következtében az iskolák a tanév során olyan tankönyveket használtak, amelyekből szó szerint

⁴²⁸Monzó 2004. 352.

⁴²⁹Toni Cuquerella (2014): *La AVL reconoce la unidad de la lengua en su Diccionario Normativo*.
https://www.eldiario.es/comunitat-valenciana/avl-reconoce-unidad-diccionario-normativo_1_5048470.html

kivágták az egységes nyelvi eredetre vonatkozó oldalakat. Az új verziókban a valenciai nyelvet a középkori ibériai nyelvek egyikeként, a katalántól függetlenül tüntették fel.⁴³⁰

A 2002-es tanévtől a valenciai irodalom tárgy tantervéből eltávolították azokat az irodalmi szerzőket, akik nem voltak valenciai származásúak – így többek között Ramon Llull, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu vagy Eugeni d’Ors sem szerepelhetett a tananyagban. E lépés komoly társadalmi tiltakozást váltott ki. 1999 elején 5.000 közéleti szereplő, köztük ismert politikusok, tanárok és értelmiségiek (pl. José Borrell, Carmen Alborch) írták alá a *Manifest per l’Ensenyament del Valencià*⁴³¹ című nyilatkozatot, amely az oktatásba való politikai beavatkozás ellen emelt szót.⁴³²

A tantervben bekövetkező változás kritikát váltott ki más katalán nyelvű régiókban is. 2001 szeptemberében Damià Pons, a Baleár-szigetek oktatási minisztere nyílt levélben bírálta a valenciai kormányt. Kifogásolta, hogy az intézkedés tudománytalan módon szakítja szét a több mint hét évszázados közös katalán–valenciai–baleár-szigeteki irodalmi hagyományt. Hivatkozott például Ramon Llull munkásságára, amely alapvető hatással volt a középkori valenciai prózára, valamint Alcover és Moll közös szótárára, amely a 20. században irányadó volt valenciai írók számára. Pons hangsúlyozta, hogy a nemzetközi filológiai közösség egységesen egy közös katalán nyelvű irodalomként kezeli ezeket az alkotásokat, és elutasítja a közigazgatási alapú megosztást. A levél végén a miniszter együttműködést ajánlott a tananyagfejlesztés, például Ramon Llull műveinek közös kiadása terén, valamint a nyelvvizsgák kölcsönös elismerésére tett javaslatot, katalán–valenciai viszonylatban.⁴³³

A „katalanizmus” vagy a „Països Catalans” kifejezések politikai viták tárgyává váltak, és gyakran pejoratív jelentéssel ruházták fel őket. Előfordult, hogy kulturális eseményeket, könyvesboltokat vagy civil szervezeteket ért erőszakos támadás pusztán azért, mert „katalánbarátnak” tartották őket. Ezek az esetek nemcsak a tudományos szabadság, hanem az oktatási autonómia sérelmét is jelentik. A korlátozó lépésekre válaszul az Európa Tanács, valamint nyelvészeti és emberi jogi szervezetek is kritikát fogalmaztak meg, hangsúlyozva, hogy a

⁴³⁰Neus Caballer (1999): *Manifiesto de 5.000 intelectuales en Valencia*.
https://elpais.com/diario/1999/10/11/sociedad/939592815_850215.html

⁴³¹Magyarul: Kiáltvány a valenciai nyelv oktatásáért. Saját fordítás

⁴³²Caballer 1999

⁴³³Ultimahora.es (2011): *Pons considera «incomprensible» la exclusión de autores no valencianos*.
<https://www.ultimahora.es/noticias/local/2001/09/11/830507/pons-considera-incomprensible-la-exclusion-de-autores-no-valencianos.html>

nyelvpolitika nem válhat ideológiai eszközzé, különösen akkor, ha az tudományosan megalapozott konszenzust kérdőjelez meg.⁴³⁴

1995-ben a valenciai kormány rendeletet adott ki, amely nem ismerte el a katalán nyelvtudást igazoló okleveleket, amelyeket a Baleár-szigeteken vagy Katalóniában állítottak ki. Ez azt jelentette, hogy az azonos nyelvet beszélők (pl. filológus végzettségűek) nem használhatták más régiók bizonyítványait hivatalos eljárásokban Valenciában. Ez a szabályozás alkotmányos panaszt váltott ki, és az ügy végül a Legfelsőbb Bíróság elé került, amely 2006-ban eltörölte a valenciai döntést. A bíróság megállapította, hogy a rendelet megsérti az egyenlőség elvét, diszkriminálja a katalán nyelvhasználókat, és figyelmen kívül hagyja az egységes nyelvi rendszer tudományos alapjait. A bíróság elismerte, hogy a valenciai és a katalán tudományosan azonos nyelv, és a különböző régiókban szerzett tanúsítványokat egyenértékűként kell elfogadni.⁴³⁵

2.1. Bírósági döntések és a nyelvi egység kérdése Valenciában

A valenciai autonóm kormány korábban arra hivatkozva tagadta meg más régiókban – például Katalóniában vagy a Baleár-szigeteken – kiállított katalán nyelvvizsgák elismerését, hogy a katalán és a valenciai nem ugyanaz a nyelv. Ez a gyakorlat azonban súlyos jogi és tudományos kritikákat váltott ki.

A spanyol Legfelsőbb Bíróság egyértelműen kimondta, hogy ez az érvelés sem jogilag, sem tudományosan nem tartható. Álláspontjuk szerint a valenciai és a katalán ugyanazon nyelv két különböző megnevezése, amit a következő érvek támasztanak alá: az állami oktatási rendeletek és jogszabályok egységesen kezelik a katalán nyelv oktatását és vizsgáit, beleértve a valenciai régióban szerzett tudást is. Az egyetemek (Valencia, Castellón, Alicante) a két nyelvváltozatot akadémiailag egységes nyelvként kezelik, a Spanyol Királyi Akadémia Szótára (RAE) is a katalán nyelv egyik változataként határozza meg a valenciait. A bíróság hivatkozott a Valenciai Nyelvi Akadémia 2005-ös hivatalos állásfoglalására is, amely világosan kimondja: „*A valenciai nyelv*

⁴³⁴Caballer 1999

⁴³⁵Levante (2006): *El Supremo afirma que valenciano y catalán son la misma lengua y repone la convalidación*. <https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2006/04/06/supremo-afirma-valenciano-catalan-son-13742208.html>

filológiai szempontból azonos a katalánnal, és ugyanahhoz a nyelvi rendszerhez tartozik, mint a Katalóniában, a Baleár-szigeteken vagy az Andorrában beszélt változat.”⁴³⁶

Valencia kormányának érve az volt, hogy mivel az autonómiastatútum a nyelvet „valenciai” név alatt említi, jogosan kezelheti azt különállóként. A bíróság ezt elutasította, mondván: az autonómiastatútum nem tudományos dokumentum, nem ad nyelvészeti definíciót, és nem indokolja jogilag a nyelvek elkülönítését. Ha nincs egyértelmű jogi meghatározás, a döntést tudományos konszenzus alapján kell meghozni, és ez a konszenzus azt állítja, hogy a két nyelv azonos. A Legfelsőbb Bíróság ezért megállapította, hogy a más régiókban (pl. Katalóniában) szerzett katalán nyelvvizsgákat egyenértékűként kell elismerni Valenciában, azok elutasítása sérti az alkotmányos egyenlőség elvét.⁴³⁷

A Valenciai Nyelvi Akadémiáról szóló törvény preambuluma is utal arra, hogy a nyelvi konfliktus – különösen Valencia városában – évtizedek óta akadályozza a nyelvi normalizációt és a társadalmi elfogadottságot. A vita nem nyelvészeti, hanem politikai természetű, és sok esetben tudatosan gátolja a valenciai nyelv társadalmi meggyökeresedését.⁴³⁸

2.2. Valencia város nevének megváltoztatása

A Valencia város nevét érintő apró, ám politikailag jelentős változtatási javaslat komoly vitát váltott ki. A helyi városi tanács kulturális bizottsága kezdeményezte, hogy a város nevét hivatalosan két formában, kétnyelvűen használják: València/Valencia. A vita az ékezet típusáról szól a valenciai névben: jelenleg València az elfogadott valenciai nyelvű írásmód, amelyben nyitott (´) ékezet szerepel. A javaslat szerint ez zárt (̣) ékezetre változna: Valencia lenne az új forma. Bár ez elsőre jelentéktelen részletnek tűnhet, valójában komoly politikai és identitásbeli feszültségeket tükröz Spanyolországban, különösen a régiók és a központi hatalom közötti kapcsolatok terén. Az ékezet irányának megváltoztatása a valenciai alak spanyolosítását jelenti: a

⁴³⁶Ferran Bono (2005): *La Acadèmia Valenciana admite la unitat lingüística con el catalán*.
https://elpais.com/diario/2005/02/10/espana/1107990030_850215.html

⁴³⁷Spanyolország Alkotmánya, 1978. 14. és 23.2. cikk

⁴³⁸Monzó 2004 253.

helyes valenciai „è” helyett „é” kerülne a szóba, ami nyelvileg hibás, de politikai üzenete van: eltávolodás a katalán hagyománytól, közeledés a spanyolhoz.⁴³⁹

A névváltoztatást először 2017-ben kezdeményezte a baloldali Compromís párt, amely akkoriban hatalmon volt. Szerintük teljesen természetes, hogy a várost a régió nyelvén, valenciaiul nevezzék. A szabályozás már 1996 óta létezett, de a konzervatív Néppárt (PP) két évtizedes uralma alatt sosem hajtották végre.

A 2023-as választások után a Néppárt ismét hatalomra került, de a többséghez szüksége volt az ultrajobboldali Vox párt támogatására. Az együttműködés nem tért ki a városnév kérdésére, de a koalíció megalakulása után gyorsan léptek: megváltoztatták az ékezet irányát, ezzel visszalépve a spanyolosabb formához.

A Compromís szerint az egész vita „ünnepélyes ostobaság” – szerintük ez egy jelentéktelen formai kérdés, amely mögött politikai szándék húzódik meg. A Szocialista Párt (PSOE) a változtatást illegálisnak tartja, és azt állítja, hogy a Néppárt enged a Vox nyomásának. A baloldali pártok ellenzik a kétnyelvű forma hivatalos bevezetését, mert szerintük az megsérti a régió történelmi nyelvi hagyományait, és erősíti a valenciai nyelv háttérbe szorítását. A névváltoztatás nem egyszerű. A Nyelvi Akadémia véleményt nyilváníthat, amelyben megakadályozhatja a név módosítását. Amennyiben mégis továbbmegy a folyamat, a regionális parlament elé kell terjeszteni az ügyet, ahol szavazással döntenek róla.

2.3. Civil szervezetek szerepe

Az utóbbi években egyre aktívabbá váltak azok a spanyolországi civil szervezetek, amelyek az államnyelv védelmét tűzték ki célul a regionális nyelvekkel – különösen a katalán nyelv különböző változataival – szemben. E szervezetek tevékenysége korábban elsősorban Katalóniára korlátozódott, azonban az elmúlt időszakban a Valenciai Autonóm Községre és a Baleár-szigetekre is kiterjesztették működésüket. Ilyen például az *Escuela de Todos* (Mindenki Iskolája), amely a spanyol nyelv oktatási szerepének megerősítéséért lép fel, és állítása szerint a

⁴³⁹Laura Llach (2023): *What's in a name? Why changing València to València is a big political problem in Spain.* <https://www.euronews.com/culture/2023/10/05/whats-in-a-name-why-changing-valencia-to-valencia-is-a-big-political-problem-in-spain>

„nyelvi egyensúly” helyreállítását kívánja elérni az oktatási rendszerben. A szervezet 2023-ban 78 valenciai önkormányzatot jelentett fel a regionális ombudsmannál, azzal az indokkal, hogy azok állítólagosan megsértették az intézményi semlegesség elvét azzal, hogy nyilvánosan a valenciai nyelvű oktatás mellett kampányoltak. Ugyanakkor az *Escuela de Todos* beszámolója szerint nem találtak példát olyan települési kezdeményezésre, amely kifejezetten a spanyol nyelv elsődlegességét népszerűsítette volna. A szervezet képviselői azt állítják, hogy Katalónia, Valencia és a Baleár-szigetek azok a térségek, ahol a spanyol nyelv társadalmi funkciói a leginkább korlátozottak az oktatási rendszerben, részben az elmúlt évtizedek regionális nyelvpolitikai reformjai következtében. Ezzel szemben olyan autonóm közösségekben, mint Galicia vagy a Baszkföld, szerintük nagyobb mértékben érvényesül a spanyol nyelv egyenrangú kezelése. A szervezet célkitűzései közé tartozik az is, hogy országos szinten egységes nyelvhasználati minimumot vezessenek be a közoktatásban, a spanyol, mint közvetítő nyelv kötelező jelenlétével.⁴⁴⁰

Hasonló elvek mentén működik a Societat Civil Catalana (Katalán Polgári Társaság), illetve annak regionális ágazatai is, így például a Societat Civil Valenciana és a Societat Civil Balear (Valenciai és Baleár-szigeteki Polgári Társaság). Ezek az entitások többek között bírálják a *Països Catalans* (Katalán országok) koncepcióját, amely szerintük kulturális és nyelvi egységet feltételez a katalán nyelvterülethez tartozó régiók között (Katalónia, Valencia, Baleár-szigetek), és ezáltal figyelmen kívül hagyja az egyes területek saját nyelvi identitását, mint például a mallorcai. A szervezetek érvelése szerint a nyelvi pluralizmus elve gyakran sérül a regionális autonómiákban megvalósuló nyelvpolitikai gyakorlatok során, amelyekben domináns szerephez jutnak a kisebbségi nyelvek. Ezen kritika részét képezi az az állítás is, hogy a kisebbségi nyelvek elsődleges oktatási nyelvvé tétele hosszú távon veszélyezteti a spanyol nyelv társadalmi funkcióit.⁴⁴¹

Ezt az elvet hirdeti a *Convivencia Cívica Catalana* és a *Hablamos Español* is, amelyek az utóbbi időszakban nemcsak a katalán nyelv terjedését kritizálják, hanem más regionális nyelvekét is, így például a galíciai és asztúriai nyelv oktatásban való megjelenését.⁴⁴²

⁴⁴⁰Roger Palós (2025): *The pro-Spanish organizations extend their war against Catalan to Valencia and the Balearic Islands*. https://en.ara.cat/politics/the-pro-spanish-organizations-extend-their-war-against-catalan-to-valencia-and-the-balearic-islands_1_5325291.html

⁴⁴¹Palós 2025

⁴⁴²Palós 2025

Ez az érvelés több szempontból is ellentmondásos, hiszen a nyelvi pluralizmus célja éppen a kisebbségi nyelvek láthatóvá tétele és intézményi megerősítése. Az a felvetés, hogy a kisebbségi nyelvek megerősítése sértené a nyelvi sokszínűséget, logikailag nehezen tartható, különösen olyan kontextusban, ahol a spanyol nyelv túlsúlya továbbra is minden területen érvényesül.

2.4. Összegzés

A valenciai nyelv státuszát évtizedek óta tartó politikai és társadalmi viták formálják, amelyek messze túlmutatnak a nyelvészet területén. Bár a tudományos közösség és az igazságszolgáltatás egyértelmű álláspontja szerint a valenciai és a katalán egyazon nyelv két elnevezése, a régió politikai erői közötti ideológiai megosztottság ezt az egységet gyakran megkérdőjelezi. Az egység tagadása különösen a konzervatív kormányzatok időszakában nyilvánult meg intézményi szinten: tankönyvcenzúrában, tantervi módosításokban és a nyelvvizsgák kölcsönös elismerésének megtagadásában. Ezek az intézkedések nemcsak tudományos kritikákat, hanem társadalmi tiltakozást is kiváltottak, s jelentősen hátráltatták a valenciai nyelv oktatásának és megerősödésének folyamatát.

A nyelv státusza körüli vita jelentős identitáspolitikai jelentőséggel bír: a nyelv elnevezése, az irodalmi kánon formálása vagy akár egy ékezet módosítása is politikai szimbolikát hordoz. Mindez megnehezíti a nyelvi normalizáció és a társadalmi konszenzus kialakítását. Bár az autonóm kormányzat és egyes akadémiai intézmények az utóbbi időszakban óvatosan törekednek a tudományos alapokon nyugvó álláspont megerősítésére, a nyelv körüli mesterségesen gerjesztett konfliktusok továbbra is visszavetik a valenciai nyelv társadalmi beágyazódását.

A valenciai nyelv nemcsak egy nyelvi, hanem egy mélyen politikai kérdés is a régióban, amelynek megoldása csakis a szakmai konszenzus tiszteletben tartásával, a nyelvpolitika depolitizálásával, és a társadalmi párbeszéd erősítésével képzelhető el.

3. Baszk nyelv a politikában

A Franco-rendszer szisztematikusan elnyomta a kisebbségi nyelveket, különösen a baszkot és a katalánt. A baszk nyelv használata tiltott volt az oktatásban, közéletben, közigazgatásban. Ez az elnyomás radikalizálta a baszk nacionalizmust, és hozzájárult az ETA (Euskadi Ta Askatasuna)

nevű szeptatista terrorszervezet 1959-es megalakulásához, amely a baszk függetlenségért harcolt.⁴⁴³

A baszk szeptatizmus kialakulása természetesen nem egyetlen okra vezethető vissza, hanem több tényező együttes hatásának eredménye. Az egyik legfontosabb ezek közül a baszk nyelv egyedülálló jellege, amely semmilyen rokonságot nem mutat a környező nyelvekkel. A baszk Európa egyik legősibb, nem indoeurópai nyelve, amelynek nyelvi izoláltsága erőteljes identitásképző szerepet játszik. A baszk identitás alapját éppen ez a nyelvi sajátosság képezi, és ez adja meg az önálló kulturális és politikai közösség tudatát.

A szeptatista törekvések másik alapvető forrása a történelmi autonómia hagyománya. A baszk tartományok egészen a XIX. század közepéig saját jogrenddel rendelkeztek, az úgynevezett *fueros* rendszerén keresztül. Ezek a helyi kiváltságok és önkormányzati struktúrák fokozatosan megszűntek, ahogy a madridi központi hatalom megerősödött. A jogfosztottság és az autonómia elvesztése jelentős frusztrációt szült a baszk társadalomban, különösen az értelmiségi és politikai elit körében.⁴⁴⁴

Ezt a történelmi és kulturális háttérrel tovább erősítette a régió gazdasági fejlettsége. Baszkföld a 20. század elején Spanyolország egyik legiparosodottabb és leggazdagabb térsége volt, ami nemcsak gazdasági, hanem politikai önállósági igényt is támasztott. Az ipari elit és a középosztály körében megfogalmazódott az az elképzelés, hogy a jólét és fejlődés saját intézményekkel, helyi döntéshozattal hatékonyabban biztosítható, mint a központi állam keretei között.

A szeptatista mozgalmak radikalizálódását végül döntő módon befolyásolta a Franco-diktatúra (1939–1975) elnyomó nyelv- és kultúrpolitikája. A baszk nyelv, a helyi szimbólumok és a kulturális önkifejezés tilalma különösen a fiatal generációkban váltott ki ellenállást. Ez a represszió elősegítette az olyan radikális mozgalmak, mint az ETA megszületését, amelyek a függetlenséget nemcsak politikai célként, hanem ellenállási aktusként is értelmezték. Az ETA 2011-ben végleg bejelentette a fegyveres harc végét, és 2018-ban hivatalosan is feloszlott.⁴⁴⁵

⁴⁴³Ariel Bothen (2014): *An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State*. Honors College, Maine. 30.

⁴⁴⁴Santiago Larrazabal Basañez (2011): Evolución de los regímenes forales de las provincias vascongadas hasta 1876: Desarrollo foral en la interinidad en Álava, Bizkaia y Gipuzkoa. *Iura Vasconiae*, 9(8). 431-461. 432.

⁴⁴⁵El País (2018): "ETA anuncia su disolución definitiva." https://elpais.com/politica/2018/05/03/actualidad/1525341632_253814.html

A baszk széparatizmus kialakulását a nyelvi különállás, a történelmi autonómia elvesztése, a gazdasági önállóság iránti igény, valamint a diktatórikus elnyomásra adott társadalmi válasz együttesen magyarázza. Napjainkban a politikai széparatizmus mérsékeltebb formában él tovább, főként a következő pártokban: EH Bildu – baloldali, függetlenségpárti, de demokratikus eszközökkel dolgozik; PNV (Baszk Nemzeti Párt) – mérsékelt, gazdaságilag autonómiapárti, de nem függetlenség-orientált. A baszk széparatizmus és a politikai radikalizmus visszaszorulása több egymással összefüggő tényező eredményeként ment végbe. Az egyik legfontosabb fordulópontot az jelentette, hogy az ETA erőszakos stratégiája kimerült és társadalmilag is delegitimálódott. A szervezet 1968 és 2011 között több mint 850 ember haláláért volt felelős, azonban a baszk társadalom többsége – még a nacionalista szimpatizánsok körében is – fokozatosan elutasította a fegyveres harcot, mint politikai eszközt. Ezt a folyamatot jelentősen felgyorsította a spanyol állam határozott rendőri fellépése, valamint az európai szintű terrorellenes együttműködés, különösen Franciaország részéről. A 2000-es évek elejére nyilvánvalóvá vált: az erőszak nem vezet eredményre, míg a baszk nyelv, identitás és autonómia ügyét demokratikus keretek között lehet és érdemes képviselni. Ezzel párhuzamosan végbement az ETA politikai szárnyának demokratikus integrációja is. A szervezethez köthető, korábban Batasuna néven működő pártot a spanyol állam többször betiltotta a terrorizmushoz való kötődése miatt. Az utóbbi évtizedben azonban új formációk jelentek meg, például a Sortu, illetve a köré szerveződő EH Bildu pártszövetség, amelyek egyértelműen elhatárolódtak az erőszaktól, és elköteleződtek a békés, parlamentáris működés mellett. Az EH Bildu mára a második legerősebb politikai erővé nőtte ki magát Baszkföldön és országos szinten is jelentős parlamenti jelenléttel bír. Rendszeres szereplője a spanyol törvényhozásnak, valamint önkormányzati szinten is kiterjedt képvisellel rendelkezik.

A politikai radikalizmus visszaszorulásának további előfeltételét a spanyol demokrácia konszolidálódása és az autonómia intézményesülése teremtette meg. Az 1978-as spanyol alkotmány és az azt követő, 1979-ben elfogadott baszk autonómiastatútum lehetővé tette a régió számára saját kormány, parlament, rendőrség létrehozását, valamint a nyelvpolitikai és oktatási önállóság gyakorlását. Mindezek révén a korábban illegális eszközökkel követelt célok – például a nyelvi és kulturális önrendelkezés – immár törvényes keretek között is elérhetőek lettek. Ez jelentős mértékben hozzájárult a radikalizmus visszaszorulásához.

Nem hagyható figyelmen kívül a társadalmi igény változása sem. A baszk társadalom többsége ma már nem a teljes függetlenséget tartja elsődleges célnak, hanem inkább a gazdasági

stabilitást, kulturális önrendelkezést és a nyelvhasználat bővítését támogatja. Fontosabbá váltak a szociális, gazdasági és környezeti kérdések, mint a politikai elszakadás, különösen a fiatalabb generációk számára. A politikai diskurzusban a korábbi radikális retorikát egy konstruktívabb, progresszív témákra koncentráló irány váltotta fel, amelyben a nyelv és identitás továbbra is fontos, de már nem az erőszakos szembenállás eszköze.

Végül, a jelenlegi politikai környezetben megfigyelhető a racionalitás és együttműködés térnyerése is. Mind az EH Bildu, mind a mérsékeltebb PNV parlamenti támogatást nyújt a Pedro Sánchez vezette spanyol szocialista kormánynak (2020–2025), különösen a kisebbségi kormányzás idején. E támogatásért cserébe regionális érdekeket képviselő engedményeket szereznek: például az adósságkezelés, az infrastrukturális fejlesztések, a nyelvhasználati jogok, vagy a közszolgáltatások decentralizálásának terén. A radikalizmus helyébe tehát érdekalapú politika lépett, amelyben a madridi központtal való együttműködés nem elvi kérdés, hanem pragmatikus eszköz a regionális célok eléréséhez.

4. A fejezet összegzése

Katalóniában a nyelvpolitika szorosan összefonódik a függetlenségi mozgalommal: a katalán nyelv nem csupán kommunikációs eszköz, hanem politikai szimbólum, a kollektív identitás eleme. A Franco-rendszer alatti elnyomás és a 2006-os autonómiastatútum korlátozása mély bizalmi válságot idézett elő a központi kormánnyal szemben. A nyelv védelme és intézményi jelenléte nemcsak kulturális, hanem politikai jelentőséggel is bír, és a függetlenségi törekvések egyik legfontosabb legitimációs alapja maradt.

A valenciai nyelv kapcsán a tudományos álláspont világos: a katalán nyelv egyik változatáról van szó. Ennek ellenére a régió politikai elitje gyakran vitatja ezt, részben identitáspolitikai, részben ideológiai megfontolásból. A nyelv státuszának megkérdőjelezése, a tankönyvek és tantervek politikai befolyásolása, valamint a katalán nyelvvizsgák el nem ismerése akadályozza a nyelv egységes kezelését és a nyelvi normalizációt.

Baszkföldön a nyelvpolitika jelentős átalakuláson ment keresztül. A baszk nyelv történelmi izoláltsága és elnyomása hozzájárult a szeparatista törekvésekhez, azonban az ETA feloszlása, az autonómiarendszer intézményesülése és a társadalmi prioritások változása nyomán a nyelv ma már inkább a kulturális önrendelkezés, mintsem az elszakadás eszköze.

A nyelvpolitikák alakulása szorosan összefügg az adott régió politikai történetével, társadalmi dinamikájával és az állammal való viszonyával. A nyelv egyrészt az identitás kifejezésének legitim eszköze, másrészt viszont konfliktusforrás is lehet, ha politikai célokra használják. A fenntartható megoldás csak a kulturális különállás tiszteletben tartásán, a jogi egyenlőség elvén és a politikai párbeszéd megerősítésén alapulhat.

VII. Spanyolország nem hivatalos kisebbségi nyelvei

A spanyol nyelvpolitika elsősorban a hivatalos nyelvekre összpontosít, ugyanakkor Spanyolország területén számos olyan nyelvi közösség él, melyek nyelve nem rendelkezik hivatalos státusszal, mégis jelentős kulturális és társadalmi jelenléttel bír. Ezek a nem hivatalos nyelvek – legyenek akár őshonos kisebbségi nyelvek, akár a bevándorlás révén megjelenő nyelvek – gyakran marginális szerepet kapnak a nyelvpolitikai döntéshozatalban. Ennek következtében korlátozott az érvényesülésük az oktatásban, a közigazgatásban és a közélet más területein, ami hosszú távon a nyelvi asszimiláció és a kulturális láthatatlanság veszélyét hordozza magában.

Ez a fejezet a nem hivatalos, de történetileg vagy demográfiaiilag jelentős nyelveknek a helyzetét elemzi, különös tekintettel a jogi szabályozás hiányosságaira, a nyelvi jogok érvényesítésének lehetőségeire.

A hivatalos kisebbségi nyelvek esetében a vizsgálat logikáját az intézményi jelenlét határozta meg, így lehetőség nyílt a használatuk szisztematikus elemzésére az oktatásban, közigazgatásban, igazságszolgáltatásban és más közéleti területeken. Ezzel szemben a nem hivatalos nyelvek – bár kulturálisan és történelmileg jelentős szereplői Spanyolország nyelvi sokszínűségének – nem rendelkeznek egységes, intézményes keretek között biztosított státusszal.

Mivel ezek a nyelvek nem részei a hivatalos nyelvpolitika struktúrájának, elemzésük nem követheti ugyanazt a logikát, mint a hivatalos nyelveké. Ehelyett az egyes nyelvek sajátos helyzetéhez, társadalmi beágyazottságához és jogi környezetéhez igazodva kerül bemutatásra státuszuk, területi jelenlétük, beszélőik köre, valamint azok a formális és informális csatornák, amelyeken keresztül nyelvi jelenlétük mégis érzékelhető. A következő alfejezetek tehát nem merev szempontok szerint haladnak, hanem mindig az adott nyelv realitásaihoz igazodva vizsgálják annak múltját, jelenlegi állapotát és esetleges revitalizációs törekvéseit.

1. Kisebbségi nyelvek Aragóniában

A spanyolországi nem hivatalos kisebbségi nyelvek közül külön figyelmet érdemelnek azok, amelyek korlátozott intézményi támogatottság mellett, szinte kizárólag regionális szinten maradtak fenn. E nyelvek közé tartozik az aragóniai, amely mély történelmi gyökerei ellenére mára erősen visszaszorult, valamint az aragóniai területeken beszélt katalán, amely ugyan más autonóm közösségekben hivatalos státusszal bír, itt azonban eltérő szabályozás vonatkozik a használatára.

Ezen alfejezet Aragónia autonóm közösség nyelvi helyzetét vizsgálja, különös tekintettel az aragóniai nyelv és a kelet-aragóniai katalán jelenlétére, jogi státuszára és intézményi szerepére. A területi eloszlás rövid bemutatása után az oktatásban, közigazgatásban és a közélet más területein való jelenlétük kerül górcső alá.

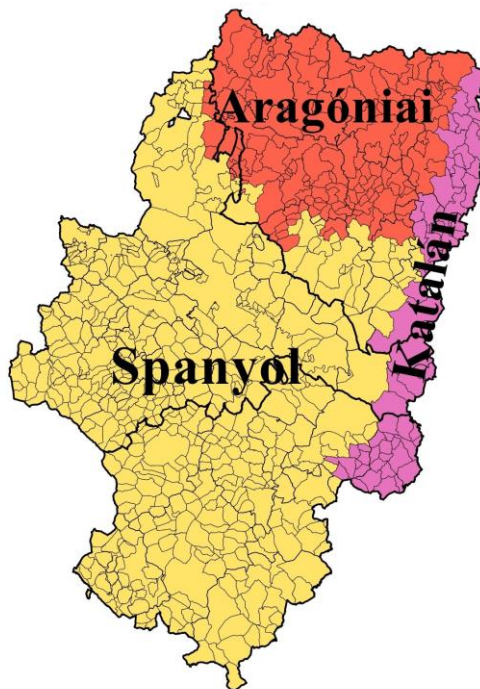
Aragóniában a legelterjedtebb kétségtelenül a spanyol nyelv, amely szinte teljesen egyeduralkodó Teruel tartományban, Zaragoza tartományban, valamint Huesca tartomány déli részein. A katalán ezzel szemben a közösség keleti sávjában elterjedt, amely Katalóniával határos. Végül ott van az aragóniai nyelv és annak benaszakai nyelvjárása, amelyek Huesca tartomány északi részén, valamint Zaragoza tartomány északnyugati szegletében van jelen.⁴⁴⁶

Az Aragóniában élő kisebbségi beszélők számát a különböző források eltérően adják meg. Az Ethnologue szerint – amely az egyik legteljesebb nyelvi forrás – az aragóniai nyelvet 11 000 ember beszéli anyanyelvként, és további 20 000 ember második nyelvként. Hasonló számadatot ad meg az UNESCO által kidolgozott Veszélyeztetett Nyelvek Atlasza is, amely 10 000 anyanyelvi beszélőt sorol az aragóniaihoz, és „veszélyeztetett” nyelvként osztályozza.⁴⁴⁷ Aragónia autonómiastatútumának 7. cikkében olvashatunk a terület saját nyelveiről és nyelvi változatairól. A statútum kimondja: *„Aragónia saját nyelvei és nyelvi változatai az aragón történelmi és kulturális örökség egyik legkiemelkedőbb megnyilvánulását jelentik, valamint a tisztelet, az együttélés és a megértés társadalmi értékét képviselik.”*⁴⁴⁸

⁴⁴⁶Cristian Marco Villanueva (2012): *Lengua aragonesa. Historia y situación actual*. Trabajo Final de Carrera, Barcelona.

⁴⁴⁷UNESCO 2011.

⁴⁴⁸Aragónia Autonómiastatútuma, 1982.

5. Ábra: Aragónia nyelvei⁴⁴⁹

1.1. Nyelvi törvények

2009-ben a Spanyol Szocialista Munkáspárt nyerte a választásokat, így Marcelino Iglesias harmadszor is elnöki székbe került az Aragóniai Párt (PAR) támogatásával.⁴⁵⁰ Ekkor fogadták el a 10/2009. törvényt Aragónia saját nyelveinek használatáról, védelméről és előmozdításáról. Ez a törvény az aragóniai és katalán nyelv használatának normalizálására törekedett az állampolgárok és az adminisztráció közötti kapcsolatokban.⁴⁵¹

A 10/2009. törvény 2. cikkében elismeri az aragóniai nyelvet Aragónia saját, történelmi és eredeti nyelvének. A 2.3 bekezdés továbbá meghatározza, hogy a katalán és az aragóniai nyelv „védelmet élvez, oktatásukat biztosítani és előmozdítani kell.”⁴⁵² A 2013-as választáson a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) majdnem 30%-os szavazatvesztéssel szenvedett el 2007-hez

⁴⁴⁹Forrás: Wikimedia commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aragon_languages.svg

⁴⁵⁰José Ignacio López Susín (2021): Minoritarias dentro de la minorización. La doble discriminación de las lenguas no oficiales. El caso aragonés. *Journal of Language and Law*, 10(1). 7-78. <https://doi.org/10.2436/rld.i76.2021.36663>.

⁴⁵¹10/2009. törvény Aragónia saját nyelveinek használatáról, védelméről és előmozdításáról. BOE-A-2010-1711

⁴⁵²10/2009. törvény, kiemelés tőlem

képest, és a Néppárt (PP) szerezte a legtöbb szavazatot Aragóniában 1999 óta. Ennek eredményeképpen Luisa Fernanda Rudi (PP) lett az elnök. Ekkor a 10/2009. törvényt hatályon kívül helyezték, és elfogadták a 3/2013. törvényt. Ez utóbbi módosította az előzőt, és ellentétben a 2009-es törvénnyel, csupán egyszer említi a kisebbségi nyelveket, és semmilyen módon nem veszi figyelembe a területi nyelvek szociolingvisztikai helyzetét vagy nyelvi vitalitását. Mindkét történelmi nyelv elveszíti megnevezését ebben a jogi dokumentumban. A 2013-as törvény sok tekintetben *tartalom nélküli szabályozást* jelentett, és talán egyetlen célja az előző szabályozás eltörlése és a jogi látszat fenntartása volt.⁴⁵³ A törvény az aragóniai nyelvet nem említi név szerint, hanem az „aragóniai sajátos nyelvek” kifejezést használja. Ez a lépés csökkentette az aragóniai nyelv hivatalos státuszát és korlátozta az oktatásban és közigazgatásban történő használatát.

A 2013-as törvény elfogadása sokak szerint politikai indíttatású, a katalán függetlenségi törekvések elleni szimbolikus válaszként értelmezhető. A tudományos konszenzust figyelmen kívül hagyó politikai döntések azonban leginkább a helyi nyelvhasználókat sújtják, hozzájárulva a nyelvek fokozatos eltűnéséhez.⁴⁵⁴

1.2. Fellebbezés a 2013-as törvény ellen

A spanyol parlamentben 63 képviselő – köztük a Spanyol Szocialista Munkáspárt, az Egyesült Baloldal, a Konvergencia és Unió, illetve a Katalán Republikánus Baloldal alkotmányossági panaszt nyújtottak be a törvény ellen, mivel úgy vélték, hogy az sérti a spanyol alkotmányt, Aragónia autonómiastatútumát és a kisebbségi nyelvek védelméről szóló nemzetközi egyezményeket, például az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartáját.⁴⁵⁵

Emellett számos aragóniai nyelvi és kulturális szervezet, valamint a Huesca megyei önkormányzat is felszólalt a törvény ellen, hangsúlyozva, hogy az nem ismeri el Aragónia háromnyelvű valóságát, és veszélyezteti a kisebbségi nyelvek fennmaradását. A panaszt a Spanyol

⁴⁵³López Susín 2021. 63.

⁴⁵⁴David Albiac Franc (2015): *La diversidad lingüística aragonesa y su modelo educativo: el Colegio Rural Agrupado “Fabara-Nonaspe Dos Aguas”*, Zaragoza. 16.

⁴⁵⁵Europa Press (2013): *Diputados del PSOE, IU-ICV-CHA, CIU y ERC presentan un recurso de inconstitucionalidad contra la Ley de Lenguas de Aragón*. Zaragoza. <https://www.europapress.es/nacional/noticia-diputados-psoe-iu-icv-chaciu-erc-presentan-recurso-inconstitucionalidad-contra-ley-lenguas-aragon-20130813140626.html>

Alkotmánybíróság 2013 szeptemberében elfogadta, és 2016 márciusában hozott döntést, amelyben elutasította a panaszt, és a törvényt alkotmányosnak minősítette.⁴⁵⁶

Több szervezet (Rolde de Estudios Aragoneses, Consello d'a Fabla Aragonesa, Institut d'Estudis del Baix Cinca és Associació Cultural del Matarranya) panaszt nyújtott be az ombudsmanhoz. A panaszban azt sérelmezték, hogy a kormány nem teljesíti az Aragónia autonómiastatútumában, a Spanyol Alkotmányban és az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájában foglalt kötelezettségeit. Emellett kifogásolták, hogy megszüntette a Nyelvpolitikai Főigazgatóságot, valamint az aragón és a katalán népszerűsítésére és terjesztésére irányuló programokat. Az ombudsman, akinek a hatályos nyelvtörvény értelmében vannak hatáskörei a nyelvi ügyekben, elfogadta a panaszt, és javasolja a kormánynak, hogy indítson el olyan nyelvvédelmi politikákat, amelyek megfelelő költségvetési támogatással is rendelkeznek.⁴⁵⁷

1.3. Kérdések az Európai Bizottsághoz

Az Európai Parlament 2024. februári írásbeli kérdéseiből származó információ szerint 2023 decemberében Aragónia kormánya bemutatta a 2024-es költségvetést, amely – amellet, hogy megerősítette a Nyelvpolitikai Főigazgatóság megszüntetését, az egyetlen olyan hatóságot, amely az aragóniai nyelv használatának előmozdításáért felelős – a szélsőjobboldali VOX párt módosításai révén megszüntette az Aragon Nyelvi Akadémia egyetlen fennmaradó támogatását is, miután kizárták azt az állami költségvetésből. A UNESCO szerint veszélyeztetett nyelvet érintő megszorítások mellett a PP-VOX kormány bejelentette, hogy júniustól módosítani kívánja Aragónia autonómiastatútumának részeként szereplő kulturális örökségről szóló törvényt, amely védelmet biztosít az aragóniai és a katalán nyelv számára, megszüntetve ezen elismerést. Ezenkívül bejelentették az Aragóniai Nyelvi és Katalán Nyelvi Intézet megszüntetését is. Ennek fényében a Bizottsághoz intézett első kérdés arra irányult, a Bizottság tudatában van-e ennek a változásnak, amely Aragónia két őshonos nyelvét érinti? Van-e EU alap, amely támogatást nyújthat az Aragóniai Nyelvi Akadémiának annak költségvetésből történő kizárása esetén?

⁴⁵⁶El País (2013): *Huesca exige la derogación de la Ley de Lenguas de Aragón*. https://elpais.com/ccaa/2013/06/06/catalunya/1370553279_736179.html

⁴⁵⁷El Periodico (2024): *El Justicia de Aragón sugiere a la DGA que adopte medidas en defensa de las lenguas propias*. <https://www.elperiodicodearagon.com/aragon/2024/07/01/justicia-sugiere-gobierno-adopte-medidas-politica-linguistica-lengua-104731496.html>

Léteznek-e olyan intézkedések, amelyek szankcionálják azokat a kormányokat, amelyek megszüntetik a veszélyeztetett nyelvek védelmét szolgáló osztályokat?⁴⁵⁸

A válaszban az áll, a Bizottság figyelemmel kíséri az Aragóniában zajló változásokat, és kiemeli, hogy a többnyelvűség kulcsfontosságú európai érték, és a regionális és kisebbségi nyelvek az EU kulturális örökségének alapvető részét képezik. Azonban az EU-nak nincs hatásköre nemzeti vagy regionális kisebbségekkel, illetve a nyelvek elismerésével vagy használatával kapcsolatban sem az oktatásban, sem más területeken a tagállamokon belül. Noha a Bizottságnak nincs hatásköre európai politika kialakítására ezen a területen, együttműködik a tagállamokkal és érdekeltekkel a regionális és kisebbségi nyelvek megőrzésére irányuló projektek támogatása érdekében. Az Erasmus+ és a Kreatív Európa programok támogatnak minden nyelvet, beleértve a regionális és kisebbségi nyelveket is. Az Aragón Nyelvi Akadémia partnerségeket kereshet egy projekthez való pályázás érdekében.⁴⁵⁹

1.4. Az Alkotmánybíróság álláspontja az új nyelvtörvényről

Az Alkotmánybíróság támogatja az aragóniai nyelvek nevének visszaállítását, de elutasítja a 3/2013 törvény ellen benyújtott fellebbezést.⁴⁶⁰ Az alábbiakban bemutatásra kerülnek a fellebbezők igényei és az ítélet jogi alapjai.

A fellebbezők szerint az anyanyelv használatához való jog alkotmányos elismerése nem csupán bizonyos alapvető jogokhoz kapcsolódó nyelvi jogok kihirdetését jelenti; intézményi garanciát is magában foglal, amely biztosítja, hogy a nyelvek felismerhetők és teljes mértékben használhatók legyenek. Ezzel szemben a 3/2013-as törvény, figyelmen kívül hagyva számos aragóniai jogszabály terminológiáját, amelyek az aragóniai és a katalán nyelvre utalnak, elhagyja ezek említését, és helyettük azokat következetesen az alábbiak szerint nevezi: „az aragóniai nyelv a Pireneusi és elő-Pireneusi területeken” és „az aragóniai nyelv a keleti területeken”.

⁴⁵⁸Ana Miranda (2024): *Precarious situation of Aragonese, a language at risk of extinction*. European Parliament, Written Question E-000566/24, 21 February 2024.

⁴⁵⁹Ana Miranda 2024.

⁴⁶⁰Fernando Javier García Fernández (2013): *El Tribunal Constitucional avala la recuperación del nombre de las lenguas de Aragón, pero desestima el recurso interpuesto contra la Ley 3/2013*. <https://eapc-rld.blog.gencat.cat/2016/04/28/el-tribunal-constitucional-avala-la-recuperacion-del-nombre-de-las-lenguas-de-aragon-pero-desestima-el-recurso-interpuesto-contra-la-ley-32013-fernando-javier-garcia-fernandez/>

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy az aragóniai kulturális örökségről szóló 1999. március 10-i 3/1999-es törvény 4.1-es cikkét módosította az Aragónia autonóm közösség adóügyi és közigazgatási intézkedéseiről szóló 2016. január 28-i 2/2016-os törvény 35-ös cikke. A Bíróság szerint „ez a módosítás releváns”, és a fellebbezés tárgyátalan ebben a kérdésben, mivel „az aragóniai és katalán nyelv elnevezésének visszaállítása megtörtént a saját nyelvi formák megnevezésére, így az annak idején elfogadott megnevezés hatályát veszítette.”

Az egyetlen akadémia létrehozásának kifogásolásával kapcsolatban az Alkotmánybíróság úgy ítéli meg, hogy annak esetleges alkotmányellenességét nem bizonyították megfelelően, mivel a kereset csak egy félelmet vagy feltételezést fejez ki, és nem tér ki az ügy érdemi vizsgálatára.

A fellebbezésben megjelent a visszalépés tilalmának elve. A fellebbezők emlékeztetnek arra, hogy a nemzetközi szövegek tartalmazzák a nyelv jogi státuszának fenntartásának alapelvét, amely védelmet jelent, és megakadályozza a visszalépést, biztosítva a megszerzett minimális jogok visszafordíthatatlanságát. Az érvelés szerint az európai nyelvi örökség megőrzése és annak sokfélesége egyre inkább nemzetközi elvként elfogadott, és azt kell feltételezni, hogy – kivéve az egyértelműen igazolt nyelvi változásokkal alátámasztott eseteket – egyetlen nyelv sem csökkentheti jogi státuszát, és a jogi módosításoknak mindig annak védelmét kell növelniük, azzal a céllal, hogy elismerjék hivatalos státuszukat, vagy kiterjesszék annak területi vagy anyagi hatókörét.⁴⁶¹

A fellebbezők kifejtik továbbá, hogy az egyéni jogokat korlátozó rendelkezések visszamenőleges hatályának tilalma (az Alkotmány 9.3-as cikke) a jogok alapvető státuszának visszafordíthatatlanságának elvévé kristályosodott ki, különösen akkor, ha azok lényeges tartalmát egy olyan nemzetközi jog rögzíti, amelyet a spanyol állam teljes mértékben elfogadott. Az elv nemcsak a jogrendszer alapvető jogainak védelmére vonatkozik, hanem lehetővé tette, hogy az irreverzibilitás elve más területeken, például a környezetvédelmi jogszabályokban is megszilárduljon. Ez az elv nem zárja ki a környezetvédelmi törvények módosítását, hanem megköveteli az egyensúly biztosítását a gazdasági fejlődés és a környezetvédelem között, ahol a minimális normákat mindig meg kell őrizni és ellenőrizni kell. A fellebbezők szerint, ha ezt az elvet olyan ügyekben alkalmazzák, amelyek célja a különleges környezetvédelmi területek kijelölésére, még inkább alkalmazni kellene a saját nyelvek használatára. Emlékeztetnek arra,

⁴⁶¹López Susín 2021.67.

hogy a jogos bizalom védelmének elve, amely a jogbiztonság elvéből ered, az Alkotmánybíróság 222/2003-as ítélete szerint (4. jogi alapelv), meg kell akadályoznia, hogy az egyes társadalmi csoportok jogainak gyakorlását biztosító minimális garanciákat szabadon megszüntessék, megőrizve az egyensúlyt a jogrendszer megmerevítése és a visszalépő jogszabályok által érintett csoportok jogos bizalmának megsértése között. Ebben az esetben a fellebbezők úgy vélik, hogy visszalépés történt mind az aragóniai, mind a katalán nyelvet beszélők jogainak összessége, mind a jogbiztonság terén, mivel olyan szabály eltörlésére került sor, amely egyéni minimális jogokat biztosított, és meghatározta a saját és kisebbségi nyelvek minimális jogi státuszát Aragóniában. Az Alkotmánybíróság azonban úgy véli, hogy bár a jogbiztonság elve előírja, hogy a jogszabályok egymásutánisága bizonyos szabályokat kövessen, ezek között nem szerepel az a követelmény, hogy ne lehessen kedvezőtlen reformokat bevezetni.⁴⁶²

1.5. Polgári kezdeményezés az aragóniai nyelvek védelme érdekében

A Rolde de Estudios Aragoneses⁴⁶³ kezdeményezésére aláírásgyűjtési kampány indult, amely 48 óra alatt körülbelül 2 500 aláírást gyűjtött össze. A kampány hangsúlyozza, hogy több mint 150 000 ember használja vagy ismeri az aragóniai és katalán nyelvet, amelyek Spanyolország Alkotmánya, az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartája, Aragónia autonómiastatútuma és a helyi törvények szerint védettek.⁴⁶⁴

A kezdeményezés szerint az Aragón régió PP-Vox-PAR kormánykoalíciója jogszabály-módosítást tervez, amely megszüntetné ezeknek a nyelveknek az elismerését, megakadályozva azok oktatását, terjesztését és a kapcsolódó kultúra támogatását. Az aláírásgyűjtés célja a jelenlegi nyelvi védelem fenntartásának és a nyelvek túlélésének biztosítása. Jorge Azcón és kormánya azonban az aragóniai nyelvet tekinti problémának, nem annak megmentését.⁴⁶⁵

⁴⁶²López Susín 2021.68.

⁴⁶³Aragóniai Tanulmányok Egyesülete

⁴⁶⁴Chorche Tricas, Iker González Izagirre (2024): *El gobierno PP-Vox-PAR avanza desde la DGA en su lingüicidio de aragonés y catalán de Aragón*. <https://arainfo.org/el-gobierno-pp-vox-par-avanza-desde-la-dga-en-su-linguicidio-de-aragones-y-catalan-de-aragon/>

⁴⁶⁵Tricas, Izagirre 2024.

1.6. Az Európa Tanács fellépése

A Tanács 2024. január 17-én meghallgatást szervezett Madridban, ahol az aragóniai nyelvek védelmében érdekelt helyi szervezetek képviselőivel találkozott, többek között a Rolde de Estudios Aragoneses, a Consello d'a Fabla Aragonesa és a Zaragozai Egyetem Johan Ferrández d'Heredia Katedrája szakértőivel. A kormány álláspontját később hallgatják meg, majd a Szakértői Bizottság jelentést készít a Miniszterek Bizottsága számára. Ez utóbbi olyan ajánlásokat fogalmaz meg, amelyeket kötelező figyelembe venni a területért felelős hatóságoknak, jelen esetben Aragónia Kormányának. Az Európa Tanács szándéka, hogy biztosítsa a kisebbségi nyelvek megfelelő védelmét és támogatását, különös tekintettel az aragón és katalán nyelvek helyzetére. Az ajánlásaik végrehajtása nemcsak jogi, hanem kulturális és társadalmi kötelezettség is. A Szeminárium egy részletes jelentést mutatott be, amelyben az aragóniai és katalán nyelvek intézményi helyzetét ismertették. Kiemelték, hogy a 2015 és 2023 között elért nyelvpolitikai előrelépéseket a kormányváltás következtében élesen megszakították. Az intézkedések közé tartozott a Nyelvpolitikai Főigazgatóság megszüntetése, amely a 2015-2023 közötti időszakban felelős volt az aragóniai és katalán nyelvek népszerűsítéséért és oktatásáért. Az Aragóniai Nyelvi Akadémia pénzügyi ellehetetlenítése, amely az aragóniai nyelvek helyes használatát hivatott biztosítani. A nyelvek népszerűsítésére és fejlesztésére szánt összeg 2023-ban 385 500 euró volt, míg 2024-re 0 euróra csökkent, annak ellenére, hogy a történelmileg legnagyobb költségvetés állt rendelkezésre.⁴⁶⁶

Az Európa Tanács képviselői aggodalmukat fejezték ki a bemutatott adatok kapcsán, és jelezték, hogy ezeket figyelembe veszik az Európai Unió kisebbségi nyelvek helyzetéről szóló időszakos jelentésükben. Hangsúlyozták, hogy az aragón és katalán nyelvek védelme nemzetközi és jogi kötelezettség.

1.7. Összegzés

A költségvetési csökkentések számos területen éreztetik hatásukat, például a médiatartalmak terén. Az aragóniai televízió *Charrín Charrán* és *A Escampar la Boira* programjait megszüntették. A helyi önkormányzatoknak és egyesületeknek nyújtott támogatások ugyancsak

⁴⁶⁶Tricas, Izagirre 2024.

megszűntek. Elmaradtak a nyelvhez kapcsolódó digitális eszközök, például fordítóprogramok, online szótárak fejlesztései. Az oktatási szférában sem történt előrelépés az aragóniai nyelvekhez kapcsolódó anyagok fejlesztésében. Az Aragóniai Szociolingvisztikai Szeminárium emlékeztet arra, hogy az Aragóniai Kormány nyelvpolitikája ellentétes az európai, spanyol és aragóniai jogszabályokkal, amelyek biztosítják a kisebbségi nyelvek védelmét és használati jogát. Felhívták a figyelmet arra, hogy az Aragóniai Nyelvi Akadémia létrehozása 2021-ben a kormány, az Aragóniai Parlament és a Zaragozai Egyetem közötti megállapodás eredménye volt, ezért annak ellehetetlenítése szintén jogsértő. A találkozó rávilágított a kisebbségi nyelvek védelmének szükségességére, és sürgette a nemzetközi ajánlások figyelembevételét.⁴⁶⁷

Aragónia kisebbségi nyelveinek védelmével és népszerűsítésével kapcsolatban a következő változások történtek az értékelés során, amelyek aggodalomra adnak okot: Az aragóniai nyelv védelmét és népszerűsítését célzó szervezetek finanszírozása drasztikusan csökkent, a regionális szintű programokat leállították, a határokon átnyúló kezdeményezéseket, például a LINGUATEC projektet felfüggesztették. A kormányzati struktúra és a Nyelvpolitikai Főigazgatóság kompetenciáinak átszervezése akadályozza az aragóniai nyelv közéletben való használatát. Az aragóniai nyelv oktatása felnőttek számára megszűnt a hivatalos nyelviskolákban. Az Aragóniai Nyelvi Akadémiának szánt támogatás jelentősen csökkent.⁴⁶⁸

Az aragóniai nyelv és kultúra megőrzése érdekében haladéktalanul határozott intézkedésekre van szükség, amelyeket szoros együttműködésben kell megvalósítani a nyelv beszélőivel. Fontos lépés lenne az aragóniai nyelv nevének hivatalos beemelése az autonómiastatútumba is. Hosszú távon elengedhetetlen egy átfogó stratégia kidolgozása, amely a nyelv védelmét, használatát és népszerűsítését célozza – mindezt a közösség aktív bevonásával. Szükséges a nyelvpolitikai intézkedések összehangolása és megerősítése, valamint célzott források biztosítása az aragóniai nyelvet támogató szervezetek számára. Kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy az aragóniai nyelv jobban megjelenjen a médiában – legyen szó televízióról, rádióról, nyomtatott vagy digitális felületekről. Helyre kell állítani az aragón nyelv oktatását a hivatalos nyelviskolákban a felnőttek számára is. Ugyanilyen fontos az Aragóniai Nyelvi Akadémia szerepének megerősítése, mint olyan tanácsadó intézményé, amely szakmailag támogatja a nyelvvel kapcsolatos döntéshozatalt. Ezek a lépések alapvető fontosságúak ahhoz, hogy az

⁴⁶⁷Tricas, Izagirre 2024.

⁴⁶⁸Tricas, Izagirre 2024.

aragóniai nyelv ne csak fennmaradjon, hanem újra megerősödjön és élő része maradjon Aragónia kulturális örökségének.

2. Az asztúriai nyelv helyzete

Az asztúriai nyelv helyzete évtizedek óta vita tárgyát képezi Spanyolországban. Bár a nyelvet a régió lakosságának jelentős része beszéli, jogi státusza továbbra is bizonytalan: jelenleg nem rendelkezik hivatalos nyelvi státusszal, csupán a kulturális örökség részeként ismerik el. Az asztúriai társhivatalossá tételének kérdése túlmutat a nyelvi jogok kérdéskörén, egy mélyebb politikai és társadalmi dilemmát is jelent.

A nyelv hivatalos elismerésének kérdése élesen megosztja a közvéleményt és a politikai pártokat. Míg egyesek a kulturális identitás megőrzésének és az anyanyelvhasználat jogának megerősítéseként tekintenek rá, mások attól tartanak, hogy a hivatalos státusz felerősítené a regionális nacionalizmust, emellett gazdasági és adminisztratív terheket róna a közintézményekre.

2.1. Asztúria nyelvei

Asztúria Spanyolország északnyugati részén található. Lakossága 1 012 117 fő, ebből több mint 350 000 ember beszél asztúriai nyelven.⁴⁶⁹ Az asztúriai mellett említésre méltó a galíciai nyelv jelenléte Asztúriában, amely ebben a térségben az eonaviai-galíciai vagy galíciai-asztúriai néven terjedt el. Az eonaviai-galíciai elnevezés a nyelv földrajzi és kulturális gyökereire utal. Az Eo-Navia régió Asztúria nyugati határvidéke, Galicia szomszédságában helyezkedik el. Ez a terület adta a nevet az itt beszélt nyelvváltozatnak. Az *Eo* és a *Navia* két folyót jelöl, amelyek a térség meghatározó földrajzi elemei, így szimbolikusan is összekötik a galíciai nyelv ezen változatát a régióval. Itt található a legnagyobb galíciai nyelvet beszélő közösség Galicián kívül, körülbelül 50 000 fővel. Az itt beszélt nyelvjárás számos egyedi vonással rendelkezik, amelyek megkülönböztetik a galíciai nyelvtől.⁴⁷⁰

Az asztúriai a latin nyelv fejlődésének eredménye az Ibériai-félszigeten a galíciai, portugál, kasztíliai, katalán és aragón nyelvek mellett. Főként Asztúriában beszélik, de kisebb

⁴⁶⁹Instituto Nacional de Estadística, 2021.<https://www.ine.es/>

⁴⁷⁰Xavier Frías-Conde (2007): A brief outline of historical sociolinguistics of the Galician language. *Romania Alternativa*, 1–9. 7.

mértékben jelen van León és Zamora területén is. A portugáliai Miranda do Douro megyében a mirandai nyelvet beszélik, amely az asztúriai nyelv egyik változata. A mirandai nyelvet nemrégiben hivatalos nyelvként ismerték el Miranda do Douro területén.⁴⁷¹ Ez különösen figyelemre méltó, mivel Portugália hagyományosan egységesítő jellegű nyelvpolitikát folytat, amelyben a portugál az egyetlen hivatalos nyelv, így a kisebbségi nyelvek elismerése ritkán fordul elő. Ezzel szemben Spanyolország, amely alkotmányában deklaráltan többnyelvű országgént hirdeti a kulturális és nyelvi sokszínűség védelmét, nem biztosít hivatalos státuszt az asztúriai nyelv számára.

Az asztúriai nyelv a 8-10. században Asztúria Királyságának hivatalos nyelve volt. A 13-14. században az adminisztráció nyelveként használták különféle törvények, szabályzatok, rendeletek és közjegyzői okiratok szerkesztésére. A Kasztíliai Királyság növekvő dominanciájának köszönhető a kasztíliai nyelv térnyerése a 14. és 15. században. Főként a magasan művelt rétegek tértek át a kasztíliai nyelvhasználatra. Az alsóbb osztályok tagjai továbbra is asztúriai nyelven fejezték ki magukat. A kasztíliai nyelv térnyerése és az asztúriai visszaszorulása egy hosszú távon zajló folyamat volt, amelynek okai a modernizáció, a városiasodás, valamint a spanyol állam központosító nyelvpolitikája. A kasztíliai nyelv dominanciája folyamatosan erősödött, mivel ez lett az oktatás, a közigazgatás és a gazdasági élet kizárólagos nyelve, míg az asztúriai egyre inkább a magánélet szűk körére szorult vissza, főként vidéki közösségekben.⁴⁷²

2.2. Az asztúriai nyelv fellendülése

A 20. század első felében Spanyolországot politikai instabilitás és társadalmi feszültségek jellemezték, amelyek végül az 1936-ban kitört polgárháborúhoz vezettek. A konfliktus három évig tartott és a nacionalista erők győzelmével zárult, Francisco Franco tábornokkal az élen. 1939-től Franco autoriter diktatúrát vezetett be, amely a spanyol egységet és a központi hatalom megerősítését tűzte ki célul. Franco diktatúráját (1939–1975) a kisebbségi nyelvek és a hozzájuk

⁴⁷¹1999. január 29-i 7/99. sz. törvény a mirandai közösség nyelvi jogainak hivatalos elismeréséről

<https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/7-1999-182838>

⁴⁷²Ramón D'Andrés Díaz, Xulio Viejo Fernández (2002): Rapport about the institutional obstacles to the normalisation of the Asturian language. In: Lorenzo Suárez et.al. (eds.): *Bilingual socialization and bilingual language acquisition: proceedings from the Second International Symposium on Bilingualism*. University of Vigo, Galicia. 885-902. 887.

kapcsolódó kultúrák súlyos elnyomása jellemezte. Ebben az időszakban minden kisebbségi nyelv nyilvános használatát törvényellenesnek nyilvánították, és annak megszegését pénzbírsággal sújtották.⁴⁷³

Az 1970-es évek elején Spanyolországban megjelentek a társadalmi változásokat sürgető mozgalmak, amelyek a demokratikus reformok előmozdítására és a kulturális identitás elismerésére törekedtek. Ezek az események egybeestek Franco tábornok rezsimjének hanyatlásával és a különböző nemzetiségek önállósodásért folytatott küzdelmeivel. Ennek részeként az asztúriai nyelv iránt is újraéledt az érdeklődés. Az asztúriai nyelv megerősítését célzó kezdeményezések indultak el az irodalom, az oktatás és a kultúra területén.⁴⁷⁴ Az 1970-es évek elején végbement események sora hozzájárult az asztúriai nyelv társadalmi és kulturális fejlődéséhez. 1969-ben megalakult a *Los Amigos del Bable*⁴⁷⁵ szervezet, amelynek tevékenysége főként irodalmi pályázatok szervezésére és hagyományos dalok gyűjtésére korlátozódott, ám egyik vezetője, Lorenzo Novo kezdeményezte az első Asztúriai Nyelvi Regionális Gyűlést 1973-ban, amely összehozta a nyelvhasználókat és kutatókat, megalapozva a későbbi nyelvi mozgalmat. 1974-ben az Asztúriai Hetilap című folyóiratban megjelent a *Conceyu Bable* rovat, amely jelentős támogatást nyert. Ennek hatására létrejött a jogilag elismert Asztúriai Nyelvi Tanács⁴⁷⁶, amely más asztúriai egyesületekkel karöltve az asztúriai nyelvi mozgalom motorjává vált. A szervezet a nyelvre úgy tekintett, mint az asztúriai identitás alapvető elemére. Kampányokat indított a nyelv oktatásban való terjesztésére, ösztönözte a sajtót a nyelv használatára, támogatta az asztúriai nyelv írásbeliségét és kulturális elismerését.⁴⁷⁷

Az Asztúriai Nyelvi Tanács 1976-ban politikai követeléseket is megfogalmazott, például az autonómiastatútum létrehozását. A mozgalom eredményeként a nyelv részlegesen bekerült az oktatási rendszerbe és megjelent egy új írói generáció, *Felemelkedés* néven. A folyamat csúcspontja az Asztúriai Nyelvi Akadémia megalapítása volt 1980-ban, amely a nyelvi tervezésért

⁴⁷³Jose Ignacio Hualde et. al. (2010): *Introducción a la lingüística hispánica*, Cambridge University Press, 2010.
DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808821>. 420.

⁴⁷⁴Ramón D'Andrés (2002): *La llingua asturiana na sociedá*. Academia de la Llingua Asturiana; Informe sobre la llingua asturiana. Academia de la Llingua Asturiana, Uviéu. 77-103. 80.

⁴⁷⁵A magyar fordítás így hangzik: *Az Asztúriai nyelv barátai*. A szervezet nevében szereplő *bable* kifejezés az asztúriai nyelvre utal.

⁴⁷⁶*Conceyu Bable: Asztúriai Nyelvi Tanács*. Saját fordítás.

⁴⁷⁷Xosé Lluis García Arias (2002): *Breve reseña sobre la lengua asturiana. Informe sobre la llingua Asturiana*. Academia de la Llingua Asturiana. 18.

felelős intézménnyé vált. Az Akadémia kiemelkedő eredményei közé tartozik az alábbiak létrehozása: Asztúriai Nyelvtan (1998), Asztúriai Nyelv Szótára (2000). A mozgalom legfontosabb eredményei az asztúriai nyelv elismerése az autonómiastatútumban, valamint a nyelv tudományos alapjainak és írásbeliségének megteremtése.⁴⁷⁸

2.3. A demokrácia útján: A spanyol alkotmány nyelvi rendelkezései

A demokrácia megérkezése Spanyolországba politikailag kedvező feltételeket teremtett a kisebbségi nyelvek védelmére és népszerűsítésére. Az 1978-as spanyol alkotmány a kasztíliai hivatalos nyelvként ismeri el, ugyanakkor lehetőséget biztosít arra, hogy az autonóm közösségek saját területükön más nyelveket is társhivatalossá nyilvánítsanak. Olyan nyelvek, mint a katalán, a galíciai és a baszk, ekkor nyerték el hivatalos státuszukat saját területükön.⁴⁷⁹ A spanyol alkotmány a kasztíliai nyelvet államnyelvként nevezi meg, majd a 3. cikk második bekezdésében kimondja: *„A többi spanyol nyelv is hivatalos lesz a megfelelő autonóm közösségekben, az ottani statútumok szerint.”*⁴⁸⁰ Asztúria autonómiastatútuma azonban a 4. cikkében nem ismeri el a hivatalos nyelvi státuszt az asztúriai nyelv számára, ehelyett kimondja: *„Az asztúriai nyelv védelemben fog részesülni. Használatát, médiában való terjesztését és oktatását elő kell segíteni, mindig tiszteletben tartva a helyi változatokat és a tanulás önkéntességét. Asztúria törvényben fogja szabályozni az asztúriai védelmét, használatát és népszerűsítését.”*⁴⁸¹

Asztúriában tehát a kasztíliai (spanyol) az egyetlen hivatalos nyelv, míg az asztúriai védelemben részesül, de nem élvez hivatalos státuszt.

1998-ban az autonómiastatútum módosítására került sor, így az asztúriai nyelv hivatalosságának követelése ismét központi kérdéssé vált a politikai színtéren, tömegtüntetések kíséretében. A hivatalosság bevezetése végül nem került be az új statútum szövegébe. Ezzel

⁴⁷⁸Xulio Viejo Fernández (2004):: Asturian: Resurgence and impending demise of a minority language in the Iberian Peninsula. *International Journal of the Sociology of Language*, 170(3). 172. DOI: <https://doi.org/10.1515/ijsl.2004.2004.170.169>

⁴⁷⁹u.o.

⁴⁸⁰Spanyolország Alkotmánya, 1978.

⁴⁸¹Asztúria autonómiastatútuma, 1981.

szemben 1998-ban elfogadásra került az Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló Törvény, amely egy mérsékeltebb megközelítést követ.⁴⁸²

A nyelvhasználati törvény 4. cikkében kimondja: „*Minden állampolgárnak joga van az asztúriai nyelvet használni és ezen a nyelven kifejezni magát, szóban és írásban.*” (...) „*Az asztúriai nyelv használatát érvényesnek kell tekinteni a polgárok és Asztúria autonóm közösség közötti szóbeli és írásbeli kommunikációban.*”⁴⁸³

2.4. Asztúriai mint hivatalos nyelv: Érvek és ellenérvek

Az asztúriai nyelv hivatalos státuszának kérdése erőteljesen megosztja a közvéleményt és a politikai szereplőket. A támogatók azzal érvelnek, hogy a hivatalos státusz biztosítaná a nyelv fennmaradását, növelné presztízsét és megerősítené a regionális identitást. Emellett úgy vélik, hogy az elismerés a kulturális sokszínűség védelmének fontos eszköze, összhangban az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájával. Az ellenzők azonban elsősorban a hivatalos státusz gazdasági következményeire hívják fel a figyelmet, mint például a kétnyelvű közigazgatás és oktatás magas költségeire. Emellett aggodalmukat fejezik ki amiatt is, hogy a nyelv kötelező használata terhet róhat azokra, akik nem beszélik az asztúriait, ami feszültségeket szíthat a régióban. Szintén a társhivatalosság ellen szól, hogy Spanyolország már elismer öt társhivatalos nyelvet: a katalánt, a baszkot, a galiciait, a valenciait és az aránit. Amennyiben az asztúriai csatlakozik hozzájuk, más kisebbségi nyelvek, például Aragónia és León nyelvei, valamint a roma (káló) nyelv is hasonló státuszt követelhetnek. 2022 októberében jelentős nyilvános megmozdulás zajlott Asztúria fővárosában, Oviedóban, ahol 10 000 ember vonult utcára az asztúriai nyelv hivatalos elismeréséért.⁴⁸⁴ Ez az esemény jól mutatja, hogy a nyelv ügye továbbra is intenzív viták és társadalmi diskurzus tárgyát képezi. Míg sokan a hivatalos státuszt a nyelv fennmaradásának zálogaként látják, az asztúriai lakosság mindennapi nyelvhasználata vitatott: nem egyértelmű, hogy valójában hányan használják napi szinten az asztúriai nyelvet.

⁴⁸²Academia de la Llingua Asturian (2013): *Informe sobre la represión y non reconocencia de los derechos llingüísticos n'Asturies*. <https://lafozdelpielgu.org/spip.php?article562>

⁴⁸³Az Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló Törvény. BOE-A-1998-10126
Kiemelés tőlem.

⁴⁸⁴Stephen Burgen (2022): *'It's my mother tongue': the fight for a fifth co-official Spanish language*. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/04/asturias-fight-for-a-fifth-co-official-spanish-language>

Az Asztúriai Nyelvi Akadémia szerint a hivatalos elismerés alapvető feltétele a nyelv megőrzésének, így ez a szintű védelem nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a nyelv hosszú távon is életben maradjon.⁴⁸⁵ Az Asztúriai Kezdeményezés nevű szervezet azzal a céllal alakult meg, hogy társadalmi és politikai konszenzust teremtsen az asztúriai nyelv hivatalos státuszának elismerése érdekében. Az egyesület hangsúlyozza függetlenségét: nem fogad el állami támogatást és pozitív, építő megközelítést alkalmaz. A cél az asztúriai nyelv jogainak elismerése, alkotmányos keretek között.⁴⁸⁶

A nyelv hivatalos státuszáért folytatott küzdelmet azonban nem mindenki támogatja. Az ellenzéknek főként a Vox párt képviseli, amely határozottan ellenzi a kisebbségi nyelvek állami támogatását. Kampányaikban gyakran nacionalista érveket hangoztatva bírálják az asztúriai nyelv ügyét, tovább polarizálva a társadalmi vitát.⁴⁸⁷

A Társhivatalosság Ellenés Platform nevű mozgalom az asztúriai és a galíciai-asztúriai nyelvek társhivatalossága ellen lép fel, mivel szerintük ez egy „mesterséges nyelvi szabályozás” lenne, amelyet erőszakosan kényszerítenének az asztúriai lakosságra.⁴⁸⁸ Az asztúriaiak között eddig békés együttélés volt azok között, akik beszélik a nyelvet, és azok között, akik nem, azonban a reformot „kényszerű tanulásként” és „kötelező használatként” élik meg.⁴⁸⁹

2.5. Az asztúriai nyelv hivatalossá tételének támogatottsága

A *Fiatalok és az asztúriai nyelv* című tanulmány szerint, amelyet Isabel Hevia készített az *Ifjúsági Egyesületek Szövetségének* megbízásából, az asztúriai fiatalok 86%-a támogatná az asztúriai nyelv hivatalos státuszát. A 114 408 főt kitevő, 16 és 29 év közötti korosztályból 416 fiataalt kérdeztek meg 53 településről.⁴⁹⁰ A kutatás vezetője szerint a pozitív eredmények azt

⁴⁸⁵ Alicia Hernández (2022): *Dónde se habla el bable y por qué dicen que es un idioma "en peligro"*, BBC News Mundo. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59547573>

⁴⁸⁶ Iratxe Rojo (2021a): *Hay un conflicto lingüístico en Asturias porque existen casos de discriminación*, 2021. <https://www.elmundo.es/espana/2021/11/10/618649afe4d4d818068b45d9.html>

⁴⁸⁷ Burgen 2022.

⁴⁸⁸ Iratxe Rojo (2021b): *Plataforma contra la Cooficialidad del asturiano: "No queremos llegar a los enfrentamientos que vemos en otras comunidades"*. <https://www.elmundo.es/espana/2021/11/01/617e64c321efa0636d8b45de.html>

⁴⁸⁹ Rojo 2021b.

⁴⁹⁰ El Comercio (2018): *Un estudio refleja que el 86% de los jóvenes asturianos apoya la cooficialidad*. <https://www.elcomercio.es/asturias/estudio-refleja-jovenes-asturianos-apoya-cooficialidad-20181023153831-nt.html>

mutatják, hogy a fiatalok kulcsszerepet játszanak az asztúriai nyelv fennmaradásában és megújulásában.

Egy másik, a Polgárság Pártja által megrendelt közvélemény-kutatás szerint az asztúriaiak 66%-a nem támogatja az asztúriai nyelv hivatalossá tételét. A kutatásban részt vevő 1 004 ember közül 51% szerint a hivatalosság teljesen szükségtelen, míg 15% úgy véli, hogy a várható gazdasági költségek miatt „nem éri meg”. Összességében az eredmények azt mutatják, hogy az asztúriaiak kétharmada valamilyen módon elutasítja az asztúriai hivatalossá tételét. Az eredmények részletezése szerint csupán 11% támogatja a hivatalosság bevezetését teljes mellszélességgel, míg 23% úgy gondolja, hogy bár támogatható lenne, jelenleg nem időszerű. Politikai hovatartozás alapján vizsgálva a szocialista szavazók 52%-a elutasítja a hivatalosságot, 35% pedig nem tartja megfelelőnek az időpontot. A Polgárság Pártjának szavazói körében a hivatalosság ellenzőinek aránya eléri a 79%-ot. A párt képviselői hangsúlyozzák, hogy az eredmények alátámasztják álláspontjukat, miszerint nincs társadalmi igény a hivatalosság bevezetésére.⁴⁹¹

A 2017-es, *III. Asztúriai Szociolingvisztikai Felmérés*⁴⁹² adatai szerint az asztúriaiak 53%-a támogatja a nyelv hivatalos státuszának elismerését. Ebből 40% teljes mértékben egyetért, míg 13% részben támogatja. Az ellenzők aránya 25%, amelyből 18% határozottan elutasítja, 7% pedig részlegesen ellenzi.⁴⁹³

Az eltérő számadatok az asztúriai nyelv hivatalosságának támogatottságáról több tényezőre vezethetők vissza. Érdemes figyelembe venni, hogy kik végezték az adatgyűjtést. Befolyásolhatja az eredményeket, hogy egy politikai párt vagy egy független szervezet rendelte meg a közvélemény-kutatást. Az előbbi esetben előfordulhat, hogy a kérdések megfogalmazása vagy a mintavétel torzít. Az eredmények alakulásánál szintén szerepet játszik a minta nagysága és reprezentativitása: egy 400-500 fős minta, mint például a fiatalokra vonatkozó tanulmányban, nem feltétlenül tükrözi a teljes lakosság véleményét, míg egy több mint 1000 fős, reprezentatív mintán alapuló kutatás jobban közelít a valósághoz.

⁴⁹¹Josu Alonso (2021): *Un 66% de los asturianos no quiere la oficialidad, según una encuesta de Ciudadanos*.
https://cadenaser.com/emisora/2021/09/21/ser_gijon/1632243596_863542.html

⁴⁹²Euskobarómetro

⁴⁹³Jordi Palmer (2018): *Los datos: un 53% a favor de la oficialidad del asturiano*.
https://www.elnacional.cat/es/politica/datos-favor-oficialidad-asturiano_238074_102.html

2.6. A társhivatalosságról szóló jelentés

Asztúria elnökének, Adrián Barbónnak kiemelt politikai célja az asztúriai és eo-naviai nyelv hivatalossá tétele, amely nemrégiben komoly problémát okozott a vezetésnek. Nyilvánosságra került ugyanis egy jelentés, amelyet az asztúriai kormány rendelt meg, de 2020 decembere óta titokban tartották annak ellenére, hogy több párt is kérte az abban szereplő adatok megismerését. A jelentés akkor készült, amikor az autonómiastatútum reformjáról tárgyaltak.⁴⁹⁴

A jelentés, amelyet neves jogászok és akadémikusok készítettek, kijelenti, hogy a hivatalossá nyilvánítás kötelezné az összes közigazgatási szervet az asztúriai nyelven történő ügyintézésre, továbbá kötelezővé tenné a nyelv tanítását az oktatás különböző szintjein. Ez egyértelműen cáfolja Barbón „mérsékelt hivatalosságra”⁴⁹⁵ vonatkozó ígérletét. Barbón korábban egyfajta „kényszermentes”, „rugalmas” hivatalosságra hivatkozott. Hangsúlyozta, hogy a bevezetni kívánt hivatalosság nem kötelezi a lakosságot a nyelv használatára és figyelembe veszi a társadalmi igényeket.

A jelentés az intézkedés gazdasági hatásait is elemzi három lehetséges forgatókönyv alapján: a hivatalossá tétel bevezetésének mértékétől függően a költségek 18,1 és 172,7 millió euró között mozoghatnak, míg a létrehozott munkahelyek száma 394 és 4 114 között alakulhat.⁴⁹⁶

A kormány szerint a jelentés csupán egy tájékoztató jellegű dokumentum, amely nem számít hivatalos cselekvési tervnek, ezért nem tájékoztatták róla a parlamenti képviselőket. Adrián Pumares, az Asztúriai Fórum képviselőjében élesen bírálta Barbónt, és azzal vádolta, hogy nem járt el kellő átláthatósággal, mivel a jelentés szerinte kulcsfontosságú lett volna a tárgyalások során. A Néppárt vezetője, Teresa Mallada ennél is tovább ment: szerinte Barbón „*becsapta az asztúriaiakat*”, és a kormány azért titkolta el a dokumentum létezését, mert az bebizonyította, hogy a „mérsékelt hivatalosság” elképzelés nem kivitelezhető. A Néppárt ezért parlamenti vizsgálatot követelt az ügyben. A Vox párt, amely a leginkább ellenzi a hivatalosságot, szintén árulásról beszélt, és Barbón azonnali lemondását követelte. Bár javasolta a Néppártnak a bizalmatlansági indítvány benyújtását, a párt ezt elutasította, mivel nem volt meg a szükséges többség. A

⁴⁹⁴Iratxe Rojo (2022): *El informe secreto sobre la oficialidad de la lengua asturiana se vuelve contra Adrián Barbón*. <https://www.elmundo.es/espana/2022/02/16/620be6bfe4d4d8f9018b45ad.html>

⁴⁹⁵Eredeti nyelven *oficialidad amable*. Magyarra fordítva „rugalmas”, „mérsékelt” hivatalosság. Olyan hivatalosságot jelöl, amely nem kényszerítő, nem erőltető, hanem rugalmas és alkalmazkodó.

⁴⁹⁶Rojo 2022.

hivatalosság támogatói sem voltak elégedettek. A Podemos párt szerint a jelentés tartalma nagyon kedvező, különösen az új munkahelyek teremtése szempontjából, mégis értetlenül állnak az elhallgatás előtt. Az Egyesült Baloldal elismeri, hogy a hivatalosság gazdasági áldozatokat követel, de hosszú távon előnyös lenne. Ugyanakkor a jelentés közzétételét rossz időzítésnek tartják.⁴⁹⁷

A jelentés nyilvánosságra hozatala tovább polarizálta az asztúriai politikai színteret, mélyítve a megosztottságot a hivatalosságot támogató és ellenző pártok között. A kormány magyarázata nem csillapította az indulatokat, sőt, a vita a 2023-as választások egyik központi kérdésévé vált. Bár Adrián Barbón elnök korábban azt ígérte, hogy az asztúriai nyelvtudás nem lesz feltétel az orvosok és ápolók versenyvizsgáin⁴⁹⁸, a jelentés szerint a közszolgálati versenyvizsgákon el kell ismerni az asztúriai nyelvismeretet. Az asztúriai nyelv oktatása kötelezővé válna az oktatás különböző szintjein. Ez megkövetelné a tanárok megfelelő nyelvi képzését, amit az aktuális helyzet nem biztosít. Az átmeneti időszakot öt évre javasolják, hogy a szükséges szint elérhető legyen. A közmédiában a tartalom legalább 50%-át asztúriai nyelven kell biztosítani. Az intézmények és az alájuk tartozó vállalatok kötelesek minden dokumentumot – határozatokat, rendeleteket, autonóm jogszabályokat – kétnyelvű formában kiadni. Ami a gazdasági hatásokat illeti, három lehetséges modellt vázoltak fel. A becslések szerint a maximális modell 172,7 millió eurós költséget és 4 114 új munkahelyet jelentene. A minimális modell 18,1 millió eurós költséget és 394 munkahelyet vázol fel, ami közel áll a kormány terveihez. A mérsékelt modell szerint az asztúriai nyelv hivatalossága 55 millió euróba kerülne és 1 300 munkahelyet teremtené.⁴⁹⁹

2.7. Esettanulmányok az asztúriai nyelvhasználattal kapcsolatban

Az asztúriai nyelvhasználattal kapcsolatos esettanulmányok rávilágítanak a nyelv jogi, politikai és társadalmi helyzetére, valamint arra, hogy milyen akadályok és lehetőségek merülnek fel a mindennapi használat során.

⁴⁹⁷ Rojo 2022.

⁴⁹⁸ A versenyvizsga (spanyolul *oposición*) egy közsférában elérhető állás betöltéséhez szükséges kiválasztási eljárás, amelyet Spanyolországban és más országokban is alkalmaznak. A versenyvizsga célja, hogy igazságos és átlátható módon biztosítsa a legmegfelelőbb jelöltek kiválasztását.

⁴⁹⁹ Rojo 2022.

Az Asztúriai Nyelvi Akadémia adatai alapján több alkalommal is előfordult, hogy civil szervezetek nem kaptak hivatalos elismerést a spanyol kormány asztúriai delegációjától, mert dokumentumaikat asztúriai nyelven nyújtották be. Például 1985-ben az Asztúriai Nyelv Védelméért Szövetség, 1987-ben a Nemzeti Diáktanács, 1989-ben a Nyelv és Oktatás Csoport, számos színházi csoport és kulturális egyesület nem tudta bejegyeztetni magát. Emellett az asztúriai nyelven írt dokumentumokat sem fogadták el a delegáció nyilvántartásában.⁵⁰⁰

Ezekről az esetekről kizárólag az Asztúriai Nyelvi Akadémia számolt be, más forrás nem erősíti meg és nem is cáfolja azokat. Nem áll rendelkezésre információ arról, hogy milyen fejlemények történtek az ügyekben, illetve volt-e bármilyen további következményük.

2.7.1. Asztúriai nyelvhasználat a közigazgatásban

A 2010. február 25-i 27/2010 ügyben az Alkotmánybíróság állást foglalt az asztúriai nyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatban. Az eljárást Oviedo közigazgatási bíróságának tanácsa indította, miután egy asztúriai kormányzati alkalmazott panaszt nyújtott be. A panaszos azt sérelmezte, hogy személyzeti engedély iránti kérelmét – amelyet asztúriai nyelven nyújtott be – elutasították. A kérelem az elnöki hivatalhoz tartozó tanácshoz érkezett, ahol ő maga is dolgozott.⁵⁰¹

A közigazgatás az elutasítást azzal indokolta, hogy az Asztúriai Nyelv Használatáról és Népszerűsítéséről szóló Törvény 4. cikkének 2. bekezdése csak az állampolgárok és Asztúria kormánya közötti kommunikációra vonatkozik. Ez szerintük nem terjed ki a köztisztviselőkre, amikor hivatalos ügyekben fordulnak a közigazgatáshoz. A cikk első bekezdése kimondja: „*Minden állampolgárnak joga van ahhoz, hogy asztúriai nyelven fejezze ki magát, szóban és írásban*”. A második bekezdés szerint pedig: „*Az asztúriai nyelv használata az állampolgárok és Asztúria közötti szóbeli vagy írásbeli kommunikációban minden célra érvényesnek tekintendő.*”⁵⁰²

A jogi kifogást benyújtó bírói testület szerint a törvény 4. cikkének második bekezdése nem felel meg a nyelvi jogokkal kapcsolatos szabályozási kereteknek. Ennek oka, hogy az asztúriai

⁵⁰⁰ Academia de la Llingua Asturiana (2013): *Informe sobre la represión y non reconocencia de los derechos llingüísticos n'Asturies*. <https://lafozdelpielgu.org/spip.php?article562>

⁵⁰¹ Nicolás Bartolomé Pérez (2024): The jurisprudence on the Asturian language. *Lletres Asturianes*, 131. 117-123. DOI: 10.17811/LLAA.131.2024.6-22 117.

⁵⁰² Az Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló Törvény. BOE-A-1998-10126

nyelv társhivatalos státuszának törvény általi elismerése nélkül az autonóm közösség nem szabályozhatja ennek a státusznak egy alapvető elemét. A bírói testület szerint ez a rendelkezés egyfajta *de facto társhivatalosságot* hozna létre, mivel az asztúriai nyelvet teljes jogi érvényességgel ismerné el a közigazgatás és az állampolgárok közötti kommunikációban. Az Alkotmánybíróság végül arra a következtetésre jutott, hogy a kifogás megalapozatlan. A törvény ugyanis nem biztosítja az állampolgároknak a közigazgatási eljárások nyelvének megválasztásához való jogot, csupán arra kötelezi Asztúria közigazgatását, hogy az asztúriai nyelven beérkező dokumentumokat feldolgozza.⁵⁰³

2.7.2. Asztúriai nyelvhasználat a választásokon

A központi választási bizottság elutasította az *Andecha Astur* nevű politikai párt panaszát, amelyet az asztúriai választási bizottság egy korábbi döntése ellen nyújtottak be. A párt azt szerette volna elérni, hogy a 2019-es spanyolországi választásokon a szavazatszámoló bizottságok kapjanak tájékoztatást arról, hogy a választók asztúriai nyelven is szavazhassanak, és ezzel elkerüljék a szavazatok indokolatlan érvénytelenítését. A választási bizottság azonban ezt elutasította, mert a kérvényt nem hivatalos nyelven nyújtották be. A bizottság indoklása szerint a választási bizottságok nyelvhasználatát a 39/2015-ös, október 1-jén kelt törvény szabályozza⁵⁰⁴, amely kimondja, hogy az állami intézményekben a hivatalos nyelv a spanyol. Az autonóm közösségekben használhatók a társhivatalos nyelvek is, de Asztúria esetében az asztúriai nem rendelkezik ilyen státusszal. Az autonómiastatútum szerint a nyelvet védeni és népszerűsíteni kell, de használata nem kötelező, és nem számít hivatalos nyelvnek. A választási bizottság arra is hivatkozott, hogy az asztúriai nyelv csak az állampolgárok és Asztúria intézményei közötti kommunikációban tekinthető érvényesnek az 1998-as, Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló törvény alapján. A Bizottság döntése szerint a párt kérelmét azért sem lehet elfogadni, mert a benyújtott dokumentum hosszú és nehezen érthető a választási bizottság számára.⁵⁰⁵

⁵⁰³ Alberto Arce Janáriz (2003): *Sinopsis del Estatuto de Asturias*.

<https://app.congreso.es/consti/estatutos/sinopsis.jsp?com=65>

⁵⁰⁴ 39/2015. Törvény a Közintézmények Közös Közigazgatási Eljárásáról, 2015. október 1. BOE-A-2015-10565

⁵⁰⁵ La Vanguardia (2019): *La Junta Electoral Central desestima un recurso de Andecha Astur sobre el derecho al voto en asturiano*. <https://www.lavanguardia.com/local/asturias/20190510/462152232011/la-junta-electoral-central-desestima-un-recurso-de-andecha-astur-sobre-el-derecho-al-voto-en-asturiano.html>

2.7.3. Asztúriai nyelvhasználat a Törvényhozó Közgyűlésben

Az asztúriai nyelv jogi státuszának kérdése a közelmúltban is napirendre került. Fontos mérföldkövet jelentett a 2021. március 18-án meghozott 75/2021-es alkotmánybírósági ítélet, amely alkotmányosnak nyilvánította az Asztúriai Hercegség Törvényhozó Közgyűlésének 2020-as reformját. A módosítást a Tanács plenáris ülése 2020. július 1-jén fogadta el. Ennek értelmében az asztúriai nyelv használata lehetővé vált az Asztúriai Törvényhozó Közgyűlésben, így a kormány tanácsának tagjai, a tisztségviselők, a közszolgálati alkalmazottak és mindenki más is szabadon használhatja a nyelvet a Közgyűlésben.⁵⁰⁶

A szabályzat 3. cikkének új szövegezését a Vox politikai párt parlamenti csoportja az Alkotmánybíróságon támadta meg, mivel alkotmányellenesnek tartotta azt két fő okból. Először is arra hivatkozva, hogy a módosítás megsérti a spanyol alkotmány 3.2-es cikkét és az Asztúriai Autonómiastatútum 4. cikkét azzal, hogy az asztúriai nyelv számára a társhivatalos nyelvi státuszhoz hasonló jellemzőket tulajdonít, így lehetővé teszi annak széles körű használatát a Közgyűlésben. Másodsorban, a 23. cikk második bekezdésének megsértésére hivatkozott, amely szerint azoknak a képviselőknek, akik nem értik az asztúriai nyelvet, a módosítás akadályozza a parlamenti ellenőrzési és felügyeleti funkcióik ellátását. Ez a cikk kimondja, hogy a Közgyűlés feladatai közé tartozik a törvényhozói munka és a kormányzat ellenőrzése. A Vox érvelése szerint, ha az asztúriai nyelv használata engedélyezett a Közgyűlésben, az problémát jelenthet azoknak a képviselőknek, akik nem értik a nyelvet. Az ő értelmezésük szerint ez akadályozhatja a parlamenti munka hatékonyságát, különösen az ellenőrzési és felügyeleti funkciók ellátását.

Az Alkotmánybíróság elutasította a fellebbezést és úgy döntött, hogy a reform összhangban áll Spanyolország Alkotmányával. Indoklásában kifejtette, hogy az asztúriai nyelv nem hivatalos nyelv, és a szabályzat módosítása nem ruházza fel ezzel a státusszal, mivel annak használata a Közgyűlés kereteire korlátozódik. Az Alkotmánybíróság érvelése az asztúriai nyelv statútumban rögzített elismerésén (4. cikk) és annak törvényi fejlesztésén (Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló törvény), valamint az alkotmány 3. cikkének 3. bekezdésén alapul.⁵⁰⁷

⁵⁰⁶75/2021. számú március 18-i ítélet. BOE-A-2021-6621

⁵⁰⁷Az Alkotmány 3. cikkének 3. bekezdése kimondja: „*Spanyolország különböző nyelvi modalitásainak gazdagsága olyan kulturális örökség, amely különleges tisztelet és védelem tárgya lesz.*” Kiemelés tőlem.

Ezen felül az Alkotmánybíróság az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája 7. cikkének (II. rész) és 10.2 cikkének (III. rész) rendelkezéseire is hivatkozott. A 7. cikk tartalmazza a regionális és kisebbségi nyelvek védelmére és támogatására vonatkozó célokat és alapelveket, mint például határozott fellépés a nyelvek megőrzése és előmozdítása érdekében, vagy a kisebbségi nyelvek használatának ösztönzése a köz- és magánéletben, szóban és írásban egyaránt. A 10. cikk második bekezdése előírja, hogy a regionális és helyi hatóságoknak biztosítaniuk kell a kisebbségi nyelvek használatát hivatalos dokumentumokban, vitákban és a közigazgatás különböző területein, amennyiben a beszélők száma ezt indokolja.⁵⁰⁸

A bíróság megállapította, hogy a szabályzat módosítása nem sérti a statútum 23.2-es cikkét sem, mivel előírja, hogy a Közgyűlés elnökségének biztosítani kell az akadálymentesítés feltételeit a képviselők jogainak gyakorlásához. Az ítélet egyik fontos eleme, hogy elismeri az asztúriai nyelvet Asztúria saját nyelveként. Bár ez magától értetődőnek tűnhet, korábban sem a statútum, sem az Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló törvény nem foglalkozott ezzel kifejezetten. A statútum ugyanakkor utal az asztúriai nyelvre, és tartalmazza a nyelv védelmére, használatára és népszerűsítésére vonatkozó szabályozás alapjait. A többnyelvűség elismerése az autonómiastatútumban nem feltétlenül jár együtt a helyi nyelv hivatalos státuszának megadásával.

Ez az ítélet megerősíti annak lehetőségét, hogy Spanyolországban létezhetnek olyan nyelvek, amelyek ugyan nem élveznek hivatalos státuszt, mégis rendelkeznek olyan jogi háttérrel, amely bizonyos nyelvi jogokat biztosít a beszélőknek.

2.7.4. Asztúriai nyelvhasználat a helyi önkormányzatokban

Az Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló törvény 8. cikke lehetőséget ad az asztúriai helyi önkormányzatoknak, hogy biztosítsák az állampolgárok nyelvi jogainak érvényesülését, illetve, hogy konkrét terveket dolgozzanak ki az asztúriai nyelv helyi használatára. Ennek keretében néhány önkormányzat már évtizedek óta olyan nyelvpolitikát folytat, amely támogatja az asztúriai és a galíciai-asztúriai nyelveket. Jó példa erre a navai önkormányzat szabályozása, amely 2001-ben helyi rendeletet fogadott el az asztúriai nyelv hivatalos státuszáról.⁵⁰⁹

⁵⁰⁸Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1992

⁵⁰⁹Bartolomé Pérez 2024. 120.

Az asztúriai nyelv hivatalossága kifejezés azonban nem felel meg a Spanyol Alkotmány 3. cikkének 2. második bekezdésében meghatározott előírásoknak. Emellett problémát jelentett, hogy egyes önkormányzati rendeleteket kizárólag asztúriai nyelven dolgoztak ki. Asztúria Legfelsőbb Bíróságának 2005. június 3-i 902/2005-ös ítélete ezt egyértelműen kimondta, és ezt később a 2008. július 4-i 4171/2008-as ítélet is megerősítette, miután fellebbezés érkezett az eredeti határozat ellen.⁵¹⁰

Ezek az ítéletek több önkormányzat helyi nyelvpolitikai rendeleteit is érvénytelenítették. Ennek következtében az asztúriai nyelv hivatalos státuszának deklarálását megszüntették olyan települések plénumaiban, mint Morcín, Llaviana, Bimenes, Llanera, Casu, Castrillón és Llangréu. Ezeknek a helyi szintű nyelvi hivatalossági deklarációknak inkább szimbolikus, mint gyakorlati jelentőségük volt. Az Alkotmány 3. cikkének második bekezdése és Asztúria Autonómiastatútumának 4. cikke alapján azonban ezeket a határozatokat megsemmisítették. Az indoklás szerint a hivatalosság deklarálására kizárólag az autonómiastatútumok jogosultak, ezért az önkormányzatok nem rendelkeznek hatáskörrel ilyen döntések meghozatalára.

2.8. Összegzés

Az asztúriai nyelv hivatalos státuszának kérdése túlmutat a nyelvi dimenzión: szorosan összefonódik a regionális identitással, a gazdasági tervezéssel és a politikai stratégiával. A támogatók a kulturális örökség védelmét és a kisebbségi nyelvek megőrzésének fontosságát hangsúlyozzák, míg az ellenzők a kétnyelvű közigazgatás és oktatás magas költségeire, valamint a jogi akadályokra hívják fel a figyelmet. A téma politikai feszültségeket kelt és komoly kihívás elé állítja az asztúriai vezetést. A nyelv hivatalossá tétele jelentős intézményi változtatásokat igényelne, azonban hosszú távon erősítené az asztúriai nyelv presztízsét. Támogatottsága azonban bizonytalan: a közvélemény-kutatások ellentmondásos eredményeket mutatnak, így nem egyértelmű, hogy a lakosság mekkora része állna a hivatalosság mögé.

A nyelv közigazgatásban való használatával kapcsolatban az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az állampolgároknak nincs joguk a közigazgatási eljárások nyelvének megválasztására, bár az asztúriai nyelven benyújtott dokumentumokat a hatóságok kötelesek feldolgozni. Noha egyes helyi önkormányzatok évtizedek óta támogatják a nyelv használatát, jogilag nem hirdethetik ki

⁵¹⁰Az ítéletek sajnos csak másodlagos forrásból érhetők el: Bartolomé Pérez 2024.

annak hivatalos státuszát. A nyelvhasználat bővítésére tett kezdeményezések gyakran intézményi akadályokba ütköznek. Jó példa erre annak a kezdeményezésnek az elutasítása, amely lehetővé tette volna a választók számára az asztúriai nyelvű szavazást. Ez az eset is mutatja, hogy a nyelv jelenlegi státusza erősen korlátozza annak hivatalos fórumokon való alkalmazását. Pozitívumként említhető az asztúriai nyelv Közgyűlésében való használatának elismerése. Ez előrelépést jelent a nyelvi sokszínűség megőrzése és láthatóbbá tétele felé. Az asztúriai nyelv helyzete továbbra is bizonytalan és politikailag megosztó. Bár születtek intézkedések az asztúriai nyelv védelmére és támogatására, jogi és politikai akadályok miatt a hivatalos elismerés továbbra is kétséges.

Bár a jogi akadályok és a költségvetési kérdések valóban komoly kihívást jelentenek, hosszú távon a hivatalos elismerés jelentősen növelné a nyelv presztízsét, erősítené az asztúriai közösség identitását, és hozzájárulna a nyelvi sokszínűség fenntarthatóságához. Véleményem szerint érdemes lenne fokozatos, intézményes támogatást nyújtani a nyelv használatának bővítésére, miközben a lakosság széles körű tájékoztatása és bevonása is fontos, hogy a hivatalos státusz ne csak szimbolikus legyen, hanem valódi használati lehetőséget teremtsen a közösség számára.

3. Ceuta és Melilla nyelvei

Ceuta és Melilla földrajzilag Észak-Afrikában találhatók, de politikailag Spanyolországhoz tartoznak. A városok különleges földrajzi, politikai és társadalmi helyzetük révén fontos kutatási terepei a nyelvpolitikai és kisebbségi jogi kérdéseknek. A két város multikulturális összetétele, valamint Marokkó területi igényei miatt a nyelvi sokszínűség és annak szabályozása nem csupán kulturális, hanem geopolitikai jelentőséggel is bír. A kisebbségi nyelveket beszélő közösségek helyzete kevésbé szabályozott, és nem illeszkedik maradéktalanul a spanyol állam nyelvpolitikai rendszerébe, amely hagyományosan a történelmileg elismert őshonos nyelvek védelmére fókuszál.

A nyelvi jogok kérdése Ceuta és Melilla esetében azért is különösen összetett, mert a szóban forgó nyelvek szoros kapcsolatban állnak a bevándorlással, és a hozzájuk tartozó közösségek nem tartoznak Spanyolország hivatalosan elismert nemzeti kisebbségei közé. Ebből adódóan felmerül a kérdés: milyen keretek között, milyen elméleti és jogi alapokon ismerhető el a darija és a tamazight nyelv kisebbségi nyelvként?

Az alfejezet célja e kérdések vizsgálata jogi és nyelvpolitikai szempontból. Középpontjában a kisebbségi nyelvi jogok kiterjesztésének lehetőségei állnak a spanyol állami

rendszerben, a multikulturalizmus normatív elméletei és az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartája tükrében.

3.1. Ceuta és Melilla nyelvi térképe

A Ceutában beszélt darija a marokkói arab nyelvhez tartozik, nevezetesen az Észak-Marokkóban beszélt dialektushoz, amely a Jebala régióból és az Atlanti-óceán északi partvidékéről Larache marokkói városig terjed. A darija a spanyol nyelvvel való érintkezésből származó sajátos vonásokkal rendelkezik.⁵¹¹ Ceutában nagyjából a lakosság fele spanyol eredetű, a másik fele pedig marokkói származású. A kétnyelvűség szinte kizárólag a marokkói származású lakosságot érinti, míg a spanyolok egynyelvűek.⁵¹²

Melilla lakosságának kb. 60%-a spanyolországi eredetű, míg 40%-a berber származású. Kisebb számban zsidó és hindu lakosok is élnek a területen, akik hozzájárulnak a város vallási és multikulturális sokszínűségéhez.⁵¹³

A berber népcsoport észak-Afrikában őshonos. A berber nyelvterület nem összefüggő, a nyelvet beszélők kis enklávéi jellemzik, amelyek gyakran elszigetelt közösségekben élnek.⁵¹⁴ A berber az afroázsiai nyelvcsalád része, több változata létezik. Marokkóban három fontos berber nyelvű terület van. Az északi Rif-hegység területén beszélik azt a változatot, amely Melilla városában is használatos. A Melilla körüli marokkói régióban beszélt berber nyelvváltozatot a helyiek riffi berberként, tarifitként vagy tamazightként emlegetik.⁵¹⁵ A berberek területe egykor a Kanári-szigetektől és az Atlanti-óceántól Egyiptom nyugati határáig, valamint északon a Földközi-tengertől a Szenegál és a Niger folyókig, délen a Tibeszti-hegységig terjedt. Ezt a hatalmas földrajzi területet napjainkban tamazight és arabul beszélő emberek lakják. A tamazight nyelvet beszélők összlétszáma mintegy 20 millióra tehető: a marokkóiak 50%-a, az algériaiak 30%-a és a

⁵¹¹Francisco Moscoso García (2015): *Univocity of Difference: Bilingualism and Linguistic Awareness in Ceuta*. 170.

⁵¹²Bryan Kirschen (2014): The (Not-So) Distant Relation between Spanish and Arabic. *Voices*, 1(3). 5–12. 6.

⁵¹³Lotfi Sayahi, Miguel Ángel Montero-Alonso (2021): Bilingualism and language attitude in Melilla (Spain). *Lengua y migración*, 13(1). 55-75. 56.

⁵¹⁴Joseph R. Applegate (1970): The Berber languages. In: Thomas Albert Sebeok et al. (eds.): *Current Trends in Linguistics: Linguistics in South West Asia and North Africa*. The Hague Mouton, Paris. 586-664. 590.

⁵¹⁵Karim Achab (2001): *The Tamazight (Berber) Language Profile*. University of Ottawa. 1.

tunéziaiak 2%-a. Ehhez a listához hozzáadhatjuk Spanyolországot, ahol a Melilla városában élő lakosok több, mint 40%-a beszéli a nyelvet.⁵¹⁶

Melilla lakói a spanyolul beszélők három csoportjára oszthatók. Az első csoportot az európai származású spanyol beszélők alkotják. Ők általában nem sajátítanak el más nyelveket az európai nyelveken kívül, amelyeket az iskolában tanulnak. A második csoportba azok a berber származású spanyol beszélők tartoznak, akik a városban születtek és szüleik anyanyelve a tamazight. Ők az esetek többségében kétnyelvűek: tamazight és spanyol beszélők. Végül a harmadik csoportot a marokkói bevándorlók és a határ menti munkások alkotják, akiknek csak a második nyelve a spanyol. Ők általában tamazight dominanciájúak, néhányan közülük arabul is jól beszélnek, de a spanyol nyelvhasználatuk a felnőttkori második nyelv elsajátítására jellemző kompetenciaszintet tükrözi.⁵¹⁷

Sayahi és Montero-Alonso (2021) tanulmánya Melilla lakosainak nyelvismeretét és a nyelvekhez való hozzáállását vizsgálja. Egy nyelvi kérdőív és szociolingvisztikai interjúk válaszainak alapján eredményeik magas szintű kétnyelvűséget mutatnak spanyol és tamazight között az észak-afrikai származású lakosság körében, míg az iberiai származású lakosság spanyol egynyelvűségben marad. Megmutatják továbbá, hogy a spanyol a domináns nyelv a közsférában, ideértve a közigazgatást és az oktatást is, míg a berbert családi és közösségi nyelvként használják. Általánosságban elmondható, hogy a tanulmányban résztvevők pozitív hozzáállást mutatnak a kisebbségi nyelvek felé és azokat a város multikulturális jellegének részeként fogadják el.⁵¹⁸

3.2. A kisebbségi nyelvekre vonatkozó jogi keret

Ceuta és Melilla városok autonómiastatútumait 1995-ben hagyták jóvá. Ezek a városok nem rendelkeznek jogalkotási hatáskörrel, de a rájuk ruházott hatáskörök tekintetében széles körű szervezeti és végrehajtási autonómiát élveznek. Ami a nyelvi kérdést illeti, sem Ceuta, sem Melilla város statútuma nem ismeri el hivatalos nyelvként és nem biztosít különleges védelmet a darija és a tamazight számára.⁵¹⁹

⁵¹⁶Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2012): *European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Spain, 3rd monitoring cycle*. Council of Europe.

⁵¹⁷Lotfi Sayahi (2011): Spanish in Contact with Arabic. In: Manuel Díaz-Campos (ed.): *The Handbook of Hispanic Sociolinguistics*. 473–489. Wiley-Blackwell. https://scholarsarchive.library.albany.edu/cas_llc_scholar/25/
DOI: 10.1002/9781444393446.ch22

⁵¹⁸Sayahi, Montero-Alonso 2021. 55.

⁵¹⁹Ceuta autonómiastatútuma 1995, Melilla autonómiastatútuma, 1995.

Ceuta és Melilla különleges közigazgatási helyzetét először az 1931-es spanyol alkotmány ismerte el, amelynek 8. cikke közvetlenül a központi kormány irányítása alá helyezte őket. A Franco-diktatúra idején, majd az azt követő időszakban a két várost Andalúzia autonóm közösségéhez sorolták: Melilla Málaga, Ceuta pedig Cádiz tartományhoz tartozott. Bár az 1978-as alkotmány lehetőséget adott arra, hogy a városok önálló autonóm közösségekké váljanak, a kérdés rendezése csak 1995-ben történt meg. Ekkor a spanyol parlament autonóm városokká nyilvánította őket. Az autonóm városi státusz nem azonos az alkotmány által létrehozott autonóm közösségek jogállásával. Ehelyett ezek a városok egyfajta köztes helyet foglalnak el a hagyományos önkormányzatok és az autonóm közösségek között. Ez azt jelenti, hogy szélesebb jogkörökkel rendelkeznek, mint más városok, különösen a végrehajtó hatalom terén, ugyanakkor nincs joguk törvényt hozni. Hasonlóan az autonóm közösségekhez, a spanyol központi kormány ezekben a városokban is működtet hivatalos képviselőt, amelyet egy kormány megbízott vezet. Mindkét városban 25 tagú, helyi lakosok által választott önkormányzati testület működik. Ez a testület választja meg a város elnökét, ellenőrzi a helyi kormány működését, és jogszabályjavaslatokat készíthet, amelyeket aztán a madridi parlament elé terjesztenek jóváhagyásra.⁵²⁰

A városi közgyűlésekben jelenleg a spanyol jobbközép Néppárt (PP) a legerősebb politikai erő, így mind Ceutát, mind Melillát néppárti politikus vezeti. A PP hagyományosan nagy támogatottságot élvez ezeken a területeken. A közgyűlésekben jelen vannak más országos pártok is, például a Szocialista Párt (PSOE) és a Polgárság Pártja (Ciudadanos), valamint néhány helyi formáció, amelyek elsősorban a muszlim lakosság érdekeit képviselik. Ezek a szervezetek nem klasszikus politikai pártok, hanem inkább etnikai alapon működő képviselői csoportok, amelyek célja, hogy a pártpolitikán túlmutatva védjék választóik társadalmi érdekeit. Törekvéseik közé tartozik például a közösség nyelvi jogainak bővítése vagy a kétnyelvű oktatás bevezetése. Ezek az elképzelések azonban gyakran ellenállásba ütköznek a Néppárt részéről, míg a baloldali pártok sok esetben nem tanúsítanak különösebb érdeklődést irántuk. Az utóbbi években egyre több helyi, főként muszlim közösséget képviselő párt küld képviselőket a városi közgyűlésekbe. Például Melillában a Coalición por Melilla (CpM) nevű párt 2007-ben még csak öt, 2011-ben hat, 2015-

⁵²⁰Manzinger Krisztián (2019): Ceuta és Melilla: Erődök, gyarmatok vagy multikulturális városok? *Külgügyi Szemle*, 18(2). 96-122. 104.

ben pedig már hét képviselőt juttatott be. Ceutában szintén növekedett a számuk: míg 2007-ben és 2011-ben négy helyet szereztek, 2015-re már hetet.⁵²¹

3.3. Az 1986-os bevándorlási törvény

Ceuta és Melilla muszlim vallású lakosságának többsége (előbbi esetében 83,6%, utóbbinál 82,5%), annak ellenére, hogy az említett városok valamelyikében született és régóta ott élt, hosszú időn keresztül nem rendelkezett spanyol állampolgársággal.⁵²² 1985 előtt a városok észak-afrikai származású lakosai jogi vákuumban éltek: hivatalos állampolgárság híján csupán egy úgynevezett „statisztikai kártyával” rendelkeztek, amely nem biztosított számukra alapvető állampolgári jogokat. Ez azt jelentette, hogy nem fértek hozzá közszolgáltatásokhoz (például egészségügyi ellátás, szociális juttatások), illetve nem utazhattak át a spanyol félszigetre vagy az európai kontinensre.⁵²³

Spanyolország az Európai Unióhoz való csatlakozás hatására 1985-ben elfogadta az első bevándorlási törvényt, amely meghatározta az állampolgárság megszerzésének feltételeit.⁵²⁴ Ez a törvény előnyben részesítette azokat a népcsoportokat, amelyek történelmi-kulturális kötelékben álltak Spanyolországgal (például latin-amerikaiak, portugálok, filippínók, andorraiak, szefárd zsidók). A törvény nem tett említést a Marokkóból és Nyugat-Szaharából származó emberekről, így hirtelen külföldivé vált Ceuta és Melilla lakosságának számottevő része. Mivel sokan nem igényeltek sem spanyol, sem marokkói állampolgárságot, kitoloncolás fenyegette őket. A törvény alkalmazása nagy felháborodást keltett a marokkói származású lakosok körében. A bevándorlási törvény hatására több tünetést is szerveztek; a legnagyobb megmozduláson 15-20 ezer fő vett részt. Ezzel szemben a spanyol közösség támogatta az új szabályozást, és néhány nappal később egy még nagyobb, 40-45 ezres demonstrációt tartott. A feszültség fokozódott, és az események erőszakos fordulatot vettek: a tüntetők és a rendőrség között összecsapásokra került sor Melillában,

⁵²¹Manzinger 2019. 104.

⁵²²Sonia Rubiano Segovia (2020): Melilla and the 1985 Immigration Law. International transcendence of a local conflict. A review of three newspapers. *Revista de Historia*, 33, 245-274. DOI: <https://doi.org/10.17398/0213-375X.33.245>. 247.

⁵²³Frank Meyer (2004): Wer ist fremd an diesen Orten? Zur Bedeutung von Identität, Kultur, Raum und Zeit in den spanisch-nordafrikanischen Städten Ceuta und Melilla. *Erdkunde*, 3. 235-251. DOI: <https://doi.org/10.3112/erdkunde.2004.03.04>. 245.

⁵²⁴Július 1-i 7/1985. törvény a külföldiek jogairól és szabadságairól Spanyolországban. BOE-A-1985-12767

amelyek során egy ember életét vesztette, és többen megsérültek. Ceutában valamivel kisebb megmozdulások zajlottak.⁵²⁵

A Belügyminisztérium végül engedményeket tett. Állandó tartózkodási engedélyt kapott mindenki, aki az új törvény hatálybalépése előtt a városokban élt. Spanyol állampolgárságot kapott mindenki, aki ott született vagy legalább 10 éve élt a területeken. Ez a döntés fordulópontot jelentett a városok történetében, ugyanis a marokkói származású lakosság politikailag szerveződni kezdett, és egyesületeket alapított a közösség jogainak képviseletére. A konfliktus végül azt eredményezte, hogy a helyi muszlim közösség integrálódott a spanyol politikai rendszerbe, és tagjai bekerültek a helyi önkormányzatokba.⁵²⁶

3.4. A társhivatalosság kérdése a darija és a tamazight kapcsán

Mind a Melillában beszélt tamazight, mind a Ceutában használatos darija nyelv tekintetében történtek kísérletek, amelyek a társhivatalos státusz megszerzésére irányultak. Ezek a törekvések azonban sikertelenek voltak az évek során. A spanyol parlament katalán és baszk pártjai Ceuta és Melilla kulturális és politikai szereplőit támogatva 2004-ben és 2006-ban nem kötelező érvényű törvényjavaslatokat terjesztettek elő, amelyek a két észak-afrikai város identitásának és kulturális sajátosságainak elismerését követelték, valamint kimondták a két nyelv társhivatalos státuszának szükségességét; ezek a törvények azonban nem kerültek elfogadásra.⁵²⁷

A társhivatalosságra vonatkozó kezdeti követeléseket az elismerés mérsékeltebb formáira cserélték, mint például a nyelvek oktatásban való jelenlétének igényére. Az Ibériai-félsziget autonóm közösségeinek oktatási rendszereivel ellentétben ugyanis az oktatással kapcsolatos hatásköröket nem ruházták át az autonóm városokra.

A városok demográfiai változásai arra sarkallták Ceuta és Melilla politikai elitjét, hogy hivatalosan is ismerjék el egy másik kulturális közösség jelenlétét. Így mindkét autonómiastátútum preambulumban a kulturális pluralitás, mint védendő közjó szerepel, anélkül, hogy kifejezetten utalnának a marokkói származású vagy muszlim lakosságra. Ez az említés azonban, amely csak

⁵²⁵Eduard Rodríguez-Martin (2007): *Multicultural Policy as a Resisting Strategy of a Border Society: The Uses of Ethnicity in the Spanish Enclave of Melilla*. Borders of the European Union: Strategies of Crossing and Resistance. 11.

⁵²⁶Rodríguez-Martin 2007. 12.

⁵²⁷Iker Erdocia (2020): Language rights and groups of immigrant origin: The case of language claims in the Spanish cities in North Africa. *Language Problems and Language Planning*, 2. 146–169. <https://doi.org/10.1075/lplp.19025.erd>. 8.

deklaratív értékkel bír, nem alakult át politikai intézkedéssé. A muszlim szervezetek által megfogalmazott követelések, amelyek nyelvük – Ceutában a darija, Melillában a tamazight – hivatalos elismerését, valamint az iskolákban és a közigazgatási gyakorlatban való használatát kérik, a városokban a keresztény politikai pártok eddig rendszeresen elutasították, de a félszigeten szórványosan támogatták a nacionalista pártok, mint a katalán Konvergencia és Unió (CiU) és a Katalán Republikánus Baloldal (ERC), valamint a Baszk Nacionalista Párt (PNV). Egyes vélemények szerint a darija vagy a tamazight nyelv iskolai használatának elutasításával a spanyol hatóságok nem tartják be a Spanyolország által aláírt és ratifikált, valamint az Európa Tanács által támogatott, a kisebbségek védelméről szóló egyezményeket.⁵²⁸

3.5. A darija nyelv helyzete a Charta fényében

A Charta preambulumaának második záradéka „*Európa történelmi vagy regionális kisebbségi nyelveinek védelméről szól, amelyek közül néhányat a kihalás veszélye fenyeget*”.⁵²⁹ A darija nyelv Ceutában a bevándorlás eredményeként jelent meg, ezért az Európai Charta szövege alapján nem tekinthető európai regionális vagy kisebbségi nyelvnek. Ráadásul a nyelvet Ceuta autonóm városában nem fenyegeti a kihalás veszélye.

A Szakértői Bizottság első és második jelentésében is megfogalmazza ajánlasként Spanyolország számára, hogy tisztázza a darija nyelv helyzetét. A Bizottság hangsúlyozza, hogy egy nyelv védelmének és támogatásának kötelezettsége kizárólag a területen való hagyományos jelenlététől függ. A Ceutai Tanulmányok Intézete mélyreható vizsgálatot végzett, amely szerint Ceuta lakosságának 32,4%-a anyanyelveként beszéli, míg 26,2%-a használja a dariját valamilyen mértékben. A Bizottság negyedik jelentésében újfent felszólítja a hatóságokat, hogy a kutatás eredményei alapján tisztázzák a nyelv státuszát.⁵³⁰

A Szakértői Bizottság legutóbbi jelentésében azonnali és határozott intézkedéseket ajánl a spanyol hatóságoknak a beszélőkkel együttműködve a darija nyelv és kultúra védelme és megőrzése érdekében Ceuta autonóm városában. Ezen kívül azonnali lépéseket javasol annak

⁵²⁸Carmen González Enríquez (2007): Ceuta and Melilla: Clouds over the African Spanish Towns. Muslim Minorities, Spaniards' Fears and Morocco–Spain Mutual Dependence. *The Journal of North African Studies*, 2. 1-22. <https://doi.org/10.1080/13629380701220469>. 11.

⁵²⁹A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája 1992. Kiemelés tőlem

⁵³⁰Committee of Ministers of the Council of Europe (2016): *Recommendation on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Spain*. CM/RecChL(2016)1. Council of Europe.

biztosítására, hogy a darija nyelv oktatása minden szinten elérhető legyen Ceutában. A Bizottság szerint a beszélőkkel együttműködve cselekvési tervet kell kidolgozni a darija nyelv védelmére, használatára és népszerűsítésére. Támogatni kell a nyelv használatát és jelenlétét a televízióban, rádióban, nyomtatott és online médiában. Külön pénzügyi forrásokat kell biztosítani a darija nyelv védelmét és népszerűsítését támogató szervezetek számára. Létre kell hozni egy tanácsadó mechanizmust, amely a darija nyelvvel kapcsolatos ügyekben segíti a hatóságokat.⁵³¹

A Szakértői Bizottság legfrissebb jelentése szerint nem teljesülnek a darija védelmére és támogatására vonatkozó kötelezettségek, mivel nem történtek jelentős lépések a nyelv oktatásának, hivatalos használatának vagy kulturális támogatásának előmozdítására. A Bizottság sürgeti a spanyol hatóságokat, hogy támogassák a darija médiában való megjelenését (TV, rádió, nyomtatott és online sajtó), valamint nyújtsanak pénzügyi támogatást az ezt célzó szervezetek számára.⁵³²

3.6. A tamazight (berber) nyelv helyzete a Charta fényében

A tamazight nyelv státusza Melillában az elmúlt évtizedekben fokozatosan megjelent a közbeszédben, társadalmi és politikai viták, diskurzusok tárgyává vált. Tényleges jogi és intézményi elismerése azonban mindmáig elmaradt. Bár a város 2014-ben elfogadta a *Társadalmi paktum az interkulturalitásért* című dokumentumot, amely Melillát spanyol–berber városként határozza meg, és vállalta a nyelvi sokszínűség védelmét, a tamazight továbbra sem rendelkezik társhivatalos státusszal.⁵³³

Az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájának szövege alapján ugyanakkor a tamazight megfelel a kisebbségi nyelv definíciójának, mert történelmi jelenléttel bír Melillában, nem pedig bevándorlás eredménye. Mindezek ellenére a spanyol állam sokáig figyelmen kívül hagyta jelenlétét az időszakos jelentéseiben, csak később ismerte el regionális, nem hivatalos nyelvként.

Egyes vélemények szerint nincs szükség a nyelv védelmére. A Vox párt helyi képviselője, Javier Da Costa, egy költségvetésről szóló vitában kijelentette, hogy nem szükséges védeni a

⁵³¹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

⁵³²u.o.

⁵³³Melilla Autonóm Városa, 2014

tamazight nyelvet Melillában, és nem kell hozzá forrásokat biztosítani. Melilla kormánya 2021-ben indította el a Tamazight Nyelv és Kultúra Támogató Csoportot, amely jelenleg 60 tagból áll, hogy előmozdítsa a berber nép nyelvét és kultúráját a városban.⁵³⁴

Bár a tamazight nyelv használata az oktatásban, médiában vagy közigazgatásban ma sem biztosított, egyre több civil és politikai szereplő követeli a nyelv elismerését, amit a katalán és baszk nacionalista pártok is támogatnak. A nyelv kulturális és médiabeli jelenlétét tekintve a tamazight kultúra bizonyos intézményeken keresztül támogatásban részesül – ilyen például a Peñuelas Múzeum, valamint a tamazight újévet, a Yennayert ünneplő rendezvények.⁵³⁵

A városban az oktatás kizárólag spanyol nyelven folyik. A tamazight nyelvű pedagógusképzésre tett korábbi kezdeményezések megszűntek. A nyelvvel kapcsolatos kutatásokat a Cádizi Egyetem és a Granadai Euroarab Alapítvány folytatja, nincs külön erre a célra létrehozott intézmény. A helyi képzési központok négy alapfokú nyelvtanfolyamot kínálnak.⁵³⁶

Bár a nyelvet Melilla kulturális örökségének tekintik, nincs hivatalos elismerése, és az állami politika nem támogatja aktívan a használatát. A nyelv fennmaradása jelenleg főként civil kezdeményezéseken és kulturális eseményeken múlik. A már említett *Társadalmi paktum az interkulturalitásért* című dokumentum szerint Melilla városa vállalta, hogy minden lakos számára biztosítja a tamazight nyelv tanulásának lehetőségét. Ennek megvalósítását a Kultúrák Intézete több intézkedéssel is támogatja. A *Tamazight Nyelv és Kultúra Állandó Szeminárium*a keretében rendszeres nyelvtanfolyamokat szerveznek, amelyek minden érdeklődő számára nyitottak. A tanulók nemcsak tantermi oktatásban vesznek részt, hanem tanulmányutakon is, ahol a nyelvet anyanyelvi környezetben, Marokkó vidéki területein gyakorolhatják. A Kultúrák Intézete ezen kívül televíziós és online hozzáférést is biztosít az órákhoz, így azok is tanulhatnak, akik nem tudnak személyesen részt venni a képzésen.

2014-ben a Kultúrák Intézete és az INMUSA, a Melilla Televíziót (TVM) működtető társaság együttműködési megállapodást kötött a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai

⁵³⁴Basma El Atti (2021): *Spanish far right party Vox protests promoting Tamazight in Melilla*. <https://en.hespress.com/32985-spanish-far-right-party-vox-protests-promoting-tamazight-in-melilla.html>

⁵³⁵A tamazight új évet, azaz Yennayert január 11. és 14. között tartják. Az újév első napja a hagyomány szerint az első tamazight származású uralkodó, I. Soshenq egyiptomi trónra lépésére emlékezik, aki a Kr. e. 10. században uralkodott, és líbiai származású tábornok volt. Forrás: Esraa Warda (2020): *Yennayer in New York: Indigenous Algerian Resistance and Dance in Brooklyn*. *Voices: The Journal of New York Folklore*, 1-2.

⁵³⁶Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

Chartájának médiára vonatkozó, 11. cikkének végrehajtása érdekében. A megállapodás célja a tamazight nyelvű televíziós tartalmak gyártásának és terjesztésének ösztönzése, valamint az ehhez szükséges szakemberek képzése. A Kultúrák Intézete 30 000 euróval támogatta a tamazight nyelvű műsorok bővítését, míg a TVM vállalta a tamazight nyelvű hírműsorok fenntartását, egy új kulturális magazinműsor elindítását spanyol felirattal, valamint tamazight kulturális események rögzítését és sugárzását. A kezdeményezés célja a tamazight nyelv és kultúra védelme, megőrzése és láthatóbbá tétele a közszolgálati médián keresztül.⁵³⁷

3.7. Összegzés

A darija nyelv helyzetével kapcsolatban ellentmondásosnak tűnhet, hogy elvileg nem tartozik a Charta védelme alá, hiszen nem szerepel Ceuta autonómiastatútumában, nem őshonos európai nyelv, illetve elterjedése bevándorlás következménye. Ennek ellenére a Charta Szakértői és Miniszteri Bizottságának álláspontja az, hogy a darija széles körben beszélt nyelv Ceutában, ezért védelemre szorul. A Charta szellemisége a nyelvi sokszínűség védelmét célozza, míg Spanyolország jogi értelmezése a történelmi és hivatalosan elismert kisebbségi nyelvekre korlátozza a védelmet. Végül soron tehát a Charta szakértőinek ajánlásai jogilag nem kötelezőek, és Spanyolország továbbra is fenntarthatja azt az álláspontot, hogy a darija nem tartozik a Charta hatálya alá.

Melillában a tamazight nyelv – bár a lakosság közel felének anyanyelve – jogilag továbbra sem hivatalosan elismert, és a közszolgáltatásokban, oktatásban vagy közigazgatásban való használata sem biztosított. A város 2014-es, interkulturalitásról szóló paktuma ugyan hangsúlyozza a nyelvi sokszínűség fontosságát és a tamazight nyelv kulturális örökségként való kezelését, tényleges intézményi támogatás és hivatalos nyelvpolitika hiányában a nyelv népszerűsítése jelenleg civil kezdeményezéseken, kulturális eseményeken, korlátozott média- és oktatási projektek megvalósításán múlik. A különböző kulturális együttműködések és nyelvtanfolyamok pozitív lépések, de ezek nem pótolják a hiányzó állami szintű elismerést és integrált nyelvpolitikát.

A spanyol állam nyelvpolitikája a hivatalosan elismert, történelmileg őshonos kisebbségi nyelvek védelmére épül. Ez korlátozza a bevándorló közösségek jogainak bővítését, még akkor is,

⁵³⁷Melilla Autonóm Városa 2014.

ha nyelvhasználatuk kiterjedt. Az elméleti háttér alapján a nyelvi jogok biztosítása nem automatikus következménye a nyelvhasználat gyakoriságának vagy jelentőségének – az állam mérlegelhet, hogy milyen mértékű támogatást nyújt. Ceuta és Melilla arab és berber nyelvű lakossága nem sorolható egyértelműen sem a klasszikus bevándorlók, sem a történelmi nemzeti kisebbségek közé, azonban Kymlicka és Patten bevándorlással kapcsolatos elméletei alapján indokolható lenne a tamazight és darija nyelvek aktívabb intézményi támogatása.

A spanyol állami narratíva szerint a tamazight és darija nyelvet beszélő közösségek nem őshonos kisebbségek, mivel ezek a csoportok nem tartoznak a spanyol történelem „klasszikus” nemzeti kisebbségeihez, mint például a katalánok, baszkok, galíciaiak.

4. A káló nyelv helyzete Spanyolországban

A nyugat-európai országok közül Spanyolországban él a legnagyobb létszámú roma közösség. A tanulmány a Spanyolországban beszélt roma nyelvváltozat, a káló jelenlegi helyzetét vizsgálja a társadalmi használat és a nyelvvédelem szempontjából. A kutatás célja feltárni, mennyiben él tovább a káló a gitánó közösségek mindennapjaiban, illetve milyen jogi, nyelvpolitikai vagy civil kezdeményezések támogatják fennmaradását és revitalizációját. A tanulmány alapját a Kisebbségvédelmi Keretegyezménynek és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának végrehajtását monitorozó jelentések képezik. A káló nyelv jogállása továbbra is tisztázatlan, hivatalosan nem minősül kisebbségi nyelvnek, és a spanyol nyelvpolitika sem nyújt rendszerszintű támogatást fennmaradásához.

Bár a káló egyike volt azoknak a nem területi nyelveknek, amelyek a roma identitás hordozóiként funkcionáltak, napjainkra használata visszaszorult, főként az idősebb generációk körében él tovább. Jelen alfejezet célja, hogy feltérképezze a káló nyelv státuszát Spanyolországban, különös tekintettel arra, hogyan jelenik meg a nyelv a nemzeti és regionális nyelvpolitikai dokumentumokban, milyen intézményi és civil kezdeményezések irányulnak megőrzésére, és hogyan értékeli helyzetét a fentebb említett Keretegyezmény és Charta keretében működő Szakértői Bizottság. A vizsgálat fókuszában a nyelv revitalizációjának lehetőségei, valamint a nyelvhasználatot érintő kihívások állnak. Az alfejezet célja tehát nem csupán egy kevésbé ismert nyelvi és kulturális realitás láthatóvá tétele, hanem egyben hozzájárulás a kisebbségi nyelvek fennmaradásáról szóló európai diskurzushoz.

A káló a Spanyolországban élő romák, vagyis a gitánók által kialakított, kevert nyelvváltozat. A para-romani nyelvek csoportjába tartozik, amelyekre jellemző, hogy szókincsük jelentős része romani eredetű, de fonológiájukat, szintaxisukat és morfológiájukat az adott régió domináns nyelve (spanyol, katalán, baszk, portugál) befolyásolja. A káló szó a romani nyelvből származik, jelentése fekete.⁵³⁸

A romák a 13. században jelentek meg Délkelet-Európában, majd 1400 körül kezdtek nyugat felé terjeszkedni. Kezdetben sok helyen jól fogadták őket, gyakran vendégként, adományokkal. Mivel sokan azt állították, hogy *Kis-Egyiptomból*⁵³⁹ érkeztek, több európai nyelvben az *egyiptomi* (*Gypsies*, *Gitanos*) alakult ki megnevezésükként.⁵⁴⁰ A kezdeti befogadást azonban hamarosan bizalmatlanság és ellenségesség váltotta fel. A 16–18. században számos európai országban rendeleteket hoztak, amelyek célja a roma közösség felszámolása vagy asszimilálása volt. Ezek a törvények gyakran tiltották a roma nyelv használatát, a hagyományos viseletet és az önelnevezést, mivel ezeket a „visszataszító különbség” jeleként értelmezték. 1611-ben III. Fülöp spanyol király megtiltotta a romák számára saját nevük, nyelvük, viseletük és szokásaik használatát. Ezek az intézkedések a roma identitás teljes felszámolását célozták. 1633-ban IV. Fülöp spanyol király rendeletben tagadta meg a romák létezését, gyakorlatilag betiltva a roma nyelvet és kultúrát.⁵⁴¹ 1708-ban V. János portugál király szintén megtiltotta a roma nyelvhasználatot és viseletet, valamint a romák együttélését és közös utazását.⁵⁴²

A kálót idővel egyre inkább bűnözői zsargonnak bélyegezték, különösen az alvilág titkos nyelvének (germanía) elterjedésével.⁵⁴³ A 17. század elején a *germanía* még nem tartalmazott

⁵³⁸Pierre Andersson (2011): *Attitudes Towards the Minority Variety Caló in the South of Spain*. A Sociolinguistic Study. Doktori Disszertáció. Göteborgi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar. 2

⁵³⁹A romák és Kis-Egyiptom kapcsolatáról lásd bővebben: arcanum.com, *cigányok* címszó

⁵⁴⁰Peter Bakker, Marcia Rooker (2001): *The Political Status of the Romani Language in Europe*. Mercator Working Papers, Barcelona. 3.

⁵⁴¹Olga Olina, Hallie Ayres, Anton Vidokle: *Muted Tongues* (2022): A Timeline of Suppressed Languages- *E-flux*, 131. https://editor.e-flux-systems.com/files/502722_e-flux-journal-muted-tongues-a-timeline-of-suppressed-languages.pdf. 2

⁵⁴²Gabi Rudinger (2021): Law by which King John V prohibited the use of costumes and language of the Romani people. <https://www.digitaltreasures.eu/law-by-which-king-john-v-prohibited-the-use-of-costumes-and-language-of-the-romani-people>

⁵⁴³A germanía a spanyol alvilág egykori titkos nyelve volt, amely a 15–17. században alakult ki, és főként bűnözői csoportok, koldusok, vándorok használták egymás közti kommunikációra. Célja az volt, hogy a kívülállók, különösen a hatóságok ne értsék meg a beszélgetéseiket. A germanía a spanyol köznyelvre épült, de sok elemet vett át más nyelvekből, különösen a romani (cigány) nyelvből, valamint arab, héber, katalán és baszk szavakat is tartalmazott. Sok szava és kifejezése később bekerült a spanyol szlengbe (jerga, argot), és néhány még ma is fellelhető a köznyelv peremén. A germanía nyelvét és világát irodalmi formában is megörökítették, például a picareszk regényekben, köztük

romani eredetű szavakat, de később bizonyos mértékű átfedés alakult ki a romani szókincs és a helyi tolvajnyelvek között. Ez a jelenség más európai országokban is megfigyelhető volt. Ahogy a konzervatívabb spanyolországi roma nyelvjárás átalakult egy romani szókincset használó, de spanyol (vagy más ibériai) nyelvtani szerkezetbe épülő, kevert nyelvvé, a gitánók nyelvét egyre inkább a társadalom peremén élő, deviánsnak tekintett csoportokkal azonosították.⁵⁴⁴ Az üldöztetés és a diszkrimináció következtében a roma közösségek gyakran arra kényszerültek, hogy elhagyják hagyományaikat és nyelvüket, ami hozzájárult kulturális identitásuk gyengüléséhez.

4.1. Paradigmaváltás a romák megítélésében

Az 1783-as év jelentős paradigmaváltást hozott a romák európai értelmezésében. Ekkor jelent meg ugyanis Heinrich Moritz Gottlieb Grellmann könyve, amely a romákról szóló egyik legnagyobb hatású mű lett. Munkája népszerűsítette az indiai eredet elméletét, amelyet több kutató – többek között Pallas, Mardsen és Rüdiger – egymástól függetlenül is megfogalmazott. Ez az elmélet volt az első tudományosan alátámasztott bizonyíték arra, hogy a roma csoportoknak közös származásuk lehet.⁵⁴⁵ A korábbi elképzelés, miszerint a romák csupán a helyi társadalmak marginalizált csoportjai, idővel átalakult: etnikailag elkülönülő népként kezdték rájuk tekinteni, akik a világ különböző pontjain élnek, mégis közös hagyományokat és identitást hordoznak – hasonlóan a diaszpórában élő zsidókhoz. Bár Grellmann munkája nem volt különösebben eredeti vagy megbízható, a korabeli közönség nagy érdeklődéssel fogadta. A könyv hozzájárult ahhoz, hogy a romák és nyelvjárásaik iránt fokozódjon az érdeklődés, különösen az utazók és a kutatók körében. Spanyolországban az új nézőpont főként a romantikus utazók munkáin keresztül jelent meg. Az andalúziai gitánók egzotikus és exportálható kulturális ikonná váltak, akiket egyre inkább a romantika és orientalizmus szemüvegén keresztül ábrázoltak. Ez a fokozott érdeklődés a gitánók zenéje, tánca és szokásai mellett a nyelvükre is kiterjedt. A káló nyelvet úgy kezdték felfogni, mint

Cervantes és más írók műveiben. Forrás: Elena Di Pinto (2020): Germanía. El habla de los delincuentes en la literatura del Siglo de Oro. <https://www.despertaferro-ediciones.com/2020/germania-el-habla-de-los-delincuentes-en-la-literatura-del-siglo-de-oro/>

⁵⁴⁴Juan F. Gamella, Cayetano Fernández, Ignasi-Xavier Adiego (2015): The long agony of Hispanoromani: The remains of Caló in the speech of Spanish Gitanos. *Romani Studies*, 25(1). 53-93. DOI: <https://doi.org/10.3828/rs.2015.3> :55

⁵⁴⁵Heinrich Moritz Gottlieb Grellmann (1787): *Dissertation on the Gypsies: Being an historical enquiry, concerning the manner of life, family economy, customs and conditions of these people in Europe, and their origin*. Ford. Matthew Raper. London: G. Bigg.

egy közös roma nyelv maradványát, amely kapcsolatot teremtett a romani dialektusok és a különböző roma csoportok között.⁵⁴⁶

A romák egységes népként való értelmezésének másik fő alakja George Borrow volt, aki 1837-ben Lukács evangéliumát fordította le kálóra, majd 1841-ben megjelentette *The Zincali* című könyvét, amely több, mint 2000 káló szót és egy szöveggyűjteményt tartalmazott. Ezt követte a *The Bible in Spain* (1843) című útleírása, amely rendkívül népszerű volt a maga korában. Az első káló nyelvű szótár 1818-ban jelent meg, egy magyarországi utazásokról szóló könyv mellékleteként. Az ismeretlen spanyol szerző 1817 körül írta, nem sokkal a napóleoni háborúk után. A függelék részletesen leírja a gitánók helyzetét és szokásait, főként Andalúziában. Káló szavakat és mondatokat tartalmaz, a magyar és angol romani nyelv megfelelőivel összehasonlítva.⁵⁴⁷

4.2. A káló nyelv szociolingvisztikai helyzete napjainkban

Spanyolország roma népességének létszáma 725 000 és 750 000 fő között mozog, ami az össznépesség 1,5%-át teszi ki. A lakosság közel fele Andalúziában él, a többiek pedig elsősorban Katalóniában, Valenciában és Madridban.⁵⁴⁸ A romák nem alkotnak homogén csoportot, ahogyan azt sokan feltételeznék: sokszínű mozaikot képeznek, amelyet számtalan endogám (zárt, belterjes) roma csoport alkot, amelyek saját magukat más roma csoportoktól eltérőként határoznak meg. A csoportnevek szimbolikus eszközként szolgálnak arra, hogy megkülönböztessék magukat másoktól. A roma csoportok határai nem stabilak, így a csoportnevek is dinamikusan változnak. Ezek a nevek általában hagyományos foglalkozásokból, vallásból, életmódból vagy földrajzi elhelyezkedésből erednek.⁵⁴⁹

Spanyolországban két fő történelmi roma csoport különböztethető meg: az egyik a *gitanos*, amelynek képviselői a káló alcsoportba tartoznak, főként az Ibériai-félszigeten és Észak-Afrikában élnek, míg a *hungaros* tagjai Közép-Európából származnak, hagyományosan nomád életmódot folytattak. Mindkét csoport szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel küzd, azonban a gitánó romák kulturális tekintetben nagyobb sokszínűséget mutatnak. Főként letelepedett életmódot

⁵⁴⁶Roy Albert Kimmey (2022): *A question in history, a history in question: Romani politics and policies in state socialist Hungary*. Chicagói Egyetem, Társadalomtudomány. DOI: <https://doi.org/10.6082/uchicago.4879>. 125

⁵⁴⁷Gamella, Fernández, Adiego 2015. 57.

⁵⁴⁸romacivilmonitoring.eu

⁵⁴⁹Zuzana Bodnárová (2015): *Vend Romani: A grammatical description and sociolinguistic situation of the so-called Vend dialects of Romani*. Doktori Disszertáció. Károlyi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.

folytatnak, mélyebb történelmi gyökerekkel rendelkeznek Spanyolországban, és általában jobban integrálódtak a spanyol társadalomba, mint a másik csoport. Egyesek szerint ők és a hungaro romák nem ugyanahhoz az etnikai csoporthoz tartoznak, de a spanyol társadalom többsége általában minden romát gitánónak tekint.⁵⁵⁰

2002-ben Románia és Spanyolország között megállapodás született, amely lehetővé tette a román állampolgárok vízummentes beutazását és szezonális munkavállalását, főként a mezőgazdasági szektorban. A spanyol gazdaság ekkoriban jelentős növekedést mutatott, különösen az alacsony képzettséget igénylő munkaerőpiaci szegmensekben, mint az építőipar és a mezőgazdaság, ami vonzotta a munkát kereső romániai romákat. Románia 2007-es Európai Unió csatlakozása tovább könnyítette a román állampolgárok, köztük a romák szabad mozgását és munkavállalását az EU tagállamaiban, beleértve Spanyolországot is. Emiatt a 2002-es esztendőt követően nagy számú roma érkezett Romániából Spanyolországba.⁵⁵¹

Gamella, Fernández és Adiego 2015-ben feltáró jellegű kutatást végeztek, amelyben 84 Andalúziában élő gitánó személlyel töltötték ki kérdőívet. A minta nem reprezentatív a spanyolországi gitánó népességre nézve, mivel annak pontos létszáma, összetétele és eloszlása sem ismert. A szerzők kutatásukban felmérték, hogy a gitánó beszélők milyen gyakran használják a káló nyelvet. A kutatás során kiderült, a káló ma már nem családi nyelv. Nem része a gyermeknevelésben használt nyelvnek és a gitánó közösség hétköznapi kommunikációjában sem jellemző a használata. A káló egy beszédmod, amely közösségi élményt, értékeket, tapasztalatokat idéz fel – például megemlékezést elhunyt szerettekről, és az azonosulást erősíti a csoport tagjai között.⁵⁵²

Nincs valódi kétnyelvűség a káló és a spanyol nyelv között, hiszen nincs olyan helyzet, ahol egyértelműen csak kálót használnának. A spanyolországi gitánók ugyanazokat a nyelveket beszélik, mint szomszédaik (főleg kasztíliait, de esetenként katalánt és baszkot is), ezek a domináns nyelvek a kommunikációban. A spanyol nyelvhasználatuk azonban sajátos jegyeket hordozhat, például sajátos hangsúlyokat vagy kiejtést – amit a média gyakran sztereotipizál vagy kigúnyol –, illetve egyedi kifejezéseket, amelyek a kultúrájukhoz kapcsolódnak. Ma a káló csak

⁵⁵⁰minorityrights.org

⁵⁵¹Európa Tanács (2011): *Nemzeti jelentés a spanyolországi román bevándorlókról*. Barcelona. <https://www.participation-citoyenne.eu/sites/default/files/report-spain.pdf>

⁵⁵²Gamella, Fernández, Adiego 2015.61

néhány beszédfunkciót tölt be, szerkezeti eszközei is korlátozottak. Legfőbb funkciója a kulturális különbözőség kifejezése: a gitanók úgy érzékelik, hogy eltérnek a többségi társadalomtól – még ha ezt az eltérést pontosan meg sem tudják határozni. A káló tehát elsősorban etnikai önazonosság szimbóluma, másodsorban pedig belső, kizárólagos kommunikációs eszköz, amellyel elhatárolódnak az „idegenektől”. E két funkció egymást erősíti, és hozzájárul a gitánó identitás közösségi megéléséhez.⁵⁵³

A roma lakosság lényegesen fiatalabb a nem roma népességnél: 45%-uk 16 év alatti, a születési ráta pedig 64 ezrelék, míg a nem romák körében ez a szám csupán 14 ezrelék. Ugyanakkor az utóbbi időben csökkenés figyelhető meg a születések számában és a családonkénti gyermekszámban. A házasságkötés átlagéletkora emelkedik, de továbbra is alacsonyabb, mint a többségi társadalomban: a roma nők általában 16–20, a férfiak 18–22 éves korukban házasodnak.⁵⁵⁴

Az oktatás terén a roma népesség hátrányos helyzetben van: az idősebb generáció nagy része nem járt rendszeresen iskolába, és a 16 év feletti romák körében kb. 70%-os az alacsony iskolázottság vagy funkcionális analfabetizmus – ez a nők esetében még magasabb. Ennek ellenére a gyerekek beiskolázottsága mára szinte általánossá vált: egy, a 2000-es évek elején készült tanulmány szerint a roma gyermekek 94%-a már hatévesen iskolába jár.⁵⁵⁵

4.3. A romákra vonatkozó nemzetközi jogi szabályozás

A romák helyzete Európában hosszú ideje a nemzetközi közösség figyelmének középpontjában áll. Számos nemzetközi szervezet és egyezmény foglalkozik a romák jogainak védelmével. Céljuk a diszkrimináció csökkentése és a társadalmi integráció elősegítése.

Az Európa Tanács volt az első nemzetközi szervezet, amely külön figyelmet szentelt a roma kérdésnek. 1975-ben a Miniszteri Bizottság elfogadta a (75)13 számú határozatot, amely arra kérte a tagállamokat, tegyenek meg minden szükséges intézkedést a roma közösségek kulturális

⁵⁵³Gamella, Fernández, Adiego 2015.87

⁵⁵⁴Government of Spain (2011): *European Charter for Regional or Minority Languages: Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁵⁵u.o.

identitásának védelme érdekében, különös tekintettel a vándorcsoportok letelepedésének engedélyezésére, oktatásuk, egészségügyi és szociális ellátásuk fejlesztésére.⁵⁵⁶

1981-ben az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Konferenciája elismerte a helyi hatóságok felelősségét a romák ügyében. Ezt a kérdést az 1993-as 249. számú határozat tovább részletezte.⁵⁵⁷ A főbb intézkedési javaslatok között szerepelt egy olyan jogi eszköz létrehozása, amely lehetővé teszi a romák szabad mozgását az európai országok között. 1983-ban az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ajánlást fogadott el a hontalan, illetve nem meghatározott állampolgárságú romákra vonatkozóan. Az ajánlás célja olyan alapelvek rögzítése volt, amelyek megkönnyítik ezeknek a személyeknek az államokkal való kapcsolatát, elősegítik a családegyesítést, és egyéb stabilizáló intézkedéseket fogalmazznak meg.⁵⁵⁸

1995-ben létrehoztak egy Szakértői Bizottságot, amely rendszeresen értékeli a romák helyzetét. Szintén az Európa Tanács égisze alatt alakult meg 2005-ben az Európai Romák és Utazók Fóruma, ahova minden tagállam képviselőt küld.⁵⁵⁹

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1203/1993-as ajánlása a romákat védő egyik legfontosabb dokumentum, amely kimondja: „*A romák különleges helyet foglalnak el az európai kisebbségek között. Szétszóródva élnek egész Európában, rasszizmus és gyűlölet éri őket, ami méltatlan életkörülményekhez vezet.*”⁵⁶⁰ Létszámuk különösen a kelet-közép-európai országok csatlakozásával nőtt meg az Európa Unió térségében.

Az Európa Tanács által elfogadott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája fontos eszköz a nyelvi sokszínűség védelmében, amely a hagyományos kisebbségi nyelvek megőrzését és támogatását célozza. A roma nyelv – ideértve annak különböző változatait – e védelmi rendszer keretében is értelmezhető, noha nem minden állam ismeri el hivatalosan a roma nyelvet kisebbségi nyelvként. Ennek ellenére a Charta elvei lehetőséget nyújtanak a roma nyelvhez

⁵⁵⁶Európa Tanács (1975): 75(13) számú határozat. *A nomádok társadalmi helyzetére vonatkozó ajánlásokat tartalmazó határozat*. Strasbourg. <https://rm.coe.int/09000016804e2612>

⁵⁵⁷Európa Tanács (1993): 249. számú határozat az európai romákról: a helyi és regionális hatóságok szerepe és felelőssége. Strasbourg.

⁵⁵⁸Committee of Ministers of the Council of Europe (1983): Recommendation No. R (83) 1 on stateless nomads and nomads of undetermined nationality. Adopted on 22 February 1983 at the 356th meeting of the Ministers' Deputies. Council of Europe.

⁵⁵⁹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁶⁰Európa Tanács (1993): 1203/1993. sz. ajánlás a romákról. Strasbourg. Kiemelés tőlem.

kapcsolódó kulturális és oktatási jogok megerősítésére. A dokumentum külön hangsúlyt fektet arra, hogy a kisebbségi nyelvek védelme igazodjon a nyelvhasználó közösségek igényeihez, ezáltal elvben a roma nyelv revitalizációját is elősegítheti.

Az ENSZ keretében létrejött nemzetközi egyezmények megteremtették az emberi jogok egyetemes védelmének alapját. A modern nemzetközi jog egyik alapelve, hogy az emberi jogok mindenkit megilletnek, függetlenül helytől vagy körülményektől, az emberi méltóságból fakadóan. Az ENSZ Alapokmánya és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata mellett a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya szolgálnak ezen jogok érvényesítésének biztosítékeként.

1979-ben az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának keretében elismerték a Nemzetközi Roma Uniót, mint a romák képviselőjére jogosult nem kormányzati szervezetet. 1992-ben az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága elfogadta a 1992/65. számú határozatot, amely kimondja, hogy az ENSZ nem maradhat közömbös a roma kisebbségek helyzete iránt, és különös figyelmet kell fordítani a romák életkörülményeinek vizsgálatára.⁵⁶¹ 1994-ben nevezték ki az első Romaügyekért Felelős Koordinátort az Európa Tanácsnál.⁵⁶²

Az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) az utóbbi években különösen aktív a romák védelmében. Az 1990-es Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten, Koppenhágában dokumentum született a roma kérdésben, amelynek 40. paragrafusa kimondja: „Az államoknak lépéseket kell tenniük a romákat érő diszkrimináció, intolerancia és rasszista erőszak ellen.”⁵⁶³

A romákat és szintiket hosszú évszázadokon át tartó kirekesztés és üldöztetés sújtotta, ami hozzájárult ahhoz, hogy a társadalom peremére szorultak. Az EBESZ – a kisebbségi kérdések átfogó kezelése mellett – kiemelt figyelmet szentel ezeknek a közösségeknek is. Ennek egyik legfontosabb jele, hogy létrehozta *A romák és szintik helyzetének javítását célzó cselekvési terv az EBESZ-térségben* című alapidokumentumot. A terv célja, hogy előmozdítsa a romák és szintik egyenlő társadalmi részvételét, és hatékonyan fellépjen a velük szembeni diszkrimináció

⁵⁶¹United Nations Commission on Human Rights (1992): Resolution 1992/65 on the situation of Roma. Adopted in Geneva. <https://undocs.org/en/E/CN.4/RES/1992/65>

⁵⁶²Európa Tanács Szakértői Bizottsága (1998): *Szakértői Bizottság a nemzeti kisebbségek védelmével kapcsolatos kérdésekről*. Strasbourg. <https://rm.coe.int/09000016800c10cf>

⁵⁶³Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) (1990): Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, paragraph 40. Copenhagen. Kiemelés tőlem.

megszüntetése érdekében. Számos helyszíni EBESZ-misszió is foglalkozik e kérdéskörrel.⁵⁶⁴

Annak ellenére, hogy a nemzetközi szervezetek, a kormányzatok, a helyi intézmények és a civil szervezetek szereplői komoly lépéseket tettek a romák védelme érdekében, az általuk megfogalmazott célkitűzések csupán részben teljesültek.⁵⁶⁵

Az európai szintű jogi szabályozás – legyen szó gazdasági uniós keretekről, biztonságpolitikai együttműködésekről vagy emberi jogi mechanizmusokról – elvileg képes lenne megfelelő védelmet biztosítani a roma közösségek számára. Fontos azonban szem előtt tartani, hogy a jogszabályok csak akkor érnek valamit, ha azok a gyakorlatban is érvényesülnek.⁵⁶⁶ Szalai Anikó 2015-ben megjelent monográfiájában részletesen foglalkozik a romák nemzetközi és európai védelmével. Több mint 160 nemzetközi és nemzeti jogesetet elemez, ezzel hangsúlyozva, hogy az európai államoknak még jelentős feladataik vannak ezen a területen.⁵⁶⁷

4.4. Spanyolország nyelvpolitikája a „nem területi nyelvek” tekintetében

Az Alkotmány védelemben részesíti Spanyolország népeinek kultúráját, nyelvét, hagyományait, ugyanakkor a nemzet egységét hangsúlyozza és nem ismeri el hivatalosan az etnikai kisebbségeket.⁵⁶⁸

Spanyolországban nem hivatalos nyelv sem a romani, sem pedig a káló. Spanyolország nyelvpolitikájának tanulmányozásakor fontos kitérni a nem területi nyelv fogalmi meghatározására. A kifejezést először a 1992-es Európai Nyelvi Charta vezette be:

*„A nem területi nyelv olyan nyelv, amelyet az állam polgárai használnak, de nem kötődik egy adott területi egységhez, mégis hagyományosan jelen van az adott ország területén.”*⁵⁶⁹ Ilyen például a roma vagy a jiddis (zsidó közösségek nyelve). A Charta III. része túlnyomórészt területhez kötött kisebbségi nyelvekre vonatkozik, ezért a nem területi nyelvekre főként a II. rész általános elvei alkalmazhatók. Spanyolország 1992-ben aláírta az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartáját. Kezdetben úgy tűnt, hogy a romani nyelv bekerülhet a dokumentumba, de végül nem

⁵⁶⁴Remek Éva (2020): *Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet: Párbeszéd Vancouvertől Vlagyivosztokig*. HM Zrínyi Nonprofit Kft. Zrínyi Kiadó. 75.

⁵⁶⁵Tabajdi Csaba (2002): A romák jogi helyzete Európában. Jelentés az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése Jogi és Emberi Jogi Bizottságában. *Regio - Kisebbség, politika, társadalom*, 13(1), 249-271. 250.

⁵⁶⁶Szalai Anikó (2015): *Protection of the Roma Minority under International and European Law*. Hága: Eleven International Publishing. 152.

⁵⁶⁷Lásd: Szalai 2015.

⁵⁶⁸Spanyolország Alkotmánya, 1978.

⁵⁶⁹Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1992.

kerül említésre – annak ellenére, hogy a Spanyol Kongresszus egyik jelentése elismerte a gitánó közösség sajátos nyelvét.⁵⁷⁰ A Charta 7. cikkelye összesen 11 területi nyelvre, valamint a kálóra, mint nem területi nyelvre vonatkozik. Ugyanakkor egyetlen állam sem nevezte meg külön a para-romani dialektusokat, mint védelemre érdemes nyelveket. A Chartában szerepel, hogy meg kell ismerni és figyelembe kell venni a nyelveket használó csoportok igényeit, kívánságait, hagyományait és sajátosságait. Ehhez már léteznek tanácsadó testületek Spanyolországban és Európa más részein is.

4.5. A roma nyelv jogi védelmének pozitívumai Spanyolországban a Keretegyezmény és a Nyelvi Charta tükrében

A Charta Szakértői Bizottságának 2005-ös jelentése szerint nincsenek naprakész demográfiai vagy nyelvészeti kutatások, amelyek pontosan feltérképeznék a romani és káló nyelvek használatának mértékét. Noha a roma népesség létszáma számottevő, a romani nyelv mára szinte teljesen kiszorult a mindennapi használatból. A legtöbb spanyolországi roma anyanyelve a kasztíliai spanyol, és azokon a területeken, ahol regionális nyelvek is jelen vannak (pl. Katalónia vagy Baszkföld), sokan kétnyelvűek.⁵⁷¹

A káló nyelv továbbra is jelen van a spanyol roma közösségek életében, különösen az idősebb generáció körében. Bár használata főként a családi és közösségi szférára – ünnepekre, szóbeli hagyományokra – korlátozódik, identitásképző szerepe rendkívül erős. A nyelv különféle változatai alakultak ki a regionális nyelvekkel való érintkezés eredményeként: például a katalán káló vagy a baszk hatásokat mutató *erromintxela*, amelyet a baszkföldi roma közösség identitásának részeként tart számon. Az online kommunikáció (pl. közösségi média, csevegőplatformok) lehetőséget nyújt a fiatalabb generációk számára is, hogy kapcsolatban maradjanak a kálóval, még ha passzív módon is.

A romani nyelv iránti érdeklődés a 2000-es évek elején új lendületet vett, főként fiatal roma aktivisták körében. Ezt ösztönzi például a Filadelfia Evangéliumi Egyház, amely jelentős számú

⁵⁷⁰Bakker, Rooker 2001. 23.

⁵⁷¹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

roma tagsággal bír, valamint a nemzetközi ifjúsági programokban való részvétel. A nyelv revitalizációját célzó kezdeményezések közül kiemelkedik egy, az Európai Bizottság által támogatott projekt, a *Romani in Europe*, amely Malagában valósult meg. Ez a program kifejezetten a 18–30 éves korosztály körében kívánta ösztönözni a romani és káló nyelvek használatát.

A 2009–2013 közötti Integrált Roma Terv részeként Katalóniában nyelvi programok indultak, mint a *Rromani Skòla* nyelvtanfolyam és a *Curs de Romaní* tankönyv, melyek a *kalderás* dialektust oktatják. Létrejöttek állami és regionális szintű roma kulturális szervezetek, mint a Roma Kulturális Intézet, a Roma Dokumentációs Központ vagy a Roma Népkönyvtár, amelyek különféle nyelvi és kulturális projekteket valósítottak meg (ezek között szerepeltek kiadványok, CD-k, folyóiratok, dokumentumfilmek, oktatási anyagok). Megjelentek romani és káló nyelvű vallási és oktatási szövegek, tankönyvek, bibliarészletek, valamint hivatalos dokumentumfordítások. Több spanyol régióban létrejöttek tanácsadó testületek a roma közösségek bevonásával (Extremadura, Madrid, Baszkföld), amelyek a nyelvi és kulturális örökség ápolását tűzték ki célul.

Spanyolország 1995-ben aláírta, majd 1998-ban ratifikálta a Kisebbségvédelmi Keretegyezményt, ezzel hivatalosan is kötelezettséget vállalva a nemzeti kisebbségek – így a nyelvi kisebbségek – jogainak tiszteletben tartására. A ratifikációval Spanyolország többek között elkötelezte magát a kisebbségek kulturális identitásának védelme, a kisebbségi nyelvhasználathoz való jog biztosítása, valamint az anyanyelvű oktatás lehetőségének megteremtése mellett.

Spanyolország a Keretegyezmény végrehajtásában nem tekinti külön védendő nyelvnek a kálót, sőt, hivatalosan nem is ismeri el azt kisebbségi nyelvként. A káló kifejezés helyett általánosan a *gitánó kultúra védelme* kerül említésre, de a nyelv konkrét védelme, dokumentálása, oktatása nem szerepel a hivatalos állami vagy regionális nyelvpolitikai programokban.

Spanyolország a Keretegyezmény ratifikálása óta több intézkedést tett a romák nyelvi és kulturális jogainak biztosítása érdekében. Az Alkotmányt lefordították romani nyelvre, és az állam támogatja a romani nyelvű kiadványok megjelentetését is. Lehetőség van a romani és káló nyelv használatára a magánszférában, például feliratok vagy névhasználat vonatkozásában – amelyek jogi korlátozás nélkül megengedettek. Bár a hivatalos ügyintézés a spanyol, illetve az adott régió

hivatalos nyelvén történik, a bíróságok bizonyos esetekben roma szervezetek segítségét kéri kulturális és nyelvi értelmezéshez.⁵⁷²

A roma kultúra megismertetésére 2005-ben parlamenti határozat született, amelynek eredményeként létrejött a Roma Kulturális Intézet. Ez az intézmény központi szerepet játszik a roma történelem, nyelv és kultúra társadalmi beágyazásában. A kormány 2007-ben 600 000 eurós, 2008-ban 700 000 eurós támogatást biztosított működéséhez. Az intézet egyetemekkel is együttműködik: például az *Alcalá de Henares* Egyetemen elindult a *Roma Spanyolországban: történelem és kultúra* című tantárgy és romani nyelvtanfolyam, amely az első ilyen kezdeményezés az országban.⁵⁷³

A Roma Kulturális Intézet több kiadványt is létrehozott, például a *¿Sar san?* romani nyelvkönyvet, a *I Barval Phurdel* kétnyelvű verseskötetet, valamint a *Cuadernos gitanos* című tudományos-művészeti folyóiratot. Kulturális eseményeket is szerveznek, mint az *O Dikhipen* roma filmfesztivál, a Nemzetközi Roma Nap ünnepei vagy a *Romani Lives* című vándorkiállítás.⁵⁷⁴

4.6. A roma nyelv jogi védelmének hiányosságai Spanyolországban a Keretegyezmény és a Nyelvi Charta tükrében

A pozitív fejlemények ellenére a jelentések számos hiányosságra is rámutatnak. A legnagyobb probléma a nyelvoktatás terén mutatkozik. A romani és a káló nyelvek jelenleg nem részei a spanyol közoktatásnak. A roma kultúra, történelem és nyelv teljesen hiányzik a tantervekből és tankönyvekből, az állami támogatásokban a nyelvoktatás ritkán szerepel prioritásként.⁵⁷⁵

⁵⁷²Government of Spain (2006): Second Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/II(2006)002. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁷³Spain (2006, 2010, 2014): Second, Third and Fourth Reports submitted by Spain pursuant to Article 25 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/II(2006)002; ACFC/SR/III(2010)011; ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁷⁴Government of Spain (2014): Fourth Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁷⁵Spain (2006, 2010, 2014): Second, Third and Fourth Reports submitted by Spain pursuant to Article 25 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/II(2006)002; ACFC/SR/III(2010)011; ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.

A romani és káló nyelvek tanulására való lehetőségek szűkösek: csak elszórt, civil szervezetek által szervezett tanfolyamok léteznek, gyakran bizonytalan anyagi háttérrel. Hiányzik az állami nyelvpolitika, amely célzottan támogatná ezeket a képzéseket. Bár Baszkföldön és egyes autonóm közösségekben helyi kormányzatok nyújtanak némi támogatást, országos szintű, rendszeres nyelvoktatási program nincs. A Szakértői Bizottság szerint az államnak fel kell mérnie a roma közösségek nyelvi igényeit, és ennek megfelelően intézményes támogatási formákat kell kidolgoznia.⁵⁷⁶

A médiában sincs állandó roma nyelvű jelenlét: nincs roma nyelvű műsor a közszolgálati televízióban, és a helyi rádióadók roma műsorai is sorra szűnnek meg. A roma közösség elégtelennek tartja a meglévő roma nyelvű kiadványokat, és napilapot vagy rendszeresebb megjelenést szeretnének. Az *O Tchatchipen* elnevezésű negyedéves roma magazin állami támogatásának megszüntetése különösen nagy visszhangot váltott ki.⁵⁷⁷

A Spanyol Királyi Nyelvészeti Akadémia online szótárának egyik vitatott meghatározása a *gitano* szóra vonatkozik, amely többek között a *trapacero* (csaló) jelentéssel is szerepelt. Ez a jelentés, amely évszázados sztereotípiákat tükröz, komoly felháborodást váltott ki a roma közösség körében. Az Állami Roma Tanács szervezetei és az ombudsman nyomására az Akadémia 2022-ben módosította a szótári bejegyzést: a sértő jelentések mellé egy „sértő és diszkriminatív” megjegyzést fűztek, így próbálva árnyalni a szóhasználat hatását.⁵⁷⁸

Az érintett szervezetek ugyanakkor elégtelennek tartják ezt a megoldást, és a *trapacero* jelentés teljes eltávolítását követelik. Szerintük a pusztá figyelmeztetés nem elegendő ahhoz, hogy ellensúlyozza az évszázadok óta fennálló előítéleteket, különösen akkor, ha a szótár – amelyet széles körben használnak az oktatásban és hivatalos kontextusban – normatív hivatkozási alapként szolgál. Úgy vélik, hogy a Spanyol Királyi Akadémia felelősséggel tartozik a nyelvi

⁵⁷⁶Government of Spain (2010): Third Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/III(2010)011. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁷⁷Government of Spain (2014): Fourth Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁷⁸FundéuRAE (2015): *La RAE modifica la definición de «gitano» como 'trapacero' por discriminatoria*. <https://www.fundeu.es/noticia/rae-modifica-la-definicion-de-gitano-como-trapacero-por-discriminatoria/>

reprezentációkért, és különös érzékenységgel kellene kezelnie a hátrányos helyzetű csoportokat érintő meghatározásokat.

Ez az eset jól példázza, hogy a nyelvi definíciók nem pusztán semleges leírások: társadalmi jelentéstartalmakat és előítéleteket közvetíthetnek, amelyek hatással vannak az adott közösségek társadalmi megítélésére és önképére. A roma közösség képviselői éppen ezért hangsúlyozzák, hogy a szótári változtatásoknak nemcsak nyelvészeti, hanem szimbolikus és társadalmi súlyuk is van – különösen egy olyan országban, ahol a romák történelmileg diszkriminációnak és kirekesztésnek voltak kitéve.

Több jelentés is kiemeli, hogy bár az állami és önkormányzati szervek nyitottságot mutatnak a roma kultúra támogatására, ez ritkán valósul meg konkrét intézkedésekben. Jó példa erre, hogy Madridban nem jött létre a Roma Kulturális Központ, noha 2001-ben minden parlamenti párt támogatta az elképzelést.⁵⁷⁹

A Szakértői Bizottság jelentései ismétlődően sürgetik a roma közösségekkel való egyeztetést a nyelvi igényekről, az iskolai tantervek módosítását a roma kultúra és történelem beépítésével, célzott állami támogatás biztosítását a romani/káló nyelv oktatására, különösen civil szervezeteken keresztül és a Roma Kulturális Intézet hosszú távú, független és stabil finanszírozását.⁵⁸⁰

Az Európai Kisebbségi vagy Regionális Charta Szakértői Bizottság szerint a káló nem tekinthető önálló nyelvnek, inkább a többségi nyelvek romani lexikai elemekkel bővített változatainak. Ez megnehezíti a hivatalos nyelvi elismerést és a Charta szerinti védelmet.

Az ötödik időszakos spanyol állami jelentés nem tartalmazott részletes adatokat a káló nyelv használatáról, revitalizációjáról vagy szociolingvisztikai helyzetéről. Ez akadályozta a Bizottságot abban, hogy érdemi értékelést vagy konkrét ajánlásokat tegyen. A romani nyelv támogatása gyakran szimbolikus vagy kísérleti jellegű, régióként eltérő és nem egységes az országos nyelvpolitikában. Az oktatási programokban való megjelenés fakultatív, az anyanyelvi kompetenciák gyengék. A meglévő nyelvtanfolyamok, például a *Rromani Skòla*, nem a nyelvet

⁵⁷⁹Government of Spain (2006): Second Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/II(2006)002. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁸⁰Spain (2010, 2014): Third and Fourth Reports submitted by Spain pursuant to Article 25 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/III(2010)011; ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.

valóban beszélő fiatalokat célozzák meg, hanem inkább oktatókat képeznek. A nyelvhasználat gyakran passzív és informális közegre korlátozódik. A Szakértői Bizottság szerint elengedhetetlen a nyelv szociolingvisztikai vizsgálata és a közösségek bevonásával történő adatgyűjtés, de ezek eddig nem történtek meg kellő mértékben.⁵⁸¹

4.7. Összegzés

A káló kulturális értéke kiemelkedő, de fennmaradása veszélyben van. Spanyolországban a káló nyelv nem rendelkezik hivatalos kisebbségi státusszal, azonban Spanyolország kormánya különböző programokkal, támogatásokkal, kulturális eseményekkel próbálja elősegíteni kulturális elismerését és népszerűsítését. A nyelvhasználat szabad, de nem hivatalos, így az oktatásban és hivatalos szférában sincs jelen. A sztereotípiák elleni tudatos fellépés és a romák pozitív megjelenítésére tett törekvések fontos részei mind a nemzetközi közösség programjának, mind a jelenlegi spanyol kormányzati hozzáállásnak.

A Keretegyezmény és a Charta ratifikálása értelmében tett vállalások tekintetében a Szakértői Bizottságok szerint kiemelt figyelmet kell fordítani a roma kultúra, nyelv és hagyományok előmozdítására, elősegítve a romák társadalmi integrációját és részvételét a spanyol társadalomban. Az egyenlőség eléréséhez célzott és megfelelő intézkedésekre van szükség, melyeket a roma beszélőkkel együtt kell kialakítani. Nincs átfogó jogi keret vagy következetes nyelvpolitika, amely előmozdítaná a roma kultúrát és nyelvet. Átfogó, intézményes és fenntartható nyelvpolitikai stratégia szükséges, amely a roma közösségekkel való tényleges párbeszédre alapul, és amely a nyelvhasználatot nem csupán kulturális, hanem oktatási és társadalmi szinten is integrálja a közpolitikába.

5. Portugál nyelv

A portugál nyelv leginkább a határ menti településeken maradt fenn, például Kasztília és León Salamanca tartományának délkeleti részén, valamint Extremadurában és Olivenzában. Nincsenek hivatalos adatok a Spanyolországban élő portugál beszélők pontos számára

⁵⁸¹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2019): Fifth evaluation report on Spain. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

vonatkozóan. Olivenza lakossága 2020-as adatok szerint 11 963 fő.⁵⁸² Ebből körülbelül 1500 portugál beszélő él a területen.⁵⁸³

Ami Galicia autonóm területet illeti, habár hivatalos nyelve a galíciai (amely nagyon hasonlít a portugálra), a portugál nyelv is jelen van a közvetlen határ menti területeken, különösen a portugál határ közelsége miatt. Azonban a portugál nyelv nem hivatalos nyelv ezen közösségekben.

5.1. A portugál nyelv helyzete Extremadurában

Extremadura autonóm közösség nyelvjárásai a következőképpen csoportosíthatók:

- A Jálama-völgy és Herrera de Alcántara nyelvjárásai. Ezen nyelvjárások szinte teljesen eltűntek. Ezeket archaikus portugál formáknak tekintik, amelyeket a középkori jellemzők és a modern spanyol hatások alakítottak. Az archaizmus oka az elszigeteltség volt, ami megakadályozta a portugál nyelv fejlődését ezen a területen.⁵⁸⁴
- Cedillo, Valencia de Alcántara és La Codosera területén modern portugál változatok alakultak ki, főként a 18. századtól, a szomszédos portugál régiókból érkező bevándorlás révén.
- Olivenza szintén a portugál modern változatát képviseli, azonban nyelvjárása, az oliventino veszélyeztetett, mivel erős spanyol hatásnak van kitéve, és ma már főleg az idősebb generáció beszéli. Olivenza helyzetét illetően a történelmi okok jól ismertek: a terület a 19. század elején került át Portugáliától Spanyolországhoz.⁵⁸⁵

Extremadura autonóm közösség tisztában van a portugál nyelvtudás erősítésének fontosságával, ezért számos támogatást nyújt a régióban szervezett portugál tanfolyamokhoz. Az

⁵⁸²Marcelino Sánchez-Rivero, Vicente Royuela, Alberto Franco Solís (2020): Residents' perception and economic impact of bullfighting: the case of Feria del Toro (Olivenza, Spain). *Current Issues in Tourism*, 24(21), 3057–3071. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1860917>. 3058.

⁵⁸³José Emiliano Barrena (2024): *Spanish border town of Olivenza remains oblivious to Portuguese minister's claim over it*. El País. <https://english.elpais.com/international/2024-09-28/spanish-border-town-of-olivenza-remains-oblivious-to-portuguese-ministers-claim-over-it.html>

⁵⁸⁴Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁸⁵Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

Office of Cross-border Initiatives (GIT) 1998 óta évente finanszírozza a portugál nyelvtanfolyamokat.⁵⁸⁶

Jelenleg Extremadurában közel 30 000 diák tanul portugált, és ez az autonóm közösség rendelkezik a legtöbb portugált tanulóval Spanyolországban. Az egyetemi környezetben jelentős előrelépések történtek. 2004-ben az Extremadurai Egyetemen végeztek az első portugál filológiai diplomások. A portugál filológia szak az Extremadurai Kormány egy ambiciózus programjának keretében került bevezetésre, amelynek célja a régió egyetemi tanulmányainak megújítása és fejlesztése. 2004-ben több mint 80 hallgató vett részt ezen a szakon, és a számuk évről évre növekszik, így az Extremadurai Egyetem rendelkezik Spanyolországban a legtöbb portugál filológia szakos hallgatóval. Ez a szak hozzájárul ahhoz, hogy Extremadura a két ibériai kultúra természetes hídjává váljon. Ennek az elkötelezettségnek és az Extremadurai Egyetem portugál tanszékén dolgozó oktatóinak munkája elismeréseként a Határon Átnyúló Kezdeményezések Irodája (GIT) 2004-ben az Extremadurai Egyetem portugál szakának ítélte oda a második GIT-díjat a portugál-extremadurai együttműködésért.⁵⁸⁷ Az egyetem a portugál filológiai képzés mellett más szakterületeken, például a turizmus, az üzleti tanulmányok és a tanárképzés területén is oktatja a portugál nyelvet. Az egyetemen összesen több mint 700 hallgató tanul portugált.⁵⁸⁸

A portugál nyelv a 2000-2001-es tanévben tapasztalta a legnagyobb növekedést a hallgatók számában. A 2002-2003-as tanévben jelentősen nőtt azon hivatalos iskolák száma, ahol portugált oktattak, és a diákok száma elérte az 1 049 főt. 2004 óta Extremadura minden hivatalos nyelviskolájában lehetőség nyílt portugál tanulására, és a nyelv az angol után a legkeresettebbé vált. A Közzolgálati Adminisztráció Iskolája 2000 óta szervez portugál nyelvtanfolyamokat a közzolgálatban dolgozók számára, és ezek iránt évről évre egyre többen érdeklődnek.⁵⁸⁹

2009 július 13-án az Extremadurai Kormány adott otthont annak az együttműködési memorandum aláírásának Méridában (Badajoz), amelyet Ángel Gabilondo spanyol oktatási miniszter és Maria Lurdes Rodrigues portugál oktatási miniszter írt alá. Az egyezmény célja a

⁵⁸⁶Government of Spain (2011): *European Charter for Regional or Minority Languages: Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁸⁷Government of Spain (2011): *European Charter for Regional or Minority Languages: Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁵⁸⁸u.o.

⁵⁸⁹u.o.

spanyol és portugál nyelv tanulásának előmozdítása. Extremadura volt az első autonóm közösség, amely csatlakozott az egyezményhez egy együttműködési megállapodás révén, amelyet Guillermo Fernández Vara regionális kormányelnök írt alá. Az egyezmény célja a spanyol nyelv portugál osztályokban, illetve a portugál nyelv spanyol osztályokban való oktatásának elősegítése, valamint a megfelelő hivatalos nyelvek fakultatív idegen nyelvként való tantervi bevezetése. A spanyol és portugál oktatási minisztériumok közösen dolgoznak azon, hogy előmozdítsák a spanyol és portugál nyelv tanulását a szomszédos országban, továbbá tanárképzési programokat fejlesztenek.⁵⁹⁰ Az első években kezdő tanfolyamokra összpontosítottak, később pedig 40 és 90 órás alap- és haladó szintű tanfolyamokat kínáltak. Az utóbbi években prioritást kaptak a konkrét csoportoknak és szektoroknak szóló tanfolyamok: exportőrök, kereskedők, egészségügyi szakemberek, rendőrök, valamint szállodák, éttermek és közszolgáltatások alkalmazottai számára. A tanfolyamok megszervezésekor értékelik többek között a tanár képzettségét, a tanfolyam specializációját és az együttműködő szervezetek társfinanszírozását. Az ilyen támogatásokat nonprofit szervezetek, önkormányzatok és kisebb helyi szervezetek is kérhetik. A régióban fennálló igényekre reagálva a tanfolyamok kínálatát diverzifikálták, hogy minél több helyen elérhetővé váljon a tanulás.⁵⁹¹

A Szakértői Bizottság első, 2005-ös véleményéből kiderül, hogy a spanyol kormány nem kötött nyelvi együttműködési megállapodást Portugáliával, noha hangsúlyozta, hogy egy ilyen megállapodás nyelvi záradéka valószínűleg hasonló lenne a Spanyolország és Franciaország között korábban megkötött kétoldalú szerződéséhez. A Szakértői Bizottság rámutatott a hiányosságra, és kifejezte érdeklődését az iránt, hogy a következő időszakos jelentésben részletesebb információk álljanak rendelkezésre arról, hogy Spanyolország tervezi-e egy ilyen kétoldalú megállapodás megkötését Portugáliával.⁵⁹²

A harmadik időszakos jelentésben a Bizottság úgy határozott, hogy egyelőre nem foglalkozik a portugál nyelv kérdésével, de fenntartja a lehetőséget, hogy a jövőben visszatérjen rá, amennyiben új információk igazolják a nyelv továbbélését. Az akkor rendelkezésre álló adatok

⁵⁹⁰u.o.

⁵⁹¹u.o.

⁵⁹²Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.

– különösen a portugál beszélők számát és eloszlását illetően – nem bizonyultak elegendőnek ahhoz, hogy a nyelv helyzetét megfelelően értékeljék, vagy hogy eldöntsék, Kasztília és León, illetve Extremadura területein a Charta II. részében szabályozott nyelvek közé sorolható-e.⁵⁹³

Bár Extremadura autonóm statútumának 71. cikke új perspektívákat fogalmaz meg a portugál nyelv és kultúra terjesztésére és népszerűsítésére, a Szakértői Bizottság aggodalmát fejezte ki a portugál nyelv helyzete miatt Extremadurában.⁵⁹⁴ A spanyolországi nyelvek helyzetét figyelő 2016-os jelentésében megállapította: *„A portugál nyelv veszélyeztetett. A spanyol hatóságokat sürgeti, hogy határozott lépéseket tegyenek a portugál nyelv védelmére Extremadurában, többek között a jelenlegi magánkezdeményezésekre alapozott revitalizációs folyamatok támogatásával.”*⁵⁹⁵

A 2016-os bizottsági vélemény szerint nem történt előrelépés a nyelv védelmében és népszerűsítésében, bár néhány korlátozott magánkezdeményezés létezik az oktatás területén. A Szakértői Bizottság úgy látja, hogy a portugál nyelv veszélyeztetett állapotban van, és sürgeti a spanyol hatóságokat, hogy határozott intézkedéseket tegyenek a védelem érdekében, például támogassák a magánkezdeményezések által elindított megújulási folyamatot.⁵⁹⁶ A Szakértői Bizottság 2019-ben azt tanácsolta Spanyolországnak, hogy tegyen határozott lépéseket a portugál nyelv népszerűsítésére és újjáélesztésére Extremadurában, különösen az oktatás terén.⁵⁹⁷

A Bizottság 2021-ben szintén megfogalmazza, hogy a portugál nyelv nagyon törékeny állapotban van Extremadurában, ezért arra kéri a hatóságokat, hogy sürgős lépéseket tegyenek a portugál nyelv védelme érdekében, együttműködve a beszélőkkel. A 2021-es ajánlásban szerepel, hogy Spanyolország támogassa a portugál nyelv használatát és jelenlétét az extremadurai televíziós és rádiós műsorokban, valamint a nyomtatott és online médiában. Különítsen el célzott finanszírozást azoknak a szervezeteknek, amelyek a portugál nyelv védelmét és népszerűsítését támogatják Extremadurában. Teremtse meg az olivenzai portugál nyelv egyetemi szintű

⁵⁹³Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2012): *European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Spain, 3rd monitoring cycle*. Council of Europe.

⁵⁹⁴2011. évi 1. sz. szerves törvény Extremadura Autonóm Közösség statútumának módosításáról. BOE-A-2011-1638

⁵⁹⁵Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2016): *Fourth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

⁵⁹⁶Committee of Ministers of the Council of Europe (2016): *Recommendation on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Spain*. CM/RecChL(2016)1. Council of Europe.

⁵⁹⁷Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2019): *Fifth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

tanulmányozásának és kutatásának lehetőségét. Hozzon létre egy mechanizmust, amely tanácsot ad a hatóságoknak minden portugál nyelvet érintő kérdésben.⁵⁹⁸

Legutóbbi ajánlásában a Bizottság megállapította, hogy helyi szinten történnek erőfeszítések a portugál nyelv megőrzésére és népszerűsítésére, de az országos és regionális hatóságoktól nagyobb támogatásra lenne szükség, különösen az extremadurai nyelvváltozatok oktatásban való használata érdekében. A portugál nyelv használata egyre inkább jelen van a közéletben, de az oktatás, a közigazgatás, a média és kulturális tevékenységek területén további intézkedések szükségesek.⁵⁹⁹

Pozitívum, hogy erős közösségi és kulturális kapcsolatok vannak a portugál nyelvet beszélők körében, és a nyelvet minden oktatási szinten több mint 25 000 diák tanulja Extremadurában, valamint felnőttképzési lehetőségek is rendelkezésre állnak. Az Extremadura és Portugália közötti együttműködési megállapodások elősegítik a nyelvi és kulturális cserét, különösen az oktatás területén. A média általánosságban támogatja a portugál nyelvet beszélők iránti pozitív hozzáállást. Viszont hiányosságok vannak Olivenza portugál nyelvének elismerésében és védelmében, valamint nincs olyan tanácsadó szerv, amely a portugál nyelvvel kapcsolatos ügyekben segítené a hatóságokat.⁶⁰⁰

A portugál nyelv helyzete Extremadurában ellentmondásos képet mutat. Egyrészt az autonóm közösség komoly erőfeszítéseket tesz a nyelv oktatásának és népszerűsítésének érdekében, beleértve a különböző szinteken (iskolai, egyetemi, felnőttképzési) elérhető tanfolyamokat, valamint a szakmai csoportok számára kialakított speciális képzéseket. Az Extremadurai Egyetem kiemelkedő szerepet játszik a portugál nyelv és kultúra ápolásában, és országos szinten is vezető szerepet tölt be a portugál filológiai képzésben.

Ugyanakkor a Szakértői Bizottság rámutat, hogy a portugál nyelv státusza továbbra is veszélyeztetett. Bár az autonóm kormányzati politika és a magánkezdeményezések jelentős eredményeket hoztak, az átfogó nyelvpolitikai keret hiánya és a támogatások korlátozottsága miatt a portugál helyzete még mindig sérülékeny.

⁵⁹⁸Committee of Experts (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.

⁵⁹⁹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

⁶⁰⁰Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

Az elmúlt években javuló attitűdök pozitív irányba mutatnak, de az igazi áttöréshez további határozott lépések szükségesek. Ezek közé tartozik a közigazgatási dokumentumok kétnyelvűsége, a média szélesebb körű bevonása, valamint a portugál nyelv hivatalos és kulturális integrációjának előmozdítása a régió minden területén.

5.2. A portugál nyelv helyzete Kasztília és Leónban

A Kasztília és León régióban beszélt portugál nyelvvel kapcsolatos kezdeményezések és programok valószínűleg annak köszönhetőek, hogy a régió történelmileg és nyelvileg is szoros kapcsolatban áll Portugáliával, különösen a határ menti területeken, ahol a portugál és a spanyol nyelv közötti határok fokozatosan elmosódnak. Emellett a régióban élő kisebbségi nyelvek, mint az asztúriai és a leóni nyelvek, nyelvileg közel állnak a portugálhoz, és így a nyelvi, kulturális és történelmi kapcsolatokat erősítik.

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának Szakértői Bizottsága 2019-ben még azt fogalmazta meg ajánlasként Spanyolország számára, hogy tisztázza a portugál nyelv helyzetét Kasztília és León régióban. A Szakértői Bizottság tehát sokáig nem kapott elegendő információt a portugál nyelv használatáról és védelméről.⁶⁰¹

A portugál nyelv és kultúra programot Salamanca tartomány három településének öt iskolájában kínálják, ahol összesen 492 diák vesz részt a programban. Második idegen nyelvként négy középiskolában oktatják a portugált, amelyek három Salamanca tartománybeli településen találhatók, összesen 120 diák részvételével. A portugált második idegen nyelvként tanuló diákok 315 órát szánnak a nyelvre: heti két órát az elsőtől a harmadik évig és három órát a negyedik évben. A portugál nyelvet a salamancai Hivatalos Nyelviskolában (EOI) oktatják a 2001-2002-es tanév óta. A 2009-2010-es tanévben 214 diák vesz részt a képzésen, tíz csoportban, a három jelenlegi szint mindegyikén. A salamancai Hivatalos Nyelviskola Ciudad Rodrigo szekciója, amelyet a 2005-2006-os tanévben hoztak létre, szintén lehetőséget kínál portugál nyelv tanulására. A jelenlegi tanév adatai szerint 45 diák vesz részt a képzésben négy csoportban, eddig az alap- és középszinteket fejezték be.⁶⁰²

⁶⁰¹Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2019): Fifth evaluation report on Spain. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

⁶⁰²Committee of Experts 2021.

Salamanca és Zamora könyvtárai aktívan hozzájárulnak a portugál nyelv népszerűsítéséhez. A Salamanca-i *Casa de las Conchas* könyvtár például nyelvi workshopot szervezett heti rendszerességgel. Zamora-ban 2019-ben csatlakoztak a *Portugal Cuenta* projekthez, amely a portugál irodalom olvasását népszerűsíti gyermekek körében. Az esemény 200 iskolás gyermeket vonzott. A fentebb említett nyelviskola és Zamora városi könyvtára 2019/2020-ban elindították a portugál nyelvű könyvklubot.⁶⁰³

Kasztília és León régióban a portugál nyelv oktatása és népszerűsítése fontos eszköz a kulturális és nyelvi kapcsolatok erősítésére, de további támogatásra van szükség az oktatási programok bővítése és a nyelv hivatalos státuszának egyértelműsítése érdekében. A jelenlegi kezdeményezések alapot teremtenek egy átfogóbb nyelvpolitika kialakításához.

5.3. A portugál nyelv helyzete Galiciában

A galíciai nyelv a latinból alakult ki, amelyet a Római Birodalom uralma alatt vezettek be Spanyolország északnyugati hegyvidéki területein. Szoros kapcsolatban maradt a latinnal még az 5. század körül érkező *Gallaecis* nevű kelta népesség megjelenése után is, akik ennek a régiónak a nevét adták.⁶⁰⁴

A 12. századtól kezdve a galíciai nyelvet a történelmi Galicia északi és déli részén egyaránt beszélték (ami a mai Galiciát és Észak-Portugáliát foglalja magában). A galíciai irodalom korán kibontakozott, és a 13. századra már elérte csúcspontját. Ez a terület azonban nem tudott jól körülhatárolt politikai egységgé fejlődni, és 1139-ben Portugália királysága kiterjesztette hatalmát az akkor meglévő északi határra Portugália és Spanyolország között. A 15. századtól kezdve a portugál uralkodók már nem galíciai nyelvként hivatkoztak erre a nyelvre, hanem portugálként emlegették, amihez a galíciai ma is nagyon közel áll.⁶⁰⁵

A következő évszázadokban a kasztíliai nyelv befolyása jelentősen megnőtt a Spanyolországhoz tartozó Galicia területén. A helyi nemesség a kasztíliai nyelvet kezdte elsődleges nyelvként használni, amely egyre inkább az adminisztráció nyelvévé vált. A galíciai nyelv ezért kiszorult a közéletből, és lényegében csak a népi használatra szorítkozott. A 16. és 18.

⁶⁰³Committee of Experts 2021.

⁶⁰⁴Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁶⁰⁵u.o.

század között a galíciai írásbeli használata jelentős hanyatlást szenvedett, bár a lakosság nagy részének mindennapi nyelve maradt. A nyelv felvirágzása csak a 19. században kezdődött meg.⁶⁰⁶

A spanyol és a portugál nemzetközileg széles körben beszélt nyelvek; a galíciai egyfajta híd a két nyelv között, éppen emiatt fennáll a veszélye annak, hogy dialektussá válik az uralkodó nyelv asszimilációs nyomása és saját identitásának feladása miatt a „nagy testvérével” szemben.⁶⁰⁷

A galíciai nyelv jelentős hasonlóságokat mutat a portugállal. Galicia és Észak-Portugália között jelentős határon átnyúló együttműködés alakult ki, amelyet több szervezet és kezdeményezés támogat. Két fő szervezet foglalkozik Galicia és Észak-Portugália közötti együttműködéssel. A Munkaközösség (1991-től), amely a 2002-es Hispano-Portugál Határon Átnyúló Együttműködési Szerződésen alapul, és az Atlanti Tengely (1992-től), amely 18 várost és négy területi együttműködési közösséget foglal magában. Az Atlanti Tengely 2001-ben elismerte a galíciai és portugál nyelvek teljes hivatalos státuszát a régiókban, és hivatalos kiadványait ezen nyelveken készíti. Fontos hangsúlyozni, hogy az Atlanti Tengely által 2001-ben tett elismerés nem jogi értelemben vett hivatalos státuszra utal, hanem a galíciai és portugál nyelvek regionális szintű kulturális és adminisztratív használatának támogatására és előmozdítására. Az Atlanti Tengely egy régiók közötti együttműködési szervezet, amely Galicia és Észak-Portugália közötti kapcsolatok erősítését célozza. Ennek keretében hangsúlyozzák a nyelvi közelséget és a nyelvek regionális szerepét. Jogilag hivatalos státuszt egy adott nyelv számára csak az államok ismerhetnek el az állami vagy alkotmányos rendszerükben. Az Atlanti Tengely esetében azonban ez szimbolikus gesztus vagy a két nyelv kulturális és gyakorlati szempontból történő egyenértékű kezelésének támogatása. Az ilyen kezdeményezések gyakran a nyelvi és kulturális identitás erősítésére irányulnak, anélkül, hogy hivatalos jogi státuszt hoznának létre.

A további együttműködések közé tartoznak közös kulturális és oktatási programok, például az ERASMUS csereprogramok és tanári képzések Galicia és Portugália között, valamint a *Ponte nas Ondas* rádióműsor. Ezenkívül közös UNESCO-pályázatot nyújtottak be a galíciai-portugál szellemi örökség elismerésére.⁶⁰⁸

⁶⁰⁶u.o.

⁶⁰⁷Henrique Monteagudo (2024): Language Policy in Galicia, 1980-2020. An Overview. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 23(1). 1-20. DOI: <https://doi.org/10.53779/XP LM3788>. 5.

⁶⁰⁸Government of Spain 2002

Az együttműködés terén előrelépés látható, a Szakértői Bizottság szerint azonban további gyakorlati javításokra lenne szükség. Bár Galicia és Portugália között szoros nyelvi és kulturális kapcsolat áll fenn, a határon átnyúló nyelvi együttműködés gyakran akadályokba ütközik. Ennek egyik oka a két ország kormányzati struktúrája közötti különbség: míg Spanyolországban a regionális kormányzatoknak nagyobb beleszólásuk van a nyelvpolitikába, Portugáliában a döntéshozatal főként központilag történik, ami megnehezíti a régiók közötti közvetlen együttműködést.⁶⁰⁹

A Galíciai Nyelvpolitikai Titkárság (SXPL) több határon átnyúló projektben vett részt, támogatta ezek megvalósítását, amelyek célja a nyelvi és kulturális tapasztalatok cseréje Galicia és Portugália között. Kiemelkedő példa erre az „*Ponte... nas ondas!*” (Hangolódj rá!) nevű oktatási kezdeményezés, amely galíciai és észak-portugáliai általános és középiskolák részvételével valósult meg, sőt, más országok is csatlakoztak. Ezek az egész napos találkozók eredetileg egy 12 órás rádióadás formájában indultak, amelyet kizárólag galíciai és portugál diákok készítettek. Azóta a műsoridő kibővült, és ma már 24 órás sugárzásokat is elér, több mint 50 iskola részvételével.⁶¹⁰

2013. október 17-19. között Galicia részt vett a portugáliai Minde-ben megrendezett Nyelvi Vásáron, amelynek programjában egy Galíciai nyelvről szóló szekció is szerepelt.⁶¹¹ A Szakértői Bizottság jelentése rámutat, hogy annak ellenére, hogy Galicia és Portugália között nyelvi és kulturális közelség van, valamint, hogy Portugália kifejezte együttműködési szándékát a spanyol kormánnyal, Galiciában lehetetlen fogni a portugál rádió- és televízióadások vételét. A spanyol kormány nem tett lépéseket a megállapodás érdekében. 2011-ben civil kezdeményezés indult, amelynek célja az volt, hogy a galíciai kormány tárgyalásokat folytasson a portugál kormánnyal a portugál rádió- és televízióadások vételének megkönnyítése érdekében. Információk érkeztek egy Galicia és Portugália közötti megállapodásról is, amely főként a portugál nyelv oktatásával foglalkozik Galiciában. A Szakértői Bizottság arra számít, hogy ez a megállapodás pozitív hatással lesz a portugál műsorok galíciai vételére.⁶¹²

⁶⁰⁹Government of Spain 2002

⁶¹⁰Government of Spain (2014): Fourth Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.

⁶¹¹u.o.

⁶¹²Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2016): *Fourth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

Az „*Obradoiros Falamos galego. Sabemos portugués*” elnevezésű nyelvpromóciós tevékenység célja a portugál nyelv népszerűsítése a kötelező középiskolai oktatás 3. és 4. évfolyamain, valamint a nem kötelező középiskolai oktatás 1. és 2. évfolyamain. Az akció 15 személyes workshopból állt, amelyek a galíciai nyelv ismeretére építve közelítették a portugál nyelvet a diákokhoz. A műhelyeket 2015. március 24. és április 22. között rendezték meg az autonóm közösség iskoláiban.⁶¹³

A Televisión de Galicia (TVG) közel 4 millió embert ér el Északnyugat-Spanyolországban (Galicia és a környező területek) és Észak-Portugáliában. A műsorok között szerepelnek hírek, koncertek, kulturális programok, gyermekműsorok, versenyek, játékok, sorozatok, filmek, viták és sportműsorok. E műsorok több mint 60%-át saját erőforrásaikkal készítik. Emellett a Radio Galega három csatornája híreket, zenét és speciális programokat sugároz galíciai nyelven. Érdemes megemlíteni 1997-ben a Minho Egyetem Galíciai Tanulmányok Központjának létrehozását, valamint a megfelelő központok megalapítását az Algarve-i és a Lisszaboni Egyetemen. E központok nagy szerepet játszottak a nyelv és kultúra terén elért sikerben és előrehaladásban a közelmúltban, különösen Galicia és Portugália közötti kapcsolatokban, nemcsak az egyetemi szinten. 2013-ban fontos mérföldkő volt, amikor a Galíciai Parlament elfogadta a Paz-Andrade Törvényt, amely a portugál nyelvet mint tantárgyat támogatta a Galíciai nem egyetemi oktatási rendszerben. Hatására 2013-2014-es tanévtől kezdődően több ezer óvodás, általános- és középiskolás tanuló tanul portugálul, és a tantárgy választása folyamatosan növekszik. Növekvőben van Galicia jelenléte a portugál nyelvet beszélő közösségben is. Ezt jól mutatja a Camões Intézettel való együttműködés, a Galíciai Kulturális Tanács státusza, mint tanácsadó megfigyelő a Portugál Nyelvű Országok Közösségében, valamint az 2015-ös első kiadás óta tartó együttműködés a Portugália-Galicia Kulturális Konvergencia Héten.⁶¹⁴

A Galíciai Kormány szoros együttműködést ápol olyan határmenti területeken működő egyesületekkel, amelyek a galíciai nyelv népszerűsítésére összpontosítanak, mint például az „*As Médulas*” Galíciai Nyelv és Kultúra Csoport Bierzóban. Ez az együttműködés különböző programokat eredményezett, például Antonio Fernández Morales, a bierzó-i író születésének 200. évfordulójára rendezett eseményeket. A kiemelkedő kezdeményezések közé tartoznak a Martín

⁶¹³Government of Spain. (2018): *Fifth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁶¹⁴Government of Spain 2018

Sarmiento Napok, amelyeken a galíciai kormány minden évben részt vesz. Az eseményen több mint ezer olyan diák gyűlik össze Villafranca del Bierzóban, akik Bierzóban és Sanabriában galíciai nyelvet és kultúrát tanulnak.⁶¹⁵

Galícia autonóm közösségnek kapcsolatai vannak a luzofón világgal, ahogyan azt az 1/2014-es törvény 48. cikkelye tükrözi, amely a portugál nyelv használatáról és a luzofón világgal való kapcsolatok kialakításáról szól. Ennek értelmében a portugál nyelvet tantárgyként népszerűsítették a galíciai nem egyetemi oktatási rendszerben.⁶¹⁶

A területen végzett együttműködés példái a Camões Intézettel kötött megállapodások, a Galíciai Kulturális Tanács tanácsadó megfigyelőként való belépése a Luzofón Államok Közösségébe, valamint a Portugal-Galícia Kulturális Hét együttműködése, amely 2015-ben kezdődött. Ezen kívül a Luzofón Államok Közösségének Állam- és Kormányfői Konferenciája 2021 júliusában, a Luandai csúcstalálkozón, elfogadta Spanyolországot mint társult megfigyelő államot. A 10/2021-es törvény, amely Galícia külügyi tevékenységét és a fejlődésért való együttműködést szabályozza, előírja a Galíciai Kormány által létrehozandó Valentín Paz Andrade Luzofón Megfigyelő Központot, amely magában foglalja azokat a galíciai szervezeteket, amelyek kapcsolatban állnak Portugáliával és a luzofón térséggel. Célja, hogy tanácsot adjon a kormánynak, cselekvési terveket készítsen, és elősegítse a tudás-, csere- és programozási tevékenységek előkészítését. A Galíciai Kormány szoros kapcsolatban áll azokkal az egyesületekkel is, amelyek a galíciai nyelv népszerűsítésével foglalkoznak a Castilla y León Autonóm Közösség határainál, például a „Grupo As Médulas para a Lingua y Cultura Galegas do Bierzo” egyesülettel. 2017–2018-ban a Cubillos del Sil iskolája is csatlakozott azokhoz a bierzói iskolákhoz, ahol galíciai nyelvoktatás folyik. A 2019-2020-as tanévben összesen harmincnégy diák csatlakozott a galíciai nyelv népszerűsítésére irányuló programhoz Bierzo és Sanabria területein, így a programban összesen 1 146 diák vett részt, szemben az 1 112 fővel a 2018-2019-es tanévben. A galíciai iskolai látogatások is fontos szerepet játszanak itt. E látogatások során a diákok workshopokon, sport- és nyelvi tevékenységeken, idegenvezetett túrákon és egyéb kulturális eseményeken vesznek részt. A népszerűsítő tevékenységek közé tartozik a Martín Sarmiento Konferencia, amely Villafranca

⁶¹⁵Government of Spain 2018

⁶¹⁶1/2014. március 24-i törvény a portugál nyelv hasznosításáról és a luzofón világgal való kapcsolatok ápolásáról. BOE-A-2014-5487

del Bierzóban egyesíti azokat az 1 000 feletti alap- és középiskolás diákokat, akik galíciai nyelvet és kultúrát tanulnak Bierzo és Sanabria területein.⁶¹⁷

A galíciai nyelv megjelenik a helyi rádió és tévéadásokban. A TVG egész nap sugároz, Északnyugat-Spanyolországban és Észak-Portugáliában is elérhető. Az állami csatornák viszont csak kevés galíciai tartalmat adnak. Online és helyi médiumok is működnek galíciai nyelven, de kevés pénzügyi támogatást kapnak. Az egyetemeken van galíciai nyelvű újságíróképzés, és a regionális műsorszolgáltató rendszeresen képezi dolgozóit. A regionális hatóságok elősegítették a galíciai nyelvet beszélők közötti határon átnyúló kapcsolatokat. Ezen kívül a Cervantes Intézet galíciai nyelvkurzusokat kínál több központjában (például Franciaországban és az Egyesült Királyságban). A spanyol állam oktatási, kulturális és együttműködési megállapodásokat kötött Portugáliával a nyelv támogatása érdekében.⁶¹⁸

A portugál nyelv helyzete Galiciában jelentős nyelvi, kulturális és együttműködési potenciált mutat, amelyet mind történelmi, mind kortárs kezdeményezések erősítenek. A galíciai nyelv és a portugál nyelv közötti közeli kapcsolat különleges lehetőségeket teremtett a határon átnyúló együttműködésekre, különösen Galicia és Észak-Portugália között. Az oktatásban a portugál nyelv egyre nagyobb hangsúlyt kap. Emellett a galíciai médiában a portugál nyelv elismertsége és használata hozzájárul a két nyelv közötti kapcsolatok erősítéséhez. Galicia növekvő jelenléte a luzofón országok közösségében fontos előrelépés, amely további kulturális és gazdasági lehetőségeket nyithat meg. Az együttműködés, bár jelentős előrehaladást mutat, akadályokkal is szembesül, különösen Portugália centralizált kormányzati politikája miatt.

5.4. Összegzés

A portugál nyelv helyzetének tisztázása a spanyol kormány részéről viszonylag későn került napirendre, ami jól tükröződik a Szakértői Bizottság ajánlásaiban. A késlekedés rávilágít a nyelvpolitika terén tapasztalható bizonytalanságra, amely a portugál nyelv intézményi támogatásának és védelmének megerősítését késleltette. Bár a portugál nyelv történelmileg jelen van az országban, nem rendelkezik hivatalos státusszal.

⁶¹⁷Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

⁶¹⁸Government of Spain 2023

Az oktatásban és kulturális szinten ugyanakkor egyre több erőfeszítést tesznek a nyelv népszerűsítésére, különösen az Extremadurai Egyetemen, és a nyelv tanulása egyre szélesebb körben elérhető.

Galiciában a helyzet kedvező, hiszen itt a portugál nyelvet erőteljesebben támogatják, és a régióban történő együttműködések Portugáliával szorosabb kulturális és gazdasági kapcsolatokhoz vezethetnek.

6. A fejezet összegzése

A Spanyolországban beszélt nem hivatalos nyelvek helyzete rávilágít arra, hogy a nyelvi sokszínűség intézményi védelme rendkívül szelektív és erősen aszimmetrikus. Míg a hivatalosan elismert kisebbségi nyelvek esetében léteznek bizonyos fokú intézményi garanciák, a nem hivatalos nyelvek esetében ezek többnyire hiányoznak vagy csak formálisan léteznek.

Az aragón és asztúriai nyelvek esetében a legnagyobb akadályt a hivatalos státusz hiánya és az ebből fakadó bizonytalanság jelenti, még akkor is, ha helyi szinten történtek előrelépések. A katalán nyelv, valamint Ceuta és Melilla nyelvi kisebbségeinek helyzete pedig rávilágít arra, hogy a spanyol nyelvpolitika elsősorban a „klasszikus” történelmi kisebbségeket ismeri el, míg a területileg vagy kulturálisan marginalizált közösségek nyelvi jogait nem kezeli koherens módon. A Szakértői Bizottság ismétlődő ajánlásai – a hivatalos elismerés, az oktatási és közigazgatási jelenlét erősítése, valamint a célzott finanszírozás szükségessége – egyértelművé teszik, hogy a spanyol államnak jelentős tartozása van a nem hivatalos nyelveket beszélő közösségekkel szemben. A nyelvi jogok tényleges érvényesülése nem csupán kulturális, hanem szociális és politikai kérdés is.

A jövőbeni nyelvpolitikai reformok csak akkor lehetnek hatékonyak, ha azok a helyi közösségek aktív bevonásával, átfogó stratégiai tervezés alapján, és nem csupán szimbolikus gesztusok formájában valósulnak meg. A nem hivatalos nyelvek elismerése és támogatása nem gyengíti az állam egységét – éppen ellenkezőleg: a társadalmi kohézió és a nyelvi jogegyenlőség felé mutat.

VIII. Spanyolország külkapcsolatai a nyelvi kisebbségek tükrében

1. Spanyolország és Portugália kapcsolata

Spanyolország és Portugália határvidékei kulturális és nyelvi kapcsolatok színterei. A határ menti régiókban számos kisebbségi nyelv és nyelvjárás alakult ki. A politikai határ létrejötte kulturális és nyelvi szempontból homogén területeket választott el egymástól. Az itt beszélt nyelvjárások közvetlenül a kétezer évvel ezelőtt meghonosodott latin nyelvből fejlődtek ki, ezért a szomszédos települések vagy régiók között nincsenek éles nyelvi határok, hanem fokozatos és enyhe nyelvi változatosság figyelhető meg, amely biztosítja a kölcsönös megértést. Portugália függetlensége a 12. században olyan határt jelölt ki, amely a galíciai-portugál és az asztur-leóni nyelvi területeken haladt keresztül. Így a politikai határ két ágat hozott létre ugyanazon nyelvi rendszerből, amelyek azóta különbözőképpen fejlődtek, mivel eltérő állami nyelvek befolyása alatt álltak. Ennek eredményeként közeli rokonságban álló nyelvek alakultak ki – például a galíciai és a portugál, az asztur-leóni és a mirandai –, amelyek azonban jelentős különbségeket mutatnak, például a nyelvtan, a szókincs vagy a helyesírás tekintetében, valamint eltérő társadalmi és jogi státusszal rendelkeznek.⁶¹⁹

A félsziget középső és déli részén a nyelvi átmenetek élesebbek. A régióban beszélt nyelvjárások nem természetes fejlődés eredményei, hanem a középkori katonai hódítás során importált nyelvek. Ez a terjeszkedési folyamat jórészt akkor zajlott, amikor a nemzeti határok már nagyjából meghatározottak voltak, így a nyelvi területek jobban követték a politikai határok vonalát, bár itt is találhatók eltérések. A spanyolországi portugál nyelvű települések többek között határváltozások, migrációk és katonai hódítások következményei. A 20. század második feléig ezekben a térségekben kizárólag portugál nyelvjárásokat beszéltek, de az utóbbi évtizedekben ezek a nyelvjárások hanyatláson mentek keresztül, ami szociolingvisztikai szempontból különösen érdekessé teszi ezeket a településeket.⁶²⁰

Érdemes röviden bemutatni Portugália nyelvpolitikáját, mert lehetőséget nyújt összehasonlítani a két ország eltérő megközelítését a kisebbségi nyelvek kezelésében.

⁶¹⁹Xosé-Afonso Álvarez Pérez (2020): *Border experiences along the Portugal/Spain border: a contribution from language documentation*. *Border Experiences in Europe* 237-261. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. DOI:10.5771/9783845295671-237. 241.

⁶²⁰Pérez 2020. 241.

Portugáliát nyelvi szempontból szinte teljes egynyelvűség jellemzi. A portugál az egyetlen hivatalos nyelv az országban.⁶²¹A kisebbségi nyelvi státuszt a mirandai nyelv megkapta Miranda do Douro-ban, amely az asztúriai-leóni és portugál keverékeként ismert, és 1998 óta hivatalos nyelv az adott régióban.⁶²²Az úgynevezett *nyelvjárási kontinuitás* miatt Portugáliában fokozatos nyelvi átmenet figyelhető meg, éles határok nélkül. Kivételt képez a hivatalosan elismert mirandai és az el nem ismert barranquenho. Mindkét nyelv határ menti területen beszélt. A mirandai az asztúr-leóni nyelvcsalád tagja, és három változata létezik. A barranquenho egy kevert nyelv, amely a dél-portugál és dél-kasztíliai nyelvjárások keveredéséből jött létre, és csak Barrancosban beszélik. Mindkét nyelv megőrzése fontos Portugália nyelvi öröksége szempontjából.⁶²³

2021. szeptember 7-én Portugália is aláírta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját. Az aláírást a Charta Portugália általi ratifikációja követi majd. A Charta Portugáliában azt követően lép hatályba, hogy a ratifikációs okiratot letétbe helyezték az Európa Tanácsnál.⁶²⁴ Spanyolország 2001 augusztusában ratifikálta a Chartát.⁶²⁵A portugál nyelv nem szerepel a ratifikációs okmányban, viszont hagyományosan jelen van Spanyolországban, és ezért az Európa Tanács Nyelvi Chartája 7. cikkelye hatálya alá tartozik.⁶²⁶

1.1. Olivenza stratégiai jelentősége

Olivenza, az Extremadura tartományban fekvő város, 1230-ban alakult. A település 1297-ig a spanyol királysághoz tartozott, majd az Alcañices-i Szerződés aláírásával Portugáliának adták át. Ettől a pillanattól kezdve egészen a portugál restaurációs háborúig (1640) Portugália része volt, de a konfliktus végén a spanyol Kasztíliai Királyság visszaszerezte. Az 1668-as Lisszaboni

⁶²¹Portugália Alkotmánya, 1976

⁶²²7/1999. január 29-i törvény a mirandai közösség nyelvi jogainak hivatalos elismeréséről.

⁶²³Ana Paula Banza (2020): Linguistic minorities in Portugal: The Barranquenho. *European Journal of Minority Studies*, 3(4). 123-134. <https://doi.org/10.35998/ejm-2020-0008>. 123.

⁶²⁴Portugal signs the European Charter for Regional or Minority Languages. Az Európa Tanács hivatalos oldala. https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/home/-/asset_publisher/VzXuex45jmKt/content/portugal-signs-the-european-charter-for-regional-or-minority-languages

⁶²⁵A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikációs okirata, amely Strasbourgban, 1992. november 5-én kelt. BOE-A-2001-17500

⁶²⁶Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.

Békeszerződés aláírása után ismét Portugáliának adták át. Az 1801-es „Narancsok háborúja” során Manuel Godoy csapatai elfoglalták, és azóta spanyol irányítás alatt áll.⁶²⁷

Spanyolország nem kívánta feladni ezt a stratégiai jelentőségű területet, mivel közelsége miatt egy esetleges külföldi ellenőrzés biztonsági fenyegetést jelenthetett volna Badajoz városára nézve. Manuel Godoy – Spanyolország akkori államtitkára – az 1801-es Badajoz-i Szerződésben biztosította, hogy Portugália elismeri Olivenzát spanyol területként.⁶²⁸

A Narancsok háborúja egy rövid, 1801-ben zajló fegyveres konfliktus volt Spanyolország és Portugália között. A háborút Spanyolország indította Franciaország támogatásával, hogy rákényszerítse Portugáliát a britellenes kontinentális zárlathoz való csatlakozásra. Spanyolország seregei Godoy vezetésével könnyedén bevonultak a portugál területekre, és elfoglalták néhány határ menti várost, köztük Olivenzát. A háborút a Badajoz-i Szerződés zárta le, amelyben Portugália elismerte Olivenzát spanyol területként, bár később ezt a döntést nemzetközi szinten vitatták. A háború rövidsége és csekély mérete miatt történelmileg kisebb jelentőségűnek számít, de Olivenza státuszának kérdését azóta is felvetik időnként. A félszigeti háborúk előfutára volt, ami a badajoz-i békeszerződést, a portugál területek elvesztését eredményezte.⁶²⁹

2024 szeptemberében Nuno Melo, Portugália új védelmi minisztere újraélesztett a szinte elfeledett vitát. A Spanyolországgal határos Estremoz városában tett látogatása során kijelentette: „*Olivenza természetesen portugál, és ez nem provokáció.*” Portugáliában a miniszter kijelentései nagy vihart kavartak. A Portugál Szocialista Párt vezetője, Pedro Nuno Santos elutasította a védelmi miniszter kijelentéseit. A miniszter tisztázta, hogy szavai csupán személyes véleményt tükröznek, és nem a portugál kormány hivatalos álláspontját képviselik. Spanyol részről Olivenza polgármestere, Manuel José González Andrade, helytelennek tartja a miniszter megnyilvánulását. Olivenza lakói nem foglalkoznak a Melo által kiváltott politikai vitával, hiszen sokan dolgoznak, vásárolnak vagy töltik szabadidejüket portugál városokban – és ez fordítva is igaz. Jelenleg zajlik egy határon átnyúló, európai uniós együttműködési projekt, amely a spanyolországi Badajozt és a portugáliai Elvast és Campo Mayort köti össze. Olivenza több lakója, akik történelmi kötődéssel

⁶²⁷Barrena 2024

⁶²⁸Barrena 2024

⁶²⁹Ainoa Chinchilla Galarzo (2021): Burla a Napoleón y doble diplomacia. Otra visión de la guerra de las naranjas. In: Cristina Borreguero Beltrán, Óscar Raúl Oter, Ángela Pereda López, Asunción Retortillo Atienza (eds.): *A la sombra de las catedrales: Cultura, poder y guerra en la edad moderna*. 2109-2122. Universidad Complutense de Madrid. 2111.

bírnak Portugáliához, kettős állampolgárként mindkét ország választásain szavazhatnak. Körülbelül 1500 helyi beszél portugálul, főként idősek, bár a fiatalabb generációkat is támogatják olyan intézkedések, amelyek célja a nyelv megőrzése a településen.⁶³⁰

Bár a helyiek többsége békésen él együtt és szoros kapcsolatok fűzik össze a két oldalt, a kisebbségi nyelvek kérdése továbbra is érzékeny téma, amely politikai vitákhoz vezethet. A kisebbségi nyelvek és a történelmi kötődés nem csak kulturális kérdésként, hanem politikai feszültség forrásaként is megjelenik. Spanyolországnak – hasonlóan más európai országokhoz – fontos kihívást jelent a kisebbségi nyelvek védelme és a velük kapcsolatos politikai, jogi és társadalmi kérdések kezelése, különösen a határ menti régiókban, ahol a történelmi és nyelvi szempontok összetett és érzékeny helyzeteket eredményeznek.

A spanyol–portugál határ mentén a kisebbségi nyelvek – például a galíciai, mirandai vagy portugál nyelvjárássok – fokozatos nyelvi átmenetet mutatnak, és bár vannak történelmileg vitatott területek, ezek inkább időszakos politikai viták tárgyai, nem jelentenek folyamatos konfliktusforrást. A mindennapi életben a két ország lakói általában békésen együtt élnek és ápolják a kétoldalú kapcsolatokat.

A spanyol–portugál határvidék kulturális és nyelvi sokszínűsége egy összetett, több évszázados folyamat eredménye, amelyben a politikai határok többnyire mesterségesen választották el az eredetileg egységes nyelvi területeket. Ennek következtében a határ mentén fokozatos, enyhe nyelvi átmenetek figyelhetők meg, amelyek biztosítják a kölcsönös megértést a szomszédos közösségek között. Ugyanakkor a két ország eltérő történelmi fejlődése, politikai döntései és nyelvpolitikája eltérő jogi és társadalmi státuszt eredményezett a nyelvi közösségek számára. Portugália egynyelvű, de elismeri és támogatja a mirandai nyelvet kisebbségi státuszban, míg Spanyolország több kisebbségi nyelvet is hivatalosan elismer és véd, ám a kisebbségi nyelvek használata és védelme itt is gyakran érzékeny politikai kérdés.

Olivenza példája jól szemlélteti, hogy a történelmi területi viták – bár időszakos politikai feszültségeket okoznak – a mindennapi életben nem váltanak ki folyamatos konfliktusokat, és a helyi lakosság többsége békés együttélést és szoros kulturális kapcsolatokat ápol a két ország között. A kisebbségi nyelvek fennmaradása és ápolása a határ menti régiókban ugyanakkor továbbra is fontos társadalmi és politikai kihívás, amely megkívánja mindkét állam részéről a

⁶³⁰Barrena 2024

toleranciát, az együttműködést és a nyelvi örökség védelmét. Összességében tehát a spanyol–portugál határvidék egy olyan komplex nyelvi és kulturális tér, ahol a politikai határok ellenére a nyelvek és közösségek közötti kapcsolatok tovább élnek, ugyanakkor a kisebbségi nyelvek helyzete a különböző állami politikák és történelmi körülmények miatt változatos és folyamatos figyelmet igényel.

2. Spanyolország és Andorra kapcsolata

Andorra az egyetlen ország, ahol kizárólag a katalán nyelv rendelkezik hivatalos státusszal. Mivel a katalán Spanyolország három autonóm közösségében (Katalónia, Valencia, Baleár-szigetek) is elismert és széles körben használt nyelv, a két ország között természetes kulturális és nyelvi kapcsolatok alakultak ki. Ugyanakkor Spanyolország belső feszültségei – különösen a katalán függetlenségi törekvések – érzékennyé teszik a katalán nyelv kérdését külpolitikai szinten is. Bár Andorra hivatalosan nem szól bele Spanyolország belügyeibe, a közös nyelv révén a katalán identitás támogatása és védelme közvetett módon mégis politikai jelentőséggel bír.

2.1. Szociolingvisztikai adatok

A legfrissebb andorrai nyelvhasználati felmérés szerint a 14 év feletti lakosság 44,1%-ának anyanyelve a katalán, így ez a leggyakoribb nyelv Andorrában, megelőzve a spanyolt (40,3%). Ez jelentős változás, mivel korábban – például 2018-ban – még a spanyol vezette a listát (43,2% spanyol, 35,7% katalán anyanyelvű). A 2022-ben végzett felmérés szerint a katalánt a megkérdezettek 63,7%-a használja első nyelvként a mindennapi életben, míg a spanyolt 48,6%. A portugál (13,5%), francia (10%) és angol (3%) jelentősen kisebb arányban vannak jelen. A családi nyelvhasználatban is erősödik a katalán: a gyermeket nevelők 39,4%-a kizárólag katalánul beszél gyermekeivel, további 9,9% pedig katalánt és spanyolt is használ. Ez azt jelzi, hogy a katalán nyelv generációk közötti átadása fokozatosan növekszik.⁶³¹

Spanyolország és Andorra számos nyelvi és oktatási együttműködést folytat. Spanyolország támogatja a katalán nyelvű oktatási anyagok és tanárok biztosítását Andorrában, míg Andorra aktívan részt vesz olyan nemzetközi, katalán nyelvű intézmények munkájában, mint

⁶³¹Nationalia.cat (2022): Catalan retakes first place as mother tongue in Andorra Spanish had held top position for a quarter of a century, according to surveys. <https://www.nationalia.cat/brief/11506/catalan-retakes-first-place-as-mother-tongue-in-andorra>

például az Institut Ramon Llull. Ezek a kapcsolatok nemcsak a nyelv megőrzését, hanem a kulturális identitás erősítését is szolgálják, így a katalán nyelv összekötő kapocsként funkcionál a két ország között.⁶³²

2.2. Új nyelvi törvény

2024 április 25-én Andorra törvényhozó testülete elfogadta a saját és hivatalos nyelvről szóló új törvényt, amely hatályon kívül helyezi a korábbi, 1999-ben elfogadott nyelvhasználati szabályozást. Az új jogszabály fő célja a katalán nyelv hivatalos státuszának megerősítése Andorrában, valamint a nyelv társadalmi és oktatási használatának védelme és támogatása. A törvény előírja a katalán nyelv megfelelő ismeretének igazolását a tartózkodási engedélyek megújításának feltételeként, amelynek bevezetése 2026 és 2029 között fokozatosan történik. A 2026-tól érvényes előírások szerint a tartózkodási és munkavállalási engedélyek megújításához 30 óras katalán nyelvi képzés teljesítése szükséges; az első megújításkor A1-es, a másodikon pedig A2-es nyelvi szint igazolása lesz kötelező. 2029-től ez a szabályozás kiterjed minden típusú bevándorlási engedélyre. Az új törvény továbbá előírja, hogy az Andorrában működő vállalatoknak katalán nyelvű ügyfélszolgálatot kell biztosítaniuk, míg az állami szervezeteknek aktívan támogatniuk kell a katalán nyelvű audiovizuális tartalmak fejlesztését és terjesztését. A nyelvpolitika megvalósításának elősegítésére új intézményi struktúrák jönnek létre, így a Nyelvi és Képzési Koordinációs Testület és a Nemzeti Nyelvi Tanács, amelyek feladata a jogszabályok betartásának ellenőrzése és a nyelvhasználat előmozdítása. A nyelvi kötelezettségek megsértése esetén a törvény pénzbírságot helyez kilátásba, amely enyhébb esetekben 1200 eurótól, súlyosabb visszaélések esetén akár 60 000 euróig terjedhet. Így a törvény nem csupán a nyelv jogi védelmét biztosítja, hanem társadalmi integrációs és identitáserősítő szerepet tölt be Andorra nyelvi közösségében.⁶³³

Andorra és Spanyolország között a katalán nyelv közös hivatalos és kulturális kapocsként szolgál, ami erősíti a két ország kapcsolatát, anélkül, hogy nyelvi kisebbségekkel kapcsolatos konfliktusokat okozna. Bár Spanyolország területén is léteznek katalán nyelvű autonóm

⁶³²Consejo de Europa: *Cuarto Informe sobre el cumplimiento en España de la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias*. 2010–2013.

⁶³³New law on the own and official language in Andorra 2024 <https://www.andorra-solutions.com/blog/2024/05/14/new-law-own-official-language-andorra-2024/>

közösségek, és politikailag érzékeny a katalán függetlenségi törekvések kérdése, ez a feszültség elsősorban Spanyolország belügye, és nem terjed át közvetlenül Andorra és a szomszédos országokkal való kapcsolatára. Andorra nyelvpolitikai lépései – mint az új, szigorúbb katalán nyelvtörvény – inkább a katalán nyelv megőrzését és megerősítését szolgálják, és nem váltanak ki nyílt konfliktust a környező országokkal. A spanyol hatóságokkal való együttműködés azt mutatja, hogy a nyelvi kapcsolatok kölcsönösen előnyösek, nem pedig ellentétek forrásai.

Összességében tehát a kisebbségi nyelvhasználatból fakadó konfliktusok nem jellemzőek Andorra és Spanyolország között. A katalán nyelv inkább összekötő, kulturális hidat képez.

3. Spanyolország és Franciaország kapcsolata

Spanyolország és Franciaország kapcsolatait nem csupán geopolitikai szomszédságuk, hanem kulturális és nyelvi átfedéseik is különlegessé teszik. A két állam határvidékén olyan őshonos nyelvi közösségek élnek, amelyek nyelve – mint a baszk és a katalán – történelmileg és kulturálisan mindkét országban jelen van. E nyelvek helyzete azonban jogi, intézményi és politikai szempontból jelentős eltéréseket mutat Franciaország és Spanyolország között.

Az alfejezet arra a kérdésre összpontosul, hogy a közös nyelvi örökséggel rendelkező kisebbségek milyen elismerést és jogi védelmet élveznek a két országban. A vizsgálat célja annak feltárása, hogy ezek a nyelvek milyen mértékben integrálódnak az állami nyelvpolitikába, milyen státuszt élveznek az oktatásban, a közigazgatásban és a közéletben, illetve, hogy a különböző szabályozási megközelítések milyen hatással vannak a nyelvi jogok érvényesülésére, valamint a két ország közötti diplomáciai viszonyra.

3.1. Francia nyelvpolitika

A francia nyelvpolitika nem támogatja a regionális kisebbségi nyelveket. Ehelyett monoglosszikus, egy nemzetet hirdető, egynyelvű ideológia jött létre, természetesen a francia javára.⁶³⁴

Franciaországban a katalán, a breton, elzászi, baszk és okszitán csak egy maroknyi nyelv az országban hallható nyelvek közül, nem is beszélve a korzikairól, a különféle kreolokról és a

⁶³⁴Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning (2019): *The Catalan language in education in France*. Regional Dossier Series, 2. kiadás. Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED599945.pdf>

tengerentúli francia területek sok más őshonos nyelvéről. Franciaország földrajzi és nyelvi sokszínűsége ellenére továbbra is erősen központosított. Ez a politikai irányvonal erős nemzeti identitást hozott létre, amely végigvitte Franciaországot a forradalmon és a háború utáni rehabilitáción.⁶³⁵

A francia reakció az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartájára tükrözi a kormány azon meggyőződését, hogy csak a francia használható hivatalos nyelvként, miközben a nyelvi kisebbségeket más módon támogatják. A Chartáról való szavazás során Franciaország tartózkodott. Ugyanebben az évben elfogadott egy alkotmánymódosítást, amely kimondja: „*A köztársaság nyelve a francia.*”⁶³⁶ Az Európai intézmények növekvő hatalma, valamint az angol nyelv dominanciája az EU közvetítő nyelveként ösztönözte ezt az alkotmánymódosítást. Az 1992-es alkotmánymódosítás lett az alapja azoknak a döntéseknek, amelyek ellenzik a regionális nyelvek használatát. 1996-ban az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánította azt a törvényt, amely lehetővé tette a polinéz nyelvek használatát a jogi rendszerben Új-Kaledóniában, egy francia területen a Csendes-óceán déli részén. Ugyanebben az évben az állami tanács véleményezte a Chartát: míg az oktatási és médiával kapcsolatos rendelkezéseket elfogadhatónak tartotta, a francia nyelvtől eltérő nyelvek használatát az adminisztrációban és az igazságszolgáltatásban elfogadhatatlannak ítélte.⁶³⁷

3.2. Baszkok Franciaországban

A francia forradalom kitörésekor, 1789-ben, a franciaországi Baszkföld tartományaiban, mint Labourd, Basse-Navarre és Soule, szinte mindenki baszkul beszélt, és csak egy kisebbség tudott megfelelően franciául. Bár megbízható statisztikák nem állnak rendelkezésre, az elérhető források szerint Baszkföldet Franciaországtól nyelvileg idegen területnek tekintették, ahol elengedhetetlen volt tolmácsokat alkalmazni a kommunikációhoz. Azonban nemcsak Baszkföldre volt jellemző ez a helyzet: a történészek szerint a 18. század végén több mint a francia lakosság fele a franciától eltérő nyelven beszélt.⁶³⁸

⁶³⁵ The Northern Neighbors: the Catalan language in France, 2020.

<https://www.bilingualism-matters.org/news/the-northern-neighbors-the-catalan-language-in-france>

⁶³⁶ Franciaország Alkotmánya, 1958

⁶³⁷ Douglas A. Kibbee (2008): Intercultural Human Rights Law Review, 3(4). 79-136. 124.

⁶³⁸ Francis Jauréguiberry (2008): The Basque Language in the French State. In: Eusko Ikaskuntza (ed.): *The legal status of the basque language today*. G. Totoricagüena et I. Urrutia. 221-241. 222.

A 17-18. században a francia fokozatosan a tudomány és hatalom nyelvéné vált, míg a breton, korzikai, katalán, baszk, okszitán és flamand nyelvek a hétköznapi élet nyelvei maradtak. A francia fokozatos elterjedése mögött három ok állt: először is, a francia volt a legelterjedtebb, másodsorban a francia vált a hatalom és az adminisztráció nyelvéné, harmadsorban pedig azért, mert a baszk és más nyelvek, mint például a korzikai és breton nem voltak alkalmasak a tudományos, filozófiai és matematikai ismeretek közvetítésére, hiszen a tudományos munka többnyire latinul, később franciául zajlott. A baszkok lassan lemondtak saját nyelvükről, mivel a hagyományos társadalmi életformát elhagyták, és beléptek a modernitás világába. A francia nyelv lett az a közvetítő nyelv, amely lehetővé tette számukra a modern tudományokhoz és gondolkodáshoz való hozzáférést, miközben a baszkot továbbra is a hagyományos, vidéki közösséghez való tartozás nyelvéné tekintették. A modernitás tehát nemcsak egy új nyelvet hozott, hanem új identitást és perspektívát is, amely lehetőséget adott arra, hogy az egyének eltávolodjanak a hagyományos, öröklött identitásuktól.⁶³⁹

Franciaország 1999-ben írta alá a Chartát, de a mai napig nem ratifikálta azt. Következésképpen Francia-Baszkföldön a nyelv nem részesül e védelmi eszköz támogatásában. A Charta Franciaország általi ratifikációja a vállalt kötelezettségek tekintetében valószínűleg lényegesen korlátozottabb lenne, mint Spanyolország esetében. Ugyanakkor maga a ratifikáció és a hatálybalépés pozitív hatást gyakorolna a baszk nyelvre, hiszen a nyelvi sokszínűség jogi elismerésének kezdetét jelentené egy olyan államban, amely a gyakorlatban csupán megtűri a többi nyelvet, és az egységes nyelv logikáját követi.⁶⁴⁰

Bár az elmúlt 30 évben történt némi előrelépés a baszk nyelv oktatásában Franciaország baszk területein (Iparralde), a legtöbb iskolás gyermek továbbra sem tanul baszkul. Akik igen, azok háromféle oktatási formában részesülhetnek: állami kétnyelvű program (Ikas-bi), egyházi magániskolák (Euskal Haziak), illetve az önkéntes alapon működő ikastolakban. A legtöbb iskolában azonban csak kéthetente 2-3 órát tanítanak baszk nyelvet, és a kétnyelvű oktatás is csak nemrég jelent meg. 1991 óta háromévente szociolingvisztikai felmérés zajlik a spanyolországi és a francia baszk területeken egyaránt, amely a nyelvhasználatot vizsgálja. A 2006-os felmérés

⁶³⁹Jauréguiberry 2008. 223.

⁶⁴⁰Unrepresented Nations and Peoples Organization (2015):

France to Ratify European Charter on Regional and Minority Languages? <https://unpo.org/france-to-ratify-european-charter-on-regional-and-minority-languages/>

szerint az északi Baszkföld lakóinak 22,5%-a kétnyelvű (baszkul és franciául is beszél), 8,6%-a csak ért baszkul, 68,9%-a pedig egyáltalán nem beszéli a nyelvet. Bár néhány területen (Soule, Alsó-Navarra) magasabb az arány, összességében a baszk nyelv használata csökken, főleg az idősebb nyelvhasználók elöregedése és a nyelvvesztés jelensége miatt. 1996 és 2006 között a baszkul beszélők száma Iparraldéban 56 ezerről 51 800-ra csökkent, miközben a spanyol oldalon (Navarra és a Baszk Autonóm Közösség) növekedett.⁶⁴¹

3.3. Katalán nyelv Franciaországban

Észak-Katalónia a Pyrénées Orientales megyében található katalán nyelvterület, amely Franciaország legdélibb részét foglalja magába a Földközi-tenger partján. Ez a terület hat régióra oszlik.⁶⁴² Észak-Katalónia nagyjából 370 000 lakossal rendelkezik, amelyből 130 ezren beszélnek, 225 ezren pedig megértik a katalán nyelvet.⁶⁴³ Sok éven át a katalán volt a régió fő nyelve, a francia pedig az állam hivatalos nyelve. A forradalom után azonban a helyzet változott.

2016-ban Franciaország nem fogadta el a regionális nyelvekről szóló törvényt, amely előírta volna a kisebbségi nyelvek tanítását, nyilvános használatát és megjelenését a médiában, köztük a katalánét is. Így a francia nyelv elsődlegessége a közéletben.⁶⁴⁴

Észak-Katalóniában politikai és ideológiai okok miatt a katalán nyelv oktatása nagyon korlátozott. A 2015/16-os tanévben az általános iskolások 26,7%-a, a középiskolásoknak pedig csak 6,9%-a kapott valamilyen katalán nyelvű oktatást – ez jellemzően alkalmi idegennyelv-órák formájában történt. A katalán nyelv tanítását elsősorban az APLEC, egy önkéntes civil szervezet biztosítja. Ennek finanszírozása főként a Katalán Kormánytól érkezik, míg a francia állami támogatás csekély. A leghatékonyabb katalán nyelvű oktatást a Bressola és Arrels nevű magániskola-hálózatok biztosítják, különösen a Bressola, amely hét általános iskolát és egy

⁶⁴¹Fourth sociolinguistic survey conducted in 2006 and commissioned by the Deputy Ministry for Language Policy of the Basque Autonomous Government, in partnership with the Public Office for the Basque Language. <http://www.mintzaira.fr/fr/la-langue-basque/situation-socio-linguistique.html>

⁶⁴²Gemma Gómez Duran, Joan Peytaví Deixona (2017): The linguistic norm in Northern Catalonia and community members' attitude towards their own language. *Zeitschrift für Katalanistik*, 31(3). 287–309. 287.

⁶⁴³Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning (2019): *The Catalan language in education in France*. Regional Dossier Series, 2. kiadás. Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED599945.pdf>

⁶⁴⁴Katalónia Kormánya: *Jogi keret – A katalán nyelv státusza és alkalmazása*. <https://llengua.gencat.cat/en/el-catala/marc-legal/>

középiskolát működtet. Ezek teljesen függetlenek a francia államtól, mivel nem fogadják el azt a feltételt, hogy az oktatás legalább 50%-át franciául kellene tartani.

2008-ban Franciaország alkotmánya elismerte a regionális és kisebbségi nyelveket mint a nemzeti kulturális örökség részét, és az oktatási minisztérium elviekben elismeri a kétnyelvű oktatás előnyeit, de a gyakorlati támogatás továbbra is hiányos. A felsőoktatásban a Perpignan-i Egyetemen működik a Franco-Katalán Határon Átnyúló Intézet, amely többek között katalán tanulmányok alapszakot is kínál – 2015/16-ban 185 hallgatóval.⁶⁴⁵

Spanyolország és Franciaország közös nyelvi és kulturális öröksége jelentős különbségeket tár fel a két ország nyelvpolitikájában és kisebbségvédelemében. Míg Spanyolország a katalán és baszk nyelveket széles körben elismeri, támogatja és beépíti az oktatásba, közigazgatásba és a közéletbe, addig Franciaország továbbra is erősen centralizált és monolingvális nyelvpolitikát folytat. A francia állam a regionális nyelveket csak korlátozott mértékben ismeri el, és nem biztosít számukra széleskörű jogi védelmet vagy hivatalos státuszt. Ez a különbség nemcsak a nyelvi kisebbségek fennmaradására és használatára, hanem a két ország diplomáciai viszonyaira és kulturális együttműködésére is hatással van. Míg Spanyolországban a nyelvi sokszínűség inkább erőforrásként jelenik meg, addig Franciaországban az egynyelvűség és a nemzeti egység hangsúlyozása korlátozza a kisebbségi nyelvek érvényesülését. Ez a politika hozzájárulhat a baszk és katalán nyelvek fokozatos hanyatlásához Franciaországban, szemben a spanyolországi, kedvezőbb helyzettel.

A két ország eltérő nyelvpolitikai megközelítései jól tükrözik történelmi, politikai és társadalmi sajátosságait, ugyanakkor a nyelvi kisebbségek jogainak elismerése és védelme továbbra is érzékeny és fontos kérdés mindkét ország számára, amely hosszú távon befolyásolhatja regionális stabilitásukat és kulturális gazdagságukat.

⁶⁴⁵Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning (2019): *The Catalan language in education in France*. Regional Dossier Series, 2. kiadás. Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED599945.pdf>

4. Spanyolország és Marokkó kapcsolata

A Spanyolország és Marokkó közötti kapcsolatot számos történelmi, politikai és földrajzi tényező formálja. Kiemelkedő jelentőséggel bírnak ebben a kontextusban a Földközi-tenger partján fekvő spanyol exklávé, Ceuta és Melilla, melyek földrajzi elhelyezkedésük és jogi státuszuk miatt kulcsfontosságú elemei a két ország közötti kapcsolatoknak. E városok léte nem csupán identitásbeli kérdéseket vet fel, hanem meghatározó tényezőként befolyásolja a két ország külpolitikai stratégiáit, biztonsági együttműködését, migrációs és gazdasági kérdéseit. A következő elemzés célja, hogy bemutassa, miként határozzák meg Ceuta és Melilla létezése és státusza Spanyolország és Marokkó közötti diplomáciai és politikai viszonyokat, valamint milyen kihívások és lehetőségek merülnek fel ennek nyomán a kétoldalú kapcsolatokban.

4.1. Ceuta és Melilla geopolitikai helyzete

Melilla a tizenötödik, Ceuta pedig a tizenhetedik században került spanyol fennhatóság alá. Ceuta 1415-ig fontos iszlám kikötőváros volt, amelyet hosszú ideig berber és arab dinasztiák irányítottak. Ekkor azonban a portugálok elfoglalták a várost a reconquista⁶⁴⁶ részeként, amely véget vetett az Ibériai-félszigetet uraló iszlám királyságoknak. Portugália és Spanyolország 1580-ban egyesült az Ibériai Unióban, így Ceuta is spanyol kézre került. Bár az Unió 1640-ben felbomlott, Ceuta Spanyolországnál maradt. Melillát 1497-ben hódította meg Kasztília a katolikus királyok parancsára, nem sokkal azután, hogy elfoglalták az utolsó muszlim királyságot, Granadát.⁶⁴⁷

⁶⁴⁶Reconquista=keresztény visszahódítás. A reconquista a 8. századtól 1492-ig tartó történelmi folyamat, amely során az Ibériai-félsziget keresztény királyságai fokozatosan visszafoglalták a területeket az arab uralom alól. Forrás: <https://zanza.tv/fogalom/reconquista>

⁶⁴⁷José Carlos Cueto (2022): Por qué Ceuta y Melilla pertenecen a España si están en África. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59741568>

6. Ábra: Ceuta és Melilla elhelyezkedése⁶⁴⁸

Spanyolország számára Ceuta és Melilla kulcsszerepet játszottak az észak-afrikai terjeszkedési törekvésekben. Ceutát földrajzi elhelyezkedése – mindössze 14 kilométerre a spanyol partoktól – kiemelt jelentőségűvé tette: a kereskedelem és a személyforgalom egyik központja lett az európai és afrikai partok között. Melilla elsősorban katonai célokat szolgált: fontos támaszpont volt a kalózkodás elleni harcban, ami komoly biztonsági problémát jelentett Spanyolország számára.⁶⁴⁹

1912 és 1956 között Spanyolország és Franciaország észak-afrikai protektorátust tartott fenn, amely a mai Marokkó nagy részét lefedte. Spanyolorzágnak az északi és déli részek jutottak, de Ceuta és Melilla nem tartoztak ebbe a protektorátusba: megőrizték spanyol területi státuszukat. E két város a spanyol gyarmati igazgatás és katonai irányítás központja lett az észak-afrikai protektorátusban. Innen szervezték az adminisztrációt és a hadsereg tevékenységét. Nem véletlen, hogy a spanyol polgárháború 1936-ban éppen Melillában tört ki egy katonai felkeléssel. Ceutában és Melillában állomásoztak a spanyol hadsereg legjobbnak tartott alakulatai, amelyek támogatták a felkelést, és jelentős szerepet játszottak annak elindításában. A polgárháború 1939-ben Francisco Franco tábornok győzelmével ért véget. Marokkó 1956-os függetlensége után a spanyol protektorátus megszűnt, de Ceuta és Melilla továbbra is Spanyolország részei maradtak. A történelmi jelenlétre hivatkozva Spanyolország ma is teljes mértékben saját területének tekinti

⁶⁴⁸Forrás:

https://ichef.bbci.co.uk/ace/branded_news/1200/cpsprodpb/869A/production/_128285443_bbc_spain_morocco_1210-test.jpg

⁶⁴⁹Cueto 2022

Ceutát és Melillát – öt évszázados megszakítás nélküli jelenlét után a hivatalos álláspont szerint ezek a városok ugyanúgy Spanyolország részei, mint bármely más terület a félszigeten.⁶⁵⁰

Marokkó függetlensége óta rendszeresen vitatja Ceuta és Melilla hovatartozását, és igényt tart ezekre a területekre. Ezek az igények a „Nagy Marokkó” koncepcióhoz kapcsolódnak, amely más észak-afrikai területekre, például a Nyugat-Szaharára is kiterjed. Amikor Marokkó az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez (ENSZ) fordult, hogy Ceutát és Melillát dekolonizálásra váró, nem autonóm területekként ismerjék el, az ENSZ elutasította ezt az indítványt. Spanyolország határozottan elutasítja a két városról folytatott bármilyen tárgyalást, és ragaszkodik ahhoz, hogy több mint öt évszázada spanyol területként tartja őket, így szerves részét képezik az államnak. Marokkó egyik visszatérő érve, hogy párhuzamot von Spanyolország Gibraltárra vonatkozó követeléseivel. A két eset között azonban jelentős különbség, hogy Ceuta és Melilla nem szerepel az ENSZ dekolonizációs listáján, Gibraltárral ellentétben.⁶⁵¹

A szakértők szerint a marokkói követelések Ceuta és Melilla területeivel kapcsolatban nem csupán jogi, hanem erősen politikai háttérrel is rendelkeznek. A két város nem az egyedüli spanyol-marokkói vitatott terület; Spanyolország más, Marokkó partjainál fekvő területeket is ellenőriz, például Vélez de la Gomera, Alhucemas-sziget, Chafarinas-szigetek és a Petrezselyem-sziget, melyek közül egyik sem lakott. Vélez de la Gomera csak katonai bázisként funkcionál. Spanyolország azzal érvel, hogy ezeket a területeket jóval Marokkó állam létrejötte előtt szerezte meg, és a területek tökéletesen beépültek a spanyol alkotmányba, így nem számítanak gyarmati területeknek. A jogi helyzet egyértelmű: ezek a területek spanyol fennhatóság alatt állnak.⁶⁵²

Ami a nyelvhasználatot illeti, Észak-Marokkóban mintegy 2,5 millióan beszélnek a berber nyelv tamazight változatát. A tamazight nyelvet a darijával szemben mindig különálló nyelvként kezelték, ezért nagyobb függetlenséget élvezett. Az állam a nyelvet hivatalosan elismerte és az alkotmányba is beemelte, míg a darija csupán beszélt nyelvként van jelen, hivatalos státusz nélkül.⁶⁵³ A dariját Marokkóban hosszú ideig csupán dialektusnak tartották, a klasszikus arab nyelv

⁶⁵⁰Cueto 2022

⁶⁵¹Jaume Castan Pinos (2009): Identity Challenges affecting the Spanish Enclaves of Ceuta and Melilla. Nordlit, 13(1). 65-80. DOI:10.7557/13.1468. 68.

⁶⁵²Javier Jordán (2019): *The confrontation between Spain and Morocco over the islet of Perejil. A Reintepretation from the Countering Hybrid Threats Perspective*. <https://global-strategy.org/the-confrontation-between-spain-and-morocco-over-the-islet-of-perejil-a-reintepretation-from-the-countering-hybrid-threats-perspective/>

⁶⁵³Dominique Caubet (2017): Darija and the Construction of ‘Moroccanness’. In: R. Bassiouney (ed). *Identity and Dialect Performance: A Study of Communities and Dialects*. Routledge, 99-124. <https://doi.org/10.4324/9781315279732-7>. 100.

torzított változatának. A 2000-es évek eleje óta a darija fokozatosan emancipálódik. Míg korábban a dariját gyakran az analfabetizmussal, a társadalmi hátrányokkal azonosították, és nem tartották alkalmasnak sem oktatásbeli, sem hivatalos használatra, az utóbbi időszakban egyre inkább modern, fejlődőképes nyelvként tekintenek rá. A nyelv kutatói szerint írásos formában is egyre elterjedtebb.⁶⁵⁴

7. Ábra: A Spanyolország által ellenőrzött területek⁶⁵⁵

4.2. A Petrezselyem-sziget

A Petrezselyem-sziget (spanyolul *Isla de Perejil*, arabul *Tura*) esete jól példázza, hogyan válhat egy földrajzilag marginális, lakatlan terület a két állam közötti politikai és szimbolikus erőviszonyok kifejezőjévé. A mindössze 15 hektáros, a marokkói partoktól 200 méterre, Ceuta spanyol exklávéjától pedig mintegy három kilométerre fekvő sziget 2002 júliusában került a nemzetközi figyelem középpontjába.

2002. július 11-én marokkói katonák – hivatalos közlés szerint partvédelmi céllal – partra szálltak a Petrezselyem-szigeten, és ott ideiglenes katonai tábort alakítottak ki. A spanyol kormány ezt a lépést szuverenitási jogainak megsértéseként értelmezte, mivel álláspontja szerint a sziget Spanyolországhoz tartozik. A helyzet gyors eskalációját követően 2002. július 17-én a spanyol fegyveres erők *Operación Romeo Sierra* fedőnéven katonai akciót hajtottak végre: különleges egységek visszafoglalták a szigetet, és eltávolították az ott tartózkodó marokkói katonákat. Az

⁶⁵⁴Jan Hoogland (2018): Darija in the Moroccan press: The case of the magazine Nichane. *Sociolinguistic Studies*, 12(2). 273-293. DOI:10.1558/sols.35567. 274.

⁶⁵⁵Forrás: <https://fedavbve.com/custodia-de-las-islas-chafarinas-alhucemas-y-penon-de-velez-de-la-gomera/>

akció során nem került sor fizikai összetűzésre. A beavatkozást Spanyolország előzetesen jelezte NATO- és EU-szövetségeseinek, ezzel is hangsúlyozva, hogy biztonságpolitikai kérdésként kezeli az incidenst.

A Petrezselyem-sziget nem rendelkezik sem gazdasági, sem stratégiai jelentőséggel, mivel lakatlan és nem hordoz erőforrásokat sem. A sziget státusza szimbolikus jelentőséggel bír a két ország közötti, történelmi feszültségekkel terhelt viszonyrendszerben. Spanyolország és Marokkó kapcsolatait hosszú múltra visszatekintő geopolitikai aszimmetria, valamint a Ceuta és Melilla körüli érzékeny politikai kontextus határozza meg. Ezekhez a tényezőkhöz adódik hozzá a migrációs nyomás, a biztonságpolitikai együttműködés és a posztkoloniális emlékezet.

A Petrezselyem-szigeti incidens nem vezetett hosszú távú fegyveres konfliktushoz, de kiemelte a térség lappangó területi feszültségeit. Az eset után rövid időn belül megkezdődtek a diplomáciai tárgyalások az Egyesült Államok közvetítésével, és a szigeten azóta egyik fél sem tart fenn aktív katonai jelenlétet. A gyakorlatban „státus quo ante” állapot állt helyre, azaz a sziget újra lakatlan, és egyik fél sem gyakorol fölötte tényleges közigazgatási kontrollt.⁶⁵⁶

Következtetésként megállapítható, hogy a Petrezselyem-sziget ügye a kis területű, lakatlan földrajzi egységek stratégiai és szimbolikus jelentőségére világít rá. A vitatott terület birtoklása a regionális befolyás kifejezője, az állami szuverenitás megjelenítésének eszköze lehet, még akkor is, ha tényleges gyakorlati értéke elhanyagolható.⁶⁵⁷

Ami a nyelvhasználatot illeti, a lakosság nagy része a dariját vagy a berbert (tamazight) beszéli. Spanyolország és Marokkó kapcsolata történelmi mélységgel, geopolitikai kockázatokkal és szimbolikus területi feszültségekkel terhelt. Ceuta és Melilla, valamint a környező lakatlan területek – mint például a Petrezselyem-sziget – nem csupán a spanyol-marokkói diplomáciai viszony meghatározó elemei, hanem az állami szuverenitás és a posztkoloniális identitáspolitika szimbolikus helyszínei is. A két állam közötti viszony ambivalens: miközben a gazdasági, biztonságpolitikai és migrációs együttműködés jelentős, a területi követelések és történelmi emlékezet folyamatos feszültségforrást jelentenek.

Ezek a politikai kérdések szorosan összefonódnak a nyelvi és kulturális identitás problémáival is. A marokkói társadalom többsége a dariját és a berber nyelvek különböző

⁶⁵⁶The Guardian (2002): *Moroccans seize Parsley Island and leave a bitter taste in Spanish mouths.*

<https://www.theguardian.com/world/2002/jul/13/spain.gilestremlt>

⁶⁵⁷u.o.

változatait (tamazight, tarifit, tashelhit) beszéli. A klasszikus arab, mint hivatalos nyelv, főként az írásbeliség és az állami kommunikáció nyelve, míg a darija hosszú időn át informális, a hivatalos diskurzusból kiszorított változatnak számított. Az utóbbi évtizedekben azonban megindult a darija részleges intézményes emancipációja: teret nyert a médiában, az oktatás bizonyos szintjein, és fokozatosan megjelent írott formában is.

Marokkó tehát egyrészt nyelvileg sokszínű, másrészt azonban a nyelvi pluralizmus jogi elismerése és hivatalos beágyazottsága korlátozott. Bár a berber nyelvek 2011 óta alkotmányosan is hivatalos státuszt élveznek, gyakorlati alkalmazásuk még mindig marginális. A kisebbségi nyelvek használata elsősorban kulturális és közösségi szinten jelenik meg, nem intézményi struktúrákban.

Ezzel szemben Spanyolország a kisebbségi nyelvek intézményes védelmében és a regionális nyelvhasználat elismerésében jóval előrébb jár. A két ország közötti különbség különösen szembetűnő Ceuta és Melilla esetében, ahol a spanyol állam területén élő berber közösségek nyelvi jogai csak korlátozottan érvényesülnek, mivel ezek nem rendelkeznek hivatalos státusszal sem helyi, sem állami szinten.

A spanyol–marokkói viszony nyelvi dimenziója kettős. Egyfelől a két állam közötti diplomáciai kapcsolatokban a nyelvi kisebbségek kérdése marginalizált, másfelől azonban a területi viták – például Ceuta, Melilla vagy a Petrezselyem-sziget körüli feszültségek – mögött gyakran implicit módon jelen van a kulturális és nyelvi különbségek tematizálása is. Mindez arra utal, hogy a nyelvpolitika és a nyelvi sokszínűség kezelése nem csupán belpolitikai, hanem regionális és geopolitikai kérdésként is értelmezhető, különösen a posztkoloniális térségekben, ahol az identitás és a szuverenitás diskurzusai továbbra is élesen jelen vannak a politikai térben.

5. A fejezet összegzése

Spanyolország külkapcsolatai a szomszédos országokkal jól tükrözik, hogy a kisebbségi nyelvek kérdése miként jelenik meg eltérő politikai és jogi környezetben. Míg bizonyos államközi viszonyokban a közös nyelvi örökség integrációs tényezőként működik, addig más esetekben a nyelvi és kulturális különbségek potenciális feszültségforrásként jelennek meg, különösen ott, ahol ezek történelmi vagy területi vitákkal kapcsolódnak össze.

Andorra esetében a katalán nyelv közös hivatalos jellege nemcsak kulturális kapocsként szolgál, hanem elősegíti a két ország közötti harmonikus kapcsolatot is. A nyelvi együttműködés

nem vált ki konfliktust, hanem megerősíti a régió identitását és támogatja a nyelvi örökség közös védelmét. Ebben a relációban a nyelvi közösség egyben politikai stabilitást és kulturális kohéziót is biztosít.

Portugáliával a nyelvi kapcsolatok történetileg szorosabbak, de az állami nyelvpolitikák eltérései miatt komplexebbek. A határ menti nyelvi átmenetek fennmaradása a közösségi szintű nyelvi mobilitás és a történeti kontinuitás jelei, ugyanakkor a kisebbségi nyelvek jogi státusza és intézményi támogatása eltérő képet mutat. Portugália alapvetően egynyelvű nyelvpolitikájával szemben Spanyolország regionálisan pluralista megközelítést alkalmaz, bár ennek megvalósulása politikailag érzékeny.

Franciaország a kisebbségi nyelvek jogi elismerésének és használatának tekintetében korlátozóbb, monolingvális modellt követ. A katalán és baszk nyelv helyzete – noha kulturálisan jelen vannak – intézményileg alig integrált. Ez szemben áll Spanyolország decentralizált és többnyelvű modelljével, amelyben a regionális nyelvek nem csupán kulturális, hanem hivatalos státuszt is élveznek. A két ország nyelvpolitikai különbségei nem okoznak közvetlen diplomáciai konfliktust, de hozzájárulnak a nyelvi egyenlőtlenségek fenntartásához az érintett közösségekben.

Marokkóval a helyzet sajátosan posztkoloniális jellegű. A berber nyelvek és a darija intézményes elismerése Marokkóban csak az utóbbi évtizedekben kezdett körvonalazódni, de gyakorlati megvalósításuk továbbra is korlátozott. Spanyolországban sem a berber, sem a darija nyelvet beszélő közösségek nem részesülnek hivatalos nyelvi elismerésben, ami azt eredményezi, hogy a nyelvi kisebbségek jogai egyik fél részéről sem élveznek erős intézményi védelmet, annak ellenére, hogy a két ország közötti kapcsolatban ezek közösségi szinten jelen vannak. A Petrezselyem-szigettel kapcsolatos konfliktus is jól mutatja, hogy a területi és identitáspolitikai viták gyakran túlmutatnak a konkrét földrajzi tér jelentőségén, és inkább szimbolikus, nemzeti vagy politikai jelentéseket hordoznak.

Összegzésként megállapítható, hogy Spanyolország és szomszédai közötti kapcsolatokban a kisebbségi nyelvhasználat egyaránt jelenthet együttműködési lehetőséget és politikai kihívást. Spanyolország többnyelvű modellje ugyanakkor regionális stabilitást biztosíthat – feltéve, hogy a kisebbségi nyelvek elismerése nem csupán szimbolikus, hanem tényleges nyelvhasználati jogokat és eszközöket is magában foglal –, és ha a környező államokkal folytatott párbeszéd nyitott marad a nyelvi pluralizmus kérdésére. Úgy gondolom, a kisebbségi nyelvek kérdése nem csupán jogi vagy politikai téma, hanem alapvető része a kultúrák közötti párbeszédnek és a regionális identitás

megőrzésének. Spanyolország decentralizált, többnyelvű modellje jó példája annak, hogy a nyelvi pluralizmus erősítheti a társadalmi kohéziót és a stabilitást. Ugyanakkor fontosnak tartom, hogy ez a modell ne maradjon csupán szimbolikus, hanem biztosítsa a kisebbségi nyelvek valódi használati jogait is, miközben a szomszédos országokkal folytatott párbeszéd nyitott marad a nyelvi sokszínűség tiszteletben tartására. Véleményem szerint a nyelv nem csupán kommunikációs eszköz, hanem hidat képez a kultúrák és országok között.

IX. Következtetések

Az értekezés elsődleges célkitűzése, hogy átfogó képet nyújtson Spanyolország nyelvpolitikai rendszeréről és kisebbségi nyelvi jogi kereteiről, valamint hogy feltárja, miként érvényesülnek a kisebbségi és regionális nyelvek jogai, különös tekintettel a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának vállalásaira, valamint azok teljesülésére három intézményi területen: az oktatásban, a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban. A vizsgálatban hangsúlyos szerepet kapott a hivatalosan elismert és a nem hivatalos nyelvek közötti különbségtétel is. E célkitűzés teljesült: az értekezés részletesen bemutatja az autonóm közösségek nyelvi szabályozását. A spanyol nyelvpolitikai és kisebbségi nyelvi jogi rendszer feltérképezése és rendszerezése megtörtént mind jogi, mind társadalmi szempontból. Az értekezés részletesen elemzi a spanyol alkotmányos keretet, az autonóm közösségek státútumait, valamint az ezekből fakadó jogi és intézményi sajátosságokat. Az értekezés rámutat arra, hogy Spanyolország többnyelvű modellje bár jogilag fejlett, gyakorlatilag egyenetlenül működik. Az autonóm közösségekben hivatalosan elismert regionális nyelvek formálisan egyenrangúak, de a gyakorlatban másodlagos szerepben maradnak a spanyol (kasztíliai) nyelvhez képest. A nyelvhasználat tényleges biztosítása területenként, intézményenként és funkcióként jelentős eltéréseket mutat. A kisebbségi nyelvek intézményi sikeressége politikai akarat függvénye.

A nyelvpolitika és a nyelvi jogok társadalmi változásokra gyakorolt hatása a disszertáció egyik központi vizsgálati területe. A nyelvpolitika egyértelműen formálja a társadalmi kohéziót, identitástudatot és regionális politikai viszonyokat. Az oktatásban és közigazgatásban alkalmazott nyelvhasználat befolyásolja a nyelvi presztízt és a közösségek társadalmi részvételét. Azokon a területeken, ahol a kisebbségi nyelvek intézményi támogatást kapnak, erősebb az identitásalapú közösségi aktivitás és a társadalmi részvétel, míg a nyelvi jogok hiánya hozzájárul a

marginalizációhoz. A nyelvpolitika társadalmi struktúrákat és hatalmi viszonyokat rendez újra Spanyolország autonóm közösségeiben. Az értekezés empirikus fejezetei alapján megállapítható, hogy az oktatásban és a közigazgatásban alkalmazott nyelvhasználat jelentős hatást gyakorol a kisebbségi nyelvi közösségek társadalmi részvételére. Ez a hatás különösen jól nyomon követhető a VII. fejezetben bemutatott intézményi gyakorlatokon keresztül. Azokon a területeken, ahol a kisebbségi nyelvek az oktatás és a közigazgatás szerves részét képezik – mint például Katalóniában, Baszkföldön vagy Galiciában – a nyelvi közösségek aktívabban jelennek meg a közéletben, intézményes szerepvállalásuk biztosított, és a nyelv presztízse is magasabb. Ez különösen igaz Katalóniára, ahol a katalán nyelv merítési modellben történő oktatása a kétnyelvűség támogatásán túl a regionális identitás megerősítésének egyik eszközévé vált, még akkor is, ha a modell társadalmi vitákat váltott ki.

Ugyanez a dinamika figyelhető meg a közigazgatásban is: ott, ahol a kisebbségi nyelv társhivatalos, és ténylegesen használható a közigazgatási eljárásokban, a közösségek számára valós lehetőség nyílik arra, hogy saját nyelvükön intézzék ügyeiket, ami erősíti az állampolgári részvételt és a bizalmat az intézmények iránt. Ezzel szemben azokban a régiókban, ahol a kisebbségi nyelv nem rendelkezik ilyen státusszal, vagy használatát csak szűk körben ismerik el – például Asztúriában vagy Navarrában – a nyelv láthatósága az intézményi térben korlátozott marad.

A nyelv és társadalmi részvétel közötti kapcsolatot tovább erősítik a VIII. fejezet politikai példái is. A katalán nyelv védelme például nemcsak kulturális, hanem politikai legitimációs eszközként is szolgál a függetlenségi diskurzusban. Hasonlóképpen, Valenciában a nyelv körüli identitáspolitikai viták, például a fusterianizmus és a blaverizmus konfliktusa, meghatározzák a régió politikai törésvonalait is, amelyek a nyelvhasználat körül szerveződnek.

Végül a IX. fejezet nem hivatalos nyelveket tárgyaló részei is megerősítik ezt az összefüggést. Az asztúriai vagy káló nyelv esetében az intézményi háttér gyengesége és a hivatalos elismerés hiánya korlátozza e közösségek társadalmi és politikai láthatóságát. Ez a fajta intézményi kizorítottság hosszú távon gyengíti az érintett közösségek társadalmi beágyazottságát, és hozzájárul ahhoz, hogy nyelvük és kultúrájuk perifériára szoruljon.

Mindezek alapján az értekezés világosan alátámasztja, hogy a nyelvpolitika nemcsak a nyelvi jogok érvényesülését, hanem a közösségek társadalmi integrációját és részvételét is alapvetően befolyásolja.

A kutatás kiterjedt a spanyol nyelvpolitika és a nemzetközi normák viszonyának elemzésére is. A Charta felé tett vállalások nem teljesülnek maradéktalanul, még a hivatalos kisebbségi nyelvek esetében sem. A vállalások teljesülése nyelvenként és intézményenként változik, nem tekinthető teljeskörűnek. A legnagyobb hiányosságok az igazságszolgáltatás területén mutatkoznak.

Az értekezés harmadik aspektusa Spanyolország külkapcsolataira terjed ki. A kisebbségi nyelvi jogok közvetett módon, de érzékelhetően befolyásolják Spanyolország nemzetközi kapcsolatait. Az andorrai és portugál relációban a közös katalán nyelv megerősíti a kulturális együttműködést és politikai stabilitást. Franciaországgal a nyelvi kérdések nem képeznek nyílt diplomáciai konfliktust, de hozzájárulnak a határon túli katalán és baszk közösségek marginalizációjához. Marokkóval kapcsolatban pedig a nyelvi dimenzió implicit módon része a posztkoloniális és területi vitáknak, még ha nem is nyíltan tematizált.

1. Új tudományos megállapítások

Az értekezés szisztematikusan elemzi, hogy a kisebbségi nyelvek milyen szinten és milyen mértékben vannak jelen a különböző intézményi alrendszerekben. Ez a rész több szinten is hiánypótló. Léteznek ugyan egyes nyelvekre vagy régiókra koncentráló esettanulmányok, illetve összefoglaló jellegű nyelvpolitikai cikkek Spanyolországról, viszont nem áll rendelkezésre olyan magyar vagy nemzetközi nyelvpolitikai szakirodalom, amely részleteiben elemezné a spanyol kisebbségi nyelvek intézményi alrendszerek szerinti érvényesülését. A rendvédelmi szervek és a nyelvi jogok érvényesülésének összekapcsolása szintén újdonság, hiszen a rendvédelem, mint intézményi nyelvhasználati tér, gyakran kívül marad a vizsgálatok fókuszán, különösen a rendőrségi struktúrákon belül.

Az értekezés újszerűsége abban is megmutatkozik, hogy elsőként nyújt magyar nyelvű, átfogó elemzést a Spanyolország területén beszélt, de jogilag nem társhivatalos nyelvek helyzetéről. A jogi és gyakorlati szintek közötti eltérések szisztematikus vizsgálata ritkán jelenik meg a szakirodalomban, különösen oly módon, amelyet empirikus adatok – például ítélkezési gyakorlat, panaszmechanizmusok vagy nemzetközi jelentések – is alátámasztanak.

A nyelvi jogok nemzetközi dimenzióinak vizsgálata külpolitikai aspektusból ugyancsak újszerű megközelítést jelent. Az elemzés bemutatja, hogy a közös nyelvi örökség – például Andorra vagy Portugália esetében – a kétoldalú kapcsolatok erősítését segíti, míg más esetekben

– például Marokkóval – a nyelvi és kulturális különbségek politikai feszültségek forrásai lehetnek, különösen, ha ezek területi vitákkal vagy posztkoloniális diskurzusokkal is összekapcsolódnak. A katalán válság idején a nyelvi kérdés nemzetközi figyelmet kapott, és részben Spanyolország jogállamisági megítélését is befolyásolta. A nyelvpolitika tehát közvetett módon, de stratégiai fontosságú tényezővé vált a külpolitikai térben is.

2. Alkalmazási lehetőségek

Az értekezés hozzájárul a spanyol kisebbségi nyelvpolitika árnyaltabb megértéséhez, eredményei gyakorlati és elméleti területeken is alkalmazhatók. Gyakorlati szempontból a dolgozat hozzájárulhat a spanyol nyelvpolitikai és kisebbségi nyelvi szabályozás továbbfejlesztéséhez, különösen azon intézményi területeken, ahol a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája alapján tett vállalások csak részben teljesülnek. A vizsgálat konkrét hiányosságokat tár fel, így a nyelvpolitikai döntéshozók számára hasznos eszközt nyújthat az autonóm közösségek nyelvhasználatának újraszabályozásához, valamint célzott reformok kidolgozásához. Nemzetközi szinten a kutatás hozzájárulhat a különböző emberi jogi monitoringmechanizmusok munkájához: az egyes nyelvek helyzetéről készült részletes elemzések alátámasztják a hivatalos jelentések megállapításait, így kiegészítő háttéranyagul szolgálhatnak.

Elméleti szinten az értekezés új szempontokat kínál a nyelvi jogok, a társadalmi részvétel és az intézményi integráció kapcsolatának vizsgálatához. A nyelv, mint a közösségi láthatóság és részvétel eszköze, újragondolja a nyelvi jogokat mint kollektív és társadalmi jogokat, nem pusztán kommunikációs vagy kulturális eszközként kezeli őket.

Végezetül az értekezés által alkalmazott módszertan – amely a kisebbségi nyelvek helyzetét nyelvenként és intézményenként vizsgálja – adaptálható más többnyelvű országok összehasonlító elemzéséhez is. Ez a megközelítés rendszerszintű rálátást kínál arra, miként érvényesülnek a nyelvi jogok a gyakorlatban, és ezzel új irányokat nyithat a nemzetközi kisebbségkutatás számára.

3. Javaslatok

Az oktatás területén a katalán régióban alkalmazott nyelvi mérítés modellje hatékonynak bizonyult, mivel nem csorbította a tanulók nyelvi vagy tanulmányi kompetenciáit. A modell

fenntartása, sőt, más autonóm közösségekre való kiterjesztése is javasolt, különösen olyan térségekben, ahol a kisebbségi nyelv fennmaradása veszélyben van. A baszk oktatási modell szintén kedvező gyakorlat, mivel lehetőséget biztosít a nyelvválasztásra. Ugyanakkor a nyelvi mérítés modellje nagyobb garanciát jelent a kisebbségi nyelv biztos elsajátítására. Ezért mérlegelni kell, hogy egyes területeken melyik modell szolgálja jobban a nyelvi kompetenciák erősítését.

A közigazgatásban ott, ahol a kisebbségi nyelv társhivatalos státusszal rendelkezik, célszerű a nyelvtudás követelményként való előírása bizonyos közzolgálati pozíciók esetében. Ennek elősegítésére az önkormányzatok által támogatott, ingyenesen elérhető nyelvtanfolyamok bevezetése javasolt, különösen azok számára, akik a közigazgatásban dolgoznak vagy oda kívánnak jelentkezni.

Az igazságszolgáltatás területén a nyelvhasználat biztosítása kiemelkedő jelentőséggel bír. Az anyanyelvi tájékoztatás hiánya sérti az eljárási jogok érvényesülését és az emberi méltóságot, ezért különös figyelmet érdemel. Indokolt a kisebbségi nyelvhasználat lehetőségének kiszélesítése a bírósági eljárásokban. A nyelvpolitikai viták depolitizálása szintén kiemelt fontosságú. A nyelvi kérdések politikai eszközként való használata fokozza a társadalmi megosztottságot, és hosszú távon akadályozza a kisebbségi nyelvek társadalmi elfogadottságát. Különösen problematikus a valenciai nyelv nevének megváltoztatása körüli vita, valamint a katalán és aragóniai nyelv elnevezésének ellehetetlenítése Aragóniában – ezek a jelenségek aláássák a nyelvpolitika komolyságát.

Irodalomjegyzék

1. Abdul Awal (2023): The Evolution of Linguistic Rights Throughout History and the Major Milestones. *Indonesian Journal of Advanced Research*, 2(9). 1317–1334. DOI: <https://doi.org/10.55927/ijar.v2i9.5619>
2. Ainoa Chinchilla Galarzo (2021): Burla a Napoleón y doble diplomacia. Otra visión de la guerra de las naranjas. In: Cristina Borreguero Beltrán, Óscar Raúl Oter, Ángela Pereda López, Asunción Retortillo Atienza (eds.): *A la sombra de las catedrales: Cultura, poder y guerra en la edad moderna*. 2109-2122. Universidad Complutense de Madrid.
3. Alan Patten (2011): Rethinking Culture: The Social Lineage Account. *The American Political Science Review*, 4. 735–749. DOI: <https://doi.org/10.1017/S000305541100030X>
4. Albert Gómez Herrero (2006): La ley catalana del sistema de seguridad pública y el proceso de desarrollo de la policía autonómica. *Revista catalana de seguretat pública*, 6(17), 129–161.
5. Ana Paula Banza (2020): Linguistic minorities in Portugal: The Barranquenho. *European Journal of Minority Studies*, 3(4). 123-134. <https://doi.org/10.35998/ejm-2020-0008>.
6. András György (2016): Nyelvek és nyelvi jogok a térben. *Iskolakultúra*, 26(1). DOI: 10.17543/ISKKULT.2016.1.9 14.o.
7. András György (2017): Nyelvi jogok Európában. Nemzetközi és regionális tanulmányok. *Nemzetpolitikai ismeretek*, 13. 7-36.
8. Andrea C. Bianculi, Jacint Jordana, Siresa Lopez (2018): Linguistic policies and citizens' claims in a multi-national state: The case of Spain. *Social and political science*. 66-92. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781788112697.00010>
9. Anselm Bodoque Arribas, Vicenta Tasa Fuster (2017): Angles contra València. La introducció del multilingüisme en el sistema lingüístic educatiu València. *Llengua i dret*, 67(1). 131-142. DOI: <https://doi.org/10.2436/rld.i67.2017.2841>. 141.
10. Antoni Furió (1995): *Història del País Valencià*. Alfons el Magnànim, València
11. Antonija Petricusic (2005): The rights of minorities in international law. *Croatian International Relations Review*, 11 (38/39). 47-57.
12. Ariel Bothen (2014): *An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State*. Honors College, Maine.

13. Bartha Csilla (1999): A kétnyelvűség alapkérdései, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999, 66-74. p. 68.
14. Beatriz Lado (2011): Linguistic landscape as a reflection of the linguistic and ideological conflict in the Valencian Community. *International Journal of Multilingualism*, 8(1). 135-150. DOI:10.1080/14790718.2010.550296.
15. Bernadette O'Rourke, Alejandro Dayán-Fernández, Tamara Rego (2019): "Sowing The Seeds at Semente: Grassroots Revitalization and Language Activism in Contemporary Galicia." Sustaining Minoritized Languages of Europe Case Study, Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage.
16. Bryan Kirschen (2014): The (Not-So) Distant Relation between Spanish and Arabic. *Voices*, 1(3). 5–12.
17. B.G. Ramcharan (1993): Individual, collective and group rights: History, theory, practice and contemporary evolution. *International Journal on Minority and Group Rights*, 1(1), 27–43. 31. DOI: 10.1163/157181193X00095
18. Carmen González Enríquez (2007): Ceuta and Melilla: Clouds over the African Spanish Towns. Muslim Minorities, Spaniards' Fears and Morocco–Spain Mutual Dependence. *The Journal of North African Studies*, 2. 1-22. <https://doi.org/10.1080/13629380701220469>.
19. Charles Ferguson (1959): Diglossia. *Word* 15(2). 232-251.
20. Chronowski, Nóra és Drinóczi, Tímea (szerk.) (2007): *Európai kormányformák rendszertana*. Budapest: HVG-ORAC. <https://moly.hu/konyvek/chronowski-nora-drinoczi-timea-szerk-europai-kormanyformak-rendszertana>
21. Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya (CESDEC) (2013): *Informe PISA 2012. Resultats a Catalunya*.
22. Cristian Marco Villanueva (2012): *Lengua aragonesa. Historia y situación actual*. Trabajo Final de Carrera, Barcelona.
23. Csernicskó István (2013): *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Gondolat Kiadó, Budapest.
24. David Albiac Franc (2015): *La diversidad lingüística aragonesa y su modelo educativo: el Colegio Rural Agrupado "Fabara-Nonaspe Dos Aguas", Zaragoza*.

25. Dominique Caubet (2017): Darija and the Construction of ‘Moroccanness’. In: R. Bassiouney (ed). *Identity and Dialect Performance: A Study of Communities and Dialects*. Routledge, 99-124. <https://doi.org/10.4324/9781315279732-7>.
26. Domonkos Endre (2011): *Nemzetközi autonómia-modellek és kisebbségi kérdés. A katalán regionális autonómia és tapasztalatai*. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola. Budapest.
27. Domonkos Endre (2019): Függetlenségi népszavazás és alkotmányos válság Katalóniában. *Geopolitikai Szemle*. 1(1). 71-85.
28. Douglas A. Kibbee (2008): *Intercultural Human Rights Law Review*, 3(4). 79-136.
29. Eduard Rodríguez-Martin (2007): *Multicultural Policy as a Resisting Strategy of a Border Society: The Uses of Ethnicity in the Spanish Enclave of Melilla*. *Borders of the European Union: Strategies of Crossing and Resistance*. 11.
30. Ekatarina Skobel (2010): *Reversing Language Shift in Galicia A Present-Day Perspective*. Sweden, Linköping University.
31. Eric Solsten et. al. (1988): *Spain: a country study* (ed.): Eric Solsten and Sandra W. Meditz
32. Esraa Warda (2020): Yennayer in New York: Indigenous Algerian Resistance and Dance in Brooklyn. *Voices: The Journal of New York Folklore*, 1-2.
33. Felix Etxeberria Balerdi (2004): *Diversidad lingüística, sostenibilidad y paz: logros y retos de la educación plurilingüe en el País Vasco*. Előadás az X Congreso Linguapax konferencián, Universidad del País Vasco, Euskal Herriko Unibertsitatea, San Sebastián.
34. Francesc González I Planas (2001): *Era val D’Aran: Una comunidad lingüística aislada*. Universitat de Girona. 76-88.
35. Francesco Capotorti (1991): *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities*. Human Rights Study Series 5. New York: United Nations.
36. Francis Jauréguiberry (2008): The Basque Language in the French State. In: Eusko Ikaskuntza (ed.): *The legal status of the basque language today*. G. Totoricagüena et I. Urrutia. 221-241.
37. Francisco Moscoso García (2015): *Univocity of Difference: Bilingualism and Linguistic Awareness in Ceuta*.

38. Frank Meyer (2004): Wer ist fremd an diesen Orten? Zur Bedeutung von Identität, Kultur, Raum und Zeit in den spanisch-nordafrikanischen Städten Ceuta und Melilla. *Erdkunde*, 3. 235-251. DOI: <https://doi.org/10.3112/erdkunde.2004.03.04.245>.
39. Gemma Gómez Duran, Joan Peytaví Deixona(2017): The linguistic norm in Northern Catalonia and community members' attitude towards their own language. *Zeitschrift für Katalanistik*, 31(3). 287–309.
40. Gerencsér Balázs Szabolcs (2015): „Nyelvében él...” Kárpát-medencei körkép a határon túli magyarok hivatalos anyanyelvhasználati jogairól. Nemzetstratégiai Kutatóintézet (Kárpát-haza könyvek), Budapest.
41. Gerencsér Balázs, Juhász Albin (2001): A kisebbségi autonómia (működő modellek, magyar elképzelések). In: Gerencsér Balázs (szerk.) *Tanulmányok a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Flachbarth Ernő Kisebbségi Jogi Kutatóműhelyéből*. Budapest.
42. Győri Szabó Róbert (2004): Katalónia, Baszkföld, Galicia autonómiája. *Magyar Kisebbség: Nemzetpolitikai Szemle*, 8(1-2).
43. Halász Iván (2007): *Nemzeti és etnikai kisebbségek és a kisebbségi jogi szabályozások Közép-Európában*. Kisebbségkutatás 3.
44. Heinrich Moritz Gottlieb Grellmann (1787): *Dissertation on the Gypsies: Being an historical enquiry, concerning the manner of life, family economy, customs and conditions of these people in Europe, and their origin*. Ford. Matthew Raper. London: G. Bigg.
45. Helene Wieruszowski (1944): The Rise of the Catalan Language in the 13th Century. *Modern Language Notes*, 59(1). 9-20. DOI: <https://doi.org/10.2307/2911354>
46. Henrique Monteagudo (2012): *Facer país co idioma. Sentido da normalización lingüística*. Real Academia Galega, A Coruña.
47. Henrique Monteagudo (2019): Política lingüística en galicia: de la normalización sin conflicto al conflicto desnormalizador. In: Javier Giralt Latorre, Francho Nagore Lain (eds.): *La normalización social de las lenguas minoritarias. Experiencias y procedimientos para la salvaguarda de un patrimonio inmaterial*. Universidade de Santiago de Compostela, Instituto da Lingua Galega.

48. Henrique Monteagudo (2024): Language Policy in Galicia, 1980-2020. An Overview. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 23(1). 1-20. DOI: <https://doi.org/10.53779/XP LM3788>.
49. Henrique Monteagudo, Xaquín Loredo, Martín Vázquez (2016): *Lingua e sociedade en Galicia. A evolución sociolingüística 1992-2013*. A Coruña: Real Academia Galega. 7.
50. Iker Erdocia (2020): Language rights and groups of immigrant origin: The case of language claims in the Spanish cities in North Africa. *Language Problems and Language Planning*, 2. 146–169. <https://doi.org/10.1075/lplp.19025.erd>
51. Isidor Mari (2015). Notes sobre l'ordenament lingüístic d'una Catalunya soberana. Quin model? Quin procés? *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, 21(3), 237-253.
52. J. Àngel Cano Mateu (2023): A la caza del intelectual. Joan Fuster, víctima del franquismou. *Pasajes* 67(3), 110-124.
53. Jan Hoogland (2018): Darija in the Moroccan press: The case of the magazine Nichane. *Sociolinguistic Studies*, 12(2). 273-293. DOI:10.1558/sols.35567.
54. Jan Mansvelt Beck (2005): The place of Language and the Language of Place in the Basque Country. In: James Cohen, Kara T. McAlister, Kellie Rolstad, Jeff MacSwan (eds.): *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*. 1461-1477. Somerville, MA: Cascadilla Press.
55. Jaume Castan Pinos (2009): Identity Challenges affecting the Spanish Enclaves of Ceuta and Melilla. *Nordlit*, 13(1). 65-80. DOI:10.7557/13.1468. 68.
56. Jordi Suils, Ryan Furness (1999): The Occitan Language in the Aran Valley. *Bulletin suisse de linguistique appliquée*, 69(1). 135-150.
57. Jorge Calero, Álvaro Choi (2022): The effects of language immersion on cognitive skills. *Educational Research and Evaluation*. 27(1). 369-395.
58. Jose Ignacio Hualde et. al. (2010): *Introducción a la lingüística hispánica*, Cambridge University Press, 2010. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808821>
59. José Ignacio López Susín (2021): Minoritarias dentro de la minorización. La doble discriminación de las lenguas no oficiales. El caso aragonés. *Journal of Language and Law*, 10(1). 7-78. <https://doi.org/10.2436/rld.i76.2021.366>

60. Jose-Maria Arraiza (2015): The Management of Linguistic Diversity through Territorial and Non-Territorial Autonomy. *Europäisches Journal für Minderheitenfragen*, 8(1), 7–33.
61. Josep Ochoa Monzó (2004): La situación jurídica de la lengua propia en la Comunidad Valenciana tras veinte años de pretendida -pero preterida- normalización lingüística. *Revista Vasca de Administración Pública*, 69(1). 251-279.
62. Josep Ochoa Monzó (2006b): La Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias. Reflejo en el País valenciano. *Lengas: revue de sociolinguistique*, 59(1). 83-104.
63. Joseph R. Applegate (1970): The Berber languages. In: Thomas Albert Sebeok et al. (eds.): *Current Trends in Linguistics: Linguistics in South West Asia and North Africa*. The Hague Mouton, Paris. 586-664.
64. Joshua Fishman (1964): Language maintenance and language shift as a field of inquiry: a definition of the field and suggestions for its further development. In: *Linguistics – An Interdisciplinary Journal of the Language Sciences* 2(9). 32–70.
65. Juan F. Gamella, Cayetano Fernández, Ignasi-Xavier Adiego (2015): The long agony of Hispanoromani: The remains of Caló in the speech of Spanish Gitanos. *Romani Studies*, 25(1). 53-93. DOI: <https://doi.org/10.3828/rs.2015.3>
66. Juhász Hajnalka (2012): A nyelvi jogok helyzete az Európai Unióban: korlátok és lehetőségek. In: Eplényi Kata, Kántor Zoltán (szerk.): *Terveztés és határtalanítás: a magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai*. 45-65. <https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/02/Terveztes-es-hatartalanitas-2.pdf>
67. Kardos Gábor (2006): A kezdet nehézségeitől a normatív garanciákig: az ENSZ és a nemzeti kisebbségek. *Kül-Világ. A nemzetközi kapcsolatok folyóirata*, 3(1). 1-15.
68. Kardos Gábor (2007): Kisebbségek: Konfliktusok és garanciák. Gondolat Kiadó, Budapest.
69. Kardos Gábor (2019): A kisebbségi kultúrák védelme a nemzetközi jogban: A nyelvek. *Kisebbségvédelem*, 1. 27-40.
70. Kardos Gábor (2022): A kisebbségi nyelvi jogok szükségessége: néhány elméleti és nemzetközi jogi megfontolás. *Magyar Tudomány*, 183(6). 700-706. <https://doi.org/10.1556/2065.183.2022.6.2>
71. Karim Achab (2001): *The Tamazight (Berber) Language Profile*. University of Ottawa.

72. Kiss Adrienn (2018): A népek önrendelkezési jogának megjelenése a nemzetközi dokumentumokban. *Valóság*, 61(7). 49–54.
73. Kovács Péter (1996): *Nemzetközi jog és kisebbségvédelem*. Pro minoritate könyvek.
74. Kovács Péter (2014): A kisebbségek parlamenti képviselője – nemzetközi kitekintésben. *Kisebbségkutatás*, 23(1), 15–29.
75. Lángos Petra Lea (2011): Az Európai Unió nyelvpolitikája. In: Szabó Marcel, Gyeney Laura, Lángos Petra (szerk.): *Bevezetés az Európai Unió egyes politikáiba*. Szent István Társulat, Budapest.
76. Lángos Petra Lea (2012): *Nyelvpolitika és nyelvi sokszínűség az Európai Unióban*. Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest.
77. Lenore Grenoble, Lindsay Whaley (2006): Saving Languages: An Introduction to Language Revitalization. *Critical Inquiry in Language Studies*, 6(1-2). DOI:10.1080/15427580802571947
78. Lewis M. Killian (1996): What or Who is a 'Minority'? *Michigan Sociological Review*, 10(2). 18-31.
79. Lotfi Sayahi (2011): Spanish in Contact with Arabic. In: Manuel Díaz-Campos (ed.): *The Handbook of Hispanic Sociolinguistics*. 473–489. Wiley-Blackwell. https://scholarsarchive.library.albany.edu/cas_llc_scholar/25/ DOI: 10.1002/9781444393446.ch22
80. Lotfi Sayahi, Miguel Ángel Montero-Alonso (2021): Bilingualism and language attitude in Melilla (Spain). *Lengua y migracion*, 13(1). 55-75. <https://doi.org/10.37536/LYM.13.1.2021.1363>
81. Luisa Maffi (2002): Endangered languages, endangered knowledge. *International Social Science Journal*, 54. (173). 385-393. DOI:10.1111/1468-2451.00390
82. Manzinger Krisztián (2019): Ceuta és Melilla: Erődök, gyarmatok vagy multikulturális városok? *Külgügyi Szemle*, 18(2). 96-122.
83. Marcelino Sánchez-Rivero, Vicente Royuela, Alberto Franco Solís (2020): Residents' perception and economic impact of bullfighting: the case of Feria del Toro (Olivenza, Spain). *Current Issues in Tourism*, 24(21), 3057–3071. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1860917>.

84. Mary Ellen Tsekos (2002): Minority Rights: The Failure of International Law to Protect the Roma. *Human Rights Brief*, 9(3). 26-29.
85. Mikó Imre (1981): *Nemzet és nemzetiség*. Kriterion Kiadó, Bukarest.
86. Miodrag A. Jovanovic (2005): Recognizing Minority Identities Through Collective Rights. *Human Rights Quarterly*, 27(2). Johns Hopkins University Press. 625-651.
87. Mira Milosevich-Juaristi (2017): *The 'combination': an instrument in Russia's information war in Catalonia*. Elcano Royal Institute, Madrid.
88. Nagy Nikolett (2017): Rendőri feladatokat ellátó szervek Spanyolországban. *Magyar Rendészet*, 17(5), 145-160.
89. Nagy Noémi (2015): Nyelv, hatalom, jog: a nyelvi sokféleség szabályozásának megközelítéseiről. *Pro Minoritate*, 25 (3. sz. 4-20.
90. Nagy Noémi (2016): Fenntartható nyelvi sokszínűség? – Az európai nyelvpolitika jogi keretei. In: Bartha Csilla (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, 28. 57-71.
91. Nagy Noémi (2019): *A hatalom nyelve – a nyelv hatalma: Nyelvi jog és nyelvpolitika Európa történetében*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
92. Nagy Noémi (2024): Kisebbségkonceptió és kisebbségi hovatartozás az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának gyakorlatában. *Kisebbségi Szemle* 9(3). DOI: <https://doi.org/10.62153/ksz.2024.3.nn>.
93. Nagy Sándor Gyula, Szabó Barnabás (2018): A katalán parlament szerepe a spanyol politikai folyamatok alakításában: A középkori előzményektől napjainkig. *Parlamenti Szemle* 24(1). 61-76.
94. Nicolás Bartolomé Pérez (2024): The jurisprudence on the Asturian language. *Lletres Asturianas*, 131. 117-123. DOI: 10.17811/LLAA.131.2024.6-22 117.
95. Ódor Bálint (2013): A nemzetpolitikai érdekérvényesítés lehetőségei az EU-ban Lisszabon után. *Pro Minoritate*, 19(4). 4-18.
96. OECD (2004): *Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003*. OECD Publishing.
97. OECD (2007): *PISA 2006: Science Competencies for Tomorrow's World, Volume 1*. OECD Publishing.
98. OECD (2010): *PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Reading, Mathematics and Science*. OECD Publishing.
99. Országh László (1965): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

100. Patrick Macklem (2008): *Minority rights in international law*. University of Toronto, Legal Studies Research Paper No. 8-19. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1262967>
101. Peter Bakker, Marcia Rooker (2001): *The Political Status of the Romani Language in Europe*. Mercator Working Papers, Barcelona.
102. Philipp Kittmann (2019): *La Rosa de Foc: Violent tactics during the October 2019 Protests in Catalonia*. Student Paper Series No. 65, Institut Barcelona d'Estudis Internacionals (IBEI).
103. Pierre Andersson (2011): *Attitudes Towards the Minority Variety Caló in the South of Spain*. A Sociolinguistic Study. Doktori Disszertáció. Göteborgi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.
104. Ramón D'Andrés (2002): La llingua asturiana na sociedá. Academia de la Llingua Asturiana:, Informe sobre la llingua asturiana. Academia de la Llingua Asturiana, Uviéu. 77-103.
105. Ramón D'Andrés Díaz, Xulio Viejo Fernández (2002): Rapport about the institutional obstacles to the normalisation of the Asturian language. In: Lorenzo Suárez et.al. (eds.): *Bilingual socialization and bilingual language acquisition: proceedings from the Second International Symposium on Bilingualism*. University of Vigo, Galicia. 885-902.
106. Remek Éva (2020): *Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet: Párbeszéd Vancouvertől Vlagyivosztokig*. HM Zrínyi Nonprofit Kft., Zrínyi Kiadó.
107. Robert Rinehart, Jo Ann Browning Seeley (1990): Historical setting. In: Eric Solsten, Sandra Meditz (eds.): *Spain: A country study*. Area Handbook Series, DA Pam 550-179. Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C.
108. Roy Albert Kimmey (2022): *A question in history, a history in question: Romani politics and policies in state socialist Hungary*. Chicagói Egyetem, Társadalomtudomány. DOI: <https://doi.org/10.6082/uchicago.4879>
109. Ryan Furness (2005): *External interference and internal development in Aranese Occitan*. Actas/Proceedings II. Simposio Internacional Bilingüismo.

110. Santiago Larrazabal Basañez (2011): Evolución de los regímenes forales de las provincias vascongadas hasta 1876: Desarrollo foral en la interinidad en Álava, Bizkaia y Gipuzkoa. *Iura Vasconiae*, 9(8). 431-461.
111. Sonia Rubiano Segovia (2020): Melilla and the 1985 Immigration Law. International transcendence of a local conflict. A review of three newspapers. *Revista de Historia*, 33, 245-274. DOI: <https://doi.org/10.17398/0213-375X.33.245>
112. Susana Berrocal Díaz (2016): *El camino a un nuevo modelo de policía en España*. Tesis doctoral. Valencia.
113. Szajbély Katalin (2003): Kisebbségi kérdés Spanyolországban. *Kisebbségkutatás*, 4(2). 695-705. 696.
114. Szalai Anikó (2015): Article 27 of the ICCPR in practice, with special regard to the protection of the roma minority. In: Szabó Marcel, Varga Réka, Lángos Petra Lea (szerk.): *Hungarian yearbook of international law and European law*. Eleven International Publishing. Hague.
115. Szalai Anikó (2015): *Protection of the Roma Minority under International and European Law*. Hága: Eleven International Publishing.
116. Szalayné Sándor Erzsébet (2003): A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században. In: Szarka László (szerk.): *Kisebbségi monográfiák III*. Gondolat Kiadói Kör, Budapest.
117. Szaniszló Krisztián (2015): Variációk a vertikális hatalommegosztásra Autonómia modellek és lehetőségek a XXI. századi Európában. *Iustum Aequum Salutare*, 11(3). 99–129.
118. Szépe György (2001): *Nyelvpolitika: Múlt és jövő*. Iskolakultúra, Pécs.
119. Tabajdi Csaba (2002): A romák jogi helyzete Európában. Jelentés az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése Jogi és Emberi Jogi Bizottságában. *Regio - Kisebbség, politika, társadalom*, 13 (1), 249-271.
120. Thomas Jeffrey Miley (2006): *The Constitutional Politics of Language Policy in Catalonia, Spain*. Adalah's Newsletter 29(1).
121. Tóth János Szilárd (2018): Vajdasági magyar autonómia – egy politikai eszme tíz esztendeje (1989–1999). In: Losoncz Márk, Rácz Krisztina (szerk.): *A vajdasági magyarok politikai eszmetörténete és önszerveződése 1989–1999*. Budapest: L'Harmattan, 15–37.

122. Tóth Norbert (2014): *A kisebbségi területi autonómia elmélete és gyakorlata*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet (NPKI) – L'Harmattan Kiadó.
123. Tove Skutnabb-Kangas (1998): Nyelvi sokféleség, emberi jogok és a „szabad” piac. *Fundamentum* 1(2). A nyelvi emberi jogok címmel 1997. október 16–19. között Budapesten az MTA Nyelvtudományi Intézete és a Közép-európai Egyetem Emberi Jogi Programja által rendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.
124. Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson (2017): *Linguistic human rights, past and present*. In: Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson(szerk.): *Language Rights*, 1(4). 28–67. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110866391.71> 30.
125. Uriel Weinreich (1970): *Language in Contact: Findings and Problems*. The Hague:Mouton. 1-161.
126. Vizi Balázs (2022): Területi elv és a kisebbségi nyelvi jogokra vonatkozó nemzetközi normák. *Acta Humana* 10(1). 39–63. DOI: 10.32566/ah.2022.1.4
127. Will Kymlicka (1998): Ethnic Associations and Democratic Citizenship. In: Amy Gutmann (szerk.): *Freedom of Association*. Princeton: Princeton University Press, 117–213. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780691219387-008>
128. Will Kymlicka, Alan Patten (2003): Language Rights and Political Theory. *Annual Review of Applied Linguistics* 23(3). 3-21. DOI:10.1017/S0267190503000163.
129. Xabier Arzoz (2007): *The Nature of Language Rights, a Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 6(2). 1-35.
130. Xavier Coller (2006): Collective Identities and Failed Nationalism. The Case of Valencia in Spain. *Pôle Sud* 25(1), 107-136.
131. Xavier Frías-Conde (2007): A brief outline of historical sociolinguistics of the Galician language. *Romania Alternativa*, 1–9.
132. Xosé Lluís García Arias (2002): Breve reseña sobre la lengua asturiana. *Informe sobre la llingua Asturiana*. Academia de la Llingua Asturiana.
133. Xosé-Afonso Álvarez Pérez (2020): *Border experiences along the Portugal/Spain border: a contribution from language documentation*. *Border Experiences in Europe* 237-261. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. DOI:10.5771/9783845295671-237
134. Xulio Viejo Fernández (2004): Asturian: Resurgence and impending demise of a minority language in the Iberian Peninsula. *International Journal of the Sociology of Language*, 170(3). 172. DOI: <https://doi.org/10.1515/ijsl.2004.2004.170.169>

135. Zuzana Bodnárová (2015): *Vend Romani: A grammatical description and sociolinguistic situation of the so-called Vend dialects of Romani*. Doktori Disszertáció. Károly Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.

Internetes források

1. A Baleár-szigetek kormánya: Institut d'Estudis Balearics (IEB)
https://www.caib.es/webgoib/w/institut-estudis-balearics?utm_source
2. A baszk kormány hivatalos honlapja (2023): *El 74,5 de las y los jóvenes mayores de 16 años de la CAE es vascohablante, 49,5 puntos más que hace 30 años.*
<https://tinyurl.com/mr2xknbf>
3. A katalán kormány hivatalos oldala (2019): Conocimientos por habilidades.
<https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/coneixement-i-us/habilitats-per-territoris/>
4. A Katalán Kormány hivatalos oldala.
<https://www.idescat.cat/indicadors/?id=aec&n=15877&lang=es>
5. A MESA pola normalización lingüística (2015): *Informe sobre a lingua galega na Educación infantil de 3 a 6 anos* <https://www.amesa.gal/wpcontent/uploads/estudo-educacioninfantil-7-cidades-2015-final-pdf.pdf>
6. A MESA pola normalización lingüística (2015): *Informe sobre a lingua galega na Educación infantil de 3 a 6 anos* <https://www.amesa.gal/wpcontent/uploads/estudo-educacioninfantil-7-cidades-2015-final-pdf.pdf>.
7. A Mesa pola Normalización Lingüística (2019): *Report on the Galician language situation.* Santiago de Compostela. <https://www.amesa.gal/wp-content/uploads/Relatorio-sobre-o-galego-para-o-relator-especial-da-ONU-para-as-minorias.-2019-En-ingles.pdf>
8. A regionális regionális vagy kisebbségi nyelvek vagy kisebbségi nyelvek szerepének biztosítása. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája Titkársága, Európa Tanács. *Oktatás, Kultúra, Örökség, Ifjúság és Sport Főigazgatóság*, Strasbourg.
https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Brochure/Brochure_hu.pdf
9. Academia de la Llingua Asturian (2013): *Informe sobre la represión y non reconocencia de los drechos llingüísticos n'Asturies.* <https://lafozdelpielgu.org/spip.php?article562>
10. Academia de la Llingua Asturiana (2013): *Informe sobre la represión y non reconocencia de los drechos llingüísticos n'Asturies.* <https://lafozdelpielgu.org/spip.php?article562>
11. Aitor Hernández-Morales (2025): *EU countries pass on Spanish bid to make Catalan an official language in Brussels.* <https://www.politico.eu/article/eu-pass-spain-make-catalan-official-language-brussels/>
12. Alberto Arce Janáriz (2003): *Sinopsis del Estatuto de Asturias.*
<https://app.congreso.es/consti/estatutos/sinopsis.jsp?com=65>
13. Alejandro Tercero (2019): *Así funciona la discriminación lingüística en los Mossos d'Esquadra.* https://cronicaglobal.elespanol.com/politica/20190822/asi-funciona-discriminacion-linguistica-los-mossos-desquadra/423457697_0.html
14. Alicia Hernández (2022): *Dónde se habla el bable y por qué dicen que es un idioma "en peligro",* BBC News Mundo. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59547573>
15. Ana Miranda (2024): *Precarious situation of Aragonese, a language at risk of extinction.* European Parliament, Written Question E-000566/24, 21 February 2024.

16. Antonio Salvador (2019): *El Estado tiene en Cataluña 688 policías y guardias civiles más que antes del 1-O*
17. arcanum.com, *cigányok címszó*
18. Az Aragóniai Korona archívuma: Nueva Planta Dekrétumok.
<https://www.cultura.gob.es/archivos-aca/en/actividades/documentos-para-la-historia-de-europa/nueva-planta.html>
19. Basma El Atti (2021): *Spanish far right party Vox protests promoting Tamazight in Melilla*. <https://en.hespress.com/32985-spanish-far-right-party-vox-protests-promoting-tamazight-in-melilla.html>
20. Baszkföld hivatalos weboldala https://www.habe.euskadi.eus/webhabe00-edukiak/es/contenidos/informacion/flash_proba/es_11035/html/02_6.html
21. Bbc.co.uk (2009): Muslim Spain
https://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/spain_1.shtml
22. Berto Sagrera (2021): *¿De qué hablamos cuando hablamos de inmersión lingüística?*
https://www.elnacional.cat/es/politica/inmersion-linguistica-que-es_684866_102.html
23. Caixa Bank Research (2025): *Balearic Islands*.
<https://www.caixabankresearch.com/en/publications/autonomous-community-profiles/balearic-islands>
24. Catalan Government (2024): *Language policy report*.
<https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxiu/IPL2022-en.pdf>
25. Chorche Tricas, Iker González Izagirre (2024): *El gobierno PP-Vox-PAR avanza desde la DGA en su lingüicidio de aragonés y catalán de Aragón*. <https://arainfo.org/el-gobierno-pp-vox-par-avanza-desde-la-dga-en-su-linguicidio-de-aragones-y-catalan-de-aragon/>
26. COMEX Evaluation Reports for Spain, 2021. <https://rm.coe.int/spainevaliria5-en/1680a26f9e>
27. Conor Faulkner (2024): *What is each police branch in Spain responsible for?*
<https://www.thelocal.es/20241014/what-is-each-police-branch-in-spain-responsible-for>
28. Consejo de Europa: *Cuarto Informe sobre el cumplimiento en España de la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias*. 2010–2013.
29. Conselleria de Cultura, Participació i Esports (Govern de les Illes Balears) – Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya) – Universitat de les Illes Balears (2017): *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears. 2014. Anàlisi*. Primera edició: octubre de 2017.
https://llengua.gencat.cat/web/.content/temes/dades_estudis/base-de-dades/documents/EULIB2014-informe.pdf
30. Costas, Xosé-Henrique, és Andrea Expósito-Loureiro (szerk.) (2016): *A galiciiai nyelv az oktatásban Spanyolországban* (2. kiadás). Mercator Európai Kutatóközpont a Többnyelvűség és Nyelvtanulás Terén. <https://eric.ed.gov/?id=ED573602>
31. Datosmacro.com: *Comunidad Valenciana*. <https://n9.cl/tnkxva>

32. El Comercio (2018): *Un estudio refleja que el 86% de los jóvenes asturianos apoya la cooficialidad*. <https://www.elcomercio.es/asturias/estudio-refleja-jovenes-asturianos-apoya-cooficialidad-20181023153831-nt.html>
33. El Espanol.com (2018): La Generalitat deja sin sueldo a un mosso por usar el español con el artículo 155 vigente. https://www.elespanol.com/espana/20180314/generalitat-sin-sueldo-espanol-articulo-155-vigente/291971893_0.html
34. El modelo policial español. https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/36975/TFG-D_00796.pdf?sequence=1&isAllowed=y
35. El País (2013): *Huesca exige la derogación de la Ley de Lenguas de Aragón*. https://elpais.com/ccaa/2013/06/06/catalunya/1370553279_736179.html
36. El País (2018): “*ETA anuncia su disolución definitiva*.” https://elpais.com/politica/2018/05/03/actualidad/1525341632_253814.html
37. El País (2023): “*Pedro Sánchez consigue la investidura gracias al apoyo de ERC, Junts, PNV, EH Bildu y BNG*.” <https://elpais.com/espana/2023-11-16/pedro-sanchez-sale-investido-presidente-del-gobierno.html>
38. El Periodico (2024): *El Justicia de Aragón sugiere a la DGA que adopte medidas en defensa de las lenguas propias*. <https://www.elperiodicodearagon.com/aragon/2024/07/01/justicia-sugiere-gobierno-adopto-medidas-politica-linguistica-lengua-104731496.html>
39. ELEN Statement to the U.N. Universal Periodic Review, 35th session. Language discrimination against noncastilian language speakers in Spain, 2019. <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=7475&file=EnglishTranslation>
40. Elena Di Pinto(2020): *Germanía. El habla de los delincuentes en la literatura del Siglo de Oro*. <https://www.despertaferro-ediciones.com/2020/germania-el-habla-de-los-delincuentes-en-la-literatura-del-siglo-de-oro/>
41. Esther Ballesteros (2024): *La lucha por normalizar el catalán en la Justicia: “Todo el mundo debería poder elegir su idioma en los tribunales.”* https://www.eldiario.es/illes-balears/sociedad/lucha-normalizar-catalan-justicia-mundo-deberia-elegir-idioma-tribunales_1_10841959.html
42. Europa Press (2013): *Diputados del PSOE, IU-ICV-CHA, CIU y ERC presentan un recurso de inconstitucionalidad contra la Ley de Lenguas de Aragón*. Zaragoza. <https://www.europapress.es/nacional/noticia-diputados-psoe-iu-icv-chaciu-erc-presentan-recurso-inconstitucionalidad-contra-ley-lenguas-aragon-20130813140626.html>
43. Europa Press (2024): *Plataforma per la Llengua recibe 14 quejas por discriminación lingüística en Balears en 2023*. https://www.eldiario.es/illes-balears/sociedad/plataforma-per-llengua-recibe-14-quejas-discriminacion-linguistica-balears-2023_1_11574318.html
44. Európa Tanács (2011): *Nemzeti jelentés a spanyolországi román bevándorlóról*. Barcelona. <https://www.participation-citoyenne.eu/sites/default/files/report-spain.pdf>

45. Európai Bizottság (2013): *Gyakran feltett kérdések az európai nyelvekről*.
Brüsszel. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/MEMO_13_825
46. Europeanconservative.com (2025): *EU Rejects Spain's Bid To Add Three Minority Languages*. <https://europeanconservative.com/articles/news-corner/eu-rejects-spains-bid-to-add-three-minority-languages>
47. Euskobarómetro
48. Evalenacademia.es (2024): *Historia del valenciano: Orígenes y evolución de la lengua*
<https://evalenacademia.es/historia-valenciano/>
49. Farodevigo.es (2013): *Queremos Galego analiza a situación da lingua na Xustiza*.
<https://www.farodevigo.es/pontevedra/2013/11/14/queremos-galego-analiza-situacion-da-17336452.html>
50. Fernando Javier García Fernández (2013): *El Tribunal Constitucional avala la recuperación del nombre de las lenguas de Aragón, pero desestima el recurso interpuesto contra la Ley 3/2013*. <https://eapc-rld.blog.gencat.cat/2016/04/28/el-tribunal-constitucional-avala-la-recuperacion-del-nombre-de-las-lenguas-de-aragon-pero-desestima-el-recurso-interpuesto-contra-la-ley-32013-fernando-javier-garcia-fernandez/>
51. Ferran Bono (2005): *La Acadèmia Valenciana admite la unidad lingüística con el catalán*. https://elpais.com/diario/2005/02/10/espana/1107990030_850215.html
52. Fourth sociolinguistic survey conducted in 2006 and commissioned by the Deputy Ministry for Language Policy of the Basque Autonomous Government, in partnership with the Public Office for the Basque Language. <http://www.mintzaira.fr/fr/la-langue-basque/situation-socio-linguistique.html>
53. France to Ratify European Charter on Regional and Minority Languages?
<https://unpo.org/france-to-ratify-european-charter-on-regional-and-minority-languages/>
54. FundeuRAE (2015): *La RAE modifica la definición de «gitano» como 'trapacero' por discriminatoria*. <https://www.fundeu.es/noticia/rae-modifica-la-definicion-de-gitano-como-trapacero-por-discriminatoria/>
55. Gabi Rudinger(2021): Law by which King John V prohibited the use of costumes and language of the Romani people. <https://www.digitaltreasures.eu/law-by-which-king-john-v-prohibited-the-use-of-costumes-and-language-of-the-romani-people>
56. Galiciai Statisztikai Hivatal 2013
57. Galiciai Statisztikai Hivatal 2014
58. Galiciai Statisztikai Hivatal, 2013. <https://www.ige.gal/web/index.jsp?idioma=es>
59. Gaspar Pericay Coll (2012): Catalonia's Supreme Court validates the current linguistic immersion public school model. <https://www.catalannews.com/society-science/item/catalonias-supreme-court-validates-the-current-linguistic-immersion-public-school-model?utm>
60. Generalitat (2019): *Conocimientos por habilidades*. <https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/coneixement-i-us/habilitats-per-territoris/>

61. Gerard Melgar (2025): *El Tribunal Superior de Justicia catalán mantiene el 25% de castellano en la escuela pese a la ley autonómica contra los porcentajes*.
<https://www.elmundo.es/cataluna/2025/03/18/67d9a3b7e85ece192c8b4581.html>
62. Historia de la Policía de la Generalitat – Mossos d’Esquadra (PG-ME). <https://www.mosses35aniversari.cat/es/historia-de-la-policia-de-la-generalitat/>
63. <https://english.elpais.com/spain/2021-11-26/catalan-government-defies-supreme-court-ruling-on-teaching-more-spanish-language-at-schools.html>
64. <https://www.catalannews.com/society-science/item/catalonias-supreme-court-validates-the-current-linguistic-immersion-public-school-model?utm>
65. <https://www.elindependiente.com/politica/2019/09/04/estado-tiene-cataluna-688-policias-guardias-civiles-mas-antes-1-o/>
66. <https://www.euronews.com/my-europe/2025/05/28/spanish-minority-language-question-echoes-across-europe>
67. Iker Rioja Andueza (2014): *La Ertzaintza tendrá que usar el euskera como 'lengua prioritaria'*. *La Ertzaintza tendrá que usar el euskera como 'lengua prioritaria'*
<https://www.elmundo.es/pais-vasco/2014/08/05/53dfe2caca474152608b4586.html>
68. Institut d’Estadística de Catalunya – Idescat (2025): *Estadística oficial de Catalunya*. <https://www.idescat.cat>
69. Instituto Nacional de Estadística, 2021. <https://www.ine.es/>
70. Iratxe Rojo (2021a): *Hay un conflicto lingüístico en Asturias porque existen casos de discriminación*, 2021.
<https://www.elmundo.es/espana/2021/11/10/618649afe4d4d818068b45d9.html>
71. Iratxe Rojo (2021b): *Plataforma contra la Cooficialidad del asturiano: "No queremos llegar a los enfrentamientos que vemos en otras comunidades"*.
<https://www.elmundo.es/espana/2021/11/01/617e64c321efa0636d8b45de.html>
72. Iratxe Rojo (2022): *El informe secreto sobre la oficialidad de la lengua asturiana se vuelve contra Adrián Barbón*.
<https://www.elmundo.es/espana/2022/02/16/620be6bfe4d4d8f9018b45ad.html>
73. Ivanna Vallespín (2025): *Cataluña propone impartir una hora más en Lengua en 1º de bachillerato*. <https://elpais.com/espana/catalunya/2025-02-22/cataluna-propone-impartir-una-hora-mas-en-lengua-en-1-de-bachillerato.html>
74. Javier Jordán (2019): *The confrontation between Spain and Morocco over the islet of Perejil. A Reintepretation from the Countering Hybrid Threats Perspective*.
<https://global-strategy.org/the-confrontation-between-spain-and-morocco-over-the-islet-of-perejil-a-reintepretation-from-the-countering-hybrid-threats-perspective/>
75. Jordi Palmer (2018): *Los datos: un 53% a favor de la oficialidad del asturiano*.
https://www.elnacional.cat/es/politica/datos-favor-oficialidad-asturiano_238074_102.html
76. José Carlos Cueto (2022): *Por qué Ceuta y Melilla pertenecen a España si están en África*. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59741568>

77. José Emiliano Barrena (2024): *Spanish border town of Olivenza remains oblivious to Portuguese minister's claim over it*. El País.
<https://english.elpais.com/international/2024-09-28/spanish-border-town-of-olivenza-remains-oblivious-to-portuguese-ministers-claim-over-it.html>
78. Josep Catá-Figuls (2021): *Catalan government defies Supreme Court ruling on teaching more Spanish language at schools*. El País.
79. Josu Alonso (2021): *Un 66% de los asturianos no quiere la oficialidad, según una encuesta de Ciudadanos*.
https://cadenaser.com/emisora/2021/09/21/ser_gijon/1632243596_863542.html
80. Judit Pellicer (2023): *Val d'Aran authority asks for use of Aranese language to be permitted in Spanish Congress*. https://www.elnacional.cat/en/politics/val-aran-authority-aranese-language-permitted-spanish-congress_1084656_102.html
81. Katalónia kormánya (2017): *Fifth periodical report on compliance with the Council of Europe's Charter for Regional or Minority Languages in Catalonia (2013–2016)*. Directorate-General for Language Policy. Council of Europe.
https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/legislacio/recull_de_normativa/altres/arxiu/Celrom_EN_2013-2016.pdf
82. Katalónia Kormánya: *Jogi keret – A katalán nyelv státusza és alkalmazása*.
<https://llengua.gencat.cat/en/el-catala/marc-legal/>
83. La inmersión lingüística en Cataluña un modelo eficaz y de éxito
84. La Moncloa (2023): *Pedro Sánchez announces his new government to "provide the country with stability for the next four years"*.
https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/presidente/news/paginas/2023/20231120_new-government.aspx
85. La Voz de Ibiza (2025): *Denuncian irregularidades en la elección de lengua en Baleares: solo se aplica en un tercio de los colegios*.
<https://lavozdeibiza.com/actualidad/denuncian-irregularidades-en-la-eleccion-de-lengua-en-baleares-solo-se-aplica-en-un-tercio-de-los-colegios>
86. Laura Llach (2023): *What's in a name? Why changing València to València is a big political problem in Spain*. <https://www.euronews.com/culture/2023/10/05/whats-in-a-name-why-changing-valencia-to-valencia-is-a-big-political-problem-in-spain>
87. La Vanguardia (2019): *La Junta Electoral Central desestima un recurso de Andecha Astur sobre el derecho al voto en asturiano*.
<https://www.lavanguardia.com/local/asturias/20190510/462152232011/la-junta-electoral-central-desestima-un-recurso-de-andecha-astur-sobre-el-derecho-al-voto-en-asturiano.html>
88. Levante (2006): *El Supremo afirma que valenciano y catalán son la misma lengua y repone la convalidación*. <https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2006/04/06/supremo-afirma-valenciano-catalan-son-13742208.html>

89. Lomnici Zoltán (2020): „*Kötelességünk becsben tartani*” – *A nyelvvédelem kérdéséről európai perspektívában.*
https://alaptorvenyblog.hu/kotelessegunk_becsben_tartani_a_nyelvvedelem_kerdeserol_europai_perspektivaban.html
90. *Los cuerpos de policía de las comunidades autónomas: ¿autonomía y/o asimetría?*
<https://cigg-usal.es/los-cuerpos-de-policia-de-las-comunidades-autonomas-autonomia-y-o-asimetria/>
91. Mallorcadiario.com (2011): *La Audiencia confirma la condena al guardia civil que agredió a Ivan Cortés por hablar en catalán.* <https://www.mallorcadiario.com/sociedad-la-audiencia-confirma-la-condena-al-guardia-civil-que-agredio-a-ivan-cortes-por-hablar-en-catalan-77409-html>
92. Maria Olazaran (2025): *Kontseilua y Behatokia denuncian que el Gobierno foral “perpetúa la exclusión del euskera.”*
<https://www.noticiasdenavarra.com/sociedad/2025/05/11/kontseilua-behatokia-denuncian-gobierno-foral-9618496.html>
93. Marta Iraola Iribarren (2025): *Spanish minority language question echoes across Europe*
94. Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning (2019): *The Catalan language in education in France.* Regional Dossier Series, 2. kiadás. Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED599945.pdf>
95. Michael Schwartz, José Bautista (2021): *Married Kremlin Spies, a Shadowy Mission to Moscow and Unrest in Catalonia.* New York Times. <https://tinyurl.com/2f4vmt82>
96. minorityrights.org
97. Nationalia.cat (2022): Catalan retakes first place as mother tongue in Andorra Spanish had held top position for a quarter of a century, according to surveys.
<https://www.nationalia.cat/brief/11506/catalan-retakes-first-place-as-mother-tongue-in-andorra>
98. Neus Caballer (1999): *Manifiesto de 5.000 intelectuales en Valencia.*
https://elpais.com/diario/1999/10/11/sociedad/939592815_850215.html
99. New law on the own and official language in Andorra 2024 <https://www.andorra-solutions.com/blog/2024/05/14/new-law-own-official-language-andorra-2024/>
100. Nicole Molina (2023): *El gallego, el valenciano y el catalán pierden hablantes, mientras que aumentan los del euskera.* Newtrail.es <https://www.newtral.es/evolucion-hablantes-lenguas-cooficiales/20230829/>
101. Noticias de Navarracom (2025): *Kontseilua critica que Educación prevé aumentar las horas de lengua extranjera "en detrimento del euskera".*
<https://www.noticiasdenavarra.com/sociedad/2025/02/11/kontseilua-critica-educacion-preve-aumentar-9267254.html>

102. OECD (2011): *Strong Performers and Successful Reformers in Education: Lessons from PISA for the United States*. Paris: OECD Publishing.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2011/05/lessons-from-pisa-for-the-united-states_g1g123da/9789264096660-en.pdf
103. Olga Olin, Hallie Ayres, Anton Vidokle: Muted Tongues: A Timeline of Suppressed Languages- *E-flux*, issue 131. https://editor.e-flux-systems.com/files/502722_e-flux-journal-muted-tongues-a-timeline-of-suppressed-languages.pdf
104. Pap András László (2018): Kisebbségek. In: Jakab András, Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. <http://ijoten.hu/szocikk/kisebbssegek>
105. Plataforma per la Llengua (2014): *La immersió lingüística en Catalunya: un model eficaç y de èxit*. Barcelona: Plataforma per la Llengua. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/immersio-cast_1537173291.pdf
106. Plataforma per la Llengua (2017): *Jelentés a nyelvi diszkriminációról 2017-ben*. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/aaff-discriminacio-ling-eng_1548342572.pdf
107. Plataforma per la Llengua (2018): Linguistic discrimination of Catalan speakers in Spain, 25 new cases of serious language discrimination suffered by catalan-speaking citizens at the hands of the Spanish public authorities in 2018.
https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/discriminacio-ling-eng_1568810284.pdf
108. Plataforma per la Llengua (2022): *A katalán nyelvet beszélők nyelvi diszkriminációja Spanyolországban*. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/discriminacio-ling---eng-ok_1642073770.pdf
109. Plataforma per la llengua (2024): *The Council of Europe's Committee of Experts confirms Spain's breach of the ECRML and rebukes the Spanish government for imposing 25% teaching in Spanish*. https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/en_noticies/118/the-council-of-europes-committee-of-experts-confirms-spains-breach-of-the-ecrml-and-rebukes-the-spanish-government-for-imposing-25-teaching-in-spanish
110. Política (2012): *Messi: "He crescut i he estudiat en català i mai he tingut cap problema."* <https://www.elpuntavui.cat/article/3-politica/17-politica/600604-messi-he-crescut-i-he-estudiat-en-catala-i-mai-he-tingut-cap-problema.html>
111. Portugal signs the European Charter for Regional or Minority Languages.
https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/home/-/asset_publisher/VzXuex45jmKt/content/portugal-signs-the-european-charter-for-regional-or-minority-languages
112. Public Hearing on "The language immersion model in Catalonia, Spain." Hearings .European Parliament, Brussels, 2023.
<https://www.europarl.europa.eu/committees/en/public-hearing-on-the-language-immersion/product-details/20230213CHE11361>

113. Roger Palós (2025): *The pro-Spanish organizations extend their war against Catalan to Valencia and the Balearic Islands*. https://en.ara.cat/politics/the-pro-spanish-organizations-extend-their-war-against-catalan-to-valencia-and-the-balearic-islands_1_5325291.html
114. romacivilmonitoring.eu
115. Statista (2021): *Población de España en 2021*. <https://es.statista.com/estadisticas/725153/evolucion-de-la-poblacion-de-espana/>
116. Stephen Burgen (2022): *'It's my mother tongue': the fight for a fifth co-official Spanish language*. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/04/asturias-fight-for-a-fifth-co-official-spanish-language>
117. Tárnok Balázs: Kisebbségvédelem az Európai Unióban, vázlat. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12211/file/Kisebbs%C3%A9gv%C3%A9delem%20az%20Eur%C3%B3pai%20Uni%C3%B3ban_v%C3%A1zlat.pdf 1.
118. The Basque Government (2024): *Seventh Sociolinguistic Survey 2021*. Basque Autonomous Community, Department of Culture and Language Policy. https://euskarabidea.es/fitxategiak/ckfinder/files/Seventh_Sociolinguistic_Survey_2021.pdf
119. The Guardian (2002): *Moroccans seize Parsley Island and leave a bitter taste in Spanish mouths*. <https://www.theguardian.com/world/2002/jul/13/spain.gilestremlett>
120. The Northern Neighbors: the Catalan language in France, 2020. <https://www.bilingualism-matters.org/news/the-northern-neighbors-the-catalan-language-in-france>
121. Toby Vogel (2012): *Austerity fuels Catalan disaffection*. <https://www.politico.eu/article/austerity-fuels-catalan-disaffection/>
122. Toni Cuquerella (2014): *La AVL reconoce la unidad de la lengua en su Diccionario Normativo*. https://www.eldiario.es/comunitat-valenciana/avl-reconoce-unidad-diccionario-normativo_1_5048470.html
123. Ultimahora.es (2011): *Pons considera «incomprensible» la exclusión de autores no valencianos*. <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2001/09/11/830507/pons-considera-incomprensible-la-exclusion-de-autores-no-valencianos.html>
124. Ultimahora.es (2024): *El 37 % de los habitantes de Baleares utiliza el catalán como lengua habitual*. <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2017/10/24/302047/habitantes-baleares-utiliza-catalan-como-lengua-habitual.html>
125. UN UPR (2020): *ELEN calls on Spain to ensure human rights, release Catalan leaders and address co-official language discrimination*. <https://elen.ngo/2020/07/16/un-upr-elen-calls-on-spain-to-ensure-human-rights-release-catalan-leaders-and-address-co-official-language-discrimination/>
126. UNESCO 2011
127. Unrepresented Nations and Peoples Organization (2015):

128. Warsawinstitute.org(2019): *GRU Spies Accused of Destabilizing Situation in Catalonia*. Russia Monitor. <https://warsawinstitute.org/gru-spies-accused-destabilizing-situation-catalonia/>
129. Xarxa CRUSCAT – IEC (2012): *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <https://cruscat.iec.cat/wp-content/uploads/2025/05/Informe-sobre-la-situacio-de-la-llengua-catalana-2011.pdf>

Hivatkozott jogszabályok, jogesetek jegyzéke

1. 1/1990. sz. szerves törvény az oktatási rendszer általános szabályozásáról.
2. 1/2014. március 24-i törvény a portugál nyelv hasznosításáról és a luzofón világgal való kapcsolatok ápolásáról. BOE-A-2014-5487
3. 10/2009. törvény Aragónia saját nyelveinek használatáról, védelméről és előmozdításáról. BOE-A-2010-1711
4. 18/1986. sz. december 15-i törvény a baszk nyelvről. BOE-A-1987-1257
5. 18/2019. sz. április 8-i törvény a Baleár-szigetek szellemi kulturális örökségének védelméről. BOE-A-2019-6703
6. 1979. december 18-i 3/1979-es alkotmányos törvény Baszkföld autonóm státuszáról. BOE-A-1979-30177
7. 1983. évi 4. törvény (november 23.) a valenciai nyelv használatáról és oktatásáról BOE-A-1984-1851
8. 1983. november 23-i 4/1983. számú törvény a valenciai nyelv használatáról és oktatásáról. BOE-A-1984-1851.
9. 1983. november 23-i 4/1983. törvény a valenciai nyelv használatáról és oktatásáról. BOE-A-1984-1851
10. 1983-as törvény a nyelvi normalizációról. Ley 3/1983, de 15 de junio, de normalización lingüística. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1983/DOG-g-1983-90056-consolidado.pdf>
11. 1985. július 1-jei 6/1985. sz. organikus törvény a bírósági hatalomról, 231. cikk (1)–(5) bekezdés, BOE-A-1985-12666.
12. 1986. április 19-i 3/1986. számú törvény a nyelvi normalizációról. BOE-A-1986-19091
13. 1987. december 4-i 1484/1987. számú királyi rendelet a Nemzeti Rendőrség általános szabályairól, beleértve a beosztásokat, kategóriákat, szakképzett és technikai személyzetet, egyenruhákat, jelvényeket és fegyverzetet. BOE-A-1987-27143
14. 1989. július 6-i 6/1989-es törvény a Baszk Közszolgálatról. BOE-A-2012-3405
15. 1990 április 18-i 253/1990-es rendelet a nyelvi normalizációról
16. 1990 június 18-i rendelet a 253/1990-es, április 18-i rendelet oktatásban való alkalmazásának részletezéséről.

17. 1990. október 3-i 1/1990. sz. szerves törvény az oktatási rendszer általános szabályozásáról (LOGSE). BOE-A-1990-24172
18. 1992. július 17-i 4/1992-es törvény Baszkföld Rendőrségéről. BOE-A-2012-2258
19. 1993. évi XXXI. törvény. Emberi Jogok Európai Egyezménye
20. 1998. április 7-i 67/1998 számú rendelet, amely szabályozza az Baszk Autonóm Község Közigazgatásának tevékenységét.
21. 1998. január 7-ei 1/1998. sz. törvény a nyelvpolitika szabályozásáról, 13. cikk. BOE-A-1998-2989
22. 1999. évi XL. törvény a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának kihirdetéséről.
23. 1999. január 13-i 4/1999. törvény, a 1992. november 26-i 30/1992. törvény módosításáról, a közigazgatások jogi rendjéről és a közös közigazgatási eljárásról. 35. és 36. cikk. BOE-A-1999-847
24. 1999. január 29-i 7/99. sz. törvény a mirandai közösség nyelvi jogainak hivatalos elismeréséről
25. 2001. április 9-i 4/2001. törvény, a 1989. december 14-i 13/1989. törvény 63. cikk 2. bekezdésének módosításáról, a Katalóniai Autonóm Kormányzat szervezeti, eljárási és jogi rendjéről. BOE-A-2001-8974, 5. cikk.
26. 2004-es Általános Terv a galícia nyelv normalizációjára.
27. 2006. július 19-i, 6/2006. számú szervezeti törvény Katalónia autonómiastatútumának reformjáról. BOE-A-2006-13087
28. 2010. május 20-i 79/2010-es rendelet a többnyelvűségről a galíciai nem egyetemi oktatásban.
29. 2011. évi 1. sz. szerves törvény Extremadura Autonóm Község statútumának módosításáról. BOE-A-2011-1638
30. 2013. november 20-i rendelet, a Biztonsági Tanácsos (Consellera de Seguridad) által, amely jóváhagyja az Ertzaintza szerkezetét.
31. 2015. július 28-i, 9/2015. számú szervezeti törvény a nemzeti rendőrség személyzeti rendszeréről.
32. 2020. augusztus 4-i, 734/2020. számú királyi rendelet.

33. 2020. július 31-i 23/2020. számú rendelet, amely jóváhagyja az egységes szerkezetű rendeletet az óvodai első ciklus minimális követelményeinek megállapításáról.
34. 2024. évi 1. törvény (június 27.) az oktatási szabadság szabályozásáról. BOE-A-2024-16511
35. 2809/1980. sz. királyi rendelet az állami oktatási feladatok Katalónia kormányára történő átruházásáról. BOE-A-1980-28016
36. 3/1983. június 15-i törvény a nyelvi normalizációról. BOE-A-1983-23848
37. 39/2015. Törvény a Közintézmények Közös Közigazgatási Eljárásáról, 2015. október 1. BOE-A-2015-10565
38. 6/1985. sz. organikus törvény az igazságszolgáltatásról. BOE-A-1985-12666
39. 7/1983. sz. április 18-i törvény a nyelvi normalizációról Katalóniában. BOE-A-1983-13658
40. 7/1999. január 29-i törvény a mirandai közösség nyelvi jogainak hivatalos elismeréséről.
41. 75/1997. számú április 21-i ítélet. BOE-T-1997-10841
42. 75/2021. számú március 18-i ítélet. BOE-A-2021-6621
43. A Baszk Autonóm Község autonómiastatútuma. BOE-A-1979-30177.
44. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikációs okirata, amely Strasbourgban, 1992. november 5-én kelt. BOE-A-2001-17500
45. A Spanyol Alkotmánybíróság 31/2010. sz. ítélete (2010. június 28.) BOE-A-2010-11409
46. A Valenciai Község Felsőbíróságának 2003. január 25-i, 111/2003 számú közigazgatási ítélete, Közigazgatási Tanácskozó Törvényszék, 3. szekció
47. Aragónia Autonómiastatútuma, 1982.
48. Asztúria autonómiastatútuma, 1981.
49. Az Asztúriai Nyelv Használatáról és Előmozdításáról szóló Törvény. BOE-A-1998-10126
50. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium július 11-i 138/1983. rendelete, amely szabályozza a hivatalos nyelvek használatát a nem egyetemi oktatásban Baszkföldön.
51. Baleár-szigetek Autonóm Községének 2018. december 21-i 49/2018 számú rendelete a hivatalos nyelvek használatáról a közigazgatásban
52. Ballantyne et al. v. Canada CCPR/C/47/D/359/1989

53. Baszkföld Kormánya (1986): La Enseñanza del Euskera: Influenciade los Factores. Nyelvpolitikai Titkárság, Oktatási, Egyetemi és Kutatási Osztály. Gráficas Santa María, Vitoria-Gasteiz, Vitoria
54. Baszkföld Kormánya (1999): *Plan General de Promoción del Uso del Euskera*. https://www.euskara.euskadi.eus/contenidos/informacion/941/es_2383/adjuntos/ebpn14g azt.pdf
55. Cadoret and Le Bihan v. France (Communication No. 323/1988: France. 11/04/91. CCPR/C/41/D/323/1988)
56. Ceuta autonómiastatútuma 1995.
57. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2012): *European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Spain, 3rd monitoring cycle*. Council of Europe.
58. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2021): *Information Document on the implementation of the Recommendations for Immediate Action based on the 5th monitoring cycle*. Council of Europe.
59. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2016): *Fourth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.
60. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2019): *Fifth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.
61. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2005): *Application of the Charter in Spain: Initial monitoring cycle. Report of the Committee of Experts on the Charter and Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Spain*. Strasbourg: Council of Europe.
62. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024): *Sixth evaluation report on Spain*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe.

63. Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages 2024. *MIN-LANG(2024)17*. Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages, Council of Europe. Strasbourg Cedex.
64. Committee of Ministers of the Council of Europe (1983): Recommendation No. R (83) 1 on stateless nomads and nomads of undetermined nationality. Adopted on 22 February 1983 at the 356th meeting of the Ministers' Deputies. Council of Europe.
65. Committee of Ministers of the Council of Europe (2008): Recommendation on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Spain. Council of Europe.
66. Committee of Ministers of the Council of Europe (2016): *Recommendation on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Spain*. CM/RecChL(2016)1. Council of Europe.
67. Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) (1990): Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, paragraph 40. Copenhagen.
68. Council of Europe (1950): *European Convention on Human Rights*. Signed in Rome, 4 November 1950. https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
69. Council of Europe. (2001): *Evaluation report on Finland: First evaluation round (Greco Eval I Rep (2000) 4E Final)*. Strasbourg: Group of States against Corruption (GRECO). Retrieved from <https://rm.coe.int>
70. Davyth Hicks (2019): Language discrimination against non-Castilian language speakers in Spain. ELEN Statement to the U.N. Universal Periodic Review, 35th Session. <https://elen.ngo/elen-reports/>
71. E-006139/2020 Parliamentary question, European Parliament.
72. EJEB, *Şükran Aydın és mások kontra Törökország ügy* (Şükran Aydın and Others v. Turkey), 2013. október 22.
73. Európa Tanács (1975): 75(13) számú határozat. *A nomádok társadalmi helyzetére vonatkozó ajánlásokat tartalmazó határozat*. Strasbourg. <https://rm.coe.int/09000016804e2612>
74. Európa Tanács (1993): 1203/1993. sz. ajánlás a romákról. Strasbourg.

75. Európa Tanács (1993): *249. számú határozat az európai romákról: a helyi és regionális hatóságok szerepe és felelőssége*. Strasbourg.
76. Európa Tanács (1995): *Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről*. Elfogadva: 1995. február 1. Strasbourg. <https://rm.coe.int/16800c10cf>
77. Európa Tanács Szakértői Bizottsága (1998): *Szakértői Bizottság a nemzeti kisebbségek védelmével kapcsolatos kérdésekről*. Strasbourg. <https://rm.coe.int/09000016800c10cf>
78. Európai Bizottság a Demokráciáért a Jog által (Velencei Bizottság) (2021): Vélemény No. 826/2015 – Spanyolország: Állampolgári Biztonsági Törvény (2015. évi 4. törvényerejű rendelet). Strasbourg, 2021. február 2. CDL-REF(2021)011.
79. Franciaország Alkotmánya, 1958
80. Galicia autonómiastatútuma, 1981.
81. Gobierno Vasco (2018): *II Plan de Normalización del uso del euskera en la Ertzaintza 2018–2022*. Departamento de Seguridad, Gobierno Vasco. https://www.ertzaintza.euskadi.eus/static/files/er/Plan_cast_2019.pdf
82. Gobierno Vasco (2023): Aprobado el "III Plan de Normalización del Uso del Euskera de la Ertzaintza". <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2023/aprobado-iii-plan-normalizacion-del-uso-del-euskera-ertzaintza/>
83. Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.
84. Government of Spain (2002): *Initial periodical report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.
85. Government of Spain (2006): Second Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/II(2006)002. Strasbourg: Council of Europe.
86. Government of Spain (2010): Third Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/III(2010)011. Strasbourg: Council of Europe.

87. Government of Spain (2011): *European Charter for Regional or Minority Languages: Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.
88. Government of Spain (2014): Fourth Report submitted by Spain pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/SR/IV(2014)003. Strasbourg: Council of Europe.
89. Government of Spain (2023): *Sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.
90. Government of Spain. (2018): *Fifth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*. Strasbourg: Council of Europe.
91. Hizkuntz Eskubideen Behatokia (2019): *Hizkuntza Eskubideen Egoera 2018*.
https://behatokia.eus/media/pdf/Urteko_Txostena_2018.pdf
92. <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/7-1999-182838>
93. Július 1-i 7/1985. törvény a külföldiek jogairól és szabadságairól Spanyolországban.
BOE-A-1985-12767
94. Katalónia autonómiastatútuma, 1978
95. Melilla autonómiastatútuma, 1995.
96. Mestan v. Bulgaria, application no. 24108/15, judgment of 27 June 2019, European Court of Human Rights (ECHR)
97. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2020): Report of the Special Rapporteur on minority issues on her visit to Spain. Available at: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc4347add1-visit-spain-report-special-rapporteur-minority-issues>
98. Plataforma per la Llengua (2017): *Report on linguistic discriminations*. Barcelona.
99. Portugália Alkotmánya, 1976.
100. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 9. cikkely. Strasbourg, Európa Tanács, 1992. <https://rm.coe.int/ecrml-2nded-collected-texts-en/1680a30493>
101. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája. Strasbourg, Európa Tanács, 1992. <https://rm.coe.int/ecrml-2nded-collected-texts-en/1680a30493>

102. Spanyol Alkotmánybíróság (1994): STC 337/1994. számú határozat. BOE-T-1995-1790
103. Spanyol Alkotmánybíróság 82/1986. sz. határozata, 1986. június 26.
104. Spanyolország Alkotmánya 1978. BOE-A-1978-31229
105. UNESCO (1960): *Convention against Discrimination in Education*. Adopted by the General Conference at its 11th session, Paris, 14 December 1960.
<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-against-discrimination-education>
106. United Nations (1948): *Universal Declaration of Human Rights*. Adopted by UN General Assembly Resolution 217 A (III), 10th December, 1948.
<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
107. United Nations (1966): *International Covenant on Civil and Political Rights*. Adopted by UN General Assembly Resolution 2200A (XXI), 16th December, 1966.
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
108. United Nations Commission on Human Rights (1992): Resolution 1992/65 on the situation of Roma. Adopted in Geneva. <https://undocs.org/en/E/CN.4/RES/1992/65>
109. United Nations General Assembly, Human Rights Council (2020): Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Spain.